BIBLIOTECA ISTORICA

I

IMPORTUL AMFORELOR STAMPILATE LA ISTRIA

V. CANARACHE

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

www.cimec.ro

BIBLIOTECA ISTORICĂ

I

IMPORTUL AMFORELOR STAMPILATE LA ISTRIA

V. CANARACHE

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

1957

www.cimec.ro

LISTA PRESCURTĂRILOR

„A.A."	„Arta şi arheologia", Iaşi.
„A.M.S.L."	„Archives des missions scientifiques et littéraires", Paris.
„Anal. Acad. Rom."	„Analele Academiei Romîne", Bucureşti.
„Anal. Dob."	„Analele Dobrogei. Revista societăţii culturale dobrogene", Constanţa.
„Arch. Anz."	„Archäologischer Anzeiger", supl. la „Jahrbuch des deutschen archäologischen Institut". Berlin.
„B.S.H.A.R."	„Bulletin de la Section Historique", Académie Roumaine, Bucureşti.
„Bull. Corr. Hell."	„Bulletin de Correspondance Hellénique", Atena-Paris.
„C.N.A."	„Cronica numismatică şi arheologică", Bucureşti.
Dict. Antiq.	Daremberg-Saglio-Pattier-Lafraye, *Dictionnaire des antiquités grecques et romaines*, 5 vol., Paris, 1873-1919.
„E.D.R."	„Ephemeris Daco-Romanae", Roma.
H., I.	*Histria, Monografie arheologică*, vol. I, Bucureşti, 1954.
H., IV.	V. Pârvan, *Histria, IV. Inscripţii găsite în 1914—1915*, în „Anal. Acad. Rom.", Mem. Secţ. Ist., Seria II, tom XXXVIII, mem. 15.
H., VII.	V. Pârvan, *Histria, VII. Inscripţii găsite în 1914—1915*, în „Anal. Acad. Rom.", Mem. Secţ. Ist., Seria III, tom II, nr. 1.
Hist. Rom.	Victor Duruy, *Histoire des Romains, depuis les temps les plus reculés jusqu'à l'invasion des barbares*, Paris, 1852.
„I.A.K."	„Известия археологической комиссии", Petrograd.
I.O.S.P.E.	Latîşev, *Inscriptiones antiquae orae septentrionalis Ponti Euxini*, Petersburg, 3 vol., 1885—1901; vol. I, ed. II-a, 1912.
„I.R.A.I.M.K."	„Известия Российской академии истории материальной культуры", Petrograd,
„I.T.U.A.K."	„Известия таврической ученой архивной комиссии", Kerci.

www.cimec.ro

„Известия"	„Известия българския археологическия институт", Sofia.
„Jahr."	„Jahrbuch des deutschen archäologischen Instituts", Berlin.
„J.M.N.P".	„Журнал Министерства народного просвещения", Petersburg.
„Kr.S."	„Краткие сообщения о докладах полевых исследований Института истории материальной культуры Академии наук СССР", Moscova.
„M.I.A."	„Материалы и иследования по археологии СССР", Moscova-Leningrad.
M.G.R.	*Mélanges gréco-romains.*
„Nmu. Chr."	„Numismatic Chronicle", Londra.
„Pr. Zeit."	„Prähistorische Zeitschrift", Berlin.
R. E.	Pauly-Wissowa-Kroll: *Realencyclopädie der klassischen Altertumswissenschaft,* Stuttgart, 1894 urm.
„Rev. Arch."	„Revue archéologique", Paris.
„R.H.S.E.E."	„Revue historique du sud-est européen", Bucureşti.
„S.A."	„Советская археология", Moscova.
„S.C.I.V."	„Studii şi cercetări de istorie veche", Bucureşti.
S.E.H.H.W.	M. Rostovtzeff, *The Social and Economic History of the Hellenistic World,* Oxford, 1941.
„V.D.I."	„Вестник древней истории", Moscova-Leningrad.
„Записки"	„Записки Одесского общества истории и древности", Odesa.

★

Inv. nr.	Numărul de inventar sub care am catalogat stampila la M.N.A.
L.I şi L.II	Lotul I şi Lotul II din materialul adunat în urma incendiului de la Universitatea Bucureşti din anul 1944.
M.N.A.	Muzeul Naţional de Antichităţi al Academiei R.P.R., Bucureşti.
M.O.B.	Muzeul Oraşului Bucureşti.

[ ] Parantezele drepte indică reconstituirea textului în descifrarea noastră dacă literele au existat iniţial şi acum nu se mai văd.

( ) Parantezele rotunde cuprind completarea noastră în cazul în care legenda a fost prescurtată ori a avut lipsuri iniţiale.

www.cimec.ro

INTRODUCERE

1. EVOLUŢIA ŞI ÎNSEMNĂTATEA AMFOREI ÎN VIAŢA ECONOMICĂ A LUMII ANTICE

Pe teritoriul patriei noastre, acolo unde cu mii de ani în urmă clocotea viaţa în diferitele aşezări omeneşti, dar mai ales în nenumăratele sate ale căror urme le găsim pretutindeni, pe văi şi pe lîngă ape, pe înălţimi retrase sau pe cîmpie, peste tot sînt răspîndite resturi ale vechii culturi materiale.

Găsim unelte de muncă şi lucruri de gospodărie, pietre scrise şi obiecte de cult, monede şi arme, dar mai presus de toate predomină în masa materialului arheologic ceramica. Întregi sau numai ca fragmente, vasele de lut ars s-au păstrat în decursul veacurilor mai bine decît lemnul, metalul sau piatra de calcar.

Ceramica era lucrată în antichitate cu mult mai multă îngrijire decît se lucrează astăzi olăria de rînd. Pămîntul era ales cu deosebită atenţie, spălat şi bine strecurat, apoi frămîntat şi amestecat cu ingredientele necesare, în doze just calculate. O zeamă de caolin foarte fin (*angoba*), lacuri speciale de diferite culori acopereau apoi pereţii vasului, fasonat perfect la roata olarului. După ce căpăta forma şi aspectul dorit, vasul era aşezat în cuptoare speciale, în care se făcea arderea la temperaturi înalte, care mergeau pînă la 1000 grade. Vasele căpătau astfel o rezistenţă deosebită şi în special, după nevoie, porozitatea sau impermeabilitatea necesare. Aşa se explică de ce, după mii de ani, putem găsi vasele sau cioburile lor fără ca pasta, culorile şi formele să fi suferit vreo degradare.

Ceramica, sub cele mai variate forme, a jucat un rol predominant, atît în viaţa economică, cît şi în viaţa de toate zilele, iar prelucrarea ei constituia una din principalele ramuri ale producţiei în lumea veche.

Cantităţile enorme, precum şi nenumăratele tipuri, deosebite ca formă şi dimensiuni, găsite în aşezări, constituie cea mai bună indicaţie a însemnătăţii pe care o avea această ramură de producţie. Şi nici nu putea fi altfel. Ritmul de dezvoltare a producţiei vinicole şi a prelucrării măslinelor pentru ulei, necesitatea organizării transporturilor de lapte şi miere, a căror producţie era în necontenită creştere, precum şi, mai tîrziu, dezvoltarea comerţului de export pe drumurile maritime deschise în epocile de

www.cimec.ro

expansiune colonială, au impus şi dezvoltarea mijloacelor de colectare, depozitare şi transport. Oamenii aveau nevoie de recipiente. Să ne gîndim la recoltarea, colectarea, transportul şi depozitarea unor produse ca: cereale, peşte, carne sărată, lapte, brînzeturi, struguri şi alte fructe, măsline, miere, vinuri, ulei etc. Să mai adăugăm că nici apa nu putea fi adusă

Fig. 1. — Roata olarului şi cuptorul antic (reproducere de pe vase attice).

şi păstrată fără folosirea unor recipiente, cu gură mai largă sau mai îngustă. Vetrele gospodăriilor trebuiau şi ele să aibă în jurul lor nenumărate vase de uz casnic. Dacă ne gîndim că lemnul era foarte rar în părţile sudice ale centrelor de producţie antice, iar recipientele de metal nu puteau avea întrebuinţare largă, în primul rînd din cauza calităţilor nesatisfăcătoare ale metalului şi în al doilea rînd pentru că asemenea recipiente scumpe nu erau la îndemîna oricui, vedem că vasul cel mai potrivit din toate punctele de vedere era cel de lut ars. Încă din epoca preelenică, în locul gropilor arse începe să apară vasul mare de lut ars, format la început cu mîna şi apoi cu roata. Oamenii au acum pe lîngă gospodăriile lor recipiente mari de lut ars, în care îşi depozitează proviziile şi, cu timpul, surplusul de produse în vederea schimbului cu alte mărfuri. Cunoaştem acest recipient la vechii greci sub numele de πίθος. De forma oului, pithosul avea cel puţin înălţimea unui om şi o lărgime pe care uneori

www.cimec.ro

abia o puteau cuprinde trei oameni cu mîinile împreunate. Capacitatea lui era, în medie, de 4—500 l. Gura, larg deschisă, permitea omului să intre înăuntru, ca să-l curețe. Fundul oval, foarte puțin ascuțit, ușura îngroparea pe jumătate ori cu totul în pămînt. Un capac de lut ars ori de piatră astupa gura pithosului, care nu era mutat din loc. În stadiul înapoiat al schimburilor de mărfuri, nici nu era nevoie ca el să circule. Uneori însă, pithosul era încărcat și pe corăbii, ducînd mărfuri la distanțe mari. Astfel de vase, adevărate magazii, au fost găsite în număr mare la palatul din Cnossos (fig. 2), cu prilejul săpăturilor din Creta, precum și în alte numeroase centre arheologice.

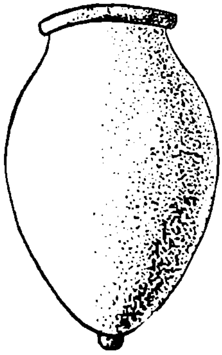

Fig. 2. — Pithos de epocă timpurie din Creta (cf. V. D. Blavatski, *Istoria antică a ceramicii pictate*, 1953, tab. 1, fig. 1).

În măsura în care producția mărfurilor a crescut, în măsura în care relațiile de schimb s-au dezvoltat pe teritorii întinse și depărtate de centrele de producție, omul a început să aibă nevoie de un recipient mai mic, cu care să-și poată transporta produsele. De la ideea pithosului mare, fără torți, s-a ajuns la aceea a unui „pithos mic" cu două torți, la început oval sau sferic, apoi din ce în ce mai alungit (fig. 3—7), pînă a căpătat formele ascuțite cele mai potrivite ca să poată fi ridicat și manipulat fără greutate și fără risc.

Amfora s-a născut sub impulsul creșterii producției de mărfuri, ca o necesitate absolută a noilor forme economice și sociale în progres.

Nu ne vom ocupa aici de acele amfore mici, de formă sferică, pictate în diferite culori încă din vremurile cele mai depărtate și menținute pînă la descompunerea societății sclavagiste. Amforele acestea, ca și nenumărate alte tipuri de vase artistice, nu aveau decît foarte rar un scop practic; ele împodobeau locuințele celor bogați, erau aduse ca ofrande în temple, se puneau în morminte, erau date ca premii la întreceri etc. De aceste amfore, care trebuie socotite ca avînd un caracter mai mult ritual sau de lux, nu ne vom ocupa aici; studiul nostru se referă numai la amfora comercială.

În vremurile cele mai vechi acestei amfore i se spunea κεραμίς de la cuvîntul κέραμος care înseamnă „lut". Pe vremea lui Homer era cunoscută sub numele de ἀμφιφορεύς, dar prin secolele VII—VI î. e. n., cînd căpătase deja un caracter comercial general, i se spunea ἀμφορεύς[1]. În preajma secolului al VII-lea î. e. n., amfora capătă forme noi, potrivite unui recipient de uz practic general; cele două torți, care de fapt reprezintă caracteristica principală a obiectului, se alungesc, iar capătul lor de jos nu se mai leagă imediat după gît, ci pe pîntece, la jumătatea vasului; gîtul se modelează mai lung și mai îngust, mai larg sau mai umflat, după felul mărfii pentru care este făcut: pîntecele se alungește atît în partea inferioară, cît și în cea superioară, mijlocul rămînînd umflat.

---

[1] V. D. Blavatski, **История античной расписки керамики**, Moscova, 1953, p. 35—36, pentru πίθος și κεραμίς; E. Saglio, în *Dict. Antiq.*, v°, *Amphore*, pentru Ἀμφιφορεύς, p. 248—249; Ch. Morel, *Dict. Antiq.*, p. 250, pentru Ἀμφορεύς.

www.cimec.ro

Un dop mare de plută, de pămînt ars, de lemn ori de ciment din lavă vulcanică (πῶμα), fixat bine cu ceară sau cu smoală, închidea ermetic gura. Într-o fază şi mai înaintată a dezvoltării amforei, partea inferioară a pîntecelui se subţiază atît de mult, încît la bază găsim un vîrf aproape ascuţit, care nu permite vasului să stea în picioare. În interiorul locuinţelor, ca să poată sta în poziţie verticală, era uneori aşezată pe un mic suport mobil de pămînt ars, de lemn sau de metal. Romanii, care au moştenit acest auxiliar al amforei de la greci, îl numeau *incitega*.

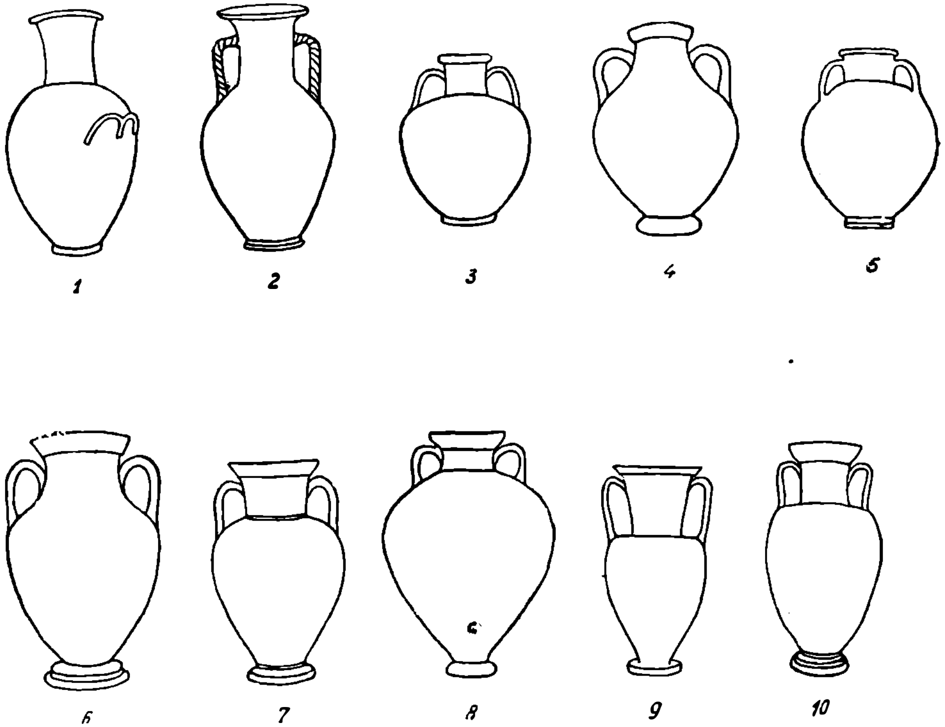

Fig. 3. — Evoluţia amforelor cu gura largă, fără fund ascuţit : nr.1 — 5, sec. VII—VI î. e. n.; nr. 6—10, sec VI—V î. e. n. (cf. V. D. Blavatski, *op. cit.*, tab. 1—2).

În secolele VI—V î. e. n., amfora devine aproape unicul recipient de întrebuinţare uzuală în comerţ, în transport şi în gospodărie. Cît de mult ajunsese ea să stăpînească viaţa economică a antichităţii, se poate vedea şi din faptul că la Atena ἀμοφορεύς era numele unei măsuri de capacitate-etalon, egală cu *metretul*; de asemenea, la romani, era aşezată în Capitoliu o amforă-etalon[1]. *Amfora Capitolină* servea la verificarea măsurilor de care se foloseau negustorii. Capacitatea vaselor mari se măsura, atît la greci cît şi la romani, pe bază de amfore. Un crater

[1] Horaţiu, *Ode*, 20,3; III, 8, 10; Columella, XII, 11, 12, 23, 32, 39, 41, 42; Gerhard, în „Arch. Anz.", 1865, 51, pentru dopul de plută, cf. E. Saglio, loc. cit., p. 250; Ch. Morel, loc. cit., p. 250, pentru *Amfora Capitolină*.

www.cimec.ro

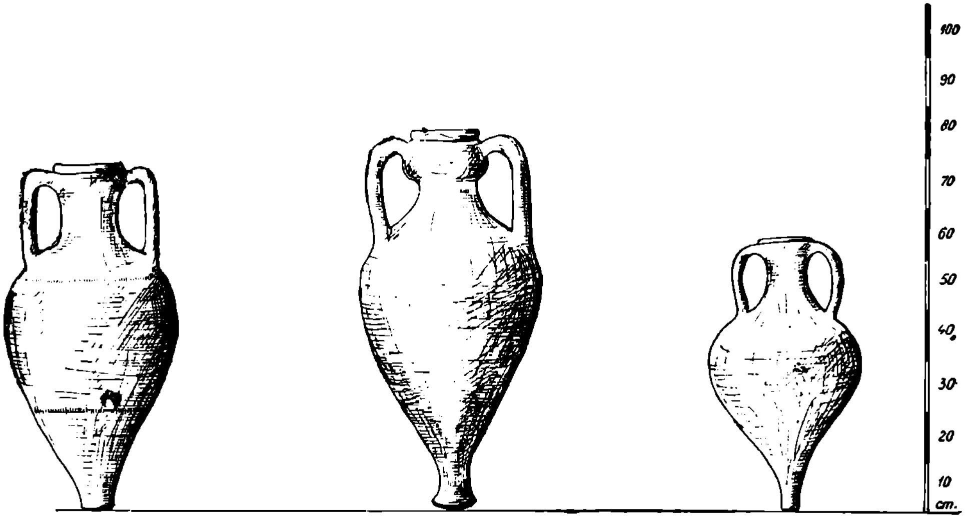

Fig. 4. — Amfore comerciale arhaice (sec. VI—V î.e.n.) din Milet, Chios și Thasos.

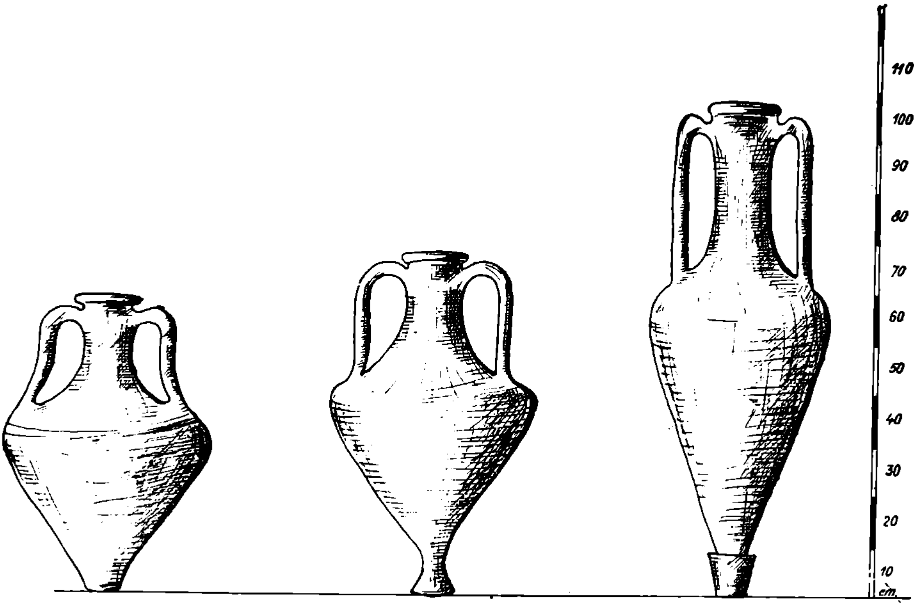

Fig. 5. — Amfore comerciale din epoca anterioară stampilării, găsite la Istria (se află în muzeul șantierului).

Provin din descoperiri întîmplătoare. Centrul lor de producție nu este cunoscut. Amfora a treia este identică cu un număr de cca. 40 de amfore găsite în 1954 într-o movilă de lîngă Jurilovca, împreună cu un mare număr de amfore thasiene din prima serie cu stampile din jurul anului 370 î. e. n.

www.cimec.ro

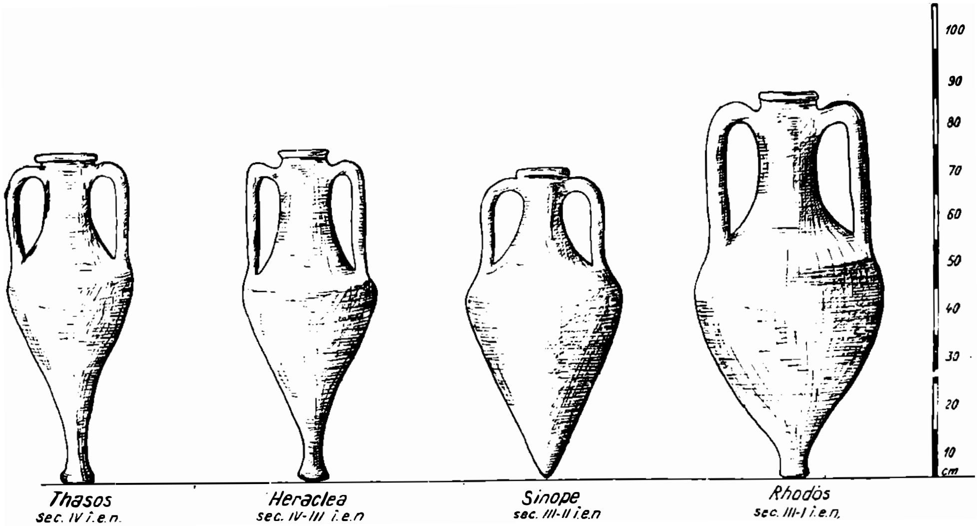

Fig. 6. — Diferite tipuri de amfore stampilate din sec. IV—I î. e.n.

(Thasos provine din descoperirea de la Jurilovca 1954 și se găsește la M. N. A. București; Heraclea a fost găsită lîngă Mangalia și se află la M. O. B.; Sinope a fost găsită în 1706 la Kerci și a fost publicată de V. Škorpil, în „Bul. Com. Imp. Arch." nr. 119, Petrograd, 1922; Rhodos este reprodus după exemplarul de la Spantov, publicat de G. Tocilescu).

Fig. 7. — Forme degenerate de amfore din sec. I—III e. n.

(toate amforele reproduse aci provin din săpăturile de la Tiritake 1935—1940, publicate de V. F. Gaidukevici în „M.I.A.", nr. 25).

www.cimec.ro

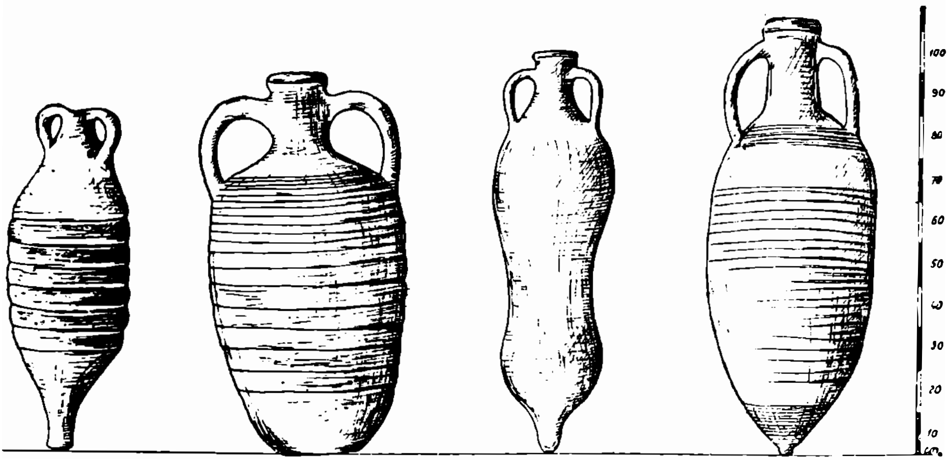

Fig. 8. — Amfore tîrzii de epocă romano-bizantină, sec. IV—VII e. n.
(toate amforele reproduse provin tot din săpăturile de la Tiritake, aceeaşi publicaţie).

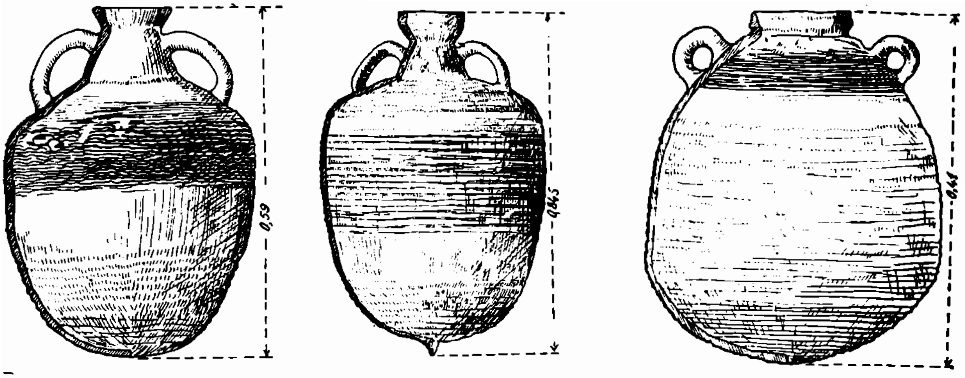

Fig. 9. — Amfore tîrzii, sec. VI—VII e. n., găsite în săpăturile de la Istria (H., I., p. 459).

www.cimec.ro

imens de argint de la templul din Delos „conținea 600 de amfore"[1]. Unitatea de măsură a corăbiilor era exprimată în amfore, așa cum se exprimă astăzi tonajul în tone: „o corabie de 1000 de amfore"; „corabia cu care a plecat are 500 de amfore". Astfel de indicații se găsesc la mulți autori din antichitate, chiar și pentru cazurile cînd corabia nu transporta amfore cu vin sau ulei, ci oameni sau altfel de mărfuri[2].

Cu mici variații de pastă, formă și capacitate, impuse de particularitățile culturale și economice ale diferitelor centre de producție, amfora s-a răspîndit în întreaga lume veche și chiar a supraviețuit acestei lumi. Într-adevăr, o găsim pînă în plină epocă a feudalismului european, cînd a căpătat o formă mai scundă și mai umflată, pierzînd din alungirea fundului.

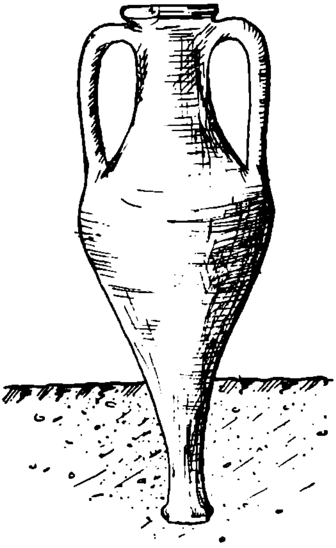

Fig. 10. — O amforă înfiptă în nisip.

Să încercăm o scurtă analiză a particularităților amforei, pentru a vedea care sînt calitățile pe baza cărora acest simplu vas de lut ars a fost adoptat pe o scară atît de largă în lumea veche.

La prima vedere, amfora ascuțită pare incomodă: noi cerem un fund plat de la un recipient care trebuie să stea în picioare. Totuși, constatăm că oamenii din antichitate, atît de practici și de inventivi, nu i-au schimbat forma: amfora ascuțită a dominat timp de aproape 3000 de ani în viața economică și socială a lumii. Aceasta înseamnă că ea avea calități pe care omul nu le găsea la altfel de recipiente.

Fundul ascuțit, departe de a fi un inconvenient, avea un rol practic deosebit de însemnat. Grație acestei forme, amfora putea fi înfiptă în pămînt sau în nisip. Cu toată înălțimea și instabilitatea ei aparentă, înfiptă la o adîncime de numai 10 cm, stătea drept, fără alt sprijin.

Printre calitățile principale ale amforei trebuie socotite și proporțiile ei chibzuite. Înălțimea medie de 80 cm pentru cele mari și de 60 cm pentru cele mijlocii, precum și capacitatea obișnuită de 10 — 20 l îi dădeau o greutate totală maximă de circa 24 kg, greutate pe care un om mijlociu o putea manipula fără eforturi excepționale. Un astfel de recipient putea fi luat în brațe și pe umăr de un singur om pentru a fi ridicat în căruță sau coborît în pivnițe și în corăbii.

Legată cu funia, o amforă putea fi purtată pe umeri de doi oameni cale îndelungată. Două amfore legate puteau fi puse pe spatele

[1] Herodot, I, 50 și 51, vorbind despre darurile pe care Cresus, regele lidienilor, le-a trimis sanctuarelor din Delos, precizează: „Două cratere de primă măsură de argint și de aur: cel de aur era folosit la dreapta intrării în templu, cel de argint în stînga. Amîndouă au fost deplasate cu prilejul incendiului: primul se află acum în tezaurul clasomenilor; el are greutatea de 8 talanți și jumătate și 12 mine. Celălalt crater, conținînd 600 de amfore, se găsește într-un colț al vestibulului..."

[2] Plinius, *Nat. hist.*, VI, 22, 82; Cicero, *Ad. Fam.*, XII, 15, 2; Tit. Liv., XXI; Athenaios, V, 43; Tucidide, IV, 118; Herodot, I, 149.

www.cimec.ro

unui măgar sau al unui cal. Cele două mînere înlesneau şi mai mult manipularea vasului: apucînd cu mîna stîngă de unul din mînere şi cu cea

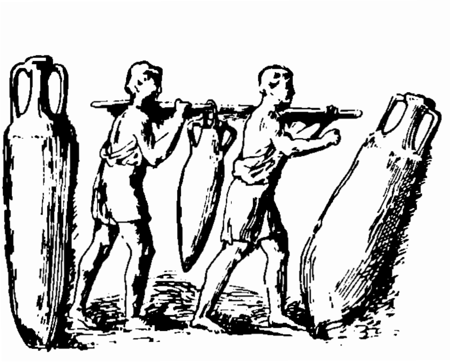

Fig. 11. — Scenă de pe o frescă de la Pompei (cf. V. Duruy, *Histoire des romains*, II, XLIII, p. 595, Paris, 1880).

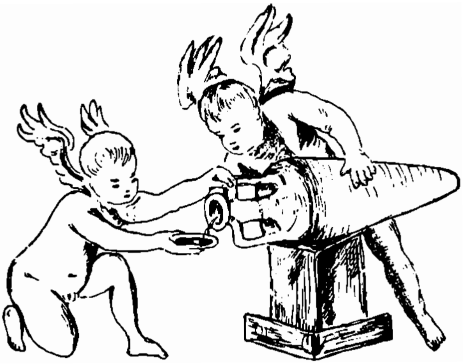

Fig. — 12. Fragment dintr-o frescă din casa Vetiilor de la Pompei.

dreaptă de fundul ascuţit, conţinutul se putea goli repede sau pe îndelete, după nevoie, fără oboseală şi fără a se tulbura lichidul.

Amfora plină, aşezată culcat pe jos, se sprijină pe umflătura pîntecelui şi pe piciorul alungit. Poziţia aceasta face ca jumătatea de sus a vasului să stea ridicată oblic faţă de planul orizontal al locului, astfel că lichidul nu se varsă. O uşoară apăsare pe gît produce o pendulare care permite golirea lui, totală sau parţială.

Dar nu numai acesta este rostul fundului ascuţit: în pivniţele în care erau depozitate amforele ele stăteau la rînd, înfipte pe jumătate sau mai adînc în nisipul rece. Conţinutul era menţinut astfel la temperatura necesară unei îndelungate şi bune conservări. Şi mai important este faptul că în timpul lungilor călătorii pe mare către centrele de import (de jur împrejurul Mării Negre, în Spania, Britania, Gallia etc.), corăbiile fiind amenajate cu paturi groase de nisip, amforele puteau fi îngropate pe jumătate sau pînă la gură. Aşezate în

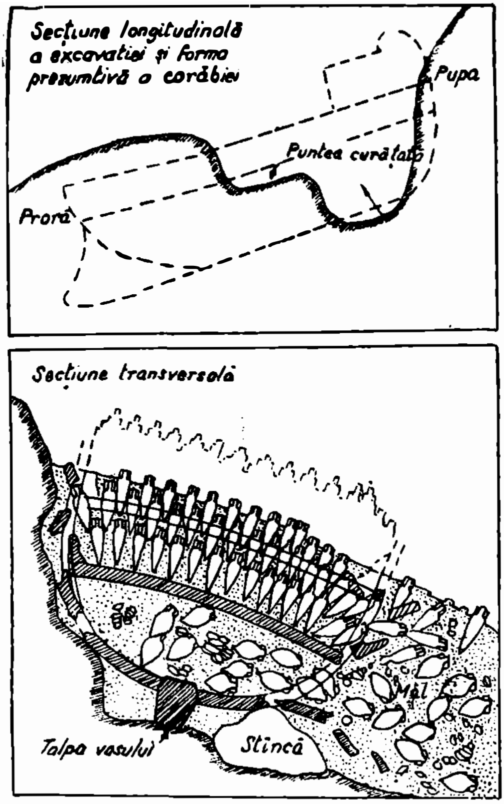

Fig. 13. — Cum erau aşezate amforele în corabia de la Delos, naufragiată acum 2300 de ani în faţa portului Massalia.

www.cimec.ro

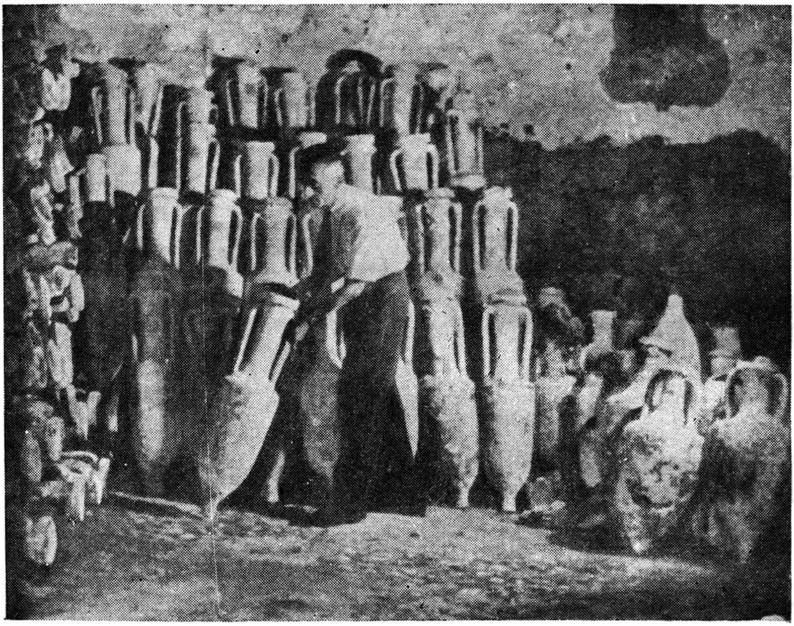

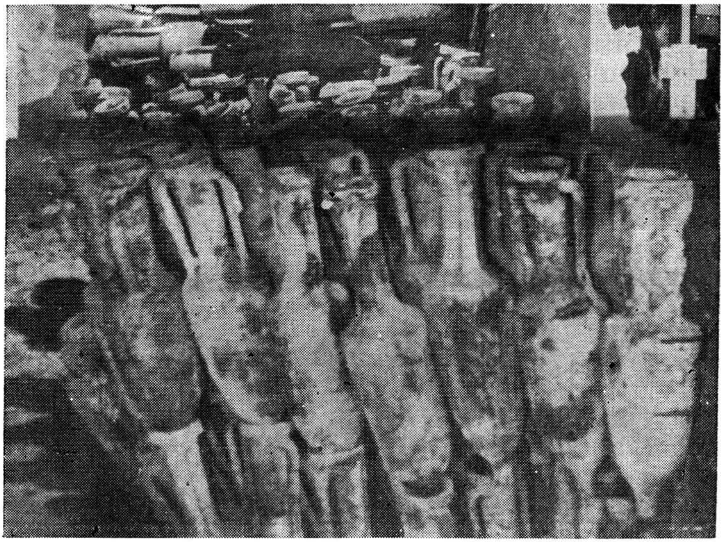

Fig. 14. — Amfore scoase din corabia scufundată la Massalia.

www.cimec.ro

această poziție, ele nu se zdruncinau și nu se atingeau între ele; ca atare nu se răsturnau și nu se spărgeau, iar conținutul nu se tulbura și nu se pierdea. Amforele făceau în chip unitar aceeași mișcare ritmică cu întregul pat de nisip și cu întregul corp al corăbiei[1].

Aceste avantaje erau valabile, în parte, și pentru transportul pe uscat cu căruța, pentru depozitarea în magaziile porturilor sau în pivnițele negustorilor importatori și ale consumatorilor.

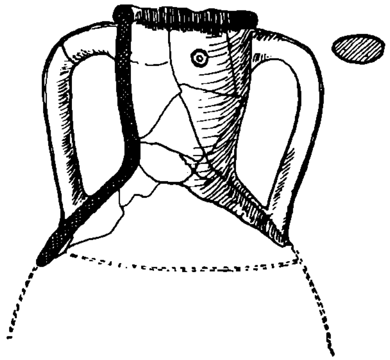

Fig. 15. — Fragment de amforă ionică din sec. VI î. e. n., găsit la Istria, purtînd pe gît un cerc incizat (după M. Lambrino, *Les vases archaïques d'Histria*, p. 108, fig. 72).

Să ne ocupăm acum și de alt aspect al amforelor. Pînă în secolul al IV-lea î. e. n., amforele comerciale de export erau însemnate pe gît fie cu unul sau două cercuri mici, incizate, fie cu dungi și litere colorate.

De la această dată, mai departe, încep să se aplice pe una sau pe amîndouă torțile stampile. Stampilele acestea sînt rotunde, pătrate sau dreptunghiulare. Pe ele găsim scris în limba greacă, adîncit sau în relief, numele localității și numele celui însărcinat cu dirijarea și controlul producției și al comerțului. În unele orașe, în special de pe coasta asiatică a Pontului Euxin, aceștia din urmă — funcționari cu sarcini speciale — poartă titlul de : astinomi, agoranomi, frurarhi etc. La Rhodos, la

---

[1] De curînd a fost descoperită, aproape de intrarea portului Marsilia (Massalia), epava unei corăbii grecești, scufundată acolo pe la sfîrșitul secolului al IV-lea î.e.n. Este vorba de o corabie cu un „tonaj de 15 000 de amfore" (cam 500 de tone moderne), care transporta circa 10 000 de amfore, parte cu vin rășinos din insulele Cicladelor,parte cu vin roșu din podgoriile de lîngă Neapolis. Restul „tonajului" îl constituia alte mărfuri, în special ceramică de rînd. Aceasta a dus la concluzia că vasul plecat din Delos a făcut escală la Neapolis, unde a descărcat o parte din marfă și a încărcat alta. Tot de aici a încărcat și olărie campană de uz comun : farfurii, castroane, cupe, oale cu firnis negru cu figuri colorate sau în relief.

Corabia s-a scufundat la o adîncime de 60 m și s-a fixat în golul dintre două stînci, unde o bună parte din obiecte s-au putut păstra pînă în zilele noastre în poziția în care se aflau încărcate pe corabie. Amforele au fost găsite așezate în trei rînduri suprapuse, îngropate în nisip în interiorul corăbiei, care astfel era încărcată pînă la covertă. Cele două tipuri de amfore, din Delos și din Italia, au putut fi perfect identificate. S-au putut aduce la suprafață, cu ajutorul unor instalații speciale, multe amfore întregi, unele din ele fără nici o degradare și perfect astupate. Amforele de tip italic au o capacitate de circa 24 l, cu dop din mortar vulcanic (*pozzolano*). Cele grecești sînt de 30 l și au dopuri de plută, izolate cu smoală. Cînd amfora a fost perfect conservată și dopul a rămas intact, s-a păstrat și conținutul ei, cantitativ, nu și calitativ, căci vinul este dezalcoolizat.

Vasele și olăria despre care am vorbit mai sus erau împachetate pe sorturi, în lăzi, așezate în hambarul de jos al corăbiei. Deși lăzile au putrezit, au rămas totuși urme suficiente pentru a se stabili acest lucru. Scafandrii au mai scos și vesela de care se servea personalul navei, și care a fost găsită la mijlocul covertei de la pupă, unde se afla bucătăria. Multe din farfurii sînt de marmură.

Să adăugăm și cîteva amănunte asupra vasului : este un vas comercial de mare tonaj, pus în mișcare de trei pînze, lopețile fiind simple ajutătoare. La construcția corăbiei au fost întrebuințate mai multe feluri de lemn, după rezistența pe care o cerea fiecare parte a scheletului : pin, cedru, stejar și altele. Cuiele folosite sînt de aramă, cu capătul acoperit cu plumb pentru a împiedica acțiunea corosivă a mării. Pentru mai multe amănunte, vezi periodicul „The National Geographic Magazine", Washington, 1955, nr. 1.

www.cimec.ro

Cnidos, uneori şi la Heraclea, numele magistraţilor sau al preoţilor este precedat de prepoziţia ἐπί, care însemna „în timpul'' sau „fiind'' preot ori magistrat acela al cărui nume urmează prepoziţiei. Prin această formulă se atestă data la care a fost aplicată stampila.

Pe cele mai multe stampile, alături de numele preoţilor eponimi sau de acelea ale funcţionarilor speciali care garantează calitatea şi cantitatea mărfii, apar şi numele meşterilor olari, ale producătorilor, ori ale negustorilor. Pe unele stampile din Rhodos găsim imprimate de multe ori şi lunile anului.

Desigur, stampila a fost aplicată pe lutul moale înainte de uscarea şi arderea vasului. Olarii confecţionau după o anumită comandă. Ei respectau formele, capacităţile, calitatea şi cantitatea amforelor şi termenul de livrare. Cel care comanda amforele (statul, oraşul, magistratul, asociaţia, producătorul san negustorul) făcea să se aplice sub controlul lui stampila respectivă. Astfel se efectuau cantităţi de amfore cu stampile care cuprindeau, pe lîngă numele magistratului şi producătorului, lunile anului. Marcarea lunilor, care se referă probabil la timpul în care se trăgea sau se expedia vinul, îşi găseşte o bună justificare dacă ţinem seama că în mare măsură calitatea şi rezistenţa vinului depinde şi de momentul în care a fost tras din butoi. Tot aşa rezistenţa şi calitatea vinului depinde în mare măsură şi de anotimpul în care el este transportat.

Mai poate fi luată în considerare şi ipoteza că amforele erau stampilate cu lunile anului pentru a se putea face un control de ordin fiscal (taxele vamale erau aplicate asupra fiecărei amfore ieşite din depozit sau îmbarcate în corăbii). Oricum ar fi, pentru amîndouă ipotezele găsim unele referiri într-o inscripţie de la Thasos în legătură cu reglementarea manipulării şi vînzării vinului în anumite luni ale anului[1].

Unele centre de producţie — cum este Heraclea pontică — aveau şi stampile cu litere adîncite (englifice), nu reliefate, şi care nu se aplicau pe toartă, ci pe gîtul amforei. Pe multe stampile apar şi stemele oraşelor. Altele sînt împodobite cu diferite simboluri: zeităţi, figuri umane, arme, flori şi fructe, animale etc., reprezentînd un fel de marcă a producătorilor respectivi sau simboluri ale magistraţilor.

În epoca imperială **romană** stampilele de pe torţi devin tot mai rare. În măsura în care oraşele producătoare îşi pierdeau autonomia şi în măsura în care navigaţia şi controlul mărilor sau al porturilor de destinaţie intrau în orbita sistemului roman de exploatare, stampilele dispar. În acest stadiu al existenţei sale, amfora cu vin poartă — mai curînd decît stampila de origine — o etichetă mobilă agăţată de gîtul ei, în care se arată capacitatea vasului, specia şi vechimea vinului, precum şi numele negustorului[2]. Cu timpul, locul de producţie începe să nu mai apară de loc.

Aplicarea pe amforele cu vinuri şi uleiuri a stampilelor-certificat, ca titluri de garanţie, arată ce forme şi ce proporţii avea viaţa economică în centrele de producţie şi în pieţele de consum depărtate, cît era de organizat şi ce fel de organizare avea acest sector al producţiei şi comerţului. Consumatorul, la rîndul lui, condiţiona şi el cumpărarea mărfii de aceste garanţii, ceea ce înseamnă că nici calitatea, nici cantitatea nu

---

[1] G. Daux, în „Bull. Corr. Hell.'', 1926, p. 215 şi urm.

[2] Horaţiu, *Ode*, III, 2, 89; Tib., II, 27; Petron., 34; Plin., *Nat. hist.*, XXIII, 339, cf. E. Saglio, în *Dict. Antiq.*

www.cimec.ro

mai puteau fi întîmplătoare și relative, chiar în lumea neelină care constituia de fapt marea majoritate a consumatorilor.

Porturile și orașele înșirate pe coasta europeană a Mării Negre, începînd de la Bosporul tracic, peste regiunea marilor fluvii și peste Bosporul cimmerian, pînă pe coasta caucaziană, au fost cele mai active centre de import al vinurilor și uleiurilor aduse de corăbii din insulele grecești și din celelalte centre de producție de pe coasta asiatică. Cele mai de seamă orașe care importau mărfuri din Grecia, fie pentru consum propriu, fie pentru a le revinde altor orașe mai mici sau triburilor băștinașe din interior, sînt de semnalat în partea de nord-vest a Mării Negre, după cum urmează: Istria, Callatis și Tomis pe teritoriul de azi al R. P. R., apoi Apollonia, Mesembria, Odessos, Dionysopolis, Bizone pe teritoriul R. P. Bulgaria și Tyras, Olbia, Chersonesos, Panticapaion, Phanagoria, Nymphaion, precum și altele mai mici din regiunea estică a mării de Azov, pînă dincolo de Kuban, pe terioriul U. R. S. S.

În limitele celor trei orașe de la noi, dar mai ales la Callatis și la Istria, precum și la distanțe mari în jurul acestora, se găsesc — în cursul săpăturilor sau în mod întîmplător — foarte multe gîturi, funduri și torți cu inscripții (torțile, fiind mai solide, s-au păstrat mai bine). Amfore întregi, natural, se găsesc mai puține. Atît amforele întregi, cît și sfărîmăturile sau torțile prezintă diferite forme și culori, precum și interesante caracteristici tipologice și tehnologice.

Cercetîndu-le de aproape, ne putem orienta asupra drumului pe care l-au parcurs vasele pînă la noi, întîi pe mare și apoi — uneori — pe uscat, departe în interiorul teritoriului. Ne putem lămuri asupra relațiilor dintre locul lor de producție și așezările omenești în care sînt găsite. Putem urmări centrele care au lucrat amforele și locul unde au fost ele încărcate cu marfă; putem preciza și specificul producției din regiunea respectivă. Ajungînd pe urma lor la locul de destinație, putem descoperi pe consumatori, obținînd astfel detalii despre viața băștinașilor și despre legăturile lor cu lumea civilizată din acele vremuri.

Am arătat că cele mai multe torți stampilate se găsesc în orașele grecești de pe litoralul Mării Negre și în așezările băștinașilor din afara orașelor. Știința burgheză din țara noastră n-a dat atenție acestei probleme. Nu avem pînă acum nici un studiu în acest domeniu. În timpul săpăturilor numai foarte puține torți cu stampile au fost adunate și înregistrate științific. Cele mai multe au mers de-a valma la rebut, împreună cu masa ciobурilor ceramice. Chiar cele reținute n-au fost curățate, descifrate și valorificate; nici măcar nu s-a precizat locul și timpul găsirii lor. În războiul din 1917 armatele de ocupație germane au ridicat de la Istria și au dus în Germania un număr de inscripții și monumente de artă și —după afirmațiile lui K. Skorpil[1]—au ridicat și un mare număr de amfore întregi și de torți stampilate, despre care nu mai știm nimic.

Actualmente sînt în toată țara peste 5000 de astfel de documente inedite care zac în depozitele șantierelor, a unor muzee și colecții particulare, fără ordine și fără „certificat de origine".

La timpul său Vasile Pârvan a publicat 14 stampile de amfore. S-au mai publicat, sub forma unor simple înregistrări, vreo 200 de exemplare în revista „Dacia", în rapoartele arheologice de la Callatis. Gr. Avachian,

[1] K. Skorpil, în „Известия", Sofia, VIII (1934), p. 24—43.

www.cimec.ro

P. Nicorescu, O. Tafrali şi D. M. Teodorescu au publicat şi ei o serie de stampile, dar tot fără a le interpreta[1].

Un singur cercetător romîn, G. Cantacuzino, s-a ocupat mai de aproape de această problemă[2]. El a studiat circa 200 de stampile de amforă şi, încă din 1939, într-o comunicare ţinută la al VIII-lea Congres internaţional de istorie de la Zürich, precum şi în unele publicaţii din Bucureşti, a pus problema interpretării istorice a materialului. A „îndrăznit" chiar să propună o strînsă colaborare cu istoricii şi arheologii din U. R. S. S. şi din Bulgaria, fără de care nu se pot lămuri problemele legate de cercetările arheologice şi de viaţa economică antică în spaţiul regiunilor pontice. Propunerea n-a fost acceptată, nici la Zürich, nici la Bucureşti. Mai mult, nici măcar studiile de bază ale savanţilor ruşi şi sovietici n-au putut intra în ţară, cu toate că ele priveau direct cercetările noastre şi erau nemijlocit legate de preocupările oamenilor noştri de ştiinţă.

Cercetătorii ruşi au dat încă de mult importanţa cuvenită problemelor ridicate de răspîndirea amforelor în spaţiul de nord-vest al Pontului Euxin. Ei au studiat peste 20 000 de stampile, le-au descifrat şi le-au clasificat după tipuri şi pastă, au stabilit locurile de găsire şi le-au studiat în strînsă legătură cu celălalt material arheologic cu care se găseau laolaltă în diferitele puncte ale săpăturilor. Cele mai de seamă lucrări, care folosesc şi azi ca bază cercetătorilor din lumea întreagă sînt acelea ale lui L. Stefani, V. Skorpil, E. von Stern, V. N. Jurghevici, I. P. Blaramberg, N. N. Murzakievici, J. Tolstoi, N. Kondakov, V. Latîşev. P. Becker, N. Dereviţki, K. K. Kostiuski-Valujinici etc., tipărite în a doua jumătate a secolului trecut la Odesa, Moscova ori Petrograd[3]. La începutul

---

[1] V. Pârvan, H. VII, p. 32—38, nr. 25—36. V. Pârvan, *Descoperire nouă în Scythia minor* în „Anal. Acad. Rom.", Mem. Secţ. Ist., Seria II, tom XXXV, 1913, p. 480, nr. 3 ; O. Tafrali, în „Rev. Arch.", XXI (1925), 1, p. 274 ; idem, în „A. A.", II (1930), 4, p. 29—32 şi 1928, p. 48 ; Th. Sauciuc-Săveanu, *Rapoarte asupra săpăturilor arheologice de la Callatis*, în „Dacia", I (1924), p. 108—165 ; II (1925) p. 104—137 ; III (1938), p. 248—278 ; III—IV (1927—1932), p. 411—434 şi 435—482 ; VII—VIII (1937—1940), p. 223—281 ; IX—X (1941—1944), p. 243—247 ; Gr. Avakian, în „C.N.A.", I (1924), nr. 49, 50, 53, 54 ; VI (1925), nr. 59—62 ; P. Nicorescu, în „EDR", II (1924), p. 397—411 ; D.M. Teodorescu, în „Bul. Com. Mon. Ist.", 1915, p. 6.

[2] G. Cantacuzino, *Timbres amphoriques inédits trouvés en Roumanie*, în „Dacia", III (1927—1932), p. 612 şi urm ; idem, *Nouveaux timbres amphoriques de Callatis*, în „Dacia", V—VI, (1938), p. 321 şi urm. ; idem, *Trois sceaux thasiens de Callatis concernant les cultes de Thasos*, în „Dacia", VII—VIII (1937—1940), p. 283—291 ; idem, *Timbres amphoriques trouvés à Callatis*, în „R.H.S.E.E.", X—XII (1935), p. 1 şi urm. ; idem, *Considérations sur les timbres amphoriques découverts en Roumanie et sur les côtes du Pont Euxin*, în „R.H.S.E.E.", 1939.

[3] N. N. Murzakievici, în „Записки", V (1879,), p. 193 ; I. P. Blaramberg, *Choix de médailles antiques d'Olbiopolis*, Paris, 1832 ; P. Becker, în M.G.R., I, Petersburg, 1854 ; idem, în „Записки" V (1873), p. 18 şi urm. ; idem, în „N. Jahrbuch fur Klass. Philologie", Suppl. IV, 1861 p. 45 şi urm ; idem, Suppl. V, 1864, p. 446 şi urm ; idem, Замечания о неизданных греческих надписях, 1862 ; idem, *Über die im südlichen Russland gefundenen Henkelinschriften*, Leipzig, 1864 ; idem, Новая коллекция надписей на ручках древних сосудов, Odesa, 1868 ; idem, în „Jahr.", Suppl. X, 1878, p. 1 şi urm. ; idem, în „Jahr., Suppl. XI, p. 12 ; idem, *Über eine dritte Sammlung uneditierter Henkelinschriften aus dem südlichen Russland*, Leipzig, 1878 ; idem, în „Записки", VII (1875), p. 3 şi urm. ; „Записки", XI (1879), p. 12. ; L. Stefani, în *Mélanges gréco-romains*, II, Petersburg, 1859 ; V. N. Jurghevici, în „Записки", XI (1879), p. 51 ; idem, Амфорные ручки, собранные в окрестностях Херсонеса по побережью бухт Песочной, Круглой, Камышевой и Стрелецкой в 1886—1887, în „Записки", XV (1889), p. 47—64 ; V. Latîşev, în „J.M.N.P.", 1887, p. 300 ; idem, în „I.A.K.", XVI, p. 57 şi XXVI, p. 93 (cf. Minns, *Scythians and Greeks*, p. 360) ; Mac Pherson, *Antiquities of Kertch*, pl. X—XI ; A. N. Dereviţki, în „Записки", XX, (1895), p. 202, 208 şi 216 ; K. K. Koa-

www.cimec.ro

secolului nostru alți doi savanți ruși, E. Pridik și I. Mahov[1], după o muncă de zece ani, au grupat materialul și l-au organizat sistematic, redactînd lucrări care au rămas fundamentale pentru cercetătorii din toată lumea.

Savanții sovietici au continuat cu și mai multă intensitate studiul stampilelor de pe amfore, folosind metode noi și avînd vederi mult mai largi. Putem spune că o bună parte din aspectele neclare ale problemei sînt astăzi rezolvate, grație acestor din urmă cercetători. Ei au reușit să obțină datarea multor stampile, în special pe baza comparării materialului arheologic găsit în săpăturile din ultimii ani, a disciplinei numismatice și a studiului tipologic al amforelor. De unde pînă mai ieri nu se cunoșteau decît trei centre de producție: Rhodos, Thasos și Cnidos, fără să se fi stabilit cronologia stampilelor respective, iar numeroase stampile cu numele astinomilor și cu alte indicații figurau în lista amforelor de „proveniență necunoscută", cercetătorii sovietici au stabilit acum noi centre de producție: Sinope, Heraclea și Chersonesos; de asemenea ei au progresat mult în fixarea unei cronologii pentru toate tipurile de amfore.

Am sprijinit cercetarea noastră pe mai toate rezultatele obținute de savanții ruși și sovietici. În special ne-au folosit lucările de bază ale lui E. M. Pridik (1917 și 1928)[2] și ultimele lucrări ale lui R. B. Ahmerov, E. M. Staerman, I. B. Zeest și N. V. Anfimov[3]. Trebuie menționat că lucrările fundamentale, de valoare mondială, ale lui I. Mahov sau B. N. Grakov nu există nici acum, după doisprezece ani de la eliberare, în bibliotecile institutelor noastre; cealaltă lucrare de bază a lui Pridik se găsește într-un singur exemplar, păstrat cu grijă la Iași.

Abia acum două luni, după multă insistență, cercetătoarea noastră M. Comșa a reușit să aducă la București principala lucrare a lui B. N. Grakov[4] pe care am putut-o folosi parțial în timp ce studiul nostru era sub tipar. Celelalte lucrări[5] ne lipsesc și azi.

---

tiuski-Wallujinici, în „I. A. K.", 1896, p. 169; Von Stern, în „Записки", XXII, p.. 84; idem, XXIII, p. 30 (procese verbale); V. V. Skorpil, în „I. A. K.", II (1901), p. 122 și XI, p. 19—165; J. Marti și V. V. Skorpil, Керамические надписи, хранящиеся в Мелек-Чекменском кургане в г. Керчи, în „Записки", XXVIII, (1910), p. 109—157; L. Marti, în „I. A. K.", 1860 și 1870.

[1] I. Mahov, Амфорные ручки Херсонеса Таврического с именами астиномов, în „I.T.U.A.K", 1912, p. 48; E. Pridik, Инвентарный каталог клейм на амфорных ручках, горлышках и на черепицах Эрмитажного собрания., Leningrad, 1917; idem, *Die Astynomennamen auf Amphoren—und Ziegelstempeln aus Südrussland*, Berlin, 1928.

[2] E. M. Pridik, *op. cit.*, 1917 și 1928.

[3] R. B. Ahmerov, Амфоры древнегреческого Херсонеса, în „V. D. I.", 1, 1947, p. 160—176; idem, Об астиномных клеймах эллинистического Херсонеса, în „V. D. I.", 4, 1949 p. 99—123; idem, О клеймах керамических мастеров эллинистического Херсонеса, în „V. D. I.", 3, 1951, p. 77—84; E. M. Staerman, Керамические клейма из Тиры в связи с вопросом о клеймах неизвестных центров, în „Kr. S.", XXXVI (1951), p. 31—49 etc.; I. Krușkol. Амфорные ручки из раскопок 1946 г. в Херсонесе, în „V. D. I.", 2, 1949, p. 98—100; I. B. Zeest, О типах гераклейских амфор, în „Kr. S.", XXII (1949), p. 47—48; N. V. Anfimov, Меото-Сарматский могильник в станице Уст.-Лабинской, în „M.I.A.", 23, 1951, p. 155—207; idem, Синопские остродонные амфоры эллинистической эпохи в Прикубанье, în „V. D. I.", 1, 1951, p. 119—128.

[4] B. N. Grakov, Древнегреческие керамические клейма с именами астиномов, Moscova, 1929; idem, Клейменная керамическая тара эпохи эллинизма, Moscova, 1939 (cf. E. M. Staerman, în „M. I. A.", 25).

[5] B. N. Grakov, Енглифические клейма на горлах некоторых эллинистических остродонных амфор, Moscova, 1928; idem, Клейменная керамическая тара эпохи эллинизма, Moscova, 1939; A. Dumont, *Inscriptions céramiques de Grèce*, în *Archives des missions scientifiques et littéraires*, Paris, 1871.

www.cimec.ro

Este locul să arătăm că, față de laborioasa activitate a cercetătorilor ruşi şi sovietici, ştiința burgheză europeană n-a dat la lumină decît o singură lucrare de proporții, aceea a francezului A. Dumont, tipărită în 1871. Dumont a cercetat un număr de 6000 de stampile de amfore, găsite în muzeele şi colecțiile particulare din Atena, şi a publicat aproape jumătate din ele, în bune condiții pentru vremea cînd şi-a întocmit el studiul. Această lucrare a fost şi continuă să fie de folos cercetătorilor, deşi astăzi este depăşită prin cunoştințele cu totul noi pe care le-au adus savanții ruşi şi sovietici. Lucrarea lui Dumont nu cuprinde nici măcar parțial problema amforelor din Pontul Euxin, fapt explicabil, pentru că autorul şi-a propus să cerceteze numai stampilele găsite la Atena, unde se aflau doar amfore din Rhodos, Thasos şi Cnidos, cu excepția a şapte exemplare pontice pe care nu le-a analizat. Răspîndirea amforelor în afara lumii greceşti şi considerentele ce se impun în legătură cu relațiile economice din antichitate constituie o problemă pe care Dumont nu şi-a pus-o nici măcar în ce priveşte amforele din Rhodos, Thasos şi Cnidos.

Mai pot fi luate în considerare pentru lotul cercetătorilor apuseni şi lucrările limitate ale lui F. Bleckmann şi M. Nilsson[1].

Trebuie să relevăm însă şi faptul că în ultimii patru ani o serie de cercetători ai şcolilor franceze şi americane de arheologie au început pregătiri serioase pentru publicarea de aici înainte a unor corpus-uri complete pentru Cnidos, Thasos şi Rhodos. Anul trecut, cercetătoarea A. Bon era angajată în alcătuirea unui corpus al stampilelor din Thasos, iar Virginia Grace lucra la un altul pentru Rhodos. În urma unui acord intervenit la Atena între cele două şcoli, se lucrează în colectiv la un corpus pentru numeroasele stampile din Cnidos.[2]

2. ORIGINEA MATERIALULUI ŞI METODA NOASTRĂ DE LUCRU

În lipsa materialului documentar de care am vorbit mai sus şi în fața tăcerii celor peste 5000 de stampile care se află în depozitele din țară fără marcarea locului şi a condițiilor de găsire, încercarea de a elabora o lucrare sintetică nu este prea uşoară. Problema valorificării materialului în totalitatea lui nu se poate în nici un caz pune acum : timpul şi posibilitățile noastre nu ne îngăduie aceasta şi sîntem depăşiți de proporțiile unei astfel de lucrări, dar ea va trebui atacată în plin, cît de curînd. Cu rezerva lipsurilor inerente unei lucrări efectuate în grabă, în condițiile indicate mai sus şi a greşelilor noastre proprii, am luat acum în studiu numai o latură a problemei, anume torțile de amforă care provin de la Istria şi din împrejurimile ei imediate : Tariverdi, Sinoe şi Baia-Hamangia. În acest scop am urmărit şi am adunat torțile provenite din spațiul istrian, le-am curățat, descifrat şi întregit şi le-am fişat, grupîndu-le într-un singur loc, la Muzeul Național de Antichități din Bucureşti, sub numere

[1] F. Bleckmann, *De inscriptionibus, quae leguntur in vasculis Rhodiis*, Göttingen, 1908; M. Nilsson, *Timbres amphoriques de Lindos*, Copenhaga, 1909.

[2] Virginia Grace, în „Bull. Corr. Hell.”, LXXVI, Paris, 1952, sub titlul *Timbres amphoriques trouvés à Delos*, p.514–540, publică în acest scop un prim studiu asupra tuturor stampilelor de proveniență veche găsite la Delos (3695 ex. cnidiene şi 1339 ex. rhodiene).

www.cimec.ro

de inventar, începînd cu nr. V, 2001. Numărul total al acestor torți este de 1162 de exemplare și provin după cum urmează:

	Determinate	Dublate și ilizibile	Total
1.— Din vechile săpături de la Istria (1915—1940), găsite fără nici o însemnare în depozitele șantierului (notate *în depozitul Istria*)	380	171	551
2.— Idem, aduse de la Istria pentru cercetări în cancelariaFacultății de istorie a Universității „C. I. Parhon", din București,răvășite cu prilejul bombardamentului din 1944 și recuperate ulterior (notate *Lot. I* și *Lot. II*)	267	120	387
3.— Provenite din săpăturile de la Istria organizate de Academia R.P.R. în campaniile arheologice 1949—1955 (notate *Săpături Istria anul...*)	106	18	124
4.— Idem, din săpăturile de la Tariverdi (20 km vest de Istria) în campania 1952—1954 (notate *Săpături Tariverdi*)	10	4	14
5.— Idem, din săpăturile de la Sinoe-Zmeica (15 km nord de Istria) în campania anului 1952	43	8	51
6.— De la Baia-Hamangia (25 km NV de Istria) prin ing. I. Mititelu	5	—	5
7.— Din perieghezele din jurul lacului Sinoe (regiunea movilelor funerare)	4	—	4
8.— Passim (în jurul cetății)	12	—	12
9.— Publicate de V. Pârvan în *Histria*, IV și VII	14	—	14
Total: . .	841	321	1162

Pe baza materialului prezentat și a concluziilor la care acesta ne obligă, vom încerca să stabilim în ce timp și în ce formă s-au desfășurat în antichitate schimburile de mărfuri pe teritoriul de azi al R. P. R. Relațiile de schimb dintre populațiile băștinașe și coloniștii greci așezați încă din secolul al VI-lea pe țărmul de vest al Mării Negre au avut fără îndoială o mare influență asupra dezvoltării vieții economice și sociale atît a unora, cît și a celorlalți.

Studiul amforelor cu mărfuri aduse din lumea civilizației elene prin intermediul coloniștilor greci de la noi sau direct de către comercianții navigatori trebuie considerat ca un element de bază pentru cunoașterea formelor, proporțiilor și căilor acestor intrepătrunderi. În partea care urmează vom face o expunere asupra celor 1162 de stampile provenite de la Istria și din împrejurimi.

Pentru a clasa amforele în grupe distincte, am folosit mai multe criterii, și în primul rînd forma lor. Dar simpla considerare a formei nu este suficientă pentru a trage concluzii. Forma evoluează în decursul timpurilor și vasele capătă la un moment dat, în același loc de producție un aspect diferit de cel inițial. Factorii noi introduși în sînul societății producătoare pe de o parte, particularitățile culturale, geografice și economice ale noilor centre de desfacere pe de alta, exercită o influență de pe urma căreia este natural ca forma amforelor să sufere transformări.

Uneori ne poate ajuta analiza atentă a lutului din care s-a făcut amfora. Această analiză nu este însă întotdeauna posibilă, căci cele mai multe din particularitățile vizibile ale pămîntului au dispărut prin ardere. Analizele chimice de laborator nu ne pot fi nici ele de folos. Mai utilă poate fi o analiză mecanică, și mai ales observațiile făcute prin compararea unui mare număr de spărturi, care pot fi grupate după culori și nuanțe, după proporțiile granulării pămîntului, după urmele de oxizi, calcar,

www.cimec.ro

nisip, scoici, mică etc. Toate acestea pot constitui, după o practică îndelungată şi perseverentă, bune criterii ajutătoare. Spunem *ajutătoare*, căci aceste criterii nu pot fi absolute, nici chiar cu sprijinul unor analize de laborator.

Desigur, pentru Rhodos nu este riscant să ne folosim de criteriul acesta.O amforă din Rhodos poate fi imediat determinată după caracterele pastei ceramice şi ale angobei, a căror calitate superioară nu o întîlnim la nici un alt centru de producţie. Rhodosul a dat o îngrijire excepţională prelucrării materialului, ajungînd la crearea unui tip unic de pastă ceramică. În spărtura cioburilor rhodiene, deşi arse la aproape 1000°, apare o ceramică de culoare roz pal, deosebită de culoarea roşie-cărămizie obişnuită. La cioburile rhodiene nu se vede nici mică, nici nisip, nici „cărbune'' sau pietricele. Totul formează o masă compactă, aproape pură şi uniformă.

Dimpotrivă, la Cnidos se pot observa mai mult de zece feluri de luturi şi tot atît de diferite maniere de lucru. Aici, atît forma amforelor, cît şi formele stampilelor, sînt foarte variate, aşa că, dacă nu găsim scris numele oraşului, simbolul, numele magistratului sau titulatura, determinarea este grea şi criteriul pastei ceramice nu ne foloseşte.

Thasos are un pămînt cu foarte mulţi oxizi de fier, culoarea roşie a pastei ceramice thasiene fiindu-ne astfel de mare ajutor. Dar nici aici nu poate fi vorba de o constanţă în prepararea lutului, încît uneori ne putem înşela.

Sînt şi centre de producţie, destul de numeroase, în care pămînturile nu erau nici selecţionate, nici spălate şi în care arderea se făcea abia la 600—700°. Dar aceste centre nu stampilau amfora, aşa că nu fac obiectul cercetării noastre.

Pentru amforele cu numele astinomilor, identificarea este uşoară, pentru că lutul din care sînt făcute amforele este foarte caolinos, aşa cum nu se găseşte în părţile insulare, şi care dă o ceramică de culoare mai mult cenuşie, uneori roz-cenuşie. Rareori se întîlnesc şi fragmente din amforele cu stampilele astinomilor în care observăm pastă roşie-cărămizie, mai grunţuroasă şi cu oxizi de fier.

Criteriul cel mai de seamă îl constituie însă stampila. Chiar simpla formă a stampilelor este un criteriu destul de bun, în afară de unele excepţii cu totul rare. Stampila este însă mai de valoare dacă s-a păstrat o cît de mică urmă a ramei sau a scrisului (cele mai multe stampile sînt de obicei roase sau foarte fragmentate). Numele de magistraţi şi de producători cuprinse în aceste stampile pot deveni baze de determinare numai după ce au fost sigur identificate pentru anumite centre şi după ce se constată că ele se leagă măcar de unul singur din celelalte criterii : forma vasului, pasta, forma stampilei, stema sau numele oraşului, titlul magistratului. În genere, numele singur (întreg sau întregit), fără alte criterii, nu este suficient pentru clasificarea amforei, pentru că unele din aceste nume sînt de circulaţie universală. De asemenea, nu ne putem orienta, mai ales în oraşele Pontului Euxin, nici după obişnuita formă dorică sau ionică a numelor : în secolele IV—II î. e. n., mai toate centrele din jurul Mării Negre suferiseră influenţe reciproce profunde, încît numele şi tradiţiile culturale erau deja amestecate. Elementele tracice pe de o parte, pe de alta cele băştinaşe ale triburilor asiatice din Pont, altele scitice din sudul

www.cimec.ro

U. R. S. S. şi scito-getice din stînga Pontului sînt sensibil intrate în sînul comunităţii coloniilor greceşti. Numeroase sînt şi numele necline curate sau grecizate, pe care le găsim în stampilele de la Sinope, Chersonesos şi Heraclea.

Cînd stampila poartă clar numele şi stema oraşului sau numele magistratului cu apartenenţă nedubioasă, putem fi siguri că determinarea noastră este bună. Se întîmplă însă să avem stampile asemănătoare cu cele identificate, dar fără stemă, fără nume de oraş şi cu numele unui magistrat necunoscut. Numele care apar sînt uneori nume obişnuite, care se repetă în toate centrele de producţie. Cînd avem nume necunoscute, mai ales dacă amforele prezintă şi mici modificări în liniile iniţiale sau deosebiri în ce priveşte felul — îngrijit sau neglijent — de finisare, ele nu pot fi determinate la prima vedere.

După ce am identificat, pe baza tuturor criteriilor tipologice şi tehnologice arătate mai sus, a grafiei, iconografiei şi a onomasticii, cele 1162 de stampile, le-am împărţit în nouă grupe principale, dintre care opt corespund, fiecare, cîte unui centru deosebit de producţie. În grupa a noua, sub titlul „diverse'', am înregistrat acele stampile care n-au putut fi atribuite sigur nici unuia dintre centrele identificate. Ordinea în care se succed cele nouă grupe este aceea a cronologiei relative.

Prezentarea materialului din fiecare grupă este precedată de o scurtă privire istorică asupra centrului respectiv şi de o expunere documentară mai largă asupra criteriilor folosite la stabilirea clasificării ; am ilustrat, pe cît ne-a fost posibil, expunerea tipologică cu desene executate fidel, direct după materialul studiat, fără lipsuri ori adaosuri, punînd astfel la îndemîna cititorului formele şi dimensiunile amforelor, profilele părţilor principale componente, detalii asupra stampilelor şi o serie de date tehnologice, particularităţile grafiei şi ale simbolurilor, poziţia precisă în cadrul stampilei etc. Astfel se va putea face mai uşor determinarea unei amfore comerciale de import, care s-ar mai găsi, fragmentar, pe teritoriul nostru.

La încheierea fiecărei grupe principale am alcătuit liste separate cu numele magistraţilor şi ale producătorilor, cu lunile anului şi cu simbolurile, făcînd trimiteri la numărul pe care îl poartă în corp stampila respectivă.

Clasificarea întregului material pe centre de producţie ne-a dat următorul rezultat :

GRUPA I

THASOS

nr. 1—211

1. — Întregi şi întregite 92 + 23 dublete, total	115
2. — Neîntregite, cu număr de inventar 119 + 4 dublete, total	123
3. — Sigure, dar ilizibile, fără numere de ordine	50
Total *Thasos*	288

www.cimec.ro

GRUPA A II-a

SINOPE

nr. 212—457

A) *Amfore*

1. — Stampile în care titlul magistratului se află în capul legendei, în rîndul unu 123 + 43 dublete, total	175
2. — În care titlul se află la mijloc, între două nume proprii 46 + 5 dublete, total	51
3. — Sigur sinopeene, dar neîntregibile	48
4. — Neîntregibile, fără nr. de inventar	50

B) *Ţigle*

1. — Întregite 15 + 6 dublete şi neîntregite, total	21
2. — Ţigle sigur sinopeene neîntregibile	12
Total *Sinope*	357

GRUPA A III-a

HERACLEA

nr. 458—483

1. — Întregi şi întregite 26 + 2 dublete, total	28
2. — Neîntregibile, fără număr de inventar	6
Total *Heraclea*	34

GRUPA A IV-a

CHERSONESOS

nr. 484—500

1. — Întregite sigur 17 + 10 dublete, total	27
2. — Neîntregibile, dar sigure	10
Total *Chersonesos*	37

GRUPA V-a

PAROS

nr. 501—502

1. — Întregite, 2 + 2 dublete, total	4
Total *Paros*	4

www.cimec.ro

GRUPA A VI-a

RHODOS

nr. 503—711

1. —	Stampile rotunde, cu sau fără floare de rodie la mijloc: 31 + 9 dublete, total	40
2. —	Stampile dreptunghiulare, cu sau fără prepoziția ἐπί: 73 + 4 dublete, total	77
3. —	Stampile dreptunghiulare cu nume de producători: 46 + 11 dublete, total	57
4. —	Diferite neîntregite sau neîntregibile	59
5. —	Sigure din Rhodos, dar ilizibile; fără numere de ordine	48
	Total *Rhodos*	281

GRUPA A VII-a

COS

nr. 712—722

1. —	Întregi și întregite 10 + 1 dublete, total	11
2. —	Sigure, dar ilizibile, fără numere de ordine	11
	Total *Cos*	22

GRUPA A VIII-a

CNIDOS

nr. 723—758

1. —	Întregi și întregite 27 + 7 dublete, total	34
2. —	Neîntregite 9 + 1 dubletă, total	10
3. —	Sigure 5 + 5 probabile, fără numere de ordine	10
	Total *Cnidos*	54

GRUPA A IX-a

DIVERSE

nr. 759—841

1. —	Întregi și întregite	24
2. —	Anepigrafice cu diverse simboluri	18
3. —	Rotunde tip tracic	8
4. —	Litere izolate ori prescurtări	9
5. —	Monograme	17
6. —	De epocă tîrzie	7
7. —	Dublete	2
	Total *diverse*	85
	Total *general*	1162

★

www.cimec.ro

În planul lucrării am prevăzut prezentarea fiecărei stampile sub un număr de ordine, fără repetarea dubletelor sau a tripletelor. Acestea au fost menționate în primul rînd al indicațiilor pe care le dăm sub fiecare stampilă.

Am indicat, acolo unde a fost posibil, toate datele obișnuite la o publicație sistematică : locul de găsire, data descoperirii, colecția și referiri la publicațiile în care am urmărit stampilele noastre.

Am notat cu *întocmai* cazurile în care stampila a mai fost găsită, fără nici o deosebire, și în alte publicații, indicînd sursa. Am notat *necunoscut* și nu cu *inedit*, acolo unde n-am fost în posesia tuturor lucrărilor referitoare la torțile de amforă stampilate, și nici n-am găsit, în lucrările consultate, numele de pe stampilele noastre. În lipsa posibilității de a cerceta toate izvoarele, această rezervă se impunea. Aceeași rezervă se impunea și în alte împrejurări. Pentru noi, important este numele magistratului. Or, sînt cazuri în care numele unui magistrat apare și pe alte stampile, la cercetătorii anteriori. Dar deși numele magistratului este același, poate să fie alt simbol, alt dispozitiv grafic, alt nume de producător. De asemenea, se poate să găsim adăugat numele lunii respective. Asemenea stampile le-am grupat sub indicația *variantă*. De fapt, posturile marcate cu *variantă* trebuie să fie socotite și ele necunoscute, pentru că aduc de multe ori elemente esențiale, cu totul noi : nume necunoscut de producător, simbol necunoscut etc.

Deși *simbolul* apare în cadrul stampilei desenate, totuși el a fost indicat și în primul rînd al explicațiilor care însoțesc fiecare post. Aceasta pentru că de multe ori stampila se prezintă degradată și reproducerea în desen nu apare deslușit. În același rînd am indicat și numărul *dubletelor* acolo unde a fost cazul.

N-am menționat în text nimic despre starea de conservare a stampilei, presupunînd că desenul indică lipsurile cît și părțile roase.

Indicațiile următoare se referă la locul de găsire. Cînd se menționează *depozitul șantierului Istria*, aceasta înseamnă că stampila provine din săpături dinaintea anului 1949 și că a fost găsită în acel depozit fără nici o indicație asupra împrejurărilor și punctului descoperirii.

După incendiul de la Universitate, diverse torți de amforă stampilate (aduse acolo de S. Lambrino de la Istria pentru studii) au fost adunate și transportate la Muzeul Național de Antichități. Cum le-am găsit aici în două grupuri separate, am crezut că este bine să precizăm *Lotul I* și *Lotul II*.

Mai trebuie să menționăm că nu toate stampilele din săpăturile recente au fost semnalate cu toate datele necesare : sector, carou, adîncime etc., ci unele informații pot fi, fără voia noastră, incomplete.

Colocația este indicată bine la M. N. A. (Muzeul Național de Antichități din București), ceea ce ne-a permis să indicăm și numărul de inventar pe care-l poartă stampila. N-am putut însă da preciziuni asupra unui număr de peste 100 de stampile, care, după executarea desenelor făcută în anul 1951, s-au întors la Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon” din București, unde n-am mai putut să le dăm de urmă. Le-am notat deci fără număr de inventar. Din nefericire, nici desenele n-au putut fi controlate încă o dată, așa că la unele din această serie s-ar putea să se fi strecurat mici eorori și unele lipsuri.

www.cimec.ro

În sfîrşit, bazele de comparaţie care ne-au condus la stabilirea *necunoscutelor*, *variantelor* şi a celor notate cu *întocmai* fiind, după cum am arătat şi în altă parte, reduse, notările nu trebuie să fie socotite definitive. Cînd am găsit aceeaşi stampilă în mai multe din lucrările folosite, am notat-o pe cea mai importantă.

La sfîrşitul fiecărei grupe am continuat să dăm într-o subgrupă — după stampilele întregi sau întregite de noi — numere de ordine şi acelor stampile pe care nu le-am putut întregi acum, dar care fac parte, sigur, din grupa respectivă.

Stampilele la care a fost posibil să obţinem un desen sînt însoţite de acesta. În alte cazuri, atunci cînd inscripţia s-a putut citi pe original doar cu relativitate, am redat literele sigure cu caractere de tipar. N-am punctat lacunele, pentru că la nici una din aceste stampile avariate n-am putut cunoaşte limitele rîndurilor. O bună parte din stampilele înregistrate în anexă sînt totuşi întregibile printr-o cercetare de mai lungă durată, operaţie care sperăm că va putea fi dusă la bun sfîrşit, de noi sau de către alţii. Clasarea globală făcută de noi aici nu va suferi prin aceasta, întrucît stampilele respective, pe baza constatărilor de ordin tipologic şi tehnologic, aparţin fără îndoială grupelor în care au fost trecute : de aceea le-am şi dat numere de ordine.

La sfîrşitul grupelor am menţionat, fără numere de ordine individuale, cantitatea globală de stampile pe care le-am socotit neîntregibile şi care formează un singur lot. Şi clasarea acestora, cu excepţia celor şase de la Cnidos, este fără îndoială bună.

În ce priveşte tipologia şi indicaţiile tehnologice, nu le-am înregistrat la fiecare stampilă. Am ţinut însă seama, o dată pentru totdeauna, de ele, ca şi de toate datele ce se referă la formă, profil, pastă, grafie, nume, stemă, simbol şi legendă, atunci cînd am făcut clasificarea materialului pe grupe.

La sfîrşitul fiecărei grupe mari au fost alcătuite liste alfabetice ale numelor de magistraţi, de producători şi ale simbolurilor.

La sfîrşitul lucrării, după concluzii, cititorii găsesc un *Tabel sinoptic* care cuprinde principalele date privitoare la stampilele studiate, cu trimiteri la toate numele proprii menţionate în lucrare. Am alcătuit acest tabel pe baza unui sistem nou de lucru, care permite ca în acelaşi tablou să se poată găsi trimiterea pentru mai multe elemente în acelaşi timp : numele magistratului, patronimicul, numele producătorului, centrul de producţie şi simbolurile respective. Numerele arătate la diferitele rubrici în dreptul fiecărui post din tabelul sinoptic este numărul de ordine la care cititorul poate găsi stampila în cuprinsul expunerii tehnice a lucrării.

Urmează apoi, după tabelul sinoptic, o anexă care cuprinde listele cu nume proprii, în ordine alfabetică, ale magistraţilor şi producătorilor (fără specificarea calităţii), nume luate din indicele general al lucrărilor de bază ale lui E. Pridik (1917 şi 1928) şi ale lui R. B. Ahmerov (1949). Tot aici am mai încadrat şi listele cronologice ale lui B. N. Grakov pentru astinomii şi producătorii din Sinope. De asemenea, am introdus şi o listă a simbolurilor pentru stampilele şi ţiglele sinopeene, după E. Pridik 1928. Anexa nu are decît un caracter informativ provizoriu pentru cei ce se interesează de onomastica de pe stampilele de amforă şi nu au la îndemînă publicaţiile citate.

www.cimec.ro

CLASIFICAREA STAMPILELOR
DE LA ISTRIA
PE CENTRE DE PRODUCȚIE

www.cimec.ro

GRUPA I

THASOS

În Marea Egee, la 6 km de coasta Macedoniei, se află insula Thasos, cunoscută în antichitate prin bogatele ei mine de aur, argint, zinc, fier şi marmură şi în acelaşi timp printr-un pămînt bun de agricultură. Populaţia băştinaşă pare a fi fost de origine tracă, dar la jumătatea secolului al VII-lea î.e.n. sînt semnalaţi şi colonişti greci, plecaţi din insula Paros [1], colonişti care au început să capete preponderenţă în insulă, şi care în secolele următoare şi-au întins stăpînirea şi în unele centre continentale, reuşind să le elenizeze complet.

Istoria Thasosului este puţin cunoscută. Se ştie că la începutul secolului al V-lea î.e.n. oraşul a mers alături de perşi împotriva grecilor, trebuind apoi să suporte consecinţele înfrîngerii. Se mai ştie că ulterior, fiind aliat cu Atena, a îndepărtat aristocraţia şi pe tirani şi a adoptat o guvernare democratică de tipul celei de la Atena.

Mai cunoaştem o încercare de revoltă a thasienilor împotriva Atenei, revoltă care însă n-a reuşit. Înfrînt, Thasosul pierde posesiunile continentale şi este silit să plătească tribut ligii de la Delos. În anul 446 î.e.n. reuşeşte să-şi recîştige posesiunile, în schimbul sporirii considerabile a tributului.

Cînd, după cîtva timp, poziţia Atenei începe să slăbească, Thasos îndepărtează regimul democratic şi se întoarce la cel oligarhic, se rupe de Atena şi trece — împreună cu Parosul — de partea Spartei. Dar soarta armelor este favorabilă Atenei şi în anul 408 Thasosul este din nou înfrînt, iar insula cucerită. După ridicarea Macedoniei, Thasosul cade, în anul 340, sub Filip al II-lea şi rămîne în această situaţie pînă la cucerirea Macedoniei de către romani. Recăpătîndu-şi acum libertatea, oraşul ajunge din nou la înflorire economică. Avem informaţii din care rezultă că la începutul secolului al II-lea î.e.n. posesiunile continentale îi aduceau Thasosului 300 de talanţi aur anual, iar minele din cuprinsul insulei un venit de aproape 100 de talanţi aur. Pe vremea aceea oraşul Thasos avea două porturi, unul comercial şi unul de război, ziduri puternice de apărare, o mare flotă comercială, renumite instituţii de cultură şi artă. Tetradrahma de argint thasiană era moneda cea mai răspîndită în timpul secolului al II-lea î. e. n. : ea pătrunsese adînc în lumea triburilor băştinaşe de la noi, şi din sudul U.R.S.S., şi chiar departe, peste Dunăre, pînă în Germania, în Gallia

---

[1] Margherita Guarducci, în *Enciclopedia italiană*, v° *Thasos* pentru toate datele istorice.

www.cimec.ro

etc. (Numeroase tezaure monetare descoperite în aceste regiuni indică drumurile de expansiune ale comerţului thasian).

Pentru problema pe care o urmărim noi, interesează însă în primul rînd producţia de vin şi de ulei a insulei. Astăzi există aici bogate plantaţii de vii şi de măslini. Desigur că nici în antichitate nu era altfel. Avem şi informaţii în acest sens, în special pentru secolele IV-III î.e.n. Atît autorii mai vechi, cît şi cei din epoca tîrzie vorbesc, ce-i drept sporadic şi fără date precise, despre o mare producţie de vinuri la Thasos. Se precizează că în alte centre vinurile aveau chiar în primul an al recoltei o calitate superioară, pe cind la Thasos ele cîştigau valoare numai după ce stăteau cel puţin 2—3 ani [1].

Aceasta în ce priveşte epoca veche. Din a doua epocă de înflorire avem mai puţine atestări în privinţa comerţului de vin şi ulei.

1. DESPRE DATAREA STAMPILELOR THASIENE

Amfore thasiene se găsesc atît la noi, cît şi în sudul U.R.S.S., în R. P. Bulgaria şi în Grecia. Din nefericire nu există un studiu larg asupra lor, astfel încît deocamdată sîntem reduşi la ipoteze, în ce priveşte datarea vaselor găsite.

Ocupîndu-se de această problemă, Grakov atribuie o serie de stampile thasiene primei jumătăţi a secolului al IV-lea î.e.n. Savantul sovietic se bazează pe mediul arheologic în care s-au găsit unele din aceste amfore, precum şi pe studiul comparativ iconografic. El atribuie celelalte categorii de stampile perioadei dintre anii 370 şi 180 î.e.n. Grakov nu vorbeşte de existenţa unor amfore thasiene după această dată. Noi am avea însă aici unele obiecţii. Dacă am admite că exportul amforelor thasiene s-a făcut în special în secolele IV—III, şi că a încetat la începutul secolului al II-lea, ar însemna că oraşul ar fi avut o mare înflorire economică tocmai sub stăpînire străină, şi că n-ar mai fi exportat vinuri tocmai în perioada noii sale expansiunii economice, după înlăturarea stăpînirii macedonene. Problema este complexă şi, în lipsa unei documentări de bază, ea nu poate fi rezolvată în cadrul acestui studiu. Ceea ce vine deocamdată în sprijinul părerii lui Grakov este faptul că în timpul săpăturilor efectuate în 1950 în agora insulei Thasos de către colectivul şcoalei franceze (V. Grace, P. Levêque şi G. Roux[2] un număr de 162 de torţi cu stampile thasiene au fost scoase din straturile perfect datate de către arheologi între sfîrşitul secolului al III-lea şi începutul secolului al II-lea î.e.n. V. Grace mai vorbeşte în darea de seamă asupra săpăturilor din ultimii ani, şi despre unele stampile găsite în straturi care aparţin începuturilor secolului al IV-lea î.e.n. Unele torţi thasiene fără emblemă sînt atribuite acestei epoci timpurii.

Vom adopta deci cronologia propusă de Grakov (pe care o cunoaştem indirect, numai din relatările cercetătoarei E. Ştaerman), semnalînd doar obiecţia noastră de mai sus pentru cercetările viitoare.

Stampilele thasiene găsite pe teritoriul patriei noastre şi grupate în această lucrare însumează un total de 288 de exemplare. Am grupat în ordine alfabetică de la nr. 1 la 211 acele stampile care au avut un nume întreg sau sigur întregibil, fără a ţine seama de vreo ordine cronologică sau o clasare a simbolurilor, evitînd astfel şi dificultatea pe care o întîlnim la stampilele acestui oraş, de a nu şti cu precizie ce calitate aveau persoanele ale căror nume proprii apar (cîteodată două şi trei nume pe aceeaşi stampilă), fără nici o titulatură sau altă indicaţie. Din această cauză nu se poate preciza cine este eponimul, magistratul sau producă-

[1] Athenaios, I, 52 şi urm. Cf. A. Dumont, *op. cit.*, p. 32.
[2] Cf. „Bull. Corr. Hell.", LXXV (1951), p. 142—187.

www.cimec.ro

torul (atribuirea unei calităţi, pe care ne-am îngăduit s-o facem în indicele general, nu trebuie socotită ca fiind documentată, ci trebuie să i se dea numai un caracter relativ: de aceea am şi notat cu semnul întrebării). De la nr. 93 la nr. 168 sînt înregistrate stampilele care n-au putut fi întregite şi care poartă în resturile de grafie şi simbol toate elementele stampilelor thasiene.

De la acest număr pînă la nr. 211 am înregistrat stampilele care de asemenea provin cu siguranţă de la Thasos, dar care n-au putut fi desenate. Am mai adăugat numărului total un număr de 50 de exemplare nelizibile, dar sigur thasiene după formă şi pastă.

2. ANALIZA TIPO-TEHNOLOGICĂ A MATERIALULUI ŞI ORDINEA CRONOLOGICĂ

Amforele din Thasos, cu totul deosebite de cele de la Rhodos, sînt foarte apropiate ca formă de tipurile din Sinope şi Heraclea pontică.

Lutul nu este dens şi uniformizat printr-o malaxare repetată ca la Rhodos. El conţine mult nisip şi mai ales o mare cantitate de oxizi de fier, care printr-o ardere la circa 800° au dat o ceramică poroasă, de culoare roşie, asemănătoare cărămizii. Dacă pămîntul ar fi fost spălat mai cu îngrijire, s-ar fi eliminat o bună parte din nisip şi s-ar fi scos prin decantare o parte din oxizii de fier, obţinîndu-se astfel o pastă capabilă să reziste fără risc de deformare la arderea de peste 800°. În acest caz culoarea roşie-cărămizie ar fi scăzut în intensitate, iar granulele de oxizi de fier în curs de topire, care dau impresia unor „urme de cărbune" ar fi dispărut. Am fi avut o ceramică mai compactă, mai uşoară, mai rezistentă şi mai impermeabilă. Dar tocmai aceste lipsuri calitative ne sînt acum ajutătoare: ele constituie caracteristica cea mai de seamă a amforei thasiene, pe baza căreia ea poate fi identificată din masa de fragmente ceramice, chiar dacă nu găsim stampila respectivă.

Făţuirea nu se făcea prin îmbăierea în caolin, ci prin ungerea cu o zeamă obţinută chiar din lutul deja preparat pentru fasonarea vasului. O cantitate din acesta era diluat cu apă, strecurat de cîteva ori şi bine bătut. Făţuită în felul acesta, amfora căpăta o culoare brună deschis. Ungerea era făcută cu un smoc de paie, de ierburi sau de crengi cu frunze. Multe amfore prezintă pe suprafaţa lor urme de paie şi de frunze bine imprimate, tot aşa cum prezintă — în special pe torţi şi pe gît — impresiuni digitale clare ale meşterilor olari.

Amfora thasiană avea forme şi dimensiuni diferite. Selecţionînd fragmentele torţilor cu stampilă ajunse pînă la noi, observăm că aceste torţi pot fi grupate, după dimensiuni, în patru categorii bine distincte. În prima categorie intră torţile lungi şi deosebit de late (pînă la 5 cm), cu stampile mari (0,035 × 0,015). Această mărime neobişnuită ne face să credem că torţile aparţineau tipului mijlociu de amforă din care n-am găsit nici una întreagă, dar care trebuie să fi fost în circulaţie, după mărturia adusă chiar de unele stampile care poartă ca simbol însăşi amfora respectivă (la noi nr. 1, 18, 103. 137, 139, iar la Dumont p. 16, fig. 5, 6).

Tot acestui tip de jumătate de metret trebuie să-i corespundă şi o a doua categorie de amfore cu torţi late (de 4 cm), foarte robuste, cu 2—3 nervuri pe spinare.

Celelalte două categorii aparţin amforelor mai mici, de un sfert de metret care sînt cele mai curente la noi şi pe care le cunoaştem din cîteva

www.cimec.ro

exemplare stampilate găsite întregi lîngă Istria[1]. Un exemplar similar, căruia îi lipseşte numai o parte a piciorului, a fost găsit în staţiunea getică de la Poiana[2].

Amforele thasiene găsite în sudul U.R.S.S. sînt de acelaşi tip mic ca şi cele găsite pe teritoriul ţării noastre[3] (fig. 11). Din recentele

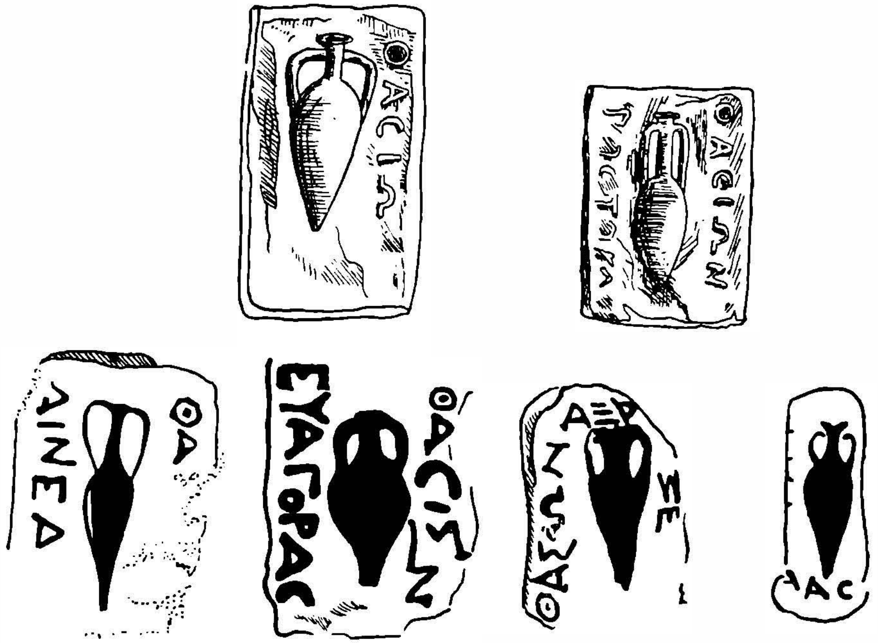

Fig. 16. — *Sus*: **două stampile de amfore găsite la Atena şi publicate de Dumont, p. 16.** *Jos*: **patru stampile de la Istria, reprezentînd patru tipuri diferite de amfore thasiene.**

săpături efectuate în centrul insulei Thasos au fost scoase două amfore de acelaşi tip[4].

Cu totul altfel arată amfora din Thasos aflată în colecţia muzeului de la Atena şi publicată de Dumont, de unde se poate trage concluzia că Thasos, ca şi Rhodos, trebuie să fi avut exportul mărfurilor organizat în aşa fel, încît în fiecare regiune să trimită altfel de ambalaje.

---

[1] În toamna anului 1954 au fost descoperite lîngă Jurilovca, la poalele unei movile funerare, 100 de amfore întregi, dintre care aproximativ jumătate purtau, pe o singură toartă, stampilele mici, dreptunghiulare, ale Thasosului din secolul al IV-lea î.e.n. Cealaltă jumătate cuprinde amfore nestampilate, care aparţin unui centru de producţie necunoscut. Numai 16 amfore din cele 100 au putut fi recuperate de la sătenii care le duseseră acasă la ei; toate se găsesc acum în depozitele şantierului Istria, afară de un exemplar stampilat, care a fost depus laM.N.A. (Despre această descoperire vorbim în altă parte mai pe larg).

[2] V. Pârvan, *Castrul de la Poiana*, în „Anal. Acad. Rom.", Mem. Secţ. Ist., t. XXXVI, 1913, p. 100—103.

[3] E. M. Pridik, *op. cit.*, 1917, p. 135, fig. 2.

[4] V. Grace, în „Bull. Corr. Hell.", LXXV (1951), p. 142—187, fig. 97, nr. inv. 397 (este datată în secolul al IV-lea î.e.n.).

www.cimec.ro

Dimensiunile amforelor găsite la noi după exemplarul dela Jurilovca depus la M. N. A., București (fig. 17, stînga) sînt următoarele:

Înălțimea	0,685 m
Diametrul maxim	0,230 m
Diametrul gurii int.	0,075 m
Diametrul gurii ext.	0,105 m
Înălțimea torților	0,240 m

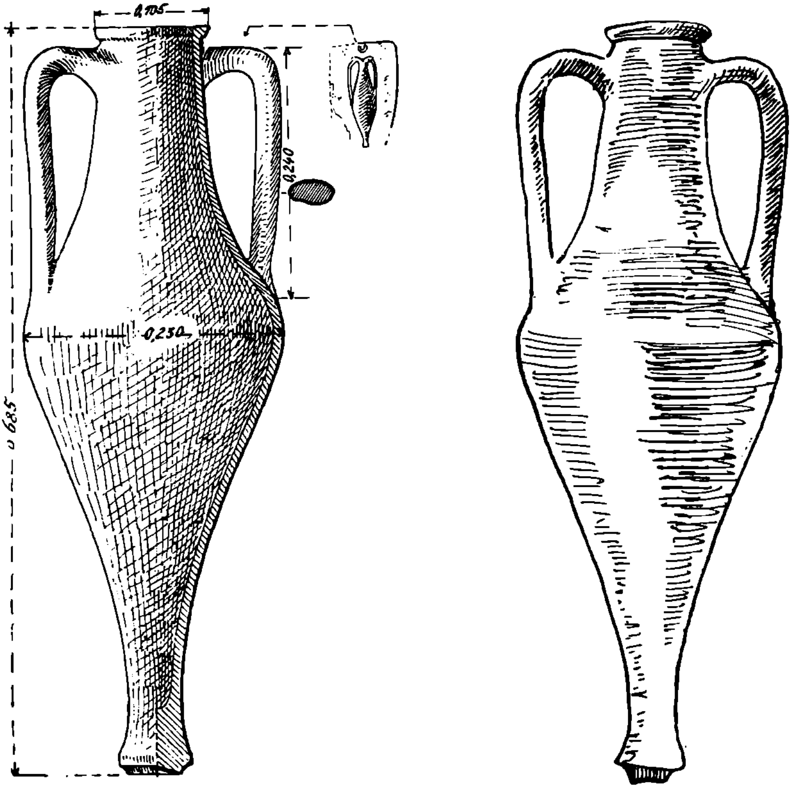

Fig. 17. — *Stînga*: tipul obișnuit al amforei mici de Thasos răspîndită la noi (după una din amforele descoperite în anul 1954 la Jurilovca). *Dreapta*: amforă thasiană din Col. Ermitajului, găsită în sudul U. R. S. S., publicată de Pridik, 1917, p. 37.

Întocmai aceleași dimensiuni le au și amforele găsite în sudul U.R.S.S. și în special în Chersonesos. Amfora thasiană, constatată de Dumont la Atena, se deosebește, în principal, de cele găsite la noi, prin faptul că are o formă aproape ovoidală și o capacitatea mult mai mare decît amfora din nord-vest care, după cum vedem, se subțiază puternic, începînd de la pîntece, ca să se termine treptat cu un vîrf ascuțit, ceea ce reduce mult din volumul vaselor. Amfora thasiană de la Atena seamănă cu cea de la Cnidos, dar este ceva mai plină, are torțile mai mici și curbate.

www.cimec.ro

Ea are următoarele dimensiuni (fig. 18) :

Înălțimea	0,750 m
Diametrul maxim	0,310 m
Diametrul gurii	0,123 m

Nu are piciorul fasonat și întărit ca la amforele mici găsite la noi, ci aici piciorul se termină o dată cu partea inferioară a vasului, formînd un vîrf ascuțit care nu se detașează.

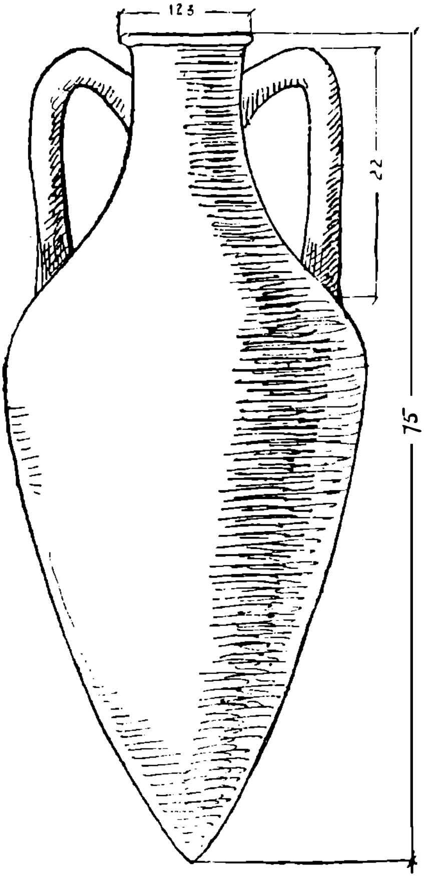

Fig. 18. — Tipul de amforă din Thasos care a circulat la Atena (după Dumont, p. 15, fig. 1).

Stampila este așezată totdeauna pe porțiunea orizontală a torții, la mijloc sau la extremitatea lipită de gît. Uneori se găsește și la marginea exterioară a acestei porțiuni, chiar pe locul unde toarta se curbează ca să meargă în jos. Deci nu avem o regulă precisă în această privință.

Este interesant că la unele amfore pe care, după stampile, trebuie să le considerăm din epoca cea mai veche, se mai observă pe gît și pe torți cîte una sau două bande făcute cu vopsea roșie. Care este rostul acestor semne, într-o epocă în care amforele comerciale se stampilau deja, nu știm. Este foarte probabil că avem de-a face cu resturi de veche tradiție din epoca prestampilării, cînd amforele comerciale purtau astfel de semne.

Cea mai de seamă particularitate a stampilei thasiene o găsim însă în faptul că totdeauna, fără nici o excepție, oricare ar fi textul și oricum s-ar plasa simbolul, etniconul ΘΑΣΙΩΝ scris și ΘΑCΙΩΝ este nelipsit.

Nici Rhodos, nici Sinope, nici Heraclea ori Chersonesos nu indică etniconul pe amforele lor. Numai Cnidos urmează exemplul thasienilor.

Prima grupă cronologică o formează stampilele de formă dreptunghiulară, în cadrul cărora se găsește vechiul simbol al orașului : Heracles cu barbă, cu piciorul drept îngenunchiat, cu arcul întins gata să tragă. Reprezentarea aceasta era în secolele V—IV î.e.n., stema orașului Thasos și ocupa locul principal în iconografia monetăriei thasiene.

Deasupra ori în josul figurii lui Heracles și uneori pe părțile laterale, sînt scrise unul sau două nume, de cele mai multe ori prescurtate, fără nici o titulatură (în text la posturile nr. 17, 41, 42, 123, 131). Stampilele acestui tip sînt de două mărimi : 0,045 × 0,025 și 0,035 × 0,020 m.

www.cimec.ro

Grakov le consideră ca fiind din prima grupă cronologică, şi anume din jurul anului 390 î.e.n. El face datarea după stil şi iconografie, dar mai ales după faptul că astfel de stampile au fost găsite în complexe arheologice închise şi bine datate pentru această epocă.

Neavînd la îndemînă studiul lui Grakov, nu putem aprecia în ce măsură intră în această grupă cronologică stampile de acelaşi format, dar cu alte simboluri (informaţiile incomplete de mai sus le-am luat în bună parte de la Staerman[1].

După aceleaşi informaţii, categoria de stampile thasiene a căror caracteristică este lipsa oricărui simbol, şi care au legenda scrisă în trei rînduri suprapuse (etniconul şi două nume proprii prescurtate) se plasează imediat după anul 370. î.e.n. (în text la nr. 54, 77, 78). Deci Grakov le consideră posterioare tipului lui Heracles (am arătat mai sus că V. Grace crede, pe baza săpăturilor de la Thasos din 1950, că aceste stampile trebuie socotite ca fiind anterioare stampilelor cu simboluri).

Stampilele acestui tip sînt foarte rare (la Istria, într-un total de 288 de exemplare, am găsit de-abia trei). Cît priveşte plasarea lor în timp, am înclina şi noi să credem că ele sînt anterioare anului 390 şi că ar fi primele torţi stampilate la Thasos. Tocmai lipsa oricărui simbol este o indicaţie în acest sens.

Socotim că evoluţia sistemului de marcare a amforelor comerciale a urmat ordinea în care trebuie să deosebim legendele simple de cele combinate cu simboluri.

În general, marcarea a avut următoarea succesiune: *a*) dungi roşii cu vopsea pe pîntece; *b*) acelaşi semn pe gît şi apoi pe toartă; *c*) unul sau două cercuri incizate pe gît; *d*) o singură literă pe gît fără stampilă, scrisă liber cu mîna, tot cu vopsea colorată; *e*) numele producătorilor; *f*) etniconul şi un nume fără simbol, săpate pe gîtul amforei; *g*) stampilă fără simbol, cu scrisul în relief pe o toartă; *h*) aceeaşi stampilă cu stema oficială a centrului de producţie; *i*) aceeaşi stampilă cu diferite simboluri ale producătorilor şi magistraţilor.

A doua grupă cronologică cuprinde stampile aproape pătrate, care indică pe una din laturile lungi etniconul şi pe cealaltă un singur nume propriu. Între cele două rînduri apare totdeauna un simbol. Literele sînt mari, bine spaţiate, foarte regulate, dar lipsite de cursivitate. Simbolurile de asemenea, sînt prezentate în chip expresiv, în relief puternic şi lucrate cu îngrijire artistică.

În grupa aceasta observăm două dimensiuni diferite de stampile, care se deosebesc net între ele, putînd forma astfel două subgrupe pe care le notăm II A şi II B (0,028 × 0,035 m, la nr.: 1 pînă la 6, 13, 15, 16, 18, 19, 25, 30, 26, 35, 39, 43, pînă la 47, 59, 62, 64, 65-67 etc. pentru tipul II A şi apoi dimensiunea 0,026 × 0,028 m la nr. 11, 40, 79, 82, 83, 85, 95, 122 etc, pentru tipul II B).

Pe baza informaţiilor lui Grakov, Staerman plasează aceste stampile într-o perioadă foarte lungă: anii 350—270 î.e.n.

În a treia grupă cronologică intră stampilele dreptunghiulare mai mari sau mai mici (obişnuit 0,030 × 0,020 m), în care legenda este scrisă pe

---

[1] E. M. Staerman, Керамические клейма из Тиры, în „Kr. S.", XXXVI, (1951), p. 35 şi Керамические клейма из раскопок Мирмекия и Тиритаки в 1935—1940 гг., în „M. I. A.", XXV (1952), p. 387—394.

www.cimec.ro

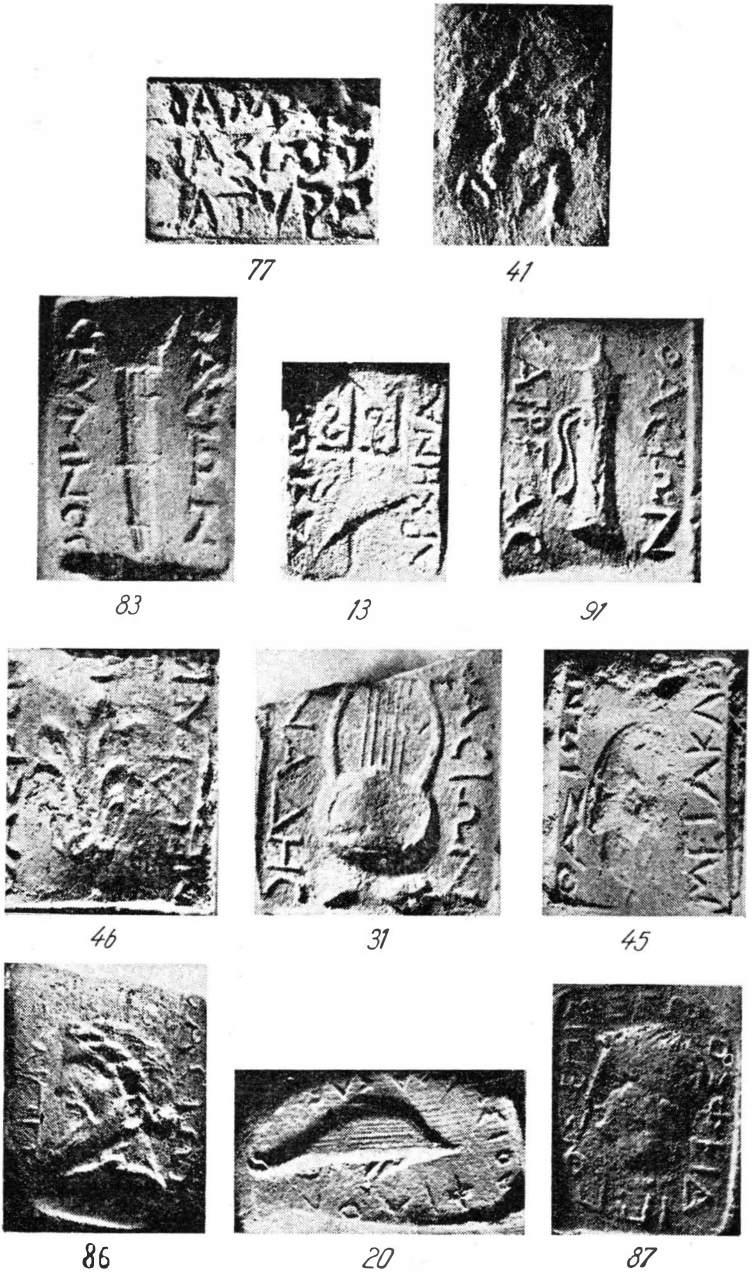

Fig. 19. — Cîteva forme de stampile thasiene, după ordinea lor cronologică.

În prmul rînd, stampila fără simbol dinaintea anului 370 î.e.n., apoi stampila cu chipul lui Heracles imediat următoare acestei epoci. In rîndurile 2 şi 3, stampile din a doua grupă cronologică (350 — 270 î.e.n.) În ultimul rînd, stampile din cea de-a treia grupă cronologică (270 — 120 î. e. n).

www.cimec.ro

două sau trei părți laterale (uneori și pe a patra latură), cuprinzînd etniconul și două sau chiar trei nume proprii, întregi ori prescurtate. Scrierea este, de cele mai multe ori, cursivă. La mijloc apare simbolul, care la acest tip de stampilă este mai mic, mai complicat și mai puțin reușit ca execuție artistică. Stampilele din text, de la posturile 8, 12, 14, 20, 21, 28, 36, 37, 49, 52, 53, 57, 58, 61, 90, 118, intră în categoria de față. Staerman atribuie acest ultim grup, după Grakov, anilor 270—220 î.e.n.

O a patra grupă cronologică fixată (în urma descoperirilor făcute în complexele dela Pergam) între anii 220—180 î.e.n. se referă la stampilele care au simbol, etnicon și un singur nume propriu, scris cu întreruperi pe două sau trei din laturile stampilei.

În genere, atît datarea cît și ordinea cronologică de mai sus trebuie luate în considerare cu rezervă, mai ales pentru că nu se precizează nimic despre stampilele de după anul 180 î.e.n.

Să luăm acum în discuție și alt aspect al problemei, și anume înlocuirea literelor unghiulare cu cele lunare, într-o epocă mult mai timpurie decît cea îndeobște cunoscută.

Sondajul ce am făcut in masa stampilelor thasiene timpurii de la Istria arată că din 24 de stampile (nr. 7—8, 14, 17, 20—24, 36--37, 40—42, 52—53, 55, 61, 90) nici una nu este scrisă cu litere lunare.

În schimb tipul unitar, acela al stampilelor aproape pătrate, cu litere mari, regulate, în care lîngă simbol apare etniconul și un singur nume (grupa a doua cronologică), întrebuințează în proporții aproape egale pe deoparte epsilon și sigma unghiular, pe de altă parte aceleași litere lunare.

Din 55 de stampile atașate acestei serii, 39 prezintă cele două litere unghiulare (1—7, 11—13, 15—16, 25, 28—29, 34,38—39, 45—47, 49—51, 61—64, 66—67, 69—71, 73, 79—82, 84 și 85 iar un număr de 17 exemplare atît epsilon cît și sigma de formă lunară (nr. 18—19, 26—27, 30—31, 35, 43—44, 65, 68, 74, 76, 83, 90—92). Mai găsim patru exemplare similare (99, 111, 125, 139) și în seria stampilelor neîntregite.

Acest sondaj în materialul nostru indică clar că Thasosul a întrebuințat între anii 350—270 î.e.n. ambele forme de grafie.

Fenomenul se repetă, după cum vom vedea, și la stampilele sinopeene, din aceeași epocă, iar Rhodosul ne dă indicații asemănătoare mai tîrziu, pentru mijlocul secolului al II-lea î.e.n.

Rezultă de aici că în stampilele amforice, cele două forme de litere se întrebuințau simultan, începînd dintr-o epocă timpurie, lucru valabil nu numai pentru Thasos, ci și pentru alte centre, cum este Sinope și chiar Rhodos.

www.cimec.ro

3. STAMPILE ÎNTREGITE GRUPATE ÎN ORDINE ALFABETICĂ

1

Θασ[ίων]
Αἰνέα[ς]

— *Amforă.* — 1 ex.
— În săpăturile de la Istria, 1954, rebut, Sectorul X.
— La M. N. A.
— NECUNOSCUTĂ la Pridik 1917 şi la Dumont.

2

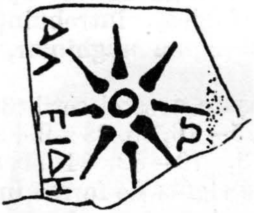

[Θασί]ω[ν]
'Αλ[φ]ειδη[ς]

— *Stea cu opt raze.* — 1 ex.
— În săpăturile de la Istria, 1954, rebut, Sectorul X.
— La M. N. A.
— ÎNTOCMAI la Pridik 1917, p. 36, nr. 25—26.

3

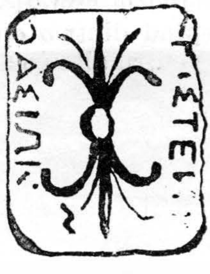

'Αριστεί[δης]
Θασίων

— *Fulgere.* — 1 ex.
— Din săpăturile arheologice de la Istria 1949—1950, Sectorul Z.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti.
— VARIANTĂ cu alte simboluri la Pridik 1917, p. 38, nr. 50—54.

www.cimec.ro

4

[Θ]ασίων
'Αριστόδικος

— *Broască țestoasă*. — 1 ex.

— Istria, 1954, periegheză sub conducerea prof. D. Tudor, 1954 punctul „pescărie" Istria.

— La M. N. A.

— VARIANTĂ la Pridik 1917, p. 38, nr. 59, apare cu coif, coș sau kerykeion, dar nu ca la noi cu broască țestoasă și cu inversarea literelor Σ și N.

5

[Θα]σίων
['Α]ριστόδ[ικος]

— *Floare*. — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicație.

La M. N. A. Inv. nr. 2550.

— VARIANTĂ la Pridik 1917, p. 38 nr. 59, cu floare.

6

Θασίων
["Αρισ]το[ς]

— *Bucraniu*. — 1 ex.

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2606.

— ÎNTOCMAI în colecția ing. I. M., nr. 25, după O. Tafrali, „A.A.", 1932. 4.

www.cimec.ro

7

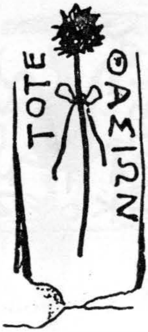

Θασίων
[᾿Αρισ]τοτέ[λης]

— *Tirs cu panglică.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2616.
— PROBABIL la Dumont, p. 61, nr. 8, apare ca probabil și cu alt simbol și la planșa 4 probabil cu Μεν...

8

᾿Αρισ-
τοτέλ[η]ς
[Θασί]ων

— *Vas* (nedeterminat). — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— M. N. A. Inv. nr. 2525.
— VARIANTĂ la Dumont, p. 61, nr. 8, dar cu alt simbol.

9

[᾿Αριστ]οτέλ[ης]
[Θασίων]

— *Bustul lui Hermes și caduceu.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2499.
— VARIANTĂ la Dumont, p. 61, nr. 8, unde apare cu alt simbol.

www.cimec.ro

10 ΘΑΣΙΩΝ Θασίων
ΑΡΙΣ....... 'Αρισ[τοτέλης]

— *Simbol neclar* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2428
— VARIANTĂ la Dumont, p. 61, nr. 8.

11 Θασίων
'Αρχήναξ

— *Vas.* — 1 ex.
— În săpăturile de la Istria, 1952, rebut, Sectorul X.
— La M. N. A
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 40, nr. 92.

12 'Αρχ[ήν]α[ξ]
Θασί[ων]

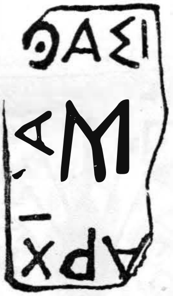

— *Monogramă.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicație.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 40, nr. 92—93, dar cu alt simbol.

13

Θασίων
Ἀρχήνα(ξ)

— *Trident.* — 2 ex.
— Găsite în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2522 şi 2494.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 40, nr. 92—93, dar cu alt simbol.

14

Θασ[ίων]
Γλαύκ[ων]

— *Simbol neclar.* — 1 ex.
— Găsită în L II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2610.
— VARIANTĂ. Numele cu simboluri neclare la Pridik, 1917, p. 40, nr. 94—95.

15

[Θ]ασίων
[Δ]έαλκο(ς)

— *Spic.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1953, Tariverdi, Sectorul X.
— La M. N. A.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 41, nr. 113, găsim un Δέαλκος cu simbolul neclar; la noi ΝΩΙΣΑΘ (inversat).

www.cimec.ro

16

Θασ[ίων]
Δικη[κράτης]

— *Pithos.* — 1 ex.
— În săpăturile de la Istria, 1954, zid elenistic, C. 133 B, la 2,90 m.
— La M. N. A.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 42, nr. 129–130.

17

[Θασίων]
[Γ]ου[ά]λας (?)
Ἑρμίας

— *Heracles trăgînd cu arcul.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.
— PROBABIL la Pridik, 1917, în p. 39 o întreagă serie de stampile cu Heracles trăgînd cu arcul. Toate sînt însă ale magistratului Ἀριστομένης cu diferiți producători Εὐρυάλος Ἡράκλειτος, Θεόφιλος, Θράσων, Κίρων, Μυίσκος și Ἀριστοφάνης. Nici una nu este apropiată de Ἑρμίας și Γουάλας (?)

18

Θασίων
Εὐαγόρας

— *Amforă.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2471.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 42, nr. 131, Εὐαγόρες cu alt simbol.

www.cimec.ro

19

῾Ηγήσ[ιππος]
Θασίων

— *Simbol neclar.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2484.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 42, nr. 138, dar cu alt simbol

20

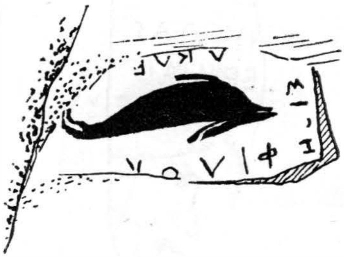

[Θα]σίων
Φιλοκ[ράτης]
[῾Ηρ]άκλε[ιτος]

— *Delfin.* — 3 ex.
— Într-unul din ele, delfinul e în poziție nenormală.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2487, 2493 și 2438.
— VARIANTĂ la Pridik, p. 45, nr. 202, apare împreună cu Κλεοφάνης cu alt simbol, la nr. 216 apare cu Κλεοφῶν și alt simbol, cu Πυλάδης la p. 54, nr. 418, la nr. 426 cu Λεῦκων dar nicăieri cu delfinul.

21

῾Ηράκλειτο(ς)
Θασ[ίων]

— *Kantharos.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2477.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 43, nr. 138—139, dar cu alte simboluri.

www.cimec.ro

22 ΘΑΣΙΩΝ / ἭΡΑΚΛ..... — Θασίων / Ἡράκλ[ειτο]

— *Simbol neclar* — 1 ex.
— Săpăturile din 1949, Istria, Z. 3.
— La M. N. A. Inv. nr. 2710.
— Variantă la Pridik, 1917, p. 43, nr. 146, dar cu alt simbol.

23

Θασίων
Ἡρ[άκλειτο]ς

— *Arc cu săgeată.* — 5 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe-Zmeica.
— La M. N. A. Inv. nr. 2168, A, B, C, D, E.
— Întocmai la ing. I. M., fig. 88, după Dumont şi la Pridik, 1917, p. 43, nr. 146.

24

[Ἡρ]άκλειτος
Θασίω[ν]

— *Arc şi tolbă de săgeţi.* — 2 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti.
— Variantă la Dumont, ing. I. M. şi Pridik, 1917, numele curent, dar nicăieri acest simbol.

www.cimec.ro

25

῾Ηροφῶν[τος]
[Θα]σίων

— *Vas* (nedeterminat. Probabil amforă). — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2511.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 43, nr. 154 — 157, fără amforă; la noi ΝΩΙΣΑΘ (inversat).

26

[Θασίων]
[῾Ηροφ?]ῶντος

— *Simbol neclar*. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2475.
— VARIANTĂ ca nume la ing. I. M., fig. 34 e şi la Pridik, 1917 p. 43, nr. 154—157. (Trebuie socotită între cele nesigure, numai terminaţia numelui nefiind suficientă pentru o întregire absolută).

27

Θασίων
[Θεόπομ?]πος

— *Harpun*. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2540.
— VARIANTĂ la ing. I. M., nr. 100—104, unde apare cu 5 simboluri diferite dar niciodată cu al nostru. Pridik, 1917 nu cunoaşte pe θεόπομπος

www.cimec.ro

28

Θεόφιλο[ς]
Θασί(ων)
· · · φα · · ·

— *Kylix.*(?) — 1 ex.
— Săpăturile din 1915—1916, Istria.
— Nu are colocație.
— La Pârvan, H. VII, p. 37.

29

Θα[σ]ίων
['Ι]δνάδη[ς]

— *Coroană de iederă.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria.
— La M. N. A.
— NECUNOSCUTĂ la Pridik, 1917 și Dumont.

30

Θασί[ων]
'Ιδνάδης

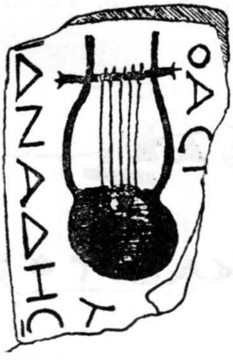

— *Liră.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1950, Istria, Sectorul X.
— La M. N. A. Inv. nr. 2327.
— VARIANTĂ la ing. I. M., nr. 211.

www.cimec.ro

31

Θασίων
[᾽Ιδ]νάδης

— *Liră și frunză de iederă.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2617.
— Variantă a celei precedente, care nu are frunză de iederă.

32

Θα[σί]ων
Κλεῖτ[ος]

— *Litera* Γ. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2483.
— Întocmai la Pridik, 1917, p. 44, nr. 180—181.

33

Θασί[ων]
Κλεῖτος

— *Litera* T. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2502.
— Variantă la Pridik, 1917, care indică pe Κλεῖτος cu diferite litere ca simbol: γ, δ, ε, ι, η, θ, κ, μ, ξ, φ, ς, dar nu cu T.

34

Κλέον[ος?]
Θασίων

— *Vas nedeterminat.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2504.
— VARIANTĂ la Dumont, p. 63, nr. 18, unde apare cu alt simbol.

35

Θα[σίων]
Κλεόστρατο[ς]

— *Toc de săgeţi.* Dublă frapă. — 1 ex.
— În săpăturile de la Istria, 1952, rebut, Sectorul X.
— La M. N. A.
— NECUNOSCUTĂ la Pridik, 1917, şi la Dumont.

36

[Θα]σίω[ν]
Φιλοκρ[άτης]
[Κλ]εο[φάντος?]

— *Simbol neclar*, poate liră. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 55, nr. 423 (nesigură).

www.cimec.ro

37

Θασίω[ν]
Κλεοφῶν
[Ἄν]δ[ρων]ος ?

— *Frunză*. — 1 ex.
— Săpăturile din 1950, Istria, Sectorul X.
— La M. N. A. Inv. nr. 2197.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 46—47, dar cu alte simboluri şi fără Ἄνδρωνος a cărui întregire este şi la noi nesigură.

38

Θασίω[ν]
Κρατῖν[ος]

— *Cornul abundenţei*. — 1 ex.
— Din săpăturile arheologice de la Istria 1949—1950 Sectorul Z.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 46, nr. 218—220, dar cu alte simboluri.

39

Θασί[ων]
Κρατῖνο(ς)

— *Fruct*. Rodie (?) — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2492.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 46, nr. 218—220, dar cu alte simboluri.

www.cimec.ro

40

. . . .
Λεύκω[ν]

— *Vas.* (*Aribalos* ?) — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2432.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 47, nr. 258—259.

41

[Θασίων]
Λεώ(δικος) ?

— *Heracles trăgînd cu arcul.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2605.
— NECUNOSCUTĂ la Dumont, ing. I. M. şi la Pridik, 1917.

42

[Θασίων]
Λεώδικ[ος]

— *Heracles trăgînd cu arcul.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2613.
— NECUNOSCUTĂ la Dumont, ing. I. M. şi la Pridik, 1917.

www.cimec.ro

43

[Θα]σί[ων]
Λεωμέδ[ων]

— *Spic.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv, nr. 2612.
— NECUNOSCUTĂ la Dumont, ing. I. M. şi la Pridik, 1917.

44

Θασίων
Λύσανδρος

— *Boneta şi steaua Dioscurilor.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2425.
— NECUNOSCUTĂ la Dumont, ing. I. M. şi la Pridik, 1917.

45

Θασίων
Μεγακλεί(δης)

— *Simbol neclar*. Dublă frapă. — 2 ex.
— Găsite în săpăturile din 1951, Istria.
— La M. N. A. Inv. nr. 2199 şi 2510.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 49, cu alte simboluri şi cu alte nume lîngă Μεγακλείδης

www.cimec.ro

46

Θασίων
Μεγακλείδης

— *Ramură*. Dublă frapă. — 1 ex.
— Găsită în 1953 la Istria, în malul săpăturii X, întîmplător, la surparea malului.
— La M. N. A. Inv. nr. 2686.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 49, cu alte nume şi cu alte simboluri. lîngă Μεγακλείδης

47

Θασίων
[Με]γακλείδη[ς]

— *Simbol neclar*. Poate faclă. — 2 ex.
— 1. Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949—1950 Sector Z ;
— 2. Din săpăturile de la Istria, 1955, Sectorul Z. A 20 — 0,15 m.
— 1 la Facultatea de istorie a Universităţii ,,C. I. Parhon'', Bucureşti ; 2 la M. N. A. Inv. nr. 2760.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 49, cu alte nume şi cu alte simboluri lîngă Μεγακλείδης

48

Θασίων
Μεγακλείδη[ς]

— *Simbol neclar*, poate la fel cu precedentul. — 1 ex.
— Săpăturile din 1955, Sectorul Z. 0,20—0,15 m.
— La M. N. A. Inv. nr. 2760.
— VARIANTĂ

www.cimec.ro

49

Μέγωνι[ς]
Θασί(ων)

— *Afumătoare*. — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2603.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 50 nr. 306—316, dar cu diferite alte simboluri şi nume însoţitoare. La toate aceste stampile ale lui Pridik găsim Μέγων şi nu Μέγωνις ca la noi (N şi I legate).

50

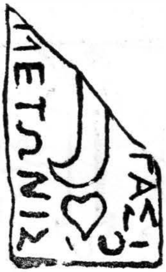

[Θ]ασίω[ν]
Μέγωνις

— *Inimă şi cosor*. — 1 ex.
— Din săpăturile arheologice de la Istria 1949—1950. Sectorul Z.
— La Facultatea de istorie a Universităţii ,,C. I. Parhon'', Bucureşti.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 50, nr. 306—316, ca mai sus.

51

Θ[ασίων]
Μέγωνι(ς)

— *Cocoş spre dreapta*. — 1 ex.
— Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949—1950. Sectorul Z.
— La Facultatea de istorie a Universităţii ,,C. I. Parhon'', Bucureşti.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 50, nr. 306—316, dar cu diferite alte simboluri şi nume însoţitoare. La toate aceste stampile ale lui Pridik găsim Μέγων şi nu Μέγωνις ca la noi. Nr. 312 — are ca şi la noi cocoşul şi numele lui Σάτυρος în plus.

www.cimec.ro

52

Θασ[ίων]
· · · ·σι· · ·
Μέγω[νις]

— *Lecythos.* — 2 ex.
— Găsite în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2495 și 2945 bis.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 50, nr. 306—316, dar cu diferite simboluri și nume însoțitoare. La toate stampilele acestea ale lui Pridik găsim Μέγων și nu Μέγωνις ca la noi.

53

Μης· · · ·
[Μνη]σικλ[ῆ]ς
[· · · · · ·]

— *Cap de femeie.* — 3 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2404 și 2404 A, B.
— NECUNOSCUTĂ la Dumont, la ing. I. M. și la Pridik, 1917.

54

Κτεσι· · ·
Θα[σ]ίω[ν]
Μ[υ]ίσκο[ς]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 47, nr. 239—240.

www.cimec.ro

55

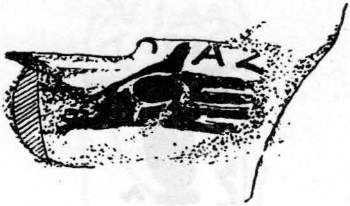

[Θασίων]
[Νικί]ας

— *Mînă*. — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N.A.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 51, nr. 338, une apare şi numele lui Μέγων

56

Νικ[ί]ας
[·······]

— *Pasăre, spre dreapta*. — 2 ex.
— 1. Săpăturile din 1949, Istria, Z 3. 2. Săpături Istria 1955, Z_2 0_1 — 0, 15 m.
— La M. N. A. Inv. nr. 2682 — 2764.
— VARIANTĂ la Dumont, p. 65, nr. 29, dar cu alt simbol şi la Pridik, 1917, p. 5, cu alte simboluri.

57

[Θα]σί[ων]
Πανφά[νης]

— *Kantharos*. — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2609.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 52, nr. 355, dar cu alt simbol.

www.cimec.ro

58

[Πα]νφά[νης]
· · · σ · · · ·
[Θα]σί(ων)

— *Două mîini unite.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2619.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 52 nr. 355. dar cu alt simbol.

59

Παριστοφά[νης]
[· · · · · ·]
Μει

— *Pasăre spre stînga.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La Facultatea de istorie a Universităţii ,,C. I. Parhon'', Bucureşti.
— NECUNOSCUTĂ la Dumont, ing. I. M. şi la Pridik, 1917. Am fi fost dispuşi să citim 'Αριστοφάνης dacă litera Π dinaintea presupusului nume nu ar fi fost atît de clar imprimată.

60

[· · · · · ·]
· · μοκρ · · ·
Παυσανίας

— *Tirs cu panglică.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. inv. nr. 2518.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 52, nr. 360 – 361, dar cu alt simbol.

www.cimec.ro

61

Π[ολύνει]κος
Θασίων

— *Trischel.* — 1 ex.
— În depozitul M. N. A., cu indicație „Istria".
— La M. N. A. Inv. nr. 2331.
— ÎNTOCMAI la Dumont, p. 65, nr. 35 și la Pridik, 1917, p. 52, nr. 362.

62

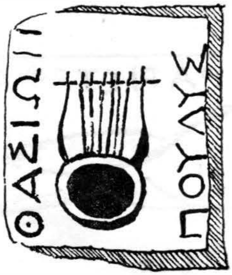

Θασίων
Πουλύσ(τρατος)

— *Liră.* — 2 ex.
— Săpăturile din 1953, Tariverdi.
— La M. N. A.
— VARIANTĂ. Nici la Pridik, nici la Dumont, nu am găsit pe Πουλυς ca în stampila noastră. La Pridik, p. 52, nr. 364, găsim un Πουλύστρατος (?) întregit astfel de către Pridik. ΛΥΣ este sigur și la el. (În carnetul de șantier al săpăturilor de la Tariverdi, 1953, se înregistrează Π////ΥΛΥΣ cu lacună pentru O cu toate că omicron este foarte vizibil pe stampilă, așa cum l-a văzut și desenatorul nostru).

63

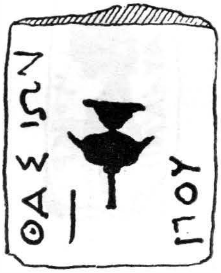

Θασίων
Που(λύστρατος ?)

— *Kantharos* (?) — 1 ex.
— Din săpăturile șantierului Istria, 1955, Z_2, A_{10} — 2,70 m.
— La M. N. A. Inv. nr. 2761.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 52, nr. 363—364 unde Πουλύστρατος apare cu alt simbol: cap de berbec.

www.cimec.ro

64

Θα[σί]ων
Πρηξήνα(ς)

— *Harpun.* Dublă frapă. — 1 ex.
— La punctul Baia-Hamangia, în Movila de lîngă Siloz.
— În colecția ing. I. M., București.
— VARIANTĂ la ing. I. M., nr. 39, fig. 34. (Nu am văzut stampila. Sub această formă, numele nu este cunoscut nici la Dumont, nici la Pridik).

65

[Θα]σίων
Πρηξί(πολις)

— *Simbol neclar,* poate cornul abundenței sau un picior de om. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N A. Inv. nr. 2536.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 52, nr. 375–376.

66

[Πυ]θίων
Θασ[ίων]

— *Harpun.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2538.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, nr. 380–383, dar fără harpun.

67

Πυϑ[ί]ων
Θασ[ίων]

— *Monogramă* ΠΡ. Cerc dublu plin la mijloc. — 1 ex.
— Săpăturile din 1950, Istria, S. 4 I. X.
La. M. N. A. Inv. nr. 2196.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53. nr. 380, cu monograma dar fără scut.

68

[Θ]ασίων
Πυϑίων

— *Trident.* — 2 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie. 1. Din săpăturile şantierului Istria, 1955, Z.
— 1. La M. N. A. Inv. nr. 2429. 2. M. N. A. Inv. nr. 2774 cu simga lunar Θαcίων.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, dar fără trident.

69

Πυϑίων
Θασίων

— *Monograma* ΠΡ şi un fruct (?). — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2488.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, dar fără coroană.

www.cimec.ro

70

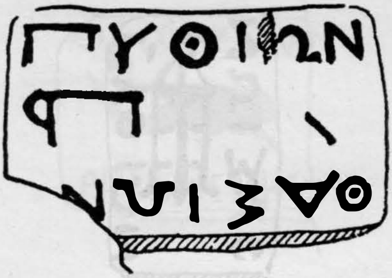

Πυθίων
Θασίων

— *Monogramă* Π P. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2539.
— ÎNTOCMAI la Pridik, p. 53, nr. 380.

71

[Θα]σίων
Πυθίω[ν]

— *Fruct Rodie* (?). — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2517.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, dar nu cu coroană.

72

[Π]υθίων
[Θ]ασίω[ν]

— *Kerykeion*. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2496.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, dar nu cu caduceu.

www.cimec.ro

73

Θασίων
Πυθίων

— *Tripied.* — 2 ex.

— Găsite: una în L. I după incendiul din 1944, alta în depozitul de la Istria.

— La M. N. A. Inv. nr. 2537 şi 2537 bis.

— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, dar fără tripied.

74

Θασί[ων]
[Π]υθίων

— *Simbol neclar.* Poate pumnal. — 1 ex.

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 1602.

— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, nr. 381.

75

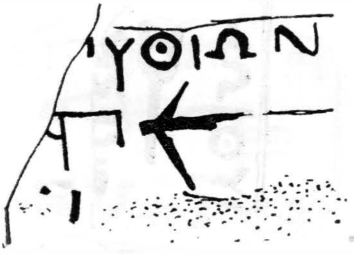

[Π]υθίων
[Θασ]ί[ων]

— *Monograma* ΠΡ *şi probabil o unealtă.* — 1 ex.

— Săpăturile din 1951, Istria, Z.

— La M. N. A. Inv. nr. 2329.

— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53 cu monograma ΠΡ, dar fără simbol.

www.cimec.ro

76

Θασίων
῾Ρινομένης

— *Delfin.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1953, Tariverdi, Sectorul Wc, la 0,35 m adîncime.
— La M. N. A.
— NECUNOSCUTĂ (stampila este clar imprimată).

77

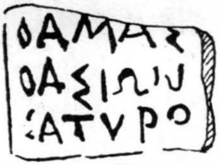

Δαμάσ(της)
Θασίων
Σάτυρο(ς)

— *Fără simbol.* — 2 ex.
— 1. În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație; 2. Săpături Istria, Sectorul Z_2, car. 1, — 1,05 m
— La M. N. A. Inv. nr. 2529 și 2766.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 40, nr. 96.

78

Θασίων
Σάτυ(ρος)
Δαμά(στης)

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe-Zmeica.
— La M. N. A. Inv. nr. 2163.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 40, în altă ordine decît la noi.

www.cimec.ro

79

Θασίων
[Σ]κύμνο[ς]

— *Kerykeion.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, dar cu alte simboluri.

80

Σκ[ύμνος]
[Θ]ασίω[ν]

— *Simbol neclar.* Tolbă de săgeţi (?). — 2 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2472 şi 2500.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, dar cu alte simboluri.

81

[Θα]σίων
[Σ]κύμ[νος?]

— *Ciorchine.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2713.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, dar cu alte simboluri.

www.cimec.ro

82

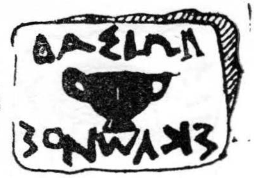

Θασίων
Σκύμνος

— *Crater.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2476.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 53, nr. 397.

83

Θασίων
Σκύμνος

— *Faclă aprinsă.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2527.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, dar cu alte simboluri.

84

[Θασίων]
[Σ?]κίμος

— *Vas* (neclar). — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2604.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, nr. 395—397, dar cu alte simboluri. (La noi lipseşte litera N).

85

Θασίων
Τηλέμ(αχος)

— *Stea cu opt raze.* — 3 ex.
— Găsite : unul (2513) în L. I ; două (2614) în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2513, 2614, 2614 A.
— NECUNOSCUTE la Dumont, ing. I. M. şi la Pridik, 1917.

www.cimec.ro

86

Θασίων]
[Φε]ίδιππ[ος]

— *Cap de bărbat, spre stînga.* — 3 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944 şi la Istria, depozit 1954.
— La M. N. A. Inv. nr. 2486 şi 2486 A—B.
— VARIANTĂ la Dumont, p. 67, nr. 39, unde apare o stampilă cu alt simbol, pe care, împreună cu Thiersch, o restituie Θασίων Φείδονος nume începînd cu Φειδ... pe care E. Miller îl consideră frecvent la Thasos. Descoperirile ulterioare infirmă însă aceste presupuneri.
— La Pridik, 1917, p. 54, nr. 419—421 şi p. 37 care are pe Φείθιππος dar nu cu simbolul nostru.

87

ἐπὶ Μέγω[ν]ος
Φείδιππος

— *Cap de femeie, spre stînga.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2521.
— VARIANTĂ la Dumont şi la Pridik, 1917 numai Φείδιππος.

88

Θα[σίων]
Φείδ[ιππος]

— *Simbol neclar,* poate şarpe. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2519.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 54 şi p. 37.

www.cimec.ro

89

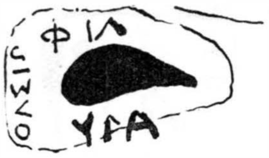

Θασίων
Φιλ[οκράτης]
[Π]υλά[δης]

— *Ciorchine* (?)
— Din săpăturile 1955 la Istria Sectorul Z_2, car. 4—1,05 m.
— La M. N. A. Inv. nr. 2763.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 54, nr. 418 unde apare cu alt simbol.

90

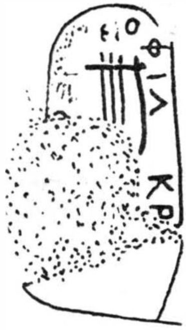

[Θασίων]
Φιλ[ο]κρά[της[

— *Simbol neclar.* Probabil liră. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2528.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 45, nr. 202, p. 46, nr. 216. p. 54—418, p. 55, nr. 423—426 împreună cu diferite alte nume şi cu alte simboluri, dar nu cu liră.

91

Θασίων
Χαιρέας

— *Toc de săgeţi.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2407.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 55, nr. 427 dar cu alt simbol.

www.cimec.ro

92

Θασίων
Χα[ιρέας]

— *Secure cu două tăişuri.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2530.
— VARIANTĂ. Ca mai sus.

4. STAMPILE NEÎNTREGITE ŞI FRAGMENTE SIGUR ATRIBUITE

93

—*Amforă de tip vechi*
—Găsită în L. I după incendiul din 1944.
—La M.N.A. Inv. nr. 2470.

94

—*Cap de bărbat, din faţă*
—Găsită în L. II după incendiul din 1944.
—La M.N.A. Inv. nr. 2608.

95

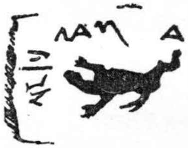

—*Şopîrlă*
—În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
—La M.N.A. Inv. nr. 2512.

96

—*Ramură*
—În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
—La M.N.A. Inv. nr. 2506.

www.cimec.ro

97

—*Stea cu cinci colțuri.* —2 ex.
—Găsite: 1 (2478) în L. I după incendiul din 1944; 1 (2611) în L. II după incendiul din 1944.
—La M.N.A. Inv. nr. 2478 și 2611.

98

—*Omidă*
—În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
—La M.N.A. Inv. nr. 2526.

99

— *Vas*
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2534.

100

— *Frunză*
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2501.

101

— *Frunză*
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2535.

102

— *Vas*
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2480.

www.cimec.ro

103

— *Amforă*
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2516.

104

— *Amforă de tip vechi*
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2503.

105

— ***Bucraniu***
— Săpăturile din 1953, Istria.
— La M.N.A. Inv. nr. 2198

106

— *Vultur*
— În depozitul şantierului din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2509.

107

— *Cerc împărţit în patru*
— Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949—1950, Sectorul Z.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon," Bucureşti.

108

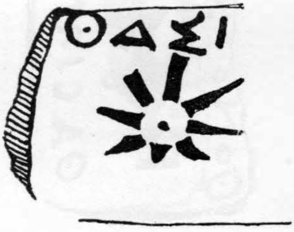

— *Stea cu opt raze*
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2465.

www.cimec.ro

109

— *Două cercuri concentrice*
— Din săpăturile arheologice la Istria, 1949—1950, Sectorul Z.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.

110

— *Broască țestoasă* (?)
— Săpăturile din 1952, Istria, p. 63.
— La M.N.A. Inv. nr. 2200.

111

— *Simbol neclar*
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2533.

112

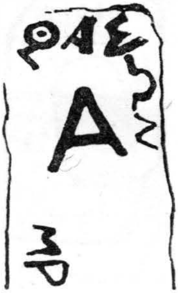

— *Litera A*
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2489.

113

— *Figură de om* (?)
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2464.

114

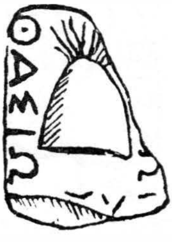

— *Simbol neclar*
— Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949—1950, Sectorul Z.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.

www.cimec.ro

115

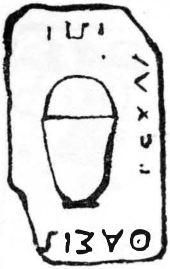

— *Vas cu capac* (?)
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti.

116

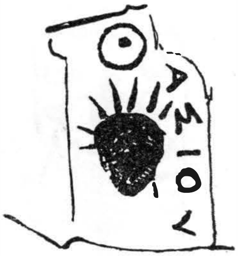

— *Helios*
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2607.

117

— *Ciorchine*
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti.

118

— *Ciorchine*
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2615.

119

— *Capră*
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2508.

120

— *Două cercuri concentrice*
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2532.

www.cimec.ro

121

— *Corp omenesc schițat*
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2415.

122

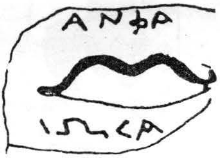

— *Arc*
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2468.

123

— *Heracles trăgînd cu arcul*
— Săpăturile din 1953, Istria, Sectorul X.
— La M.N.A. Inv. nr. 2570.

124

— *Bucraniu*
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2463.

125

— *Cap de bărbat, din față*
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2498.

126

— *Simbolul neclar*
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— M.N.A. Inv. nr. 2297.

www.cimec.ro

127

— *Crater (?)*
— În depozitul şantierului Istria din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2531.

128

— *Cocostîrc şi stea cu şapte raze*
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A.

129

— *Cap de femeie în faţă* (Meduză ?)
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A.

130

— *Două cercuri concentrice*, cel din mijloc plin.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A.

131

— *Heracles* în genunchi, trăgînd cu arcul.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La Facultatea de istorie a Universităţii ,,C. I. Parhon'', Bucureşti.

132

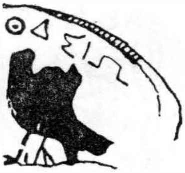

— *Pasăre*
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
—La Facultatea de istorie a Universităţii ,,C. I. Parhon'', Bucureşti.

www.cimec.ro

133

— *Bucraniu*
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti.

134

— *Stea cu opt raze*
— Găsită în L. II după incendiul din 1944
— La M.N.A. Inv. nr. 2617.

135

— *Arc*
— Săpăturile din 1953, Tariverdi . Sectorul X.
— La M.N.A.

136

— *Amforă de tip vechi*
— Săpăturile din 1953, Tariverdi, Sectorul X.

137

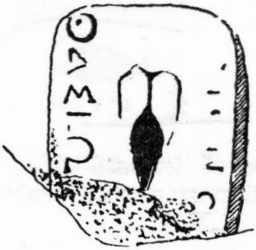

— *Amforă*
— Săpăturile din 1953, Tariverdi, Sectorul X, gr. 7.
— La M.N.A.

138

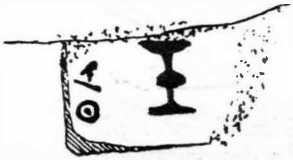

— *Vas cu picior*
— Săpăturile din 1953, Tariverdi, Sectorul W d, la 0,20 m.
— La M.N.A.

139

— *Amforă*
— În depozitul şantierului Istria, 1954.
— La M.N.A.

140

— *Neclar*
— În depozitul şantierului Istria.
— La M.N.A.

www.cimec.ro

141

— *Broască țestoasă (?)*
— În depozitul șantierului Istria,
— La M.N.A.

142

— *Simbol incomplet*
— În depozitul șantierului Istria, 1954.
— La M.N.A.

143

— *Vas (Aribalos ?)*
— Din săpăturile 1955 la Istria, Sectorul Z_2, car. 1, — 1,80 m.
— La M.N.A. Inv. nr. 2754.

144

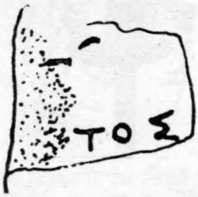

— În depozitul șantierului Istria.
— La M.N.A.

145

— *Grifon*
— În depozitul șantierului Istria.
— La M.N.A.

146

— *Simbol nedeterminat*
— În depozitul șantierului Istria.
— La M.N.A.

147

— Din săpăturile de la Istria, 1955, Sectorul Z_2, car. 4, — 1,05 m
— La M.N.A. Inv. nr. 2751.

148

— *Spic*
— În depozitul șantierului Istria.
— La M.N.A.

www.cimec.ro

149

— *Albină*
— În depozitul șantierului Istria.
— La M.N.A.

150 ΘΑ....

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2491.

151 : ΙΟΚΛ

— *Simbolul șters*
— Întîmplător, la Istria-Cetate 1953.
— La M.N.A. Inv. nr. 2717.

152 ΘΑΣΙΩΝ
....

Săpăturile din 1951, Istria, Sectorul III, 2, 45.
— La M.N.A. Inv. nr. 2556.

153 ΘΑΣ ...
...Λ....

— *Simbolul șters*
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2481.

154 Υ
: N
: I

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2715.

155 ΘΑΣΙ....

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2473.

156 ....
..ΣΙΩΝ

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2440.

157 ...ΑΣΙ...
....

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2411.

158 ..... ΘΑΣΙΩΝ

— Săpăturile din 1952, Istria, Sectorul X.
— La M.N.A. Inv. nr. 2568/1856

www.cimec.ro

159 ΘΑΣΙΩΝ ΛΕ

— Găsită în L. II, după incendiul din 1944.
La M.N.A. Inv. nr. 2618.

160 .....
ΠΑΥΣΑΝ

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2712.

161 ΑΚ
ΔΕΙΑ ΘΑ

— Săpăturile din 1952, Istria-Cetate, Z 2.
— La M.N.A. Inv. nr. 2326.

162 ....
ΑΡΙ...

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2439.

163 ΘΑΣΙΩΝ
ΜΗΣ

— *Simbol neclar*
— Săpăturile din 1949, Istria-Cetate, Z 3.
— La M.N.A. Inv. nr. 2720.

164 .....ΑΚΛΕ
.....Φ....

— Săpăturile din 1951. Istria-Cetate, Sectorul X.
— La M.N.A. Inv. nr. 2569.

165 ΘΑΣΙ....
...VΙΦ...

— Săpăturile din 1951, Istria-Cetate, P. 91. Z.
— La M.N.A. Inv. nr. 2328.

166 .....ΩΝ
.....V...

— Săpăturile din 1949, Istria Z 3.
— La M.N.A. Inv. nr. 2801.

167 ....Λ....
....

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2802.

168 ΘΑΣ....
....

— *Simbolul şters*
— Săpăturile din 1952, Istria Z 3.
— La M.N.A. Inv. nr. 2803.

169 ΘΑ...

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2804.

www.cimec.ro

170 ....ΩN

....

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M.N.A. Inv. nr. 2805.

171 ....ΑΣΙΩΝ

....OM...

— Găsită în L. I după incendiul din 1944

La M. N. A. Inv. nr. 2806.

172 .....

APICT....

— *Simbolul şters*

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie

— La M.N.A. Inv. nr. 2807.

173 .....ΩN

.....ΛE...

— *Simbolul şters*

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M.N.A. Inv. nr. 2808.

174 ΘΑΣ...

...N...

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M.N.A. Inv. nr. 2809.

175 ....ΣΙΩ...

Σ....A...

— *Simbolul neclar*

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2810.

176 ....ΑΣΙΩ..

:

:

....

— *Simbolul neclar.* Urmele unui rînd scris vertical în stînga.

— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.

— La M.N.A. Inv. nr. 2811.

177 ΘΑ....

— 3 ex.

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M.N.A. Inv. nr. 2812.

178 N.....

ΘΑCΙΩΝ

— *Simbolul şters*

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M.N.A. Inv. nr. 2813.

179 ΘΑΣ....

....PAT....

— *Simbolul neclar*

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2815.

www.cimec.ro

180 ....

....VΘ

— *Simbolul neclar*
— Găsită, în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2816.

181 ....ΣΙΩΝ

...ΝΑ...

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2817.

182 ΘΑΣΙΩΝ

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indidicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2818.

183 ....OC

...ΩΝ

— *Simbolul şters*
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2819.

184 ΘΑΣΙΩΝ

.....

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2820.

185 ΔΟΝ....Μ

....

— Săpăturile din 1952, Istria Z 3.
— La M.N.A. Inv. nr. 2821.

186 ....ΙΞΑ...

Μ..Ε...

— *Simbolul nesigur*
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2822.

187 ΘΑΣΙΩΝ

....Ο....

— 2 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2823.

188 .....Θ.....

ΤΟΣ.... ΙΩΝ..Ρ

ΟΙΞΙ

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2824.

189 ΠΡΗΞΙΠ....

.....

— *Simbolul neclar*
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2825.

190 Θ....

ΚΡΑΤΙ

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2826.

www.cimec.ro

191 Θ. . . .
ΚΛΕ . . . .

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2827.

192 . . . .
ΚΛΕ
. . . . ΟΛ

— *Simbol neclar*
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2828.

193 ΜΕ . . . Λ
. . . .

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2829.

194 ΘΑΣΙ . . .
ΩΝ . . . .
ΩΝ . . . .

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2830.

195 ΑΡΙ . . . ΤΕ . . .
ΗΔΝ . . . .

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2835.

196 . . . . . ΣΙΩΝ
. . . . ΙΚΟ . .

— Săpăturile din 1949, Istria, Z 3.
— La M.N.A. Inv. nr. 2832.

197 . . . ΑΝΦΑΝΕ
ΘΑΣΙ . . .
. . . .

— *Simbol neclar*
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2833.

198 . . . . .
ΘΑ . .
ΝΙΚΙ

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2834.

199 ΛΥ. . . .
. . . .

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2835

200 ΘΑ . . . .
ΔΑ . . . .

— *Simbolul şters*
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2836.

www.cimec.ro

201 ΘΑΣ...
.....

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2837.

202 ΘΑ...
Ο. Ι...

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2838.

203 .....ΤΕΙΔΗΣ
ΘΑΣ
....Ɛ......

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2839.

204 ....ΤΕΙΔ
....

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2840.

205 ....
...Ω... ...ΤΙΑ.
...ΙƐ......

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2841.

206 ..ΣΙ...
...Σ....

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2842.

207 ...Ο....
...ƱΙΣΑ

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2843.

208 ....ΩΝ
....ΚΟΣ

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2844.

209 :....ΤΟΤΕΛΗΣ.:
ΘΑΣΙ

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2845.

210 ....ΗΕΙ
ΘΑΣΙΩ
....Ι

— *Fără simbol*
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2846.

211 ....ΣΙ...
...ΕΙΤΟΣ

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicatie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2847.

Afară de acestea, s-au găsit încă 50 de exemplare din această grupă, şterse, care n-au fost înregistrate separat.

www.cimec.ro

5. LISTA NUMELOR PROPRII DE PE STAMPILELE THASIENE GĂSITE LA ISTRIA

1	Αἰνέας	1	28	Λεύκων	40
2	᾿Αλφείδης	2	29	Λεώδικος	41, 42
3	῎Ανδρωνος	37	30	Λεωμέδων	43,
4	᾿Αριστείδης	3	31	Λύσανδρος	44
5	᾿Αριστοδίκος	4, 5	32	Μεγακλείδης	45,46,47,48
6	῎Αριστος	6	33	Μέγων	87
7	᾿Αριστοτέλης	7,8,9,10	34	Μέγωνις	49,50,51,52
8	᾿Αρχήναξ	11,12,13	35	Μνησικλῆς	53
9	Γλαύκων	14	36	Μυίσκος	54
10	Γουάλας	17	37	Νικίας	55, 56
11	Δαμάστης	77, 78	38	Πανφάνης	57, 58
12	Δέαλκος	15	39	Παριστοφάνης	59
13	Δικηκράτης	16	40	Παυσανίας	60
14	῾Ερμίας	17	41	Πολυνείκης	61
15	Εὐαγόρας	18	42	Πολύστρατος	62, 63
16	῾Ηγήσιππος	19	43	Πρηξήνας	64
17	῾Ηράκλειτος	20,21,22,23	44	Πρηξίπολις	65
		24	45	Πυθίων	66,67,68
18	῾Ηροφῶντος	25, 26			69,70,71
19	Θεόπομπος	27,			72,73,74,75
20	Θεόφιλος	28	46	Ρινομένης	76
21	᾿Ιδνάδης	29,30,31	47	Σάτυρος	77, 78
22	Κλεῖτος	32, 33	48	Σκύμνος	79,80,81
23	Κλέονος	34,			82,83, 84
24	Κλεόστρατος	35	49	Τηλέμαχος	85
25	Κλεοφάντος	36	50	Φείδιππος	86,87,88
26	Κλεοφῶν	37	51	Φιλοκράτης	20,36,89,90
27	Κρατῖνος	38, 39	52	Χαιρέας	91, 92

6. LISTA DE SIMBOLURI DE PE STAMPILELE THASIENE DE LA ISTRIA

AFUMĂTOARE – nr. 49
ALBINĂ – nr. 149
AMFORĂ – nr. 1, 18, 93, 103, 104, 136, 137, 139.
ARC – nr. 23, 24, 122, 135.
BONETA DIOSCURILOR – nr. 44.
BROASCĂ ŢESTOASĂ – nr. 4, 110 (?), 141.
BUCRANIU – nr. 6, 105, 124, 133.
CAPRĂ – nr. 119.
CAP DE BĂRBAT – nr. 86, 94, 125.
CAP DE FEMEIE – nr. 53, 87, 129.
CAPUL LUI HELIOS – nr. 116.
CERCURI CONCENTRICE – nr. 67, 109, 120, 130.
CERC ÎMPĂRŢIT ÎN PATRU – nr. 107.
CIORCHINE DE STRUGURE – nr. 81, 89 (?) 117, 118,.
COCOŞ – nr. 51.
CORNUL ABUNDENŢEI – nr. 38, 66 (?).
COROANĂ – nr. 29.
CORP OMENESC – nr. 121.
CRATER – nr. 82, 127,
DELFIN – nr. 20, 76, 143.
FACLĂ APRINSĂ – nr. 83.
FLOARE – nr. 5.
FRUCT – nr. 39. 69. 71.
FRUNZĂ – nr. 37, 100, 101.
FULGERE – nr. 3.

www.cimec.ro

GRIFON — nr. 145
HARPUN — nr. 27, 64, 66.
HERACLES TRĂGÎND CU ARCUL—nr. 17'
41, 42, 123, 131.
HERMES — nr. 9.
KANTHAROS — nr. 21, 57, 63.
KERYKEION — nr. 72, 79.
KYLIX — nr. 28.
LECYTHOS — nr. 52.
LIRĂ — nr. 30, 31, 36, 62, 90.
MÎNĂ — nr. 55, 58.
MONOGRAME ŞI LITERE nr. 12, 32, 33, 67, 69, 70, 75, 112
OMIDĂ — nr. 98.
PASĂRE — nr. 56, 59, 106, 128, 132.
PITHOS — nr. 16.
RAMURĂ — nr. 46, 96.
SECURE — nr. 92.
SIMBOL NECLAR — nr. 14, 19, 26, 45, 47, 49, 50, 74, 80, 84, 140, 142, 146.
ŞOPÎRLĂ — nr. 95.
SPIC — nr. 15, 43, 148.
STEA CU 8 RAZE — nr. 2, 85, 108, 128, 134.
STEA CU 5 RAZE — nr. 97.
TOC DE SĂGEŢI — 35, 91.
TRISCHEL — nr. 61.
TRIDENT — nr. 13, 68.
TRIPIED — nr. 73.
TIRS — nr. 7, 60.
VAS — nr. 8, 11, 25, 34, 40, 99, 102, 115 138, 143.
VULTUR — nr. 106.

www.cimec.ro

GRUPA A II-a

SINOPE

Istoria oraşului Sinope, aşezat pe coasta d a Mării Negre, pare să fie foarte veche; începuturile lui timpurii sînt puse în legătură cu drumul expediţiei argonauţilor[1]. Numele oraşului ar proveni de la numele unei amazoane, al cărei chip numismaţii au încercat să-l identifice pe monedele de argint bătute de oraşul Sinope în secolele V-III î.e.n.

Tradiţia greacă[2] indică anul 630 î.e.n. ca dată a unei a doua colonizări a oraşului; prima colonizare ar fi făcut-o milesienii, cu mult înainte de invazia cimerienilor, ceea ce ar corespunde cu faptul că Trapezuntul, situat tot pe coastă, ceva mai la est, a fost înfiinţat în anul 757 î.e.n. de către coloni veniţi din Sinope[3]

Alte ştiri despre vechea istorie a oraşului (sec. VIII—VI î.e.n.) nu avem. Ştiri mai controlate încep să apară abia la mijlocul secolului al V-lea, către 440 — 435 î.e.n., cînd sîntem informaţi despre expediţia lui Pericle la Sinope, care a lăsat aici o flotă de treisprezece vase de război sub conducerea lui Lamachos, cu ajutorul căreia oraşul a alungat pe tiranul Timesileos. Atena a trimis apoi la Sinope şase sute de coloni[4] pentru a menţine şi consolida regimul democratic stabilit aici cu ajutorul ei.

În anul 400 î.e.n., pe vremea expediţiei lui Xenofon cu cei 10 000, Sinope era liber,avea o puternică flotă comercială şi primea de la coloniile din împrejurimi (Cotyora, Cerasus, Trapezunt[5] tribut în bani şi mărfuri.

După unii cercetători[6], Sinope bătea monedă proprie de argint la începutul secolului al V-lea (480 î.e.n.). După alţii, monetăria sinopeană ar fi mai veche. În orice caz, începînd din anul 415—394 î.e.n. Sinope bate monedă de un stil superior, cu numele unor magistraţi eponimi. În seria monedelor de argint din anii 394—364 î.e.n. se găsesc numele prescurtate ale unor magistraţi care apar frecvent şi pe stampilele cu numele astinomilor dela Sinope:

---

[1] Strabo, I, 46; XII, 546, cf. Ruge, în R. E., III, 1927, v° *Sinope*, p. 252 şi urm.
[2] Ps. Skymnos, 947.
[3] Eusebiu, II, 89, cf. ca mai sus.
[4] Plutarh, *Perikles*, 20 cf. ca mai sus.
[5] *Anabas.*, V, 5, 7, cf. M. Six, *Sinope*, în „Num. Chr.", 1885, p. 22.
[6] M. Six în art. *Sinope* din „Num. Chr.", 1885, foloseşte şi informaţiile pe care i le-au dat Head. V. Sallet, Riggauer, Babelon, Fluardent şi Imhoof-Blumer.

www.cimec.ro

'Απο(λλώνιος) în textul nostru la nr. 226, 251, 272, 276, 295, 361 ; 'Εκ(αταῖος) la nr. 256, 257, 258, 270, 271, 272, 277 ; Ποσ(ιδόνιος) la nr. 231, 232, 275.

Seria aceasta (364—350 î.e.n.) este urmată imediat de altă serie monetară de argint, în care numele orașului ΣΙΝΩ(ΠΙΩΝ) este înlocuit cu numele unui dinast indigen, anume *Datamas*. Numele acestuia este scris cu litere grecești, avînd deasupra inițialele unor magistrați locali. Se pare că Datamas, omorît în anul 362, fusese comandant al armatei persane și apoi satrap în Capadocia și Paflagonia[1].

Între anii 367—365, Datamas a asediat orașul Sinope, dar a trebuit să se retragă la ordinul lui Artaxerxes. Înainte de asediu era în relații bune cu sinopeenii, care îi trimiseseră lucrători specialiști pentru a-i construi o flotă și mașini de război.

După cîțiva ani, monedele de argint ale orașului apar cu legendă arameană, ceea ce indică o ocupație străină. În 333, cînd Alexandru cel Mare trece prin Capadocia, emisiunile monetare proprii sinopeene reîncep.

La această epocă găsim din nou pe drahmele de argint nume de magistrați identice cu acelea ale magistraților astinomi de pe stampilele noastre : Διονύ(σιος), la nr. 230, 250, 324, 361, 362, 363, 364 ; 'Ηρών(υμος) la nr. 445 ; Λεω(μέδον) la nr. 296, 297, 343, 344 ;Φορμ(ίον) la nr. 316, 317, 318.

Credem interesant a menționa în această ordine de idei și faptul că principalele simboluri pe care le poartă stampilele noastre : *ciorchine de strugure* (nr. 212, 213, 214, 215, 232, 251, 366, 367, 448, 449), *proră* de corabie (225, 226, 227, 284, 285), *pasăre* (nr. 277, 278, 279, 286, 371, 443, 444, 445), *ornament* la pupa unei corăbii (nr. 218 — 220, 321, 333, 334), se găsesc în tocmai și pe monedele de argint de la Sinope din această epocă[2].

În jurul anului 300, Sinope, condusă din nou de tirani, este în relații de prietenie cu Eumelos, regele regatului bosporan care, după cîte știm, ajuta în această epocă pe refugiații din Callatis, fugiți în timpul asedierii orașului lor de către Lisimah.

La 220 î.e.n. orașul este atacat de Mitridate al II-lea regele Pontului ; la 193 este cucerit de Farnaces și de atunci rămîne mereu în stăpînirea regilor Pontului, devenind capitala acestora.

Mitridate Eupator, născut la Sinope, pierde orașul în cel de al treilea război cu romanii și în anul 47 î.e.n. orașul devine colonia *Iulia Felix Sinope.*

1. CRITERIILE PE BAZA CĂRORA POT FI ATRIBUITE STAMPILELE CU NUMELE ASTINOMILOR

Aceste scurte știri de ordin istoric sînt prețioase pentru studiul nostru, deoarece ele arată clar că numai în prima jumătate a secolului al IV-lea și anume între anii 390 — 364 î.e.n. putem urmări numele acelorași magistrați pe monedele de argint și pe stampilele de amfore. La sfîrșitul scolului al IV-lea, după întreruperea marcată de apariția satrapului Datamas și de monedele sinopeene cu legendă arameană (ceea ce indică o suspendare a îndependenței orașului), putem urmări din nou numele magistraților care apar și pe monede și pe amfore.

---

[1] Crumholz, *De Asiae Min. Satrapis Persicis*, 1883, p. 69 — 71, cf. M. Six, *Sinope*, în *op. cit.*, p. 24 — 25.
[2] M. Six, *Sinope*, în *op. cit.*, p. 24—25.

www.cimec.ro

Aceleaşi simboluri pe monede şi pe amfore întăresc observaţiile de mai sus cu privire la numele magistraţilor monetari. De altfel, problema stampilelor cu numele astinomilor a fost mult şi larg dezbătută şi în ultimele decenii a căpătat o rezolvare pe care nici noi nu o socotim încă completă şi definitivă, dar de care totuşi trebuie să ţinem seama.

În orice caz, sîntem acum foarte departe de vechile păreri ale lui P. V. Becker[1] care credea că toate amforele cu titlul şi cu numele astinomilor, precum şi ţiglele cu aceleaşi stampile erau fabricate exclusiv la Olbia. Vl. Skorpil[2] credea că marea lor majoritate provine din Crimeea, mai precis din Teodosia, dar n-a reuşit să dovedească aceasta. Tot atît de departe suntem acum şi de părerile lui V. Pârvan care credea că ţiglele cu stampilele astinomilor sînt fabricate la Istria, că astinomii respectivi erau magistraţi ai Istriei etc.[3]. Pridik[4], studiind cele aproape 7000 stampile cu astinomi de la Ermitaj, s-a apropiat cel mai mult de realitate. El consideră în genere aceste stampile ca aparţinînd unor centre din Asia Mică, pe care însă nu le-a determinat. De cronologie, Pridik nu s-a ocupat în mod special. În ce priveşte pe astinomi, învăţatul rus arată că funcţia lor avea mai multă însemnătate în oraşele Asiei Mici şi ale Bosporului cimerian decît la Atena. În Bospor, ca şi în Asia Mică — spune Pridik — astinomul era acela care introducea bărbaţii în listele de proxeni. El supraveghea să se incaseze regulat sumele pentru arendarea pămînturilor sacre şi — se pare, tot el controla şi baterea monedelor.

Faptul că îi găsim pe aceşti astinomi ca eponimi atît pe stampilele amforelor, cît şi pe monede, dovedeşte că ei aveau funcţii de seamă în sectorul economic al oraşului. Numele unor slujbaşi cu atribuţii minore, ca ale astinomilor de la Atena, care se ocupau mai mult cu poliţia şi cu întreţinerea străzilor şi a pieţelor n-ar fi putut garanta comerţul şi monetăria oraşelor, care în epoca respectivă ajunseseră la un nivel de dezvoltare maximă.

Din lucrarea cea mai importantă a lui B. N. Grakov care ne-a parvenit numai tîrziu, pe cînd studiul nostru era dat la tipar, am reţinut concluziile la care ajunge învăţatul sovietic şi după care toate stampilele cu numele astinomilor (de tipul celor dreptunghiulare, cu simbolurile plasate în dreapta, mai rar în stînga şi niciodată la mijlocul stampilei) aparţin unor categorii speciale, care nu iese din limitele Pontului Euxin: el le atribuie pe toate oraşului Sinope, afară de cîteva care erau din Chersonesos.

Totuşi s-ar putea să fi fost şi mai multe centre de producţie. Anumite particularităţi izbitoare pe care le-am observat chiar de la prima clasare a torţilor de amforă cu numele astinomilor, găsite la Istria, fac plauzibilă o astfel de presupunere, Pe de o parte compoziţia lutului şi formele torţilor, pe de altă parte onomastica, simbolurile şi grafia, ne obligă să înfrăţim unele stampile, obţinînd mai multe grupe, cu particularităţi bine distincte. Deşi în linii mari ele rămîn în cadrul aceleiaşi arii, este posibil ca în viitor o analiză mai minuţioasă, bazată pe un număr mai mare de stampile, să ne ducă la concluzia că nu numai Sinope şi Chersonesul

[1] P. V. Becker, *op. cit.*, XI, p. 305 ; idem, *Über die im südlichen Russland Gefundenen Henkelinschriften*, Leipzig, 1864.

[2] Vl. Skorpil, *Inscripţii ceramice din muzeul Kerci*, în „I.A.K.", III, 1901 şi XI, p. 19—165.

[3] V. Pârvan, H. IV, în „Anal. Acad. Rom.", Mem. Secţ. Ist., XXXVIII; nr. 15, 1916. p. 9, nr. 3.

[4] E. M. Pridik, *op. cit.*, 1917 şi 1928.

www.cimec.ro

au produs astfel de amfore stampilate cu numele astinomilor, ci şi alte centre de producţie asiatice. Ne gîndim la unele oraşe greceşti mai mari sau mai mici de pe coasta sudică a Mării Negre, ca Amisos, Trapezunt şi Cerasus, despre care se ştie că erau producătoare de ulei de măsline şi de vinuri. Oraşele acestea trebuie să fi avut aceeaşi organizare a astinomiei ca şi Sinope. Vecine şi chiar aliate între ele, cu aceeaşi bază culturală ca şi Sinope, de ce acele oraşe, — în special Amisos, —n-ar fi avut olăritul lor propriu şi nu şi-ar fi valorificat produsele lor direct? Micile deosebiri de ordin tehnologic, onomastic, iconografic şi de stil care îndreptăţesc o uşoară subgrupare a stampilelor cu numele astinomilor, de care am vorbit mai sus, pot fi indicaţii în acest sens.

În condiţiile de astăzi o cercetare mai adîncă nu se poate face şi cum Grakov s-a fixat la Sinope, este indicat să urmărim şi noi această clasificare, deocamdată singura certă. Cînd afirmăm că Pontul Euxin este patria exclusivă a ştampilelor cu numele astinomilor, ne gîndim nu numai la Sinope ci şi la Chersonesos pe care multe descoperiri îl consacră drept un mare centru de producţie şi de export. Oraşele de pe coasta de N-V a Pontului Euxin nu au fost luate în considerare. Nici una dintre coloniile greceşti de la Bosporul tracic pînă la Bosporul cimmerian nu cultivă măslinul şi deci nu putea să facă export de ulei. În ce priveşte vinul, aceste colonii aveau, ce-i drept, culturile lor şi dădeau o producţie destul de mare. Ştim bine că Apollonia, Mesembria, Odessos, Dionysopolis, Callatis, Tomis, Istria şi mai ales Tyras, Olbia şi toate oraşele Bosporului cimmerian aveau vii în jurul lor. Dar vinurile din aceste regiuni erau de calitate inferioară, vinuri slabe, care nu aveau nici consistenţa, nici aroma, nici dulceaţa vinurilor de sud. Marile cantităţi de vinuri produse în aceste părţi ale lumii traco-scitice nu puteau fi nici condiţionate, nici depozitate vreme îndelungată, tocmai din cauza lipsei calităţilor superioare. Fiind vinuri uşoare, trebuiau consumate repede şi fiind ieftine, cu toată marea lor cantitate, abia puteau acoperi o parte a consumului intern al oraşelor şi al populaţiilor băştinaşe din jur.

Vinurile locale, uşoare şi mai acre, nu-i satisfăceau pe greci care erau obişnuiţi cu vinurile grele, dulci şi scumpe din ţara lor, iar vîrfurile lumii băştinaşe erau şi ele de mult atrase de rafinamentele grecilor aşezaţi aici. Iată cum se explică urmele imenselor cantităţi de amfore care aduceau vinurile din sud.

De sigur, nu aceeaşi era situaţia vinurilor din oraşele Bosporului cimerian. În special Crimeea, cu o climă şi o floră submediteraneană, dădea vinuri superioare — ca şi în zilele noastre — mai grele, mai dulci. Chersonesul avînd o producţie calitativă apropiată de aceea a vinurilor greceşti, putea deci să facă faţă, parţial, consumului localităţilor din jur, a unor vîrfuri ale populaţiei din stepă şi chiar să exporte la depărtări aşa cum o dovedesc stampilele chersonesiene găsite la Istria, Callatis, Bisone, Odesos etc.

Coloniile de pe coasta de est şi de sud a Pontului Euxin : Colchida, Dioscurias şi Phasis, aflate în zona caldă şi adăpostită de la poalele Caucazului (în care şi astăzi cresc lămîi, rodii, portocali şi chiar palmieri) aveau şi ele producţia lor proprie de vinuri superioare şi — poate — chiar de ulei de măsline. Dar nu putea fi vorba decît de o producţie locală, limitată la nevoile proprii, ale unor colonii slab dezvoltate, fără putinţa unui export.

www.cimec.ro

Dincolo însă, de-a lungul coastei asiatice pînă la Bosporul tracic, începînd de la Trapezunt şi pînă la Heraclea Pontică, erau răspîndite cel puţin 20 de colonii mari — dintre care 8 ajunseseră oraşe — state autonome cu monedă proprie — şi peste 30 de aşezări mici. Toate se bucurau de o climă în care măslinul şi viţa de vie erau la ele acasă. Sinope a fost în cursul veacurilor cel mai mare centru politic, cultural şi economic din această regiune, centru atît grecesc, cît şi a numeroşi stăpînitori, asiatici. Unele aşezări mici greceşti de pe coastă erau controlate de Sinope, altele erau asociate cu el, dar cele mai multe au dus o viaţă independentă, atît din punct de vedere politic, cît şi mai ales — economic. În astfel de condiţii, unele din aceste colonii ar fi putut face export pe cont propiu, fie cu amfore stampilate, fie cu amfore nestampilate.

2. VALOAREA CONCLUZIILOR LUI B. N. GRAKOV

Luînd ca bază a studiului nostru în acest sector rezultatele obţinute de B. N. Grakov — deşi el însuşi intitulează capitolul V al lucrării sale cu oarecare rezervă : *Metodele de datare şi o încercare de concluzie* — noi socotim că atît atribuirea, cît şi ordinea cronologică sugerate de Grakov sînt astăzi singurele valabile şi că — pînă la alte documentări — trebuie să le adoptăm întocmai.

Desigur, viitoare descoperiri, mai îngrijit şi mai intens înregistrate în complexele arheologice, vor putea să aducă, atît pentru centrele de producţie, cît şi pentru cronologie, elemente noi. Ele nu vor fi însă substanţiale, pentru că — aşa cum a văzut Grakov — Pontul asiatic este patria stampilelor noastre şi secolele IV — I î.e.n., constituie vremea existenţei lor.

Socotind ceramica comercială ca pe un monument epigrafic-arheologic, Grakov îşi exprimă pe drept cuvînt regretul că cercetătorii din trecut ai acestui material nu au dat atenţia cuvenită laturii arheologice şi că aproape totalitatea lor s-au străduit numai pe linia epigrafică, care nu poate găsi în miile de stampile decît aceleaşi formele reduse la 3—4 rînduri. Vechile cercetări au ignorat simbolurile şi studiul lor comparativ, precum şi — mai ales — condiţiile şi mediile arheologice. Tocmai pe aceste din urmă elemente de documentare necercetate încă s-a bizuit mai mult savantul sovietic în lucrarea sa din 1929.

Neavînd acum posibilitatea unei analizări mai largi a lucrării lui Grakov, găsim necesar să reproducem mai jos măcar titlurile sugestive ale capitolelor, precum şi unele completări, după cum urmează :

Cap. I. *Locul de producţie a amforelor şi ţiglelor care poartă numele astinomilor şi regiunea lor de răspîndire, după descoperirile arheologice, în comparaţie cu ceramica stampilată a altor grupe.*

Cap. II. *Conţinutul stampilelor şi rostul lor pe amfore.*

Cap. III. *Dialectele, ortografia şi prescurtările numelor proprii.*

Cap. IV. *Ceramica purtînd stampile cu semnele astinomilor, modul de aplicare a stampilelor, alfabetul şi emblemele.*

Cap. V—VI. *Metodele de datare şi o încercare de clasificare a stampilelor ceramice cu numele astinomilor.*

Capitolul acesta conţine considerentele proprii, pe baza cărora autorul îşi sprijină alcătuirea ordinei cronologice şi a celor şase grupe.

www.cimec.ro

Ceea ce poate interesa în mod deosebit pe cercetătorii noştri este faptul că, pentru ca să poată ajunge la cele mai avansate concluzii în problema determinării locului de producţie şi a periodizării amforelor sinopeene, Grakov a folosit cu erudiţie şi discernămînt toate disciplinele ştiinţifice angajate într-un astfel de studiu : paleografia, iconografia, onomastica, arheologia, numismatica, tehnologia, istoria, ştiinţele economice şi — în special — studiul comparativ al materialului şi izvoarelor cercetate.

După un scurt capitol de încheiere, lucrarea se termină cu listele alfabetice ale astinomilor şi producătorilor pe grupe cronologice, liste pe care le-am introdus şi noi în Anexa lucrării de faţă, alături de listele lui Pridik şi Ahmerov.

3. PARTICULARITĂŢILE TIPO-TEHNOLOGICE ŞI CELE DE ORDIN ONOMASTIC LA STAMPILELE SINOPEENE

În cele ce urmează vom proceda la analizarea materialului nostru factic şi vom încerca să tragem unele concluzii noi, ce se desprind din această analiză.

În grupa a II-a, consacrată stampilelor din Sinope, am adunat toate stampilele de amforă cu numele astinomilor (nr. 212 — 437), în afara celor din Chersonesos, ca fiind determinate sigur pe baza ultimelor cercetări sovietice şi trecute de noi la grupa a IV-a.

Tot aici sub semnul 8 au fost grupate separat stampilele cu numele astinomilor aplicate pe ţiglele de acoperiş, socotite a fi tot din Sinope (nr. 438—457).

În indicele pe grupe au fost incluse în ordinea alfabetică atît numele de pe torţile de amforă, cît şi acelea de pe ţiglă. Am făcut unificarea, aceasta şi pentru motivul că numele astinomilor şi ale producătorilor de pe ţigle apar de cele multe ori şi pe torţile de amforă ale aceluiaşi oraş.

Am făcut excepţie cu numele lui „Ἔτυμος" care a fost scos din acest indice şi trecut la indicile grupei a III-a, pentru că această stampilă aparţine Heracleei, împreună cu alte trei stampile adîncite, care n-au putut fi întregite. „Ἔτυμος" a fost adăugat la sfîrşitul seriei 8, deşi nu aparţine de Sinope (aceasta pentru a avea grupate la un singur loc toate ţiglele stampilate).

Ordinea cronologică a stampilelor sinopeene, cu numele astinomilor găsite la Istria şi studiate aici, a fost alcătuită de noi după criteriile lui Grakov, pe grupe şi pe ani. Această clasificare încheie capitolul de faţă.

Forma exactă a amforelor pontice cu numele astinomilor nu ne-a fost bine cunoscută decît în ultimul timp. Pînă de curînd ştiam numai că, cu tot numărul mare de descoperiri făcute la Callatis şi la Istria, nu fusese scoasă la iveală nici o amforă întreagă (cele găsite întregi pe teritoriul nostru purtau numai stampile de la Rhodos, Thasos şi Heraclea).

În materialul nestudiat de la Istria, am găsit unele fragmente destul de mari, care ne-au fost de folos pentru cunoaşterea parţială a formelor amforei pontice. Am găsit şi cîteva exemplare (fig. 20, nr. inv. 2140; fig. 21, nr. inv. 2102 şi fig. 22, nr. inv. 2137) cu toarta întreagă, legată de gît şi de pîntece. Avem şi părţi din gurile amforelor, precum şi numeroase buze legate de mănuşile stampilate. Jumătăţile de jos lipsesc însă cu totul.

www.cimec.ro

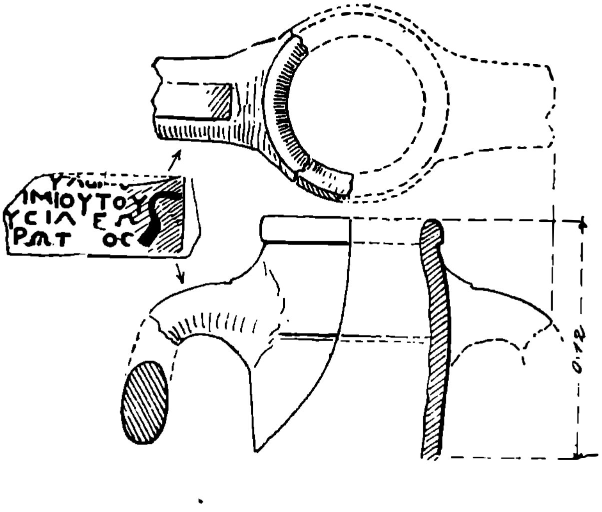

Fig. 20. — Fragment de amforă sinopeană de la Istria (nr. 340 din text).

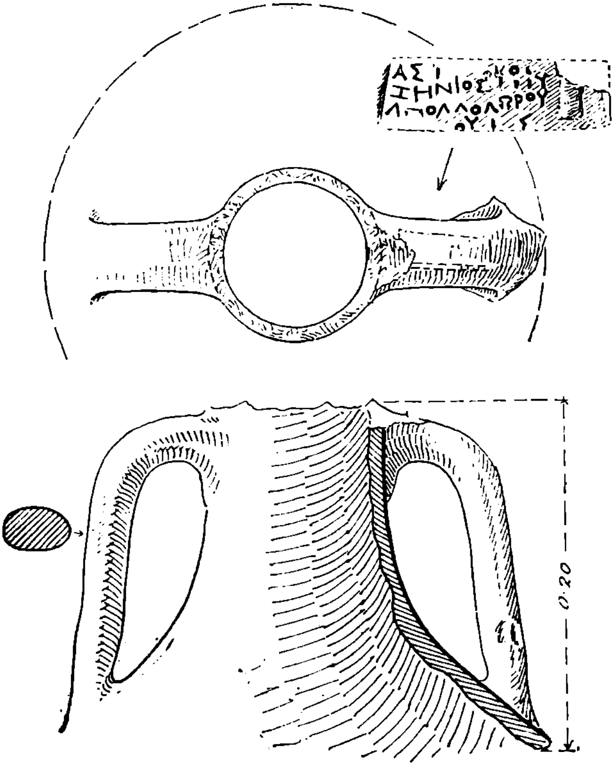

Fig. 21. — Fragment de amforă sinopeană de la Istria (nr. 266 din text).

www.cimec.ro

Tipul amforelor sinopeene a putut fi apreciat însă mai bine după materialul recoltat din unele centre de import din sudul U.R.S.S.

Cert este că tipurile acestor amfore sînt variate, atît ca formă, cît şi ca dimensiuni : ne-o dovedesc fragmentele dela Istria tot atît de mult,

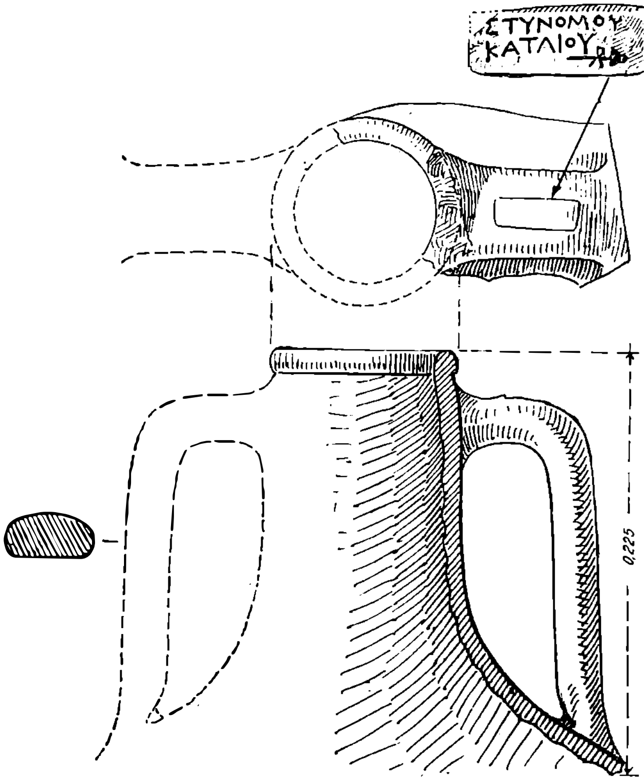

Fig. 22. — Fragment de amforă sinopeană de la Istria (nr. 267 din text).

cît şi unele descoperiri făcute în sudul U.R.S.S. şi înregistrate de cercetătorii sovietici.

Acest lucru se poate observa chiar de la prima vedere şi în fragmentele publicate de noi : fig. 20 (gîtul umflat, gura îngustă, linia orizontală pe partea umflată a gîtului, curbura torţilor) ; la fig. 21 (gîtul scurt, gura mai largă, umerii alungiţi care indică un pîntece larg, torţile ieşite din verticală ; la fig. 22 (torţile mai puţin curbate, cu partea orizontală mai lungă).

Un fragment cules la întîmplare pe valea Kubanului (1928) are gîtul întreg şi amîndouă torţile. Pe una din ele numele astinomului Πρωταγόρας fiu al lui Κυνίσκος şi 'Αγάτων ca producător.

Amforele întregi care s-au găsit în mormintele 7, 18 şi 43 de la Elisavetinskaia n-au fost precis atribuite Sinopelui, ele fiind greşit inventariate la intrarea în depozitul muzeului, după cum ne informează N. V. Anfimov.

www.cimec.ro

O amforă întreagă sinopeeană s-a găsit de către colhoznicii din Staraia Korsemskaia în rîpa fluviului Kuban şi a fost trimisă Institutului pedagogic din Krasnodar, dar ea a fost distrusă în perioada cînd regiunea Kubanului s-a aflat vremelnic ocupată de trupele germano-fasciste.

În fine, se cunoaşte o amforă din Sinope relativ întreagă, găsită la Kerci în 1906 şi publicată de Vl. Skorpil[1]. Îi lipseşte numai fundul, dar atît cît se păstrează este suficient ca să ne dea imaginea aproape completă a unuia din tipurile sinopeene (fig. 23).

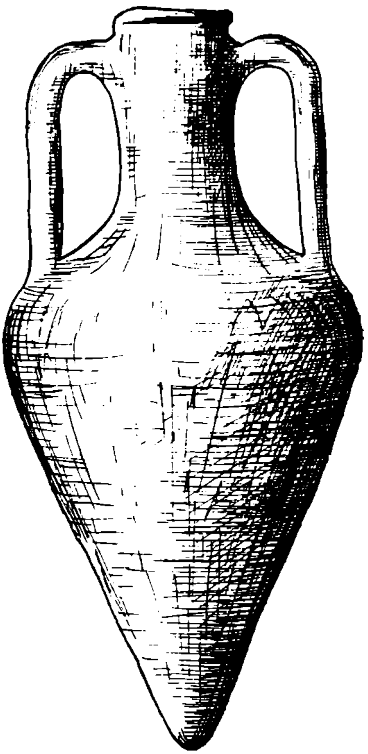

Fig. 23. — Amforă din Sinope, găsită la Kerci (după fotografia lui Vl. Skorpil).

Indicaţiile pe care le-am putut obţine din analiza diferitelor fragmente de la Istria şi din unele publicaţii sovietice, fac posibilă descrierea a două dintre tipurile amforelor sinopeene stampilate, după cum urmează :

T i p u l I, de cea mai mică dimensiune. Corpul, de formă ovală, cu umerii teşiţi şi gîtul jos. O mică umflătură la partea de jos a gîtului. Buza mică, slab profilată. Torţile scurte, ovale în secţiune, se îndepărtează puţin în direcţia umerilor. Piciorul scund, de formă cilindrică, este masiv şi nu are gol la mijloc ; el se înalţă uşor, confundîndu-se aproape cu forma conică de la sfîrşitul amforei (fig. 20).

Înălţimea totală a amforei	0,62 m
Diametru maxim la pîntece	0,30 m
Înălţimea gîtului	0,10 m
Diametrul gîtului	0,08 m
Înălţimea torţilor	0,14 m
Înălţimea piciorului	0,03 m

T i p u l II, mijlociu, asemănător cu cele din cimitirul nr. 2 de la Ust-Labinski în Kuban[2], are forma conică regulată. Umerii par aproape orizontali, deşi se apleacă foarte uşor spre exterior, gîtul este mai înalt şi buza clar profilată. Torţile, ovale, foarte late în secţiune (fig. 24).

Înălţimea totală a amforei	0,71 m
Diametrul maxim la pîntece	0,34 m
Înălţimea gîtului	0,20 m
Diametrul gîtului	0,10 m
Înălţimea torţilor	0,21 m
Înălţimea piciorului	0,04 m

În general, dimensiunile nu sînt absolute, se observă oscilaţii de 5 — 7 %.

[1] Vl. Skorpil, Датированная керамическая надпись из Зеленского кургана, în „I. A. K". Petrograd, 1912, p. 119.

[2] N. V. Anfimov, Земледелие у меото-сарматских племен Прикубанья, p. 181, fig. 11, în „M.I.A.", 23, 1951,

www.cimec.ro

Datele acestea relative, pe care le-am obţinut printr-o dificilă operaţie de culegere a atîtor informaţii disparate, se confirmă în bună parte printr-o descoperire pe care am făcut-o recent într-unul din depozitele de la Istria.

Am găsit aici o amforă întreagă cu stampilă sinopeană, depozitată de multă vreme, fără nici un fel de indicaţie asupra locului şi condiţiilor de găsire. Se pare că a suferit unele stricăciuni pe umflătura pîntecelui, poate cu prilejul dezgropării, deoarece este vizibil că a fost lipită în mai multe locuri şi uşor întregită în două puncte. Nu lipseşte însă nici un fragment de bază din întregul ei (fig 25).

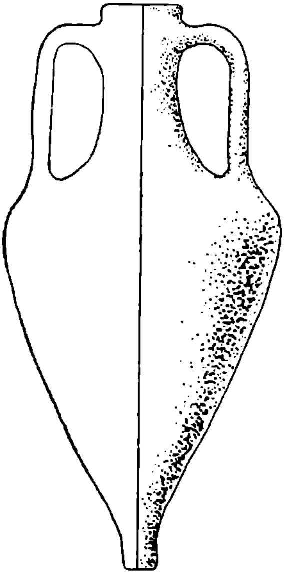

Fig. 24. — Amforă sinopeană stampilată din primele grupe cronologice, găsită în săpăturile din Kuban (după N. V. Anfimov).

Pe una din torţi este imprimată în relief o stampilă dreptunghiulară — cu scrisul pe patru rînduri. Stampila are inscripţia citeaţă şi elegantă. Ea se prezintă astfel:

ἀστυνόμου
Ποσιδείου τοῦ
Θεαρίωνος
᾽Απολλόδωρος

La extremitatea de jos a gîtului, pe latura torţii stampilate, acolo unde încep să se dezvolte umerii amforei, se văd două litere vopsite cu roşu: ΓΑ.

Cu toate că — după cum am spus mai sus — nu avem nici o menţiune asupra locului şi condiţiilor de găsire, putem socoti totuşi că acest important monument din depozitul de la Istria nu poate proveni decît din vechile săpături făcute în cuprinsul acestei aşezări sau — cel mult — dintr-o descoperire întîmplătoare făcută într-una din movilele funerare care înconjoară aşezarea (sînt indicaţii că în urmă cu 15—20 de ani, sătenii, care prin repetate arături au distrus cîteva movile, găsind mai multe amfore întregi, le-au adus la „cetate”).

Oricum, pentru studiul nostru, exemplarul de la Istria are o deosebită valoare, pentru că ne îngăduie să cunoaştem în modul cel mai concret formele şi conţinutul tipului celui mai obişnuit de amforă de la Sinope.

Amfora întreagă de la Istria poate fi clasată în tipul nr. 1, mai sus descris.

Este sigur că, după cum am arătat, amforele sinopeene au şi alte forme.

Sînt numeroase cazurile în care se pot observa deosebiri de proporţii, curbură şi orientare, atît la torţi, cît şi la profiluri. Chiar pe baza unui fragment cît de mic se poate vedea că respectivele torţi aparţin unor amfore deosebite între ele ca formă şi ca dimensiuni. Dar în stadiul de astăzi al cunoştinţelor noastre, nu sîntem în situaţia de a analiza şi a descrie toate tipurile.

Materialul şi tehnica amforelor sinopeene ne arată că majoritatea lor erau făcute din pămînturi albicioase, care nu conţin prea mulţi oxizi de

www.cimec.ro

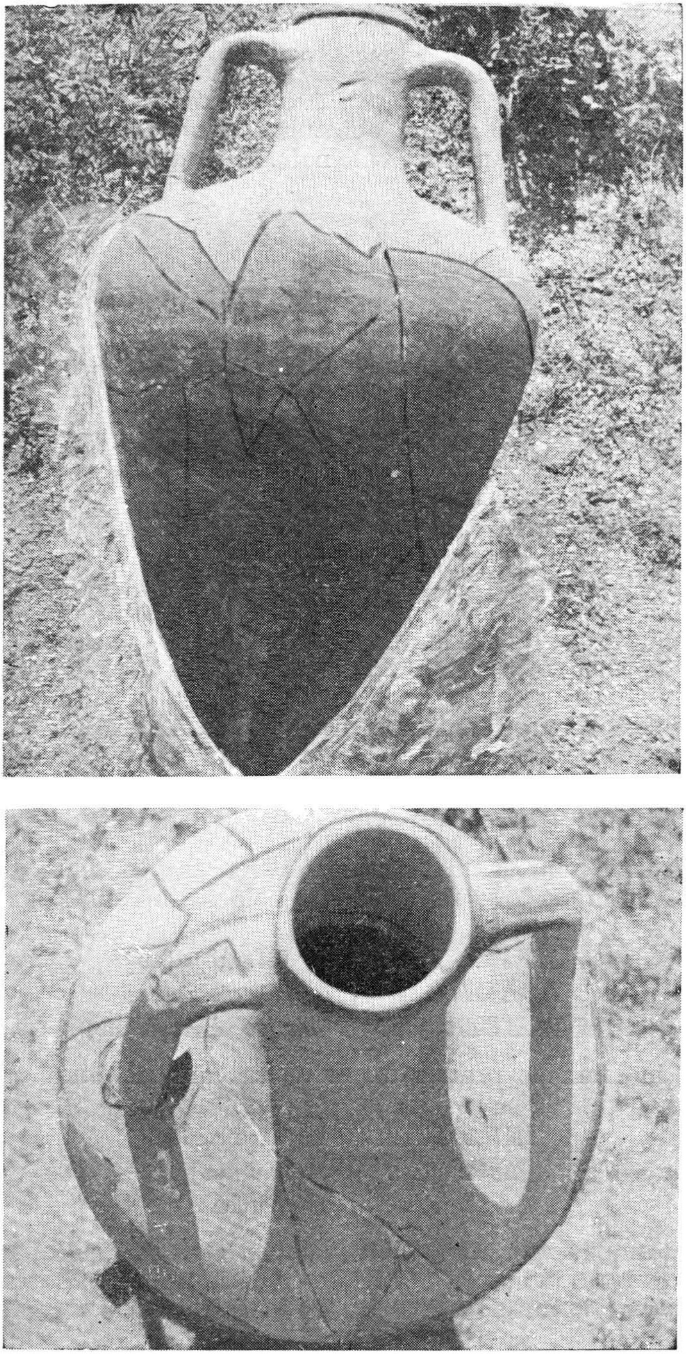

Fig. 25. — Amforă sinopeană întreagă, găsită la Istria.

www.cimec.ro

fier. Din această cauză, deşi arse la temperaturi de peste 800°, pămînturile nu devin roşii de tot, ca la Thasos. În spărtură, pasta prezintă granule mari, dar nu prea dense, precum şi multe puncte roşii şi negre, despre care se spune de obicei în chip simplist că ar fi minereuri sau cărbune pisat amestecate într-adins pentru a uşura coeziunea amestecului din pastă. (De fapt, sînt pietricele ce se găsesc obişnuit într-un anumit pămînt supus frămîntării şi rămase insuficient calcinate în timpul arderii).

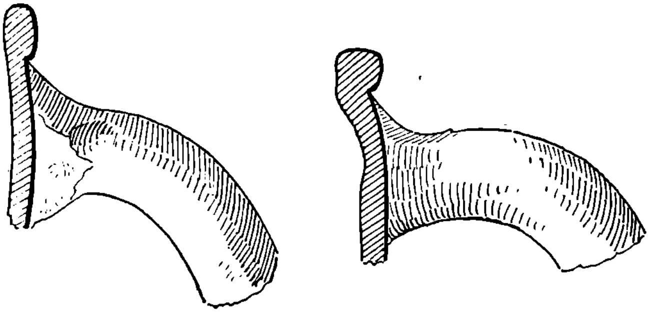

Fig. 26. — Curbura şi profilul deosebit la două toarte de amforă de aceeaşi provenienţă sinopeană.

Să reţinem deci, că unele amfore cu nume de astinomi sînt sensibil deosebite de altele, prin felul cum se prezintă pasta ceramică (de un roşu mult mai intens, dovedind pămînturi cu oxizi de fier, deci fabricate în alte centre); această remarcă va putea fi folosită în viitoarele cercetări pentru descoperirea altor centre de producţie în Asia Mică.

Stampila era aplicată de obicei pe o singură toartă, ca şi la Thasos, cuprinzînd în acelaşi cadru toate elementele : titlul, simbolul, numele magistratului şi numele producătorului, de multe ori chiar patronimicul.

Cu toate acestea, cunoaştem cazuri în care erau stampilate ambele torţi. Vl. Skorpil publică un fragment care a păstrat ambele torţi[1]; pe una se vede stampila în care apare numele astinomului, patronimicul şi titlul :

. . ΕΙ . . .	[Ποσιδ]εί[ου]
. . ΗΦΑΙΣΤΟ	[τοῦ] Ἡφαιστο-
. . . ΟΥΑΣΤΥΝΟ . . .	[δώρ]ου ἀστυνό(μου)

cealaltă conţine numele producătorului, patronimicul său şi calitatea de ceramist

ΙΚΕ	Ἱκε[σίου τοῦ]
ΔΙΟ	Διο[νυσίου]
. . . . Σ	[Κεραμέω]ς

Fiecare stampilă are un simbol diferit. Astfel de stampile sînt în genere excepţional de rare, în special, acelea care să indice şi calitatea producătorului Κεραμέυς; în masa stampilelor de la Istria nu s-a găsit nici una de acest fel.

[1] Vl. Skorpil, în „I.A.K.", XI, p. 80 nr. 333 şi în „записки", XXVIII, p. 126, nr. 111 şi 119.

www.cimec.ro

Acelaşi autor ne dă în lucrarea citată (la pag. 127, nr. 4) şi exemplul unei amfore stampilate pe amîndoua torţile cu aceiaşi stampilă:

'Αριστοφάνεος
ἀστυνό(μου)
Σινωπίω(νος)

Alt fragment[1] prezintă pe una din torţi

['Αριστοκλέους]
[ἀστυν]ό(μου)
[Ποσειδ]ωνίο(υ)

Pe cealaltă toartă este o monogramă mai mică, în care se văd literele T Y (poate începutul numelui unui producător).

Din cele cîteva exemple mai sus citate, se vede că la Sinope au funcţionat concomitent mai multe sisteme de stampilare a amforelor, dar sistemul cel mai uzitat era acela al stampilei pe o singură toartă. Aceasta ne-o dovedeşte şi faptul că mai mult de jumătate din fragmentele de torţi stampilate găsite la noi şi în sudul U.R.S.S. poartă stampile în al căror complex întră toate elementele obişnuite la marcarea amforelor comerciale.

Problema stampilării la Sinope are însă şi alte aspecte, încă nelămurite. Asupra unora dintre ele socotim necesar să ne oprim mai mult.

Am arătat şi cu alt prilej, că stampilele cu astinomi de la Sinope se împart, din punctul de vedere al conţinutului, în două categorii bine distincte.

Prima categorie o formează stampilele pe care le-am grupat sub 5. Particularităţile acestei categorii constau în faptul că legenda este scrisă totdeauna în 4 şi 5 rînduri. Titlul magistratului astinom este pus la genitiv singular. Numele care urmează şi care este tot la genitiv singular, este fără nici o îndoială numele astinomului. Urmează, de cele mai multe ori, patronimicul în rîndul trei sau împărţit în două rînduri (în 3 şi 4); iar în ultimul rînd este totdeauna numele producătorului, acesta la nominativ.

Această regulă generală odată stabilită, toate numele din această categorie sînt sigur identificate şi nu ne vom mai ocupa de ele.

A doua categorie (6) o formează stampilele în care legenda este dispusă pe trei rînduri suprapuse: în primul rînd un nume la genitiv, în ultimul rînd alt nume la genitiv sau la nominativ, iar la mijloc titlul magistratului astionom, totdeauna la genetiv singular. Determinarea calităţii este foarte dificilă pentru persoanele indicate pe aceste stampile, mai ales cînd ambele nume sînt la genitiv.

Iată de exemplu stampila cu nr. 367 din seria 6.

ΔΙΣΚΟΥ
ΑΣΤΥΝΟΜΟΥ
ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟΥ

[1] „J.M.N.P.", Suppl. V, p. 496, nr. 5; Suppl. VIII, p. 31, nr. 2; „I.A.K.", p. 134, nr. 9, cf. Skorpil, *op. cit.*, p. 122, nr. 11.

www.cimec.ro

Putem presupune că Ποσειδώνιος este numele astinomului, dar nu putem accepta uşor ideea că numele din primul rînd ar fi al producătorului, deoarece în acest caz el ar fi trebuit să apară la nominativ singular, adică cu terminaţia ΟΣ sau ΗΣ.

Alt caz, exemplificat prin stampila cu nr. 345.

ΑΙΣΧΙΝΟΥ
ΑΣΤΥΝΟΜΟΥ
ΑΡΑΚΛΕΙΤΟΣ

În rîndul al treilea apare aici numele producătorului terminat în ΟΣ. Cum rămîne însă cu titlul astinomului, care în această poziţie este precedat de numele lui Αἰσχίνης la genitiv singular?

Mai sînt şi cazuri în care rîndul de sus şi cel de jos poartă amîndouă numele la nominativ, numai titlul magistratului de la mijloc este la genitiv (ex. la noi, nr. 386).

ΜΝΗΣΙΟΣ
ΑΣΤΥΝΟΜΟΥ
ΑΡΧΕΠΤΟΛΕΜΟΣ

Şi mai mult încurcă lucrurile forma dialectală ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΝΤΟΣ, pe care o găsim destul de des în locul astinonului la genitiv singular ΑΣΤΥΝΟΜΟΥ precedat de un nume propriu la genitiv singular şi urmată de alt nume la nominativ (ex. la noi, nr. 443):

ΔΙΟΦΑΝΤΟΥ
ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΤΟΣ
ΑΡΧΕΠΤΟΛΕΜΟΣ

Toate aceste neregularităţi au făcut să nu putem şti totdeauna care este numele magistratului şi care al producătorului.

Pridik însuşi a avut această dificultate şi, cu toate posibilităţile lui de erudit în materie, n-a reuşit s-o rezolve. El s-a mulţumit să adune într-o tabelă aparte, stampilele cu titlul între două nume, în cuprinsul cărei tabele a deschis două coloane deosebite:

a) Astinom ori fabricant.

b) Fabricant ori astinom.

Aceleaşi nume apar în ambele coloane, în ordine alfabetică, dar o determinare hotărîtă, Pridik n-a putut face.

În subgrupa 6, noi am separat toate stampilele cu titlul astinomului plasat între două nume şi le-am pus în ordine alfabetică, folosind numele astinomului indiferent de ordinea în care este el aşezat (deasupra ori, dedesubtul cuvîntului ἀστυνόμου şi indiferent dacă numele sînt la nominativ ori la genitiv).

Calitatea persoanei, indiferent de locul unde se găseşte plasat numele, am obţinut-o în urma unei prealabile analize comparate a tuturor numelor de la subgrupa 5 şi a celor din tabelele lui Pridik, după cum se va vedea mai jos.

Am putut obţine astfel un rezultat destul de mulţumitor, pe care deocamdată nu-l folosim decît ca instrument informativ. În indicele nostru general, însă, astinomii şi producătorii din subgrupa 6 obţinuţi pe baza

www.cimec.ro

acestei analize comparate, au primit o clasare mai fermă decît la Pridik.

Subgrupa 6, a stampilelor cu astinomi (în care titlul de astinom apare între două nume) cuprinde 38 de posturi. Am urmărit să stabilim o regularitate în ceea ce priveşte:

1. cazurile (nominativ şi genitiv) în care sînt puse numele astinomilor, respectiv ale producătorilor;

2. de asemenea şi ordinea în care apar aceste nume. Pentru concluzii am ţinut seama de trei elemente:

a) frecvenţa cu care apare fiecare nume în calitate de astinom, respectiv de producător, în indicele lui Pridik;

b) gruparea astinomilor cu producători la Pridik;

c) corespondenţa între simbolul din stampila noastră şi cea a lui Pridik.

Socotim că tabela B din Pridik este dată de el ca nesigură, în ce priveşte calitatea de astinom sau de producător. Numele date de el în indice sub B, noi nu l-am luat în considerare la stabilirea raportului numeric. Pentru stabilirea grupelor, s-a utilizat cu precădere tabela A a lui Pridik, tabela B luîndu-se în considerare numai în cazurile cînd numele sau grupările nu apar în A.

S-au socotit ca certe, posturile în care se găsesc toate elementele (a, b, c,) sau cel puţin două dintre ele şi anume: număr + Pridik sau Pridik + simbol.

S-au socotit *foarte probabile*, posturile în care calitatea celor două nume reiese din raportul lor numeric, în cele mai multe cazuri cîte unul din nume apărînd într-o singură calitate în indicele lui Pridik. În cazurile acestea apare uneori şi corespondenţa simbolului. Cum însă Pridik socoteşte simbolul ca aparţinînd astinomului, nu s-a socotit hotărîtoare această corespondenţă.

Pornindu-se de la cunoscut spre mai puţin cunoscut, totalul de 38 de posturi a fost împărţit în trei grupe. Din fiecare grupă s-au eliminat cîteva posturi, care, neoferind elemente suficiente, nu permiteau tragerea unor concluzii destul de sigure. Grupele sînt:

A. Grupa cu două terminaţii clare (la nominativ şi la genitiv), fie că numele apar în întregime sau sînt reconstituite.

B. Grupa cu o singură terminaţie clară, fie că numele apar în întregime, fie că sînt reconstituite.

C. Grupa cu ambele terminaţii reconstituite şi cu numele uşor reconstituite.

Pentru concluziile asupra cazurilor, au servit grupele A şi B, pentru cele asupra ordinei, grupele A B şi C.

Analiza concepută pe bazele mai sus explicate ne-au dus la următoarele rezultate:

Grupa A

Total	17	posturi
Eliminate ca incerte	1	,,
	16	posturi utilizate dintre

www.cimec.ro

care :

13 posturi certe, confirmate prin :
Număr, Pridik, Simbol 4 (252, 254, 255, 271)
Număr, Pridik, Simbol (?) 1 (263)
Pridik, Simbol 3 (258, 260, 274)
Pridik, Simbol (?) 3 (266, 268, 284)
Pridik, Simbol (?) 2 (257, 276)

în care avem :

Cazuri : Nom. — Prod. / Gen. — Ast. } 12 = 92,3%

Ordine : 1. Prod. / 2. Ast. } 11 = 84,6%

şi 3 posturi foarte probabile, în care avem :

Cazuri : Nom. — Prod. / Gen. — Ast. } 3 = 100%

Ordine : 1. Prod. / 2. Ast. } 2 = 66,6%

Din totalul de 16 posturi, avem :

Cazuri : Nom. — Prod. / Gen.. — Ast. } 15 = 97,3%

Ordine : 1. Prod. / 2. Ast. } 13 = 81,2%

Grupa B

Total	14 posturi
Eliminate ca incerte	4 „
	10 posturi utilizate, dintre care :

7 posturi certe, confirmate prin :	
Număr, Pridik, Simbol	4 (251, 253, 256, 275)
Număr, Pridik, Simbol (?)	2 (282, 285)
Pridik, Simbol ?	1 (277)

în care avem :

Cazuri confirmate printr-un singur nume :

Nom. — Prod. / Gen. — Ast. } 7 = 100%

Ordine 1. Prod. / 2. Ast. } 5 = 71,4%

şi trei posturi foarte probabile, în care avem :

Cazuri : Nom. — Prod. / Gen. — Ast. } 2 = 66,6%

Ordine : 1. Prod. / 2. Ast. } — —

www.cimec.ro

Din totalitatea de 10 posturi avem :

Cazuri : Nom. — Prod. Gen. — Ast.	}	9 = 90%
Ordine : 1. Prod. 1. Ast.	}	5 = 50%

Grupa C

Total	7 posturi
Eliminate ca incerte	2 ,,
	5 posturi utilizabile, dintre care :

4 posturi certe, confirmate prin :

Număr, Pridik, Simbol	3 (272, 280, 287)
Număr, Pridik	1 (279)

în care avem :

Ordine : 1. Prod. 2. Ast.	}	1 = 25%

și 1 post probabil, în care avem :

Ordine : 1. Prod. 2. Ast.	}	1 = 100%

Din totalul de 5 posturi, avem :

Ordinea : 1. Prod. 2. Ast.	}	2 = 40%

Total 31 posturi

Pentru stabilirea cazurilor utilizate, grupele A și B : 26 posturi.
Pentru stabilirea ordinei utilizate, grupele A B și C : 31 posturi.

Cazuri : Total 26 posturi

Nom. — Prod. Gen. — Ast.	}	24=92,3%

Ordine : Total 31 posturi

1. Prod. 2. Ast.	}	20 = 64,5%

Cînd sîntem puși în situația de a completa sfîrșitul numelui, cunoscînd calitatea persoanei desemnată de fiecare nume dintr-o stampilă, este indicat să punem la numele astinomului terminația genitivului, iar la numele producătorului pe cea a nominativului, eroarea posibilă fiind de 7,7%.

www.cimec.ro

Conducîndu-ne în primul rînd după terminația morfologică a numelui (cu eroarea posibilă pe care am arătat-o mai sus) și în al doilea rînd ordinea în care apar numele (eroarea posibilă este aici de 25,5%), am ajuns la concluzia că majoritatea numerelor din seria 4 a grupei B. aparține astinomilor; celelalte nume le-a atribuit producătorilor și le-am înregistrat ca atare în indicele general.

4. DESPRE ȚIGLELE DE ACOPERIȘ DIN SINOPE

Țiglele de acoperiș de proveniență sinopeană formează ceea de a patra serie în cuprinsul grupei II. Seria aceasta, care începe cu nr. 438, încheie expunerea materialului factic în legătură cu stampilele de la Sinope.

Despre însemnătatea producției de țigle de acoperiș, precum și despre cauzele care au dus la importul acestora din Asia Mică, vom vorbi mai pe larg în altă parte.

După cum vom arăta acolo, țiglele stampilate cu numele magistraților astinomi nu sînt fabricate la Istria, așa cum s-a putut crede după emblema vulturului cu delfinul, aplicată pe unele stampile. Ele nu aparțin nici Olbiei, care avea aceeași emblemă ca Istria, ci sînt de proveniență sinopeană și pot fi datate pentru prima jumătate a secolului al IV-lea î.e.n. Cele mai vechi stampile de pe țigle sînt cele cu legende prescurtate (la noi nr. 438, 439, 441, 445, 450, 452). Tot din secolul al IV-lea și începutul secolului al III-lea sînt și stampilele cu vulturul și delfinul. Συνωπίων este poate cel mai frecvent producător în această epocă. El apare și pe amfore, dar îl găsim mai ales pe țigle. Între cele 14 țigle sinopeene stampilate găsite la Istria, trei sînt ale producătorului Σινωπίνων cu diferiți astinomi (nr. 444 cu Διόφαντος, nr. 445 cu Ἡρώνυμος și nr. 452 cu Χαριξενίδης).

Pe același Σινωπίων îl găsim pe țiglele de la Tyras, dar cu alți astinomi: Ἀριστόβουλος, Ποσειδώνιος, și Ἱστιαῖος. Îl mai aflăm și la Pridic, în tab. E, a. 8 tot pe țigle cu astinomul Κῦρος și la E, c.l. cu Αἰσχίνης.

Pe torțile de amfore Σινωπίων apare cu diferiți alți astinomi în număr de aproape 20 (Pridik Tab. A. și B.). S-ar putea deduce de aici că producătorul nostru a avut o activitate neîntreruptă timp de 25—30 ani, dacă socotim că magistrații astinomi se schimbau în fiecare an. Se pare însă că avem de-a face cu doi producători cu aceleași nume: la țiglele astinomului Κῦρος (Pridik, C. A. 17) și la amforele astinomilor Πάταικος, Πολύκτωρ și Ποσειδώνιος (Pridik A., 165, 167 și 172 b). Σινωπίων apare ca fiu al lui Ἀντισθένης.

Să ne oprim puțin și asupra altei probleme. Numele Σινωπίων apare cu omega în loc de omicron (Σινο...), ceea ce părea de neînțeles cercetătorilor. Examinînd un număr foarte mare de inscripții ceramice, ne-am dat seama că avem de-a face cu o formă dialectală provincială a cuvîntului Σινωπίωνος genitivul singular de la Σινωπίων care înseamnă „locuitor din Sinope". Termenul acesta a dat naștere unui nume propriu, care a devenit cu timpul un nume curent. În felul acesta rămîne precizat că Σινωπίων nu este un ethnicon, ci reprezintă numele producătorului.

Trecem acum la caracteristicile tehnologice ale țiglelor sinopeene găsite la Istria. Trebuie să remarcăm în primul rînd lipsa de omogenitate a pastei

www.cimec.ro

şi unele particularităţi cu totul neobişnuite ale produsului. Ţigla sinopeeană stampilată prezintă în secţiune trei straturi suprapuse, bine distincte. Feţele sînt făcute dintr-un lut mai fin şi bine frămîntat, pe cînd masa ceramică dintre ele prezintă un lut calcaros,cu granulaţie mare şi neregulată, de culoare gri deschis, care contrastează cu roşul tare al celor două feţe. Arderea s-a făcut la 950—1000°, producînd o puternică sudură între cele

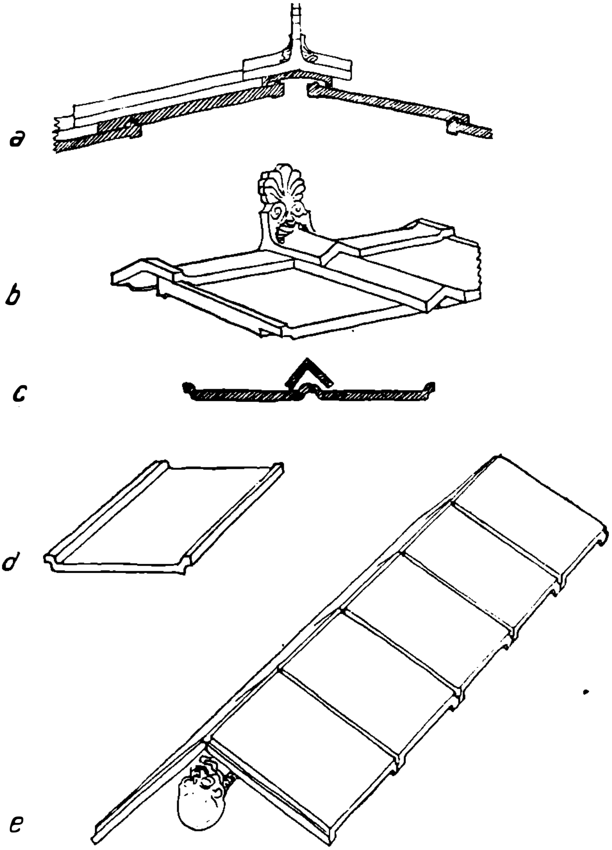

Fig. 27. — *a* : secţiune transversală într-un acoperiş de casă ; *b* : porţiune de acoperiş văzută în plan ; *c* : secţiune longitudinală ; *d* : detaliile unei ţigle izolate ; *e* : acoperămînt de ţigle peste o groapă funerară din epoca elenistică.

trei straturi. Mijlocul a devenit aproape gresie şi, prin sudare, a dat un fel de placaj deosebit de rezistent la lovire. Faţa superioară, netezită cu o zeamă foarte fină după uscare şi înainte de ardere, nu are porozităţi, deci nu permite pătrunderea apei, dimpotrivă, face ca apa să se scurgă repede la vale. Impermeabilitatea perfectă la care s-a ajuns prin această făţuire specială şi prin arderea la temperaturi înalte, este un lucru foarte important. Apa nepătrunzînd în ţiglă, se evită ca aceasta să capete o greutate prea mare şi să apese acoperişul. Cealaltă parte nu este făţuită şi prezintă neregularităţi şi granulaţii mari.

www.cimec.ro

Stampilele sînt aplicate întotdeauna pe fața principală, netezită, către unul din colțuri și rareori în cîmpul țiglei. Nu se observă însă o regulă susținută.

Dimensiunea țiglelor :

Lungimea	0,515 m
Lățimea	0,370 m
Grosimea	0,018 m
Mărimea stampilei	0,040 × 0,015 m

Dimensiunile de mai sus au fost luate după țigla întreagă găsită în mormîntul nr. 19 de la Marițîn și publicată de Max Ebert, *op. cit.*, 1913, p.1—113. Este asemănătoare cu stampila găsită la Istria (nr. 442).

Este locul să precizăm că dimensiunile țiglelor variază dar rămîn în jurul proporției medii de 0,50×0,30 cm. Dimensiunile stampilelor însă sînt și mai variate și indică, că nu avem de-a face cu un tip standard.

5. STAMPILE CU LEGENDA ÎN PATRU ȘI CINCI RÎNDURI, ÎN CARE NUMELE ASTINOMULUI ESTE SIGUR IDENTIFICAT

212

[ἀ]στυνόμου
[Αἰσ]χίνου
['Αγά[θων

— *Ciorchine de strugure.* — 1 ex.
— Din săpăturile șantierului Istria, 1955, Z_2 , nr. 23, 0,60 m.
— La M.N.A. Nr. inv. 2762.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A, nr. 3

213

ἀστυ[νόμ]ου
Αἰσχίνου
Ἡρακλείδης

— *Ciorchine de strugure.* — 2 ex. la fel.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2032, 2661.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A, nr. 3.

www.cimec.ro

214

[ἀστυ]νόμου
[Α]ἰσχίνου
[Σ]τέφανος

— *Ciorchine de strugure.* — 2 ex.
— Săpăturile din 1952 la punctul Sinoe-Zmeica şi în depozitul Istria 1951.
— La M.N.A. Inv. nr. 2554.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A, nr. 3.

215

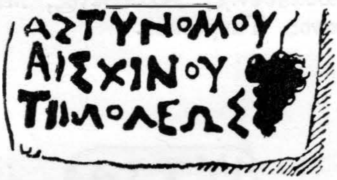

ἀστυνόμου
Αἰσχίνου
Τιμόλεως

— *Ciorchine de strugure.* — 2 ex. la fel.
— Săpăturile din 1952 la punctul Sinoe-Zmeica.
— La M.N.A. Inv. nr. 2167.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 3.

216

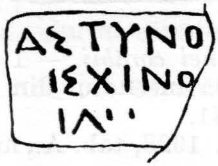

ἀστυνό(μου)
[Α]ἰσχίνο(υ)
[Φ]ιλ[οκρά](της)

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2661.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 3 b.

217

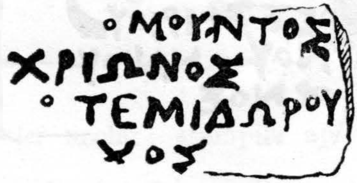

[ἀστυνο]μοῦντος
[Αἰσ]χρίωνος
[τοῦ 'Αρ]τεμιδώρου
[Βάτρα]χος

— *Fără simbol.* — 2 ex.
— Găsită în L.I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2078 şi 2046.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 5 d.

www.cimec.ro

218

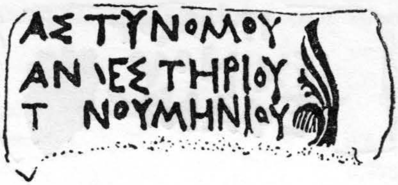

ἀστυνόμου
’Αν[ϑ]εστηρίου
τ[οῦ]Νουμηνίου

— *Ornament la pupa unei corăbii.* — 2 ex.
— Săpăturile din 1950 Istria, la malul Sectorului X.
— La M.N.A. Inv. nr. 2181.
— VARIANTĂ. Lipseşte rîndul de jos cu numele producătorului. Pridik, 1928, tab. A., nr. 6, are pe ’Ανθεστήριος al lui Νουμήνιος cu următorii producători : ’Αγάθων , ῎Ακορνος, ’Απατούριος, ’Αρίστων, ’Αρτεμίδορος, Δᾶς, Εὔμαχος, Θεύδωρος, Καλλισθένης, Κλεαίνετος, Μένανδρος, Μένων, Πάπης, Πρύτανις, Πρῶτος, Στέφανος, Ταυρίσκος.

219

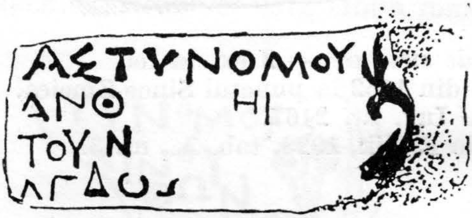

ἀστυνόμου
’Ανϑ[εστ]η[ρίου]
τοῦ Ν[ουμηνίου]
’Αγάϑ[ων]

— *Ornament la pupa unei corăbii.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— M.N.A. Inv. nr. 2641.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 6, nu are, nici o menţiune pentru cornul abundenţei.

220

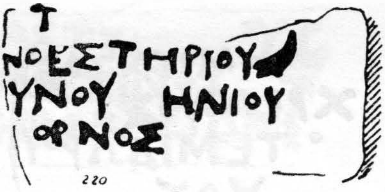

[ἀσ]τ[υνόμου]
[’Α]νϑεστηρίου
[το]ῦ Νου[μ]ηνίου
[῎Ακ]ορνος

— *Ornament la pupa unei corăbii.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2045.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 6.

www.cimec.ro

221

ἀστυνόμου
᾿Ανθεστηρίου
τοῦ Νουμηνίου
Κρόνιος

— *Ornament la pupa unei corăbii.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2660.
— Variantă la Pridik, 1928, tab. A., nr. 6, cunoaşte 37 de exemplare din ᾿Ανθεστήριος a lui Νουμήνιος cu 17 diferiţi producători, dar nu cunoaşte pe producătorul Κρόνιος.

222

ἀστυν[όμου]
᾿Αντιμ[άχου]
᾿Αγάτω[ν]

— *Simbolul lipseşte.* — 1 ex.
— Găsită la Istria, din rebutul săpăturilor 1950, Sectorul Z — Z.
— La M.N.A.
— Variantă la Pridik, 1917, p. 63, nr. 31, cu simbolul (corn) care la noi lipseşte.

223

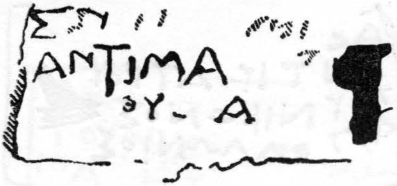

[ἀ]στ[υνόμου]
᾿Αντιμά[χου]
Θυ[αί]α[ς]

— *Cornul abundenţei* neclar; stampila aplicată defectuos pe pasta prea moale. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La Facultatea de istorie a Universităţii Bucureşti.
— Întocmai la Pridik, 1928, tab. A., nr. 8, plus alte două variante cu kantharos şi cu ciorchine.

www.cimec.ro

224

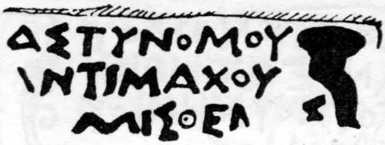

ἀστυνόμου
[᾽Α]ντιμάχου
[Κα]λλισθέ[νης]

— *Cornul abundenței* cu vîrful în jos spre dreapta. — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2106.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 8.

225

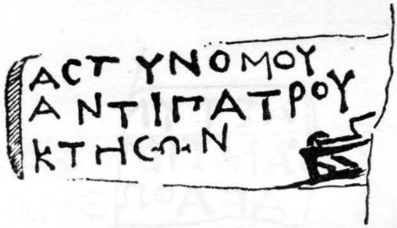

ἀστυνόμου
᾽Αντιπάτρου
Κτήσων

— *Proră de corabie*. — 3 ex. la fel.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicație.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 13.

226

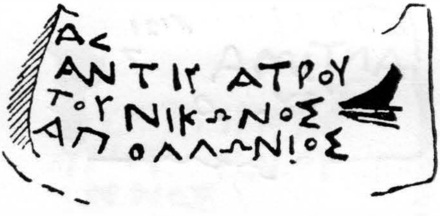

ἀσ[τυνόμου]
᾽Αντι[π]άτρου
τοῦ Νίκωνος
᾽Απολλώνιος

— *Proră de corabie*. — 2 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2059 și 2250.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 12, nu menționează pe ᾽Απολλώνιος ci numai pe producătorii: ᾽Απατούριος, Δῖος, Ἡρακλείδης, Θεύδωρος, Μενίσκος, Πάπης, Φίλων.

www.cimec.ro

227

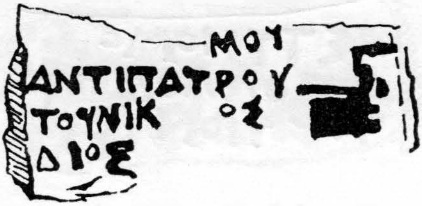

[ἀστυνό]μου
᾽Αντιπάτρου
τοῦ Νίκ[ων]ος
Δῖος

— *Proră de corabie.* — 2 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără alte indicații.
— La M.N.A. Inv. nr. 2428 și 2088.
— Întocmai la Pridik, 1928, tab. A., nr. 12.

228

ἀστυνό[μου]
᾽Αντιπάτρ[ου]
τοῦ Νίκων[ος]
Κεφαλί[ων]

— *Simbolul lipsește.* Ar fi putut fi prora unei corăbii, unicul simbol cunoscut la toate celelalte 8 variante ale lui ᾽Αντίπατρος al lui Νίνκωνος — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— Variantă la Pridik, 1928, tab. A., nr. 12, nu înregistrează pe Κεφαλίων.

229

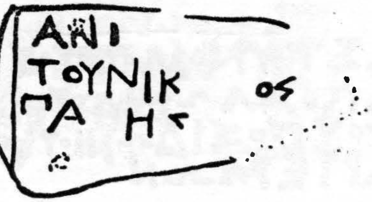

[ἀστυνόμου]
᾽Αν[τιπάτρου]
τοῦ Νίκ[ων]ος
Πά[π]ης

— *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria.
— La M.N.A.
— Variantă la Pridik, 1928, tab. A., nr. 12, cu proră de corabie.

www.cimec.ro

230

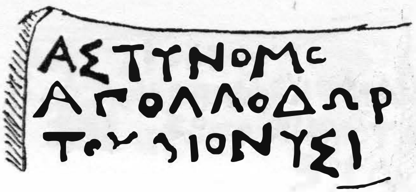

ἀστυνόμο[υ]
᾿Απολλοδώρ[ου]
τοῦ Διονυσί[ου]
[. . . . . .]

— *Simbolul lipsește.* — La M.N.A. nr. inv. 2752.
— 1) Găsită în L. I după incendiul din 1944 ;
— 2) Săpăturile din 1955, Sectorul Z 2, car. 1, — 0,60 m.
— VARIANTĂ. Rîndul de jos cu numele producătorului pare a fi rupt. Pridik 1928, tab. A., nr. 18, indică un număr de 16 exemplare la fel, unul din ele purtînd şi numele producătorului Μιθραδάτης .Al doilea exemplar găsit la Istria în săpăturile din 1955 este perfect întreg, are rama completă şi indică, că stampila nu purta numele producătorului.

231

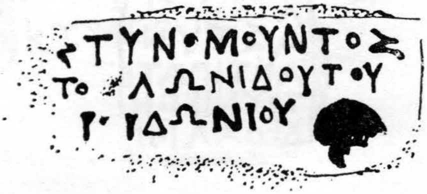

[ἀσ]τυνομοῦντος
[᾿Απ]ο[λ]λωνίδου τοῦ
[Ποσ]ιδωνίου

— *Ciorchine de strugure.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2018.
— VARIANTĂ. Lipseşte rîndul de jos cu numele producătorului. Pridik 1928, tab. A., nr. 20, o are completă, cu următorii producători : ᾿Αγάθων, ᾿Αρτέμων, ᾿Επιχάρης, Ξῆνις, Καλλισθένης Μανικκός, Φιλήμων.

232

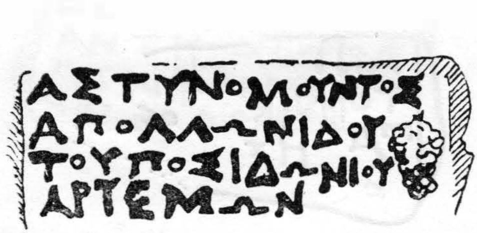

ἀστυνομοῦντος
᾿Απολλωνίδου
τοῦ Ποσιδωνίου
᾿Αρτέμων

— *Ciorchine de strugure.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2025.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 20.

www.cimec.ro

233

ἀστ[υνόμος ?]
Ἀριστίων
[Ἡ]ρακλείδης

—*Satir* mergînd spre dreapta, avînd pe spinare un furtun pentru tras vinul. —1 ex.

—În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

—La M.N.A. Inv. nr. 2098.

—Variantă Pridik, 1928, tab. A, nr. 24, nu menționează pe Ἡρακλείδης.

234

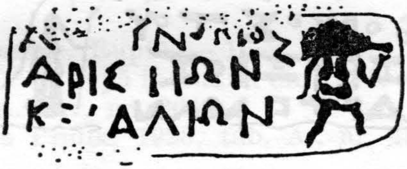

ἀ[στυ]ν[ό]μος (sic!)
Ἀριστίων
Κ[εφ]αλίων

—*Satir.* —3 ex.

—Găsite în L. I după incendiul din 1944 și 2417 B în depozit Istria, 1954.

—La M.N.A. Inv. nr. 2077, 2417 și 2417 B.

—Întocmai la Pridik, 1928, tab. A., nr. 24.

235

[ἀσ]τυνόμος (sic!)
[Ἀρι]στίων
Νικίας

—*Satir* mergînd spre dreapta, avînd pe spinare un furtun de tras vin. —1 ex.

—Găsită în L. I după incendiul din 1944.

—La M.N.A. Inv. nr. 2029

—Întocmai la Pridik, 1928, tab. A., nr. 24.

www.cimec.ro

236

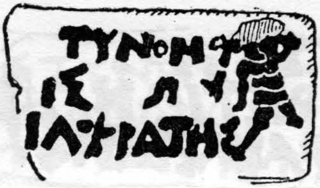

[ἀσ]τυνόμου
['Αρ]ισ[τί]ων
[Φ]ιλοκράτης

—*Satir* mergînd spre dreapta, avînd pe spinare un furtun de tras vin.—2 ex. la fel.
—Găsită în L. II după incendiul din 1944.
—La M.N.A. Inv. nr. 2073.
—VARIANTĂ la Pridik 1928, tab. A., nr. 24 b, unde simbolul e un bărbat cu lance.

237

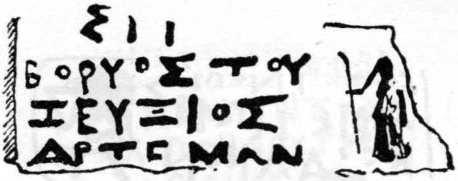

[ἀ]σ[τυνόμου]
Βόρυος τοῦ
Ζεύξιος
'Αρτέμων

— *Demetra* în picioare cu facla aprinsă în mîna dreaptă. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2317.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 41, între cei 10 producători nu se găseşte. 'Αρτέμων.

238

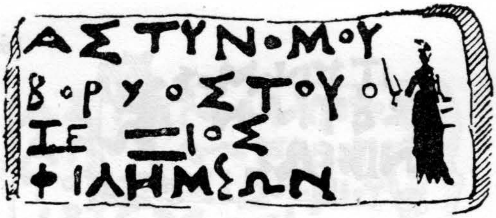

ἀστυνόμου
Βόρυος τοῦ
Ζε[ύ]ξιος
Φιλήμεων (sic!)

— *Demetra* în picioare cu facla aprinsă în mîna dreaptă. — 1 ex.
— Găsite în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2009.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 41, cu diferenţa că Φιλήμων este scris obişnuit.

www.cimec.ro

239

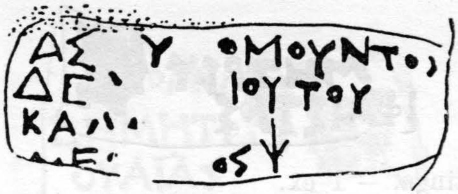

ἀσ[τ]υ[ν]ομοῦντος
Δε[λφιν]ίου τοῦ
Καλλ[ίου]
Με[νίσκ]ος

— *Simbol neclar* (poate trident).
— Găsită în Istria, din rebutul săpăturilor 1954, Sectorul X.
— La M. N. A.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 45, dar nu cu acest producător.

240

[ἀστυνόμου]
Δημητ[ρίου]
᾿Απα[τούριος]

— *Simbolul lipsește.* Ruptă. — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2642.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 48 a.

241

ΑΣΤΥΝΟΜΟΥ
. . ΗΤΡΙΟΥ
ΔΑΟΣ

ἀστυνόμου
[Δημ]ητρίου
Δᾶος

— *Cap bărbătesc*, spre dreapta. — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2647.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 48.

242

ἀσ[τυνόμου]
Δημ[ητρίου]
Δημή[τρίος]

— *Simbolul lipsește.* Ruptă. — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2647.
— NECUNOSCUTĂ la Pridik, 1928, nici ca fiu al lui Δημήτριος şi nici ca producătorul Δημήτριος.

www.cimec.ro

243

[ἀστυνόμου]
[Δη]μητρίου
[Ἡ]φαίστιος

— *Cap*, spre stînga. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 48.

244

ἀσ[τυνόμου]
Δημητρίου
Θορύκανος

— *Cap femeiesc* cu cunună, spre stînga. — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2665.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A. 48—51, nu apare acest producător, care se găsește numai cu astinomii Αἰσχίνης și Εὐχάριστος.

245

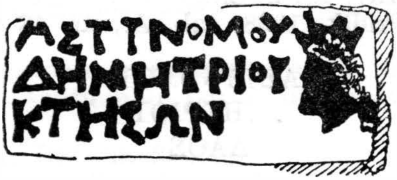

ἀστυνόμου
Δημητρίου
Κτήσων

— *Zeitate* cu coroană murală în 4 turnuri, spre stînga. — 2 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944, al doilea exemplar.
— 1) La M. N. A. Inv. nr. 2114;
— 2) La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București din săpăturile arheologice de la Istria din 1949—1950, Sectorul Z.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 48, unde găsim aceeași stampilă, dar cu Heracles ca simbol.

246

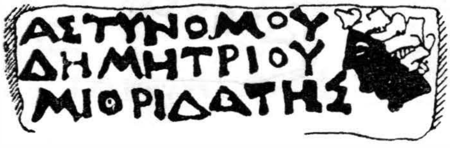

ἀστυνόμου
Δημητρίου
Μιθριδάτης

— *Cap femeiesc* cu cunună, spre stînga. — 2 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr 2028 și 2021.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 48, cu acest simbol.

www.cimec.ro

247

[ἀστυν]όμο[υ]
Δημητρί[ο]υ
Θυαίας

— *Cap femeiesc* cu cunună, privind spre stînga. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2423.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 48.

248

ἀστυν[όμου]
Δημητ[ρίου]
τοῦ Ἡ[ροξέ-
νου]

— *Zeitate* feminină cu coroană murală pe cap, spre dreapta. — 5 ex. Simbolul este la stînga.
— Găsite : 2 în depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație ; 2 în L. II după incendiul din 1944 și în col. I. M., provenind de la Sinoe-Zmeica (3).
— La M. N. A. Inv. nr. 2122 și 2122 a și în col. I. M.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 49, cu producătorii Κλεαίνετος și Τιμόλεως ; stampila noastră este ruptă.

249

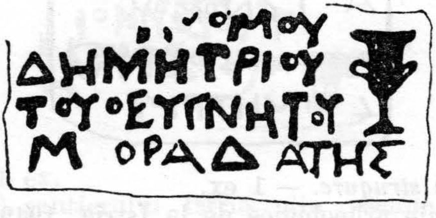

[ἀστυν]όμου
Δημητρίου
τοῦ Θευγνήτου
Μ[ι]θραδάτης

— *Vas* (kantharos ?). — 2 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2049 și 2087.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 50.

www.cimec.ro

250

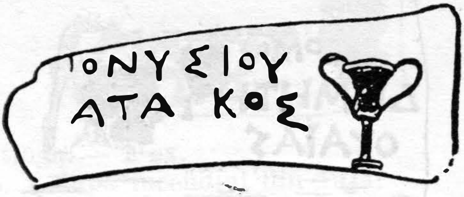

[ἀστυνόμου]
[Δ]ιονυσίου
[Π]άτα[ι]κος

— *Kantharos*. — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2656.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 165 unde Πάταικος apare cu astinom, nu producător ca la noi.

251

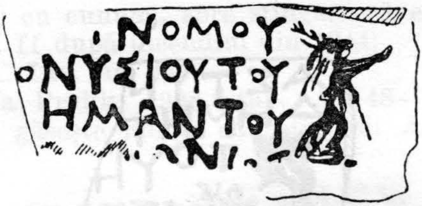

[ἀστυ]νόμου
[Δι]ονυσίου τοῦ
['Απ]ημάντου
['Απολλώ]νι[ος]

— *Nike* cu coroană şi o ramură de palmier, păşind spre dreapta. —2 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 53.

252

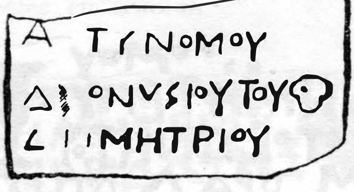

ἀ[σ]τυνọ́μου
Διονυσίου τοῦ
[Δη]μητρίου

— *Ciorchine de strugure*. — 1 ex.
— Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949—1950, Sectorul Z.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 54. Nu avem indicaţii pentru numele producătorului, toarta fiind ruptă.

www.cimec.ro

253

[ἀστυνόμου]
Διονυ[σίου τοῦ Διονυ]-
σίου τ[οῦ]
Κλειτ[αγόρου]

— *Simbolul lipsește*, cît și ultimul rînd cu numele producătorului. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 56, apare cu simbolul Trepied și cu producătorii Ἀπολλώνιος, Σιμαλίων, Ἀγάθων Ἑστιαῖος, Πύθης. La stampila noastră nu se văd urmele rîndului al cincilea.

254

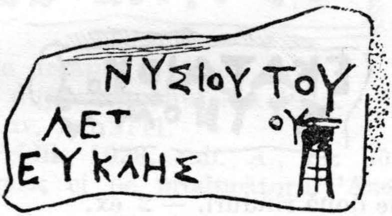

[ἀστυνόμου]
[Διο]νυσίου τοῦ
[Διο]νυσίου τοῦ
[Κ]λε(ι)τ[αγόρ]ου
Εὐκλῆς

— *Tripied.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 56, cu producătorul Εὐκλῆς.

255

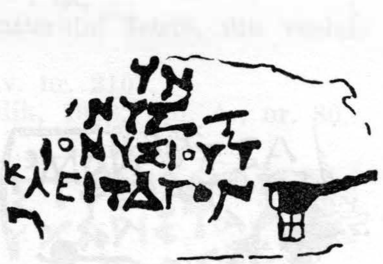

[ἀστ]υν[όμου]
[Διο]νυσ[ίου] τ[οῦ]
[Δ]ιονυσίου τ[οῦ]
Κλειταγόρου
Π[ύθης]

— *Tripied.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 56 a.

www.cimec.ro

256

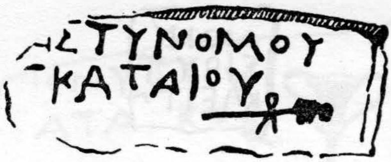

[ἀ]στυνόμου
[Ἑ]καταίου

— *Tirs* sub cele două rînduri. — 5 ex.
— Găsite: 2 în depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără alte indicații; 2 în L. I și L. II după incendiul din 1944; Istria, săpături 1949, Sectorul Z.
— La M. N. A. Inv nr. 2109, 2037, și la Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr 66, fără nume de producător.

257

Ἑκαταίου
[ἀ]στυνόμου

— *Tirs* între cele două rînduri. — 2 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2318 a, b.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. B., nr. 28 b, dar fără precizarea că numele Ἑκαταῖος precedează titlul de astinom. Fără producător.

258

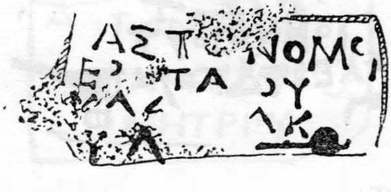

ἀστ[υ]νόμο[υ]
Ἑ [κα]τα[ί]ου
[το]ῦ Λ[αμ]άχ(ου)
[. . . . . .]

— *Simbol neclar* (Tirs ?). — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2433.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 68.

www.cimec.ro

259

῾Εστ[ιαίου]
Κλεαί[νετος]

— *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1915–1916, Istria.
— Nu cunoaștem colocația.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 75, unde se dă și simbolul.

260

ἀστυνό[μου]
Εὐχαρίστ[ου]
Δημήτριος

— *Cap de om* spre dreapta. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2111.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 80 b nu înregistrează pe producătorul Δημήτριος ci pe producătorul ᾿Απολλώνιος și Πρύτανςι.

261

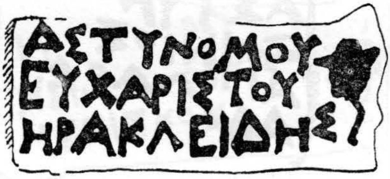

ἀστυνόμου
Εὐχαρίστου
῾Ηρακλείδης

— *Floare* cu tijă. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2105.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 80.

262

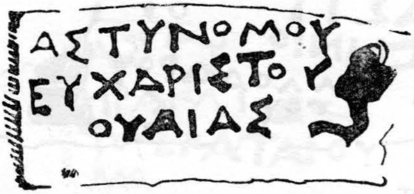

ἀστυνόμου
Εὐχάριστου
Θυαίας

— *Floare.* — 2 ex.
— Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949–1950, Sectorul Z.
— La M. N. A. Inv. nr. 2005.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 80 a.

263

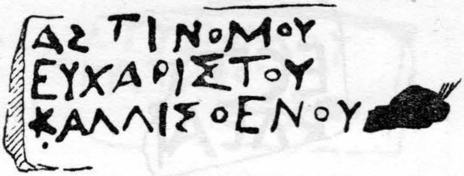

ἀστυνόμου
Εὐχαρίστου
Καλλισθένου

— Poate *Floare* spre stînga. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2069.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. B., nr. 31 a.

264

ἀσ[τυνόμου]
Εὐχα[ρίστου τοῦ]
Δημη[τρίου]
Κ[λ]εα[ίνετος]

— Probabil *Floare*. Ruptă. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicaţie.
— La Facultatea de istorie a Universităţii ,,C. I. Parhon'', Bucureşti.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 83.

265

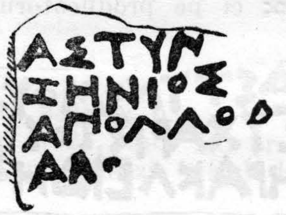

ἀστυν[όμου]
Ζήνιος [τοῦ]
'Απολλοδ[ώρου]
῞Ακο[ρνος]

— *Simbolul lipseşte.* Probabil trofee.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2004.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 85 a.

266

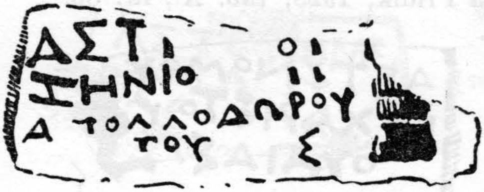

ἀστ[υνόμ]ου
Ζήνιο[ς τοῦ]
'Απολλοδώρου
['Απα]τού[ριο]ς

— *Trofee.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2102.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 85 a.

www.cimec.ro

267

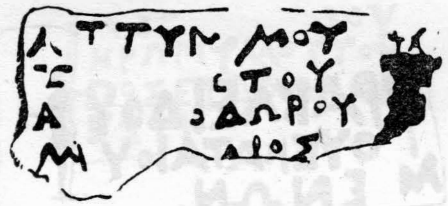

ἀστυν[ό]μου
Ζ[ήνιος] τοῦ
᾿Α[πολλ]οδώρου
Μ[έναν]δρος

— *Trofee.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2108.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. nr. 85, sînt 37 de stampile cu 10 diferiți producători, dar niciodată Μένανδρος.

268

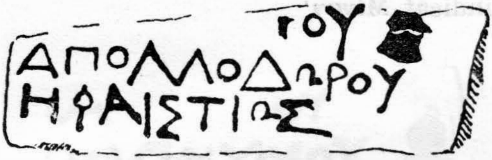

[ἀστυνόμου]
]Ζήνιος] τοῦ
᾿Απολλοδώρου
῾Ηφαίστιος

— Poate *Trofee.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2065.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 85 a.

269

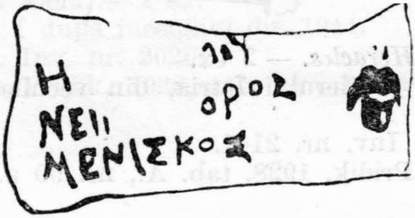

[ἀστυνόμου]
῾Η[ραγένου τ]οῦ
Νει[κάν]ορος
Μενίσκος

— *Capul unui Silen*, în față. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2161.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 88 d.

270

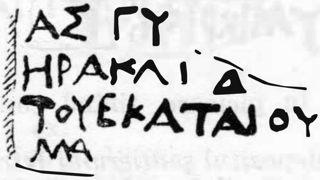

ἀστυ[νόμου]
῾Ηρακλ[εί]δ[ου]
τοῦ ῾Εκαταίου
Μα[ντίθεος]

— *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2074.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 90 e.

www.cimec.ro

271

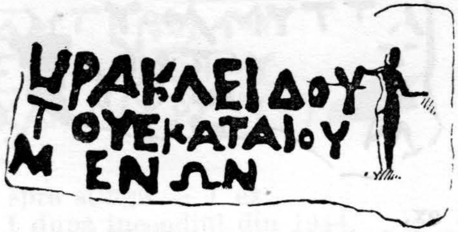

[ἀστυνόμου]
Ἡρακλείδου
τοῦ Ἑκαταίου
Μένων

— *Zeitate* feminină în picioare, spre dreapta. — 2 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2460 şi 2466.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 90 a, între cei 5 producători nu este indicat Μένων

272

ἀστυνό[μου]
Ἡρακλείδ[ου]
τοῦ Ἑκατ[αίου]
Ἀπο[λλώνιος]

— *Măciuca lui Heracles.* — 2 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2141.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 90 a.

273

[ἀσ]τυνόμου
[Ἡρα]κλείδου
[το]ῦ Μικρίου

— *Zeitate* feminină în picioare, ţinînd cornul abundenţei în mîna stîngă. — 3 ex.
— Găsite : una în depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie, două în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2008, 2006 şi 2006 a.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 91 a cu producătorul Ἀπατούριος.

www.cimec.ro

274

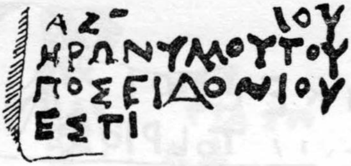

ἀσ[τυνόμ]ου
Ἡρώνυμου τοῦ
Ποσειδονίου
Ἑστι[αῖος]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2547.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr 93, menționează trepiedul ca simbol pentru nouă producători, între care nu se găsește Ἑστιαῖος.

275

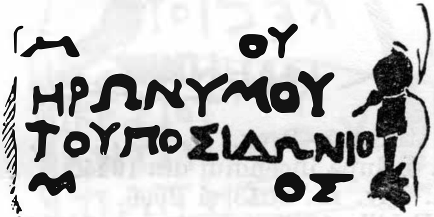

[ἀστυνόμ]ου
Ἡρωνύμου
τοῦ Ποσιδωνίο(υ)
Μ[ενίσκ]ος (?)

— *Trofee* pe un soclu. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2020.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 93 (producător poate fi și Μαντίθεος).

276

[ἀστ]υνόμου
[Θηρίκ]λεους τοῦ
Ἀπολλωνίου
[Ἀπ]ατούριος

— *Leu mergînd.* — 1 ex.
— Săpăturile de la Istria, 1952.
— La M. N. A. Inv. nr. 2134.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 109, se înregistrează un animal dar nu este sigur ca la noi, un leu mergînd la pas spre dreapta.

www.cimec.ro

277

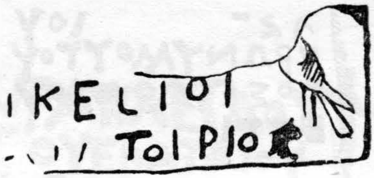

[ἀστυνόμου]
Ἱκεσίου
[Ἀπα]τούριος

— *Pasăre* spre stînga. — 1 ex.
— Din săpăturile arheologice de la Istria, din 1949—1950, Sectorul Z.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 110 a.

278

ἀ[στυνόμου]
[Ἱ]κεσίου
[Νου]μήνιος

— *Pasăre* spre stînga. — 2 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2013 și 2096.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 110 a.

279

ἀστυνόμου
Ἱκεσίου
Σωτήρ[ιχος]

— *Pasăre* spre dreapta. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2010.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 110 c; lipsește pasărea ca simbol.

280

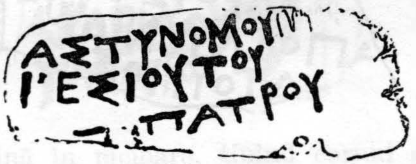

ἀστυνομοῦ[ντος]
Ἱ[κ]εσίου τοῦ
Ἀντιπάτρου
[. . . . . .]

— *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
— Săpăturile de la Istria, 1950, din malul Sectorului X.
— La M. N. A. Inv. nr. 2182.
— PROBABIL la Pridik, 1928, tab. A., nr. 111. Nu cunoaștem producătorul și simbolul, stampila noastră fiind ruptă.

www.cimec.ro

281

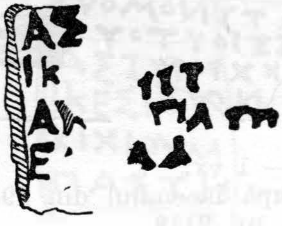

ἀσ[τυνόμου]
Ἰκ[εσίου] τ[ου]
Ἀν[τι]πάτ[ρου]
Ε[ρμά]φ[ιλος]

— *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2136.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 111.

282

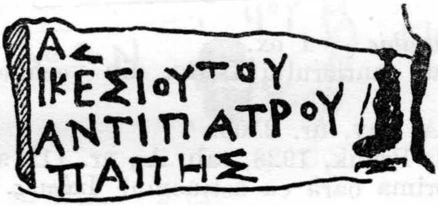

ἀσ[τυνόμου]
Ἰκεσίου τοῦ
Ἀντιπάτρου
Πάπης

— *Figură* omenească neclară, în picioare. — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2663.
— VARIANTĂ Pridik, 1928, tab. A., nr. 111, nu indică pe producătorul Πάπης pentru Ἰκέσιου al lui Ἀντίπατρος.

Între cele 100 de exemplare pentru 7 diferite stampile ale lui Ἰκέσιος în genere, o singură dată este semnalat Πάπης la Ἰκέσιος al lui Ἐτεόνικος.

283

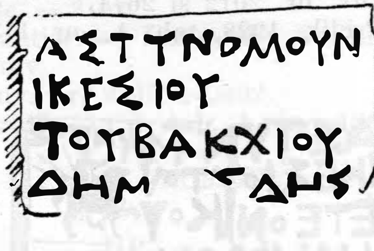

ἀστυνομοῦν(τος)
Ἰκεσίου
τοῦ Βακχίου
Δημ[οτέ]λης

— Probabil *Proră* de corabie. Lipsește marginea din dreapta. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2052.
— VARIANTĂ Pridik, 1928, tab. A., nr. 112, are 16 exemplare cu diferiți producători, dar nu cu Δημοτέλης, pe care îl găsim într-un singur caz, la alt astinom Ζῆνις al lui Ἀπολλόδωρος.

www.cimec.ro

284

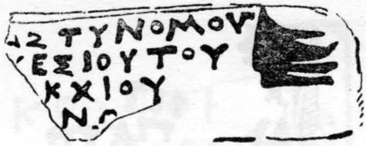

ἀστυνόμου
[῾Ικ]εσίου τοῦ
[Βα]κχίου
[Μέ]νων

— *Proră de corabie.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2118.
— Întocmai la Pridik, 1928, tab. A., nr. 112 a.

285

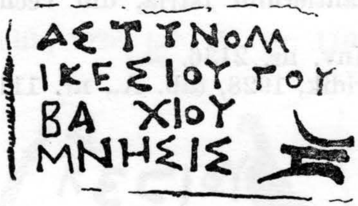

ἀστυνόμ[ου]
῾Ικεσίου τοῦ
Βα[κ]χίου
Μνῆσις

— *Proră de corabie.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2100.
— Variantă la Pridik, 1928, tab. A., nr. 112 a. Producătorul Μνῆσις apare pentru prima oară cu astinomul ῾Ικέσιος.

286

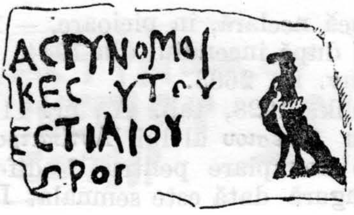

ἀστυνόμου
[῾Ι]κεσ[ίο]υ τοῦ
῾Εστιαίου
[Δ]ῶρος

— *Pasăre* spre stînga. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2012 şi 2674.
— Variantă la Pridik, 1928, tab. A., nr. 113, unde numele apare în formă Δωρίων.

287

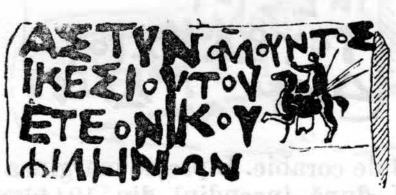

ἀστυνομοῦντος
῾Ικεσίου τοῦ
᾽Ετεονίκου
Φιλήμων

— *Călăreţ* la pas, spre stînga. — 2 ex.
— Găsite în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2050.
— Întocmai la Pridik, 1928, tab. A., nr. 114.

www.cimec.ro

288

ἀστυνό[μου]
Ἱκεσίου [τοῦ]
Κιχίου Μ[ιθρω]-
πάστη[ς]

— *Simbolul lipsește.* Ruptă. — 2 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2095 și 2400.
— NECUNOSCUTĂ la Pridik, 1928, nu înregistrează nicăieri pe Κίχιος și nici pe producătorul Μιθροπάστης la vreuna din numeroasele stampile ale astinomului Ἱκέσιος.

289

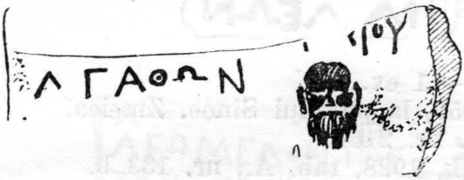

[ἀστυνόμου]
[Ἴφιος τοῦ Ἑστια]ίου
Ἀγάθων

— *Cap de Silen,* în față. — 2 ex.
— Găsite în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr 2664 și 2086.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 123 a.

290

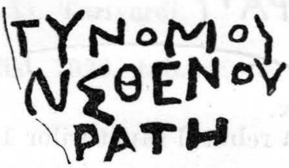

[ἀσ]τυνόμο[υ]
[Καλ]λισθένου
[Τιμοκ]ράτη[ς]

— *Simbolul lipsește.* — 2 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație și în L. I. Univ.
— La M. N. A. Inv. nr. 2145 + 2002.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 126 e.

291

....ΝΟΜΟΥ	[ἀστυ]νόμου
ΚΑΛΛ.........	Καλλ[ίχορου τοῦ]
ΠΡ........	Πρ[οταγόρου]
...ΦΑΝΟΣ	[Στέ]φανος

— *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
— Găsită în depozitul șantierului Istria.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A. e, nr. 130.

www.cimec.ro

292

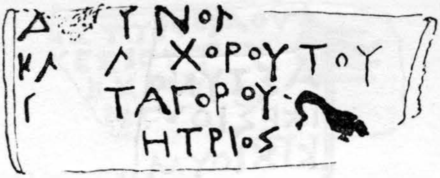

ἀ[στ]υνόμ[ου]
Κα[λ]λ[ι]χόρου τοῦ
[Πρω]ταγόρου
[Δημ]ήτριος

— *Cal de mare.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2003.
— Întocmai la Pridik, 1928, tab. A., nr. 130 b.

293

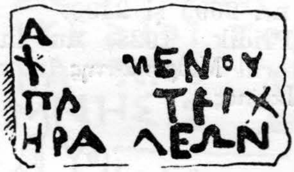

ἀ[στυνόμου]
Κ[λεο]μένου [τοῦ]
Πλ[εισ]τάρχ[ου]
Ἡρα[κ]λέων

— Probabil *Ancoră.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe. Zmeica.
— La M. N. A. Inv. nr. 2166.
— Întocmai la Pridik, 1928, tab. A., nr. 133 b.

294

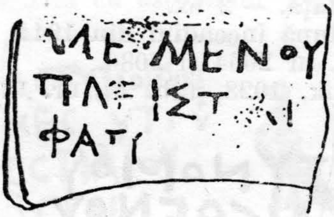

[ἀστυνόμου]
Κλε[ο]μένου [τοῦ]
Πλειστ[άρχου]
Φα[ήνιος]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită la Istria, din rebutul săpăturilor 1950, la punctul Z.
— La M. N. A.
— Variantă la Pridik, 1928, tab. A., nr. 133, nu dă acest producător pe care îl găsim la tab. A., 150 b, cu alt magistrat.

295

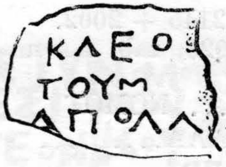

[ἀστυνόμου]
Κλεο[νίκου]
τοῦ Μ[ηνίου[
Ἀπολλ[ώνιος]

Simbolul lipsește. — Poate ancoră. — 1 ex.
— Găsită în L̀. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2675.
— Variantă la Pridik, 1928, tab. A., nr. 134, dar fără producătorul **Ἀπολλώνιος**.

www.cimec.ro

296

[ἀστυνόμου]
[Λεω]μέδ[ω]ντος
[τοῦ 'Επιδήμου
['Αρί]στων

— *Călăreț* spre dreapta. — 1 ex.
— Săpăturile din 1915–1916, Istria.
— Nu cunoaștem colocația.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A, nr. 137.
— Greșit citită și atribuită Cnidosului la V. Pârvan H., VII, p. 37 (Reproducerea stampilei este făcută după desenul lui V. Pârvan).

297

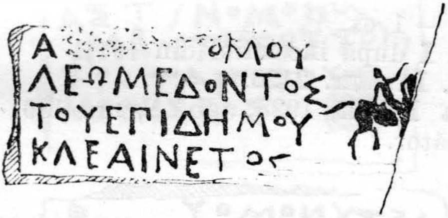

ἀ[στυν]όμου
Λεωμέδοντος
τοῦ 'Επιδήμου
Κλεαίνετος

— *Călăreț* spre dreapta. — 1 ex.
— Săpăturile din 1953, Tariverdi.
— La M. N. A.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A, nr. 137.

298

[ἀσ]τυνόμου
Λέοντος
Κεφαλίων

— *Leu*. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria.
— La M. N. A.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A, nr 138, dar fără acest producător.

www.cimec.ro

299

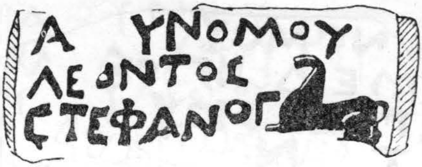

ἀ[στ]υνόμου
Λέοντος
Στέφανος

— Poate *Leu*, spre stînga. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2066.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, dar fără producătorul Στέφανος.

300

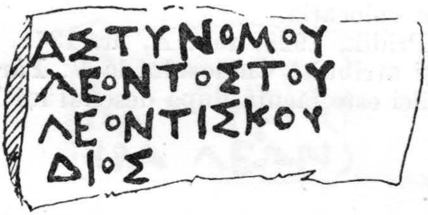

ἀστυνόμου
Λέοντος τοῦ
Λεοντίσκου
Δῖος

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2123.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A, nr. 139, indică numai pe Ἡφαίστιος ca producător.

301

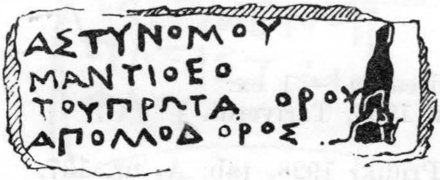

ἀστυνόμου
Μαντιθέο[υ]
τοῦ Πρωτα[γ]όρου
Ἀπολλόδωρος

— *Leu* triumfător şezînd pe un taur răpus. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2019.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A, nr.142, fără menţiunea că leul are sub labe un taur.

302

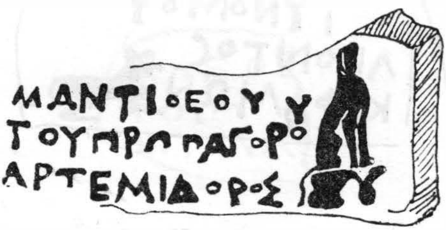

[αστυνόμου]
Μαντιθέου
τοῦ Πρωταγόρου
Ἀρτεμίδορος

— *Leu* triumfător, şezînd pe un taur răpus. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr 2091.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A, nr 142, care o are întocmai, dar fără precizarea simbolului.

www.cimec.ro

303

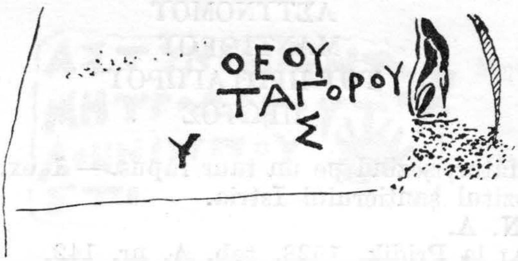

[ἀστυνόμου]
[Μαντι]θέου
[τοῦ Πρω]ταγόρου
[Ε]ὔ[μαχο]ς

— *Leu* triumfător, șezînd pe un taur răpus. — 1 ex.
— Săpăturile din 1953, Tariverdi.
— La M. N. A.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A, nr. 142, fără menționea că leul are sub labe un taur.

304

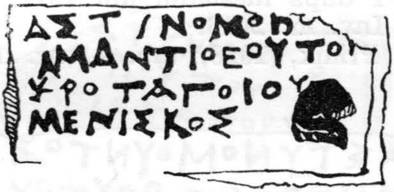

ἀστνομοῦ[ντος]
Μαντιθέου τοῦ
[Π]ροταγόρου
Μενίσκος

(Π de la ΠΡΟΤΑΓΟΡΥ este înlocuit în această stampilă cu ×).
— *Protomă de leu* îndreptată spre dreapta. — **1** ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2139.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A, nr. 142 b, care nu indică simbolul.

305

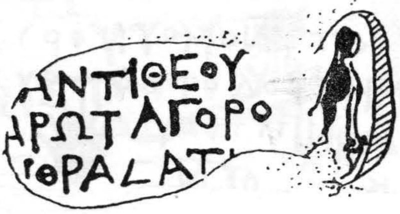

[ἀστυνόμου]
[Μ]αντιθέου [τοῦ]
[Π]ρωταγόρο[υ]
[Μι]θραδάτ[ης]

— *Leu* triumfător, șezînd pe un taur răpus. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria.
— La M. N. A.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A, nr. 142, nu dă acest producător.

www.cimec.ro

306

ΑΣΤΥΝΟΜΟΥ
ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΑΓΩΡΟΥ
ΠΡΩΤΟΣ

ἀστυνόμου
Μαντιθέου
τοῦ Πρωταγόρου
Πρῶτος

—*Leu* trimfător, şezînd pe un taur răpus. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria.
— La M. N. A.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A, nr. 142.

307

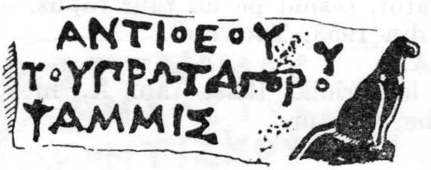

[ἀστυνόμου]
[Μ]αντιθέου
τοῦ Πρωταγόρου
Ψάμμις

— *Leu* triumfător, şezînd pe un taur răpus. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2016.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A, nr. 142, dar fără producătorul Ψαμμίς.

308

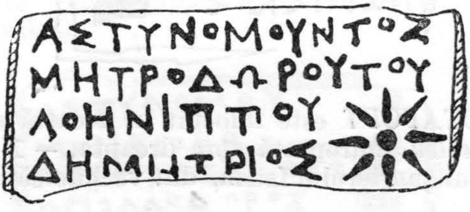

ἀστυνομοῦντος
Μητροδώρου τοῦ
Ἀθηνίππου
Δημήτριος

— *Stea* cu opt raze. — 2 ex.
— Găsite: una în depozitul şantierului Istria, (2184), din vechile săpături, fără altă indicaţie; cealaltă în L. I după incendiul din 1944. (2104).
— La M. N. A. Inv. nr. 2104 şi 2184.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A, nr. 145.

309

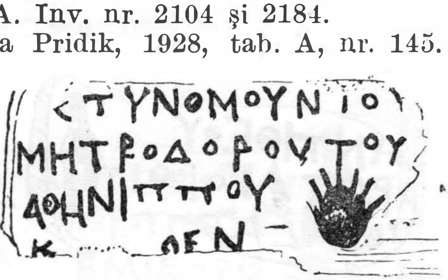

[ἀσ]τυνομοῦντο[ς]
Μητροδώρου τοῦ
Ἀθηνίππου
Κ[αλλισ]θέν[ης]

— *Capul lui Helios.* — 1 ex.
— Din depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A, nr. 145.

www.cimec.ro

310

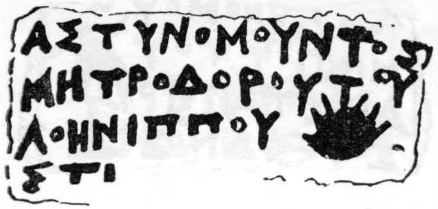

ἀστυνομοῦντος
Μητροδόρου (sic !) τοῦ
᾿Αθηνίππου
Στ[έφανος]

— *Helios.* — 2 ex.
— Găsite în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2001 și 2001 b.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 145, nu cunoaște pe Στέφανος între producătorii lui Μητρόδωρος.

311

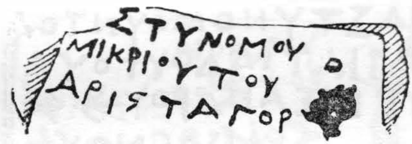

[ἀ]στυνόμου
Μικρίου τοῦ
᾿Αρισταγόρ[ου]
[. . . . .]

— Poate *Floare* cu tijă, poate rest trofee. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. nr. Inv. 2055.
— PROBABIL lipsește jos numele meșterului olar. Pridik 1928, tab. A., nr. 150 b, are această stampilă cu 10 producători.

312

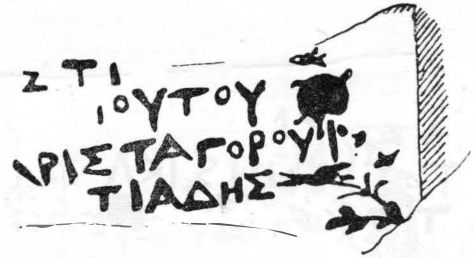

[ἀ]στυ[νόμου]
[Μικρί]ου τοῦ
᾿Αρισταγόρου
[Μιλ]τιάδης

— *Trofee și cunună.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2007.
— VARIANTĂ, dar fără producătorul Μιλτιάδης. Pridik, 1928, tab. A., nr. 150 a, indică alți 10 producători. Este nouă și cununa alături de trofeu.

www.cimec.ro

313

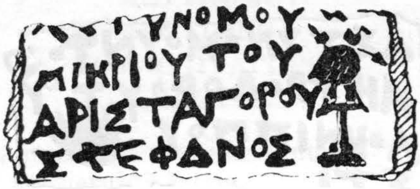

[ἀστ]υνόμου
Μικρίου τοῦ
Ἀρισταγόρου
Στέφανος

— *Trofee* pe un soclu. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2033.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 150 a.

314

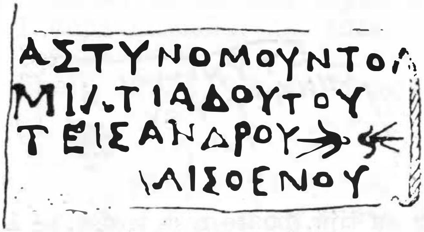

ἀστυνομοῦντος
Μιλτιάδου τοῦ
Τεισάνδρου
[Καλ]λισθένου

— *Fulgere*. — 1 ex.
— Găsită la Istria, 1954, rebut, Sectorul X.
— La M. N. A.
— NECUNOSCUTĂ la Pridik, 1928, ca fiu al lui Τείσανδρος şi cu producătorul **Καλλισθένης**

315

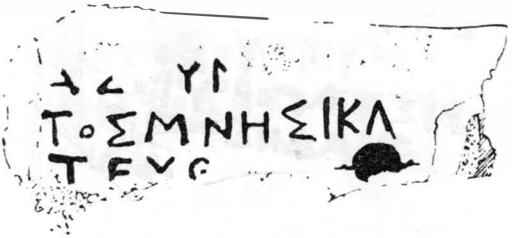

ἀσ[τ]υ[νομοῦν]-
τος Μνησικλ[έους]
Τεύ[θρας]

— *Simbol neclar*. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2419.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 154 a.

www.cimec.ro

316

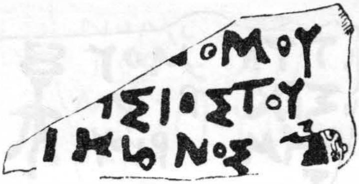

[ἀτυν]όμου
[Μνή]σιος τοῦ
[Φο]ρμίωνος

— *Nike* înaripată, aplecată spre stînga. — 2 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944 şi în depozirtul Istria, 1954.
— La M. N. A. Inv. nr. 2080 şi 2080 A.
— PROBABIL lipseşte partea de jos la Pridik, 1928, tab. A., nr.157, care menţionează în josul stampilei pe producătorii 'Αγάθων, Δαίσκος, Πάπης, Φιλήμων.

317

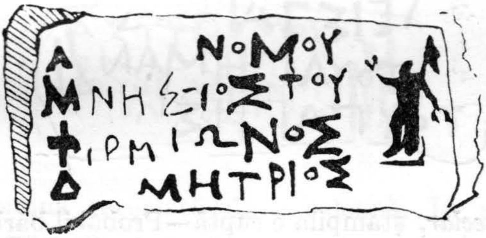

ἀ[στυ]νόμου
Μνήσιος τοῦ
Φορμίωνος
Δ[η]μήτριος

— *Nike* în picioare, spre stînga. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2085.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 157 a, care nu are însă menţionat pe Δημήτριος.

318

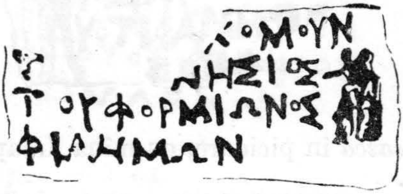

[ἀστυν]ομοῦν-
[τος Μ]νήσιος
τοῦ Φορμίωνος
Φιλήμων

— *Nike* în picioare, spre stînga. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2094.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 157 a.

www.cimec.ro

319

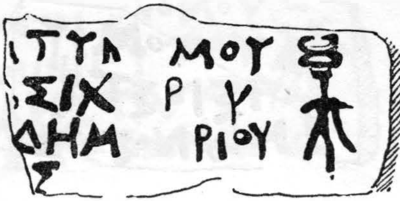

[ἀσ]τυν[ό]μου
[Πα]σιχ[ά]ρ[ο]υ
[τοῦ] Δημ[ητ]ρίου
Σ[τέφανος]

— *Kerykeion* cu fundă. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv nr. 2117.
— Întocmai la Pridik, 1928, tab. A., nr. 164 a.

320

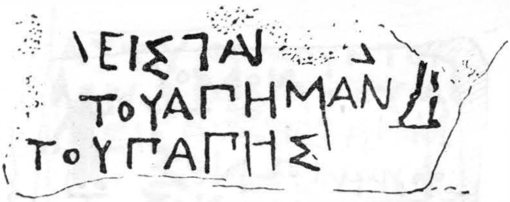

[ἀστυνόμου]
[Πλ]εισταρ[χί]δ-
[ου] τοῦ 'Απημάν-
του Πάπης

— *Simbol neclar*, ştampila e ruptă—Probabil bărbat cu lance.—1 ex.
— Săpăturile din secţiunea mare, 1951, la Istria.
— La M. N. A. Inv. nr. 2183.
— Variantă la Pridik, 1928, tab. A., nr. 166, care nu indică însă pe producătorul Πάπης.

321

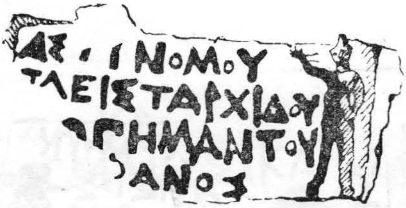

ἀστυνόμου
[Π]λεισταρχίδου
[τοῦ] 'Απημάντου
[Στέ]φανος

— *Figură bărbătească* în picioare, cu mîna dreaptă ridicată, în stînga ţine o lance. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2068.
— Variantă la Pridik, 1928, tab. A., nr. 166, unde Στέφανος nu este cuprins în lipsa producătorilor.

www.cimec.ro

322

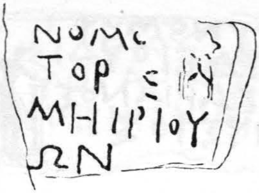

[ἀστυ]νόμο[υ]
[Πολύκ]τορ[ο]ς
[τοῦ Δη]μητρίου
[᾿Αγάθ]ων

— *Cap cu barbă.* — 1 ex.

— Din săpăturile de la Istria, 1955, Sectorul Z_2 cu 5, 2,50 m adîncime.

— La M. N. A. Inv. nr. 2757.

— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 77, nr. 315–316, unde ᾿Αγάθων nu este sigur, dar se confirmă prin exemplarul nostru.

323

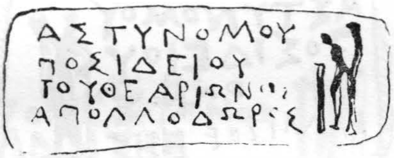

ἀστυνόμου
Ποσιδείου
τοῦ Θεαρίωνος
᾿Απολλόδωρος

— *Zeitate* feminină rezemată de o coloană. În mîna stîngă ține cornul abundenței. — 2 ex.

— 1. În muzeul șantierului Istria.

— 2. Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2120.

— NECUNOSCUTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 177, cu diferiți producători, însă fără ᾿Απολλόδωρος.

324

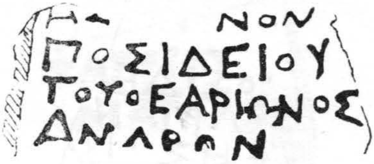

ἀσ[τυ]νόμ[ου]
Ποσιδείου
τοῦ Θεαρίωνος
῎Ανδρων

— *Simbolul lipsește.* — 1 ex.

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2022.

— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 177, din a cărui listă de 12 producători lipsește ῎Ανδρων, pe care nu-l găsim decît cu astinomul ῾Ικέσιος al lui Βάκχιος.

www.cimec.ro

325

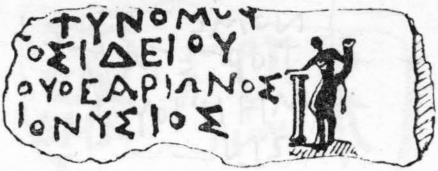

[ἀσ]τυνόμου
[Π]οσιδείου
[τ]οῦ Θεαρίωνος
[Δ]ιονύσιος

— *Zeitate* feminină rezemată de o coloană. În mîna stîngă ține cornul abundenței. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2061.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 177 a, dar fără producătorul Διονύσιος.

326

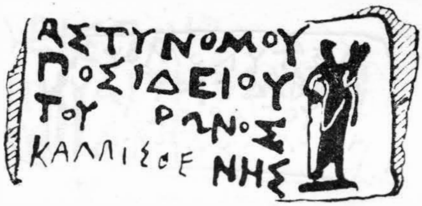

ἀστυνόμου
Ποσιδείου
τοῦ [Θεα]ρ[ί]ωνος
Καλλισθένης

— *Zeitate* feminină, în picioare ținînd cornul abundenței în mîna stîngă. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2054.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 177, unde lipsește producătorul.

327

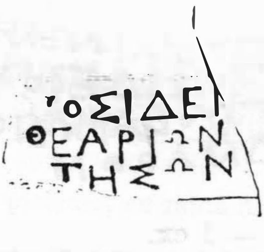

[ἀστυνόμου]
[Π]οσιδεί[ου]
[τοῦ] Θεαρίων[ος]
[Κ]τήσων

— Probabil *Zeitate* feminină în picioare. Ruptă. — 2 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944 și în depozitul Istria 1954.
— La M. N. A. Inv. nr. 2645 și 2645 A.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1918, tab. A., nr. 177.

www.cimec.ro

328

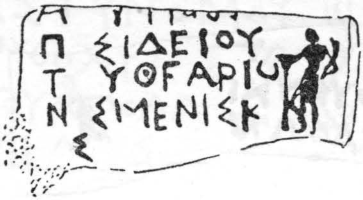

ἀ[στυνόμου]
Π[ο]σιδείου
τ[ο]ῦ Θεαρίω-
ν[ο]ς Μενίσκ-
[ο]ς

— *Zeitate* feminină rezemată pe un fus de coloană. În mîna stîngă ține cornul abundenței. — 1 ex.

— Săpăturile din 1951 la Istria, în Secțiunea mare, Sect. II, 2, 45 m.

— La M. N. A. Inv. nr. 2557.

— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 177 b, unde este alt simbol.

329

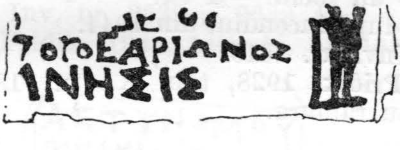

[ἀστυνόμου]
[Ποσι]δε[ί]ου
τοῦ Θεαρίωνος
[Μ]νῆσις

— *Zeitate* feminină rezemată pe fus de coloană. În mîna stîngă ține cornul abundenței. — 1 ex.

— Săpăturile de la Istria, 1952.

— La M. N. A. Inv. nr. 2062.

— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 177 a.

330

[ἀστυνόμου]
[Πρω]ταγόρου
[τοῦ Κυ]νίσκου

— *Nike* mergînd spre stînga. — 1 ex.

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2107.

— PROBABIL la Pridik, 1928, tab. A., nr. 184. Exemplarul nostru fiind rupt în partea de jos, nu putem menționa pe producător.

www.cimec.ro

331

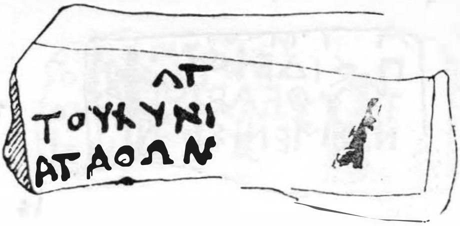

[ἀστυνόμου]
[Πρωτ]αγ[όρου]
τοῦ Κυνί[σκου]
᾿Αγάθων

— Poate *Nike* mergînd spre dreapta. — 1 ex.
— Săpăturile din 1952 la punctul Sinoe-Zmeica.
— La M. N. A.Inv. nr. 2445.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 184 a.

332

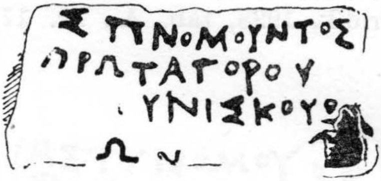

[ἀ]στυνομοῦντος
Πρωταγόρου
[τοῦ Κ]υνίσκου
[Θέ]ω[ν]

— *Eros* aşezat pe un soclu. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2015.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 184, care în locul lui Eros indică pe Nike cu ramura.

333

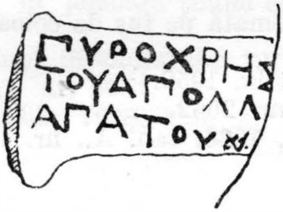

[ἀστυνόμου]
Πυθοχρήσ[του]
τοῦ ᾿Απολλ]ωνίδου]
᾿Απατού[ριος]

— *Ornament la pupa unei corăbii.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria.
— La M. N. A.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr 187 a.

334

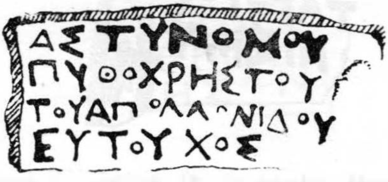

ἀστυνόμου
Πυθοχρήστου
τοῦ ᾿Απολλωνίδου
Εὔτουχος

— *Ornament la pupa unei corăbii.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2147.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 187 a.

www.cimec.ro

335

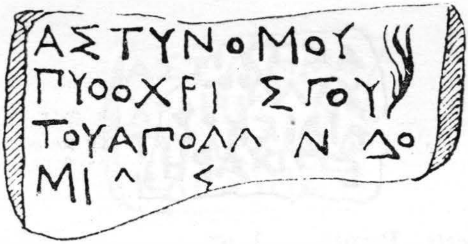

[ἀστυνόμου
Πυθοχρ[ή]στου
τοῦ 'Απολλ[ω]ν[ί]δου
Μί[δα]ς

— *Ramură.* — 1 ex.
— Găsită la Istria, în rebutul săpăturilor 1952, Sectorul Z.
— La M. N. A.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 187 a.

336

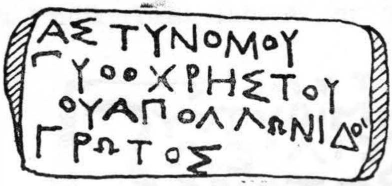

ἀστυνόμου
Πυθοχρήστου
[τ]οῦ 'Απολλωνίδο[υ]
Πρῶτος

— *Simbolul lipsește.* Ruptă în dreapta. — 2 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944. și în depozitul Istria 1954.
— La M. N. A. Inv. nr. 2639 și 2639 A.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 187 a.

337

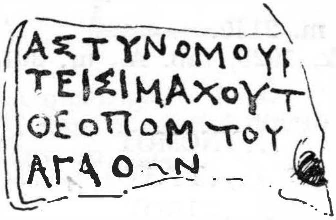

ἀστυνομοῦ[ντος]
Τεισιμάχου τ[οῦ]
Θεοπόμπου
'Αγάθων

— Probabil *Cornul abundenței.* — 2 ex.
— Săpăturile din 1952 la punctul Sinoe-Zmeica.
— La M. N. A. Inv. nr. 2164.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 194.

338

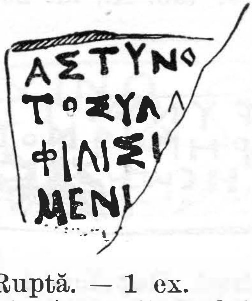

ἀστυνο[μοῦν]-
τος "Υλλ[ου τοῦ]
Φιλίσ[κου]
Μενί[σκος]

— *Simbolul lipsește.* Ruptă. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2135.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 196, dar fără producătorul Μενίσκος.

www.cimec.ro

339

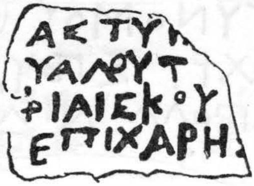

ἀστυ[νόμου]
῞Υλλου τ[οῦ]
Φιλίσκου
᾿Επιχάρη[ς]

— *Simbolul lipsește.* Ruptă. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2112.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 196, în care lipsește producătorul ᾿Επιχάρης.

340

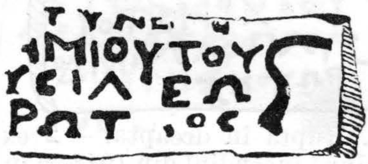

[ἀστυνόμου]
[Φη]μίου τοῦ
[Θ]υσίλεω
Πρῶτος

— *Ornament la pupa unei corăbii.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. m. 2140.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 201.

341

...ΥΝΟΜΟΥ
.....ΥΤΟΥ
....ΕΙΘΟΥ

[ἀστ]υνόμου
[Φημίο]υ τοῦ
[Θεοπ]είθου

— *Hiketes* pe altar. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria.
— La M. N. A.
— ÎNTOCMAI Pridik, 1928, tab. A., nr. 200.

342

ἀστυνόμου
Χορηγί[ω]νος
Κτήσων

— *Nike* conducînd quadrigă. Ruptă. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2412.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 207.

www.cimec.ro

343

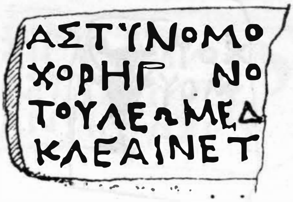

ἀστυνόμο[υ]
Χορηγ[ίω]νο[ς]
τοῦ Λεωμέδ[οντος]
Κλεαίνετ[ος]

— *Simbolul lipsește.* Probabil *Nike.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2426.
— Întocmai la Pridik, 1928, tab. A., nr. 208.

344

[ἀστυνόμου]
[Χορηγίωνο]ς
[τοῦ Λεωμέδ]οντος
[Πρῶτο]ς

— *Nike* conducînd quadriga. — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2524.
— Întocmai la Pridik, 1928, tab. A., nr. 208.

6. STAMPILE ÎN TREI RÎNDURI, PE CARE TITLUL ASTINOMULUI ESTE PUS LA MIJLOC

345

[Αἰσ]χίνο(υ)
[ἀσ]τυνό(μου)
[᾿Αρ]άκλει(τος)

— *Cal de mare.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.
— Întocmai la Pridik, 1928, tab. A., nr. 3 a.

www.cimec.ro

346

['Αντιμά]χου
[ἀστυν]όμου
['Ιάχχος]

— *Kantharos.* — 1 ex.
— Din săpăturile şantierului Istria, 1955, Sect. Z. 2, car. 2, 0,50 m.
— La M. N. A. Inv. nr. 2753.
— Probabil ca producătorul 'Ιάχχος după Pridik, 1928, tab. A., nr. 8.

347

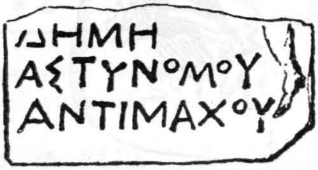

Δημή[τριος]
ἀστυνόμου
'Αντιμάχου

— *Cornul abundenţei.* — 1 ex.
— Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949 — 1950, Sectorul SZ.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti.
— Întocmai la Pridik, 1928, tab. A., nr. 8.

348

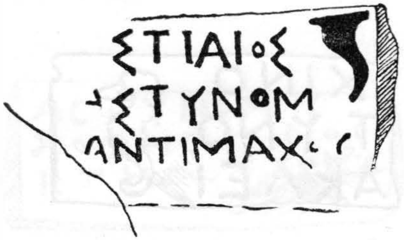

[῾Ε]στιαῖος
ἀστυνόμ(ου)
'Αντιμάχου

— *Cornul abundenţei.* — 2 ex.
— În depozitul şantierului Istria, 1952, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2079 şi 2074.
— Întocmai la Pridik, 1928, tab. A., nr. 8.

www.cimec.ro

349

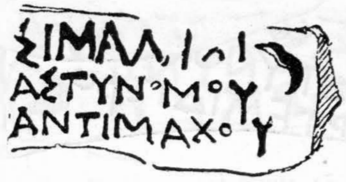

Σιμαλί[ων]
ἀστυνόμου
'Αντιμάχου

— Probabil *Cornul abundenței.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2031.
— ÎNTOCMAI la Pridik,1928, tab. A., nr. 8.

350

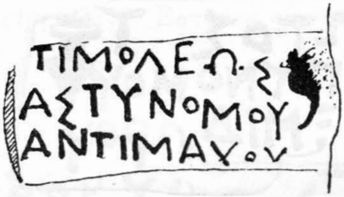

Τιμολέως
ἀστυνόμου
'Αντιμάχου

— *Cornul abundenței.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2047.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1929, tab. A., nr. 8.

351

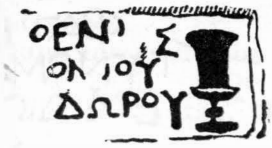

[Καλλισ]θέν[η]ς
[ἀστυν]όμου
['Αρτεμι]δώρου

— *Vas.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2129.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 33.

352

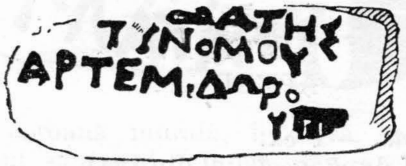

[Μιθρι]δάτης
[ἀσ]τυνόμου
'Αρτεμιδώρου

— Poate *Vas.* -- 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2113.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 33.

www.cimec.ro

353

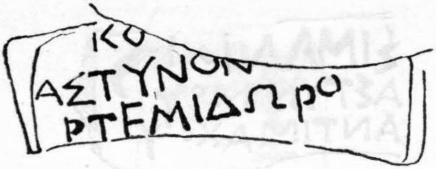

[Ποσε]ιδό[νιος]
ἀστυνόμ[ου]
['Α]ρτεμιδώρο[υ]

— Poate *Ciorchine de strugure.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2151.
— Întocmai la Pridik, 1928, tab. B., 13 a.

354

[Πρ]ῶτος. . . .υ(?)
[ἀσ]τυνόμου
']Αρτ]εμιδώρου

— *Kantharos* (?). — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— Întocmai la Pridik, 1928, tab. A., nr. 33.

355

[Φιλο]κράτ[ης]
[ἀσ]τυνόμ[ου]
['Αρτ]εμ[ι]δώ[ρου]

— Poate *Ciorchine de strugure.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2646.
— Întocmai la Pridik, 1928, tab. B., nr. 13 g.

356

. . . . . . [. . . . .]
ΑΣΤΥΝ. . . . ἀστυν[όμου]
ΑΡΧΕΠ. . . . . . 'Αρχεπ[τόλεμου]

— *Simbolul lipseşte.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A.
— Variantă la Pridik, 1928, tab. A., nr. 35, astinomul 'Αρχεπτόλεμος apare cu producătorul Ἑστιαῖος şi cu simbolul Cap cu barbă, spre dreapta.

www.cimec.ro

357

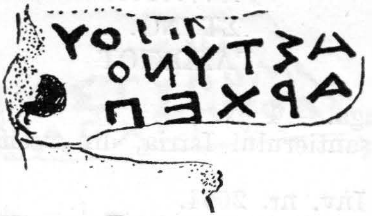

[῾Εστια]ίου
ἀστυνό(μου)
᾿Αρχεπ(τόλεμος)

— *Simbol neclar.* — 2 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2131 și 2131 A.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 35, astinomul ᾿Αρχεπτόλεμος apare cu producătorul ῾Εστιαῖος și cu simbolul Cap cu barbă, spre dreapta.

358

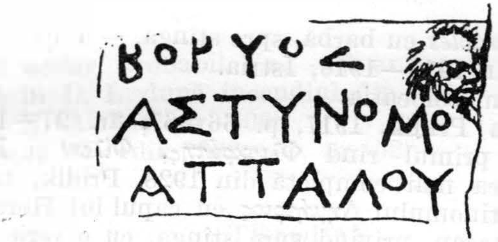

Βόρυος
ἀστυνόμο(υ)
᾿Αττάλου

— *Cap bărbos*, spre dreapta. — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2671.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 38, unde apare alt simbol.

359

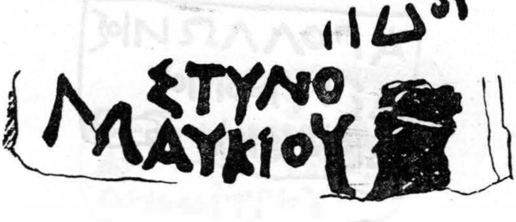

[῾Ηρακλε]ίδου
[ἀ]στυνό(μου)
Γλαυκίου

— *Zeitate* cu coroană murală, întoarsă spre stînga. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr.. 2719.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. B., nr. 33, dar fără simbolul nostru.

www.cimec.ro

360 ......PH. / .ΣΤΥΝΟ... / ΓΛΑΩΚΙΟΥ — [Πασιχά]ρη[ς] / [ἀ]στυνό[μου] / Γλαυκίου

— *Cap*, spre stînga. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2064.
— ÎNTOCMAI la Pridik 1928, tab. B., nr. 17.

361

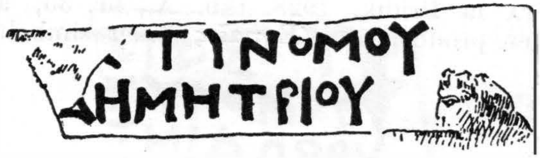

[ἀσ]τυνόμου
Δημητρίου

— *Capul lui Heracles* cu barbă, spre stînga. — 1 ex.
— Săpăturile din 1915—1916, Istria.
— Nu cunoaştem colocaţia.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 66—67, nr. 97—104, cu următoarele trei nume primul rînd Φλιοκράτης, Φίλων şi Κλεαίνετος. De asemenea, în lucrarea mai completă din 1928, Pridik, tab. A., nr. 48, prezintă stampila astinomului Δημήτριος cu capul lui Heracles bărbos şi cu pielca leului nemeean, privind spre stînga, cu o serie mai lungă de producători: Ἀγάθων, Ἀνταῖος, Ἀπατούριος, Ἀπολλώνιος, Ἄραξ, Ἄτταλος, Ἄττεις, Γέρβης, Δᾶς, Ἡρακλείδης, Ἡφαίστιος, Θυαίας, Θῦς, Κλέαρχος, Κτήσων, Μανικκός, Μιθραδάτης, Νικίας, Νουμήνιος, Πάμφιλος, Πιστός, Πρῶτος, Πύθης, Πύρρος, Φίλων, Ψάμμις.
— Este cazul să notăm că Pârvan în H. VII, p. 36, publică această stampilă eronat, atribuind-o Cnidosului.

362

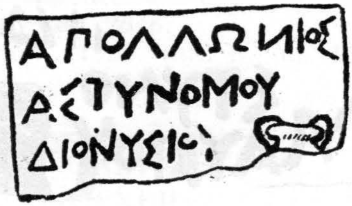

Ἀπολλώνιος
ἀστυνόμου
Διονυσίου

— *Vas*. — 1 ex.
— Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949—1950, Sectorul Z.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 52, care nu indică simbolul.

www.cimec.ro

363

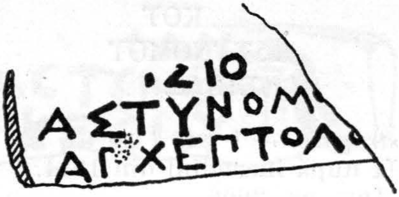

[Διονύ]σιο[ς]
ἀστυνόμ[ου]
Ἀρχεπτολ[έμου]

— *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria.
— La M. N. A.
— NECUNOSCUTĂ la Pridik, 1928.

364

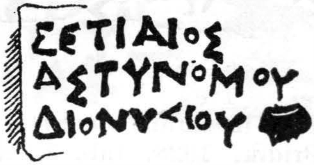

Ἑστιαῖος
ἀστυνόμου
Διονυσίου

— *Simbol neclar*, probabil *Vas*. — 1 ex.
— Găsită în L. I. după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2063.
— ÎNTOCMAI la Pridik 1928, A., nr. 52.

365

ΤΕΥΘΡΑΣ
ΑΣΤΥΝ....
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

Τεύθρας
ἀστυν[όμου]
Διονυσίου

— *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2144.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. B., nr. 23 și tab. A., nr. 52, care indică și simbolul.

366

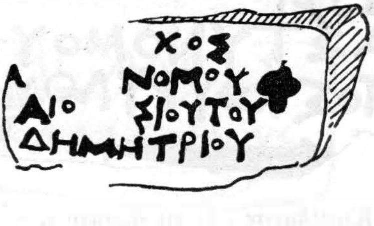

[Μενίσ]κος
ἀ[στυ]νόμου
Διο[νυ]σίου τοῦ
Δημητρίου

— *Ciorchine de strugure.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2029.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr.54, unde lipsește Μενίσκος.

www.cimec.ro

367 ...ΚΟΥ [Δίσ]κου
..ΤΥΝΟΜΟΥ [ἀσ]τυνόμου
..ΣΕΙΔΩ.... [Πο]σειδώ[νιος]

— *Ciorchine de strugure.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2666.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. B., nr. 26.

368

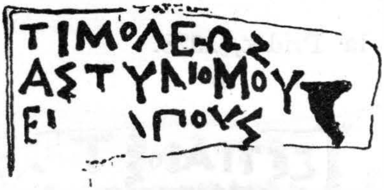

Τιμολέως
ἀστυνόμου
'Ε[πιέλ]πους

— *Cornul abundenței.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. 3., nr. 29, nu găsim pe 'Επιέλπης cu Τιμολέως. În tab. A., nr. 74, astinomul 'Επίελπος nu are între producători pe Τιμολέως.

369

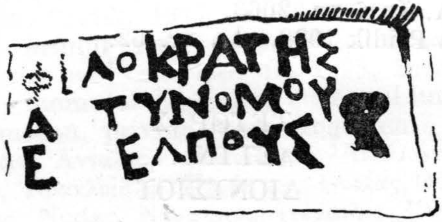

Φιλοκράτης
ἀ[σ]τυνόμου
'Ε[πι]έλπους

— *Cornul abundenței.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2017.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 74.

370

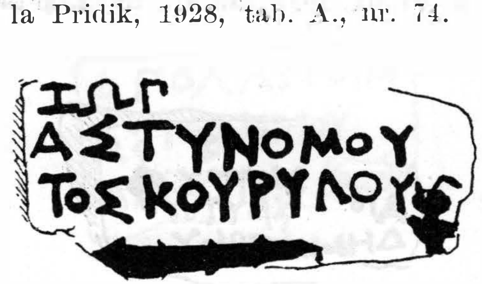

Ζωπ[υρίου]
ἀστυνομοῦ[ν]-
τος Κουρύλου

— *Măciucă* jos, *Kantharos* (?) în dreapta. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2082.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. B., nr. 32 b, în care nu este menționată și amfora.

www.cimec.ro

371

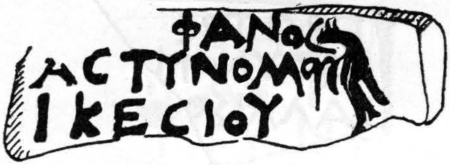

[Στέ]φανος
ἀστυνόμου
Ἱκεσίου

— *Pasăre* spre stînga. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2048.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 110.

372

Ἱστιαίο(υ)
ἀστυ(νόμου)
Νίμακτο(ς)

— *Vultur pe delfin.* — 1 ex.
— In depozitul șantierului Istria
— La M. N. A.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. E c, nr. 3.

373

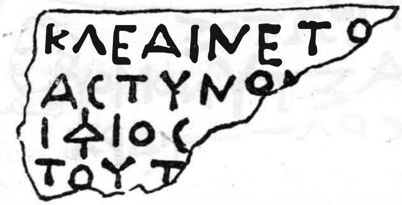

Κλεαίνετο[ς]
ἀστυνό[μου]
Ἶφιος
τοῦ Ζ[ωπύρου]

— Probabil *Ciorchine de strugure,* în partea ruptă. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 124.

374

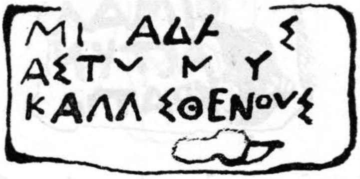

Μι[θρ]αδά[τη]ς
ἀστυ[νό]μ[ο]υ
Καλλ[ι]σθένους

— *Simbol neclar,* poate *Arc în tolbă.* — 3. ex. Simbolul este jos.
— Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949—1950, Sectorul Z.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 126.

www.cimec.ro

375

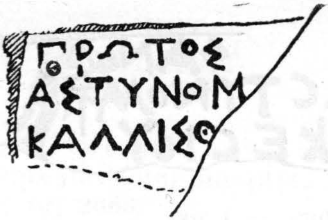

Πρῶτος
ἀστυνόμ[ου]
Καλλισθ[ένου]

— *Simbolul lipsește.* Ruptă. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2014.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 126.

376

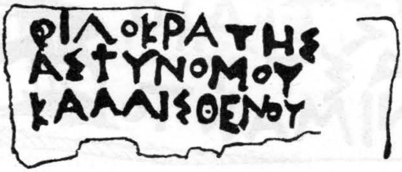

Φιλοκράτης
ἀστυνόμου
Καλλισθένου

— *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe-Zmeica.
— La M.N.A. Inv. nr. 2165.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928 tab. A. nr. 126 și tab. B., nr. 49, unde lipsește. Φιλοκράτης.

377

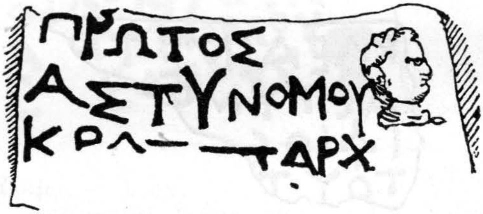

Πρῶτος
ἀστυνόμου
Κρα[τισ]τάρχ(ου)

— *Cap bărbătesc* privind spre dreapta. — 2 ex.
— Găsită în L. I. după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2089.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 135, Κρατίσταρχος este cunoscut ca astinom, dar fără Πρῶτος între numeroșii lui producători.

378

Σιμαλ[ίων]
ἀστυν[όμου]
Κρατι[στάρχου]

— *Cap bărbos* privind spre dreapta — 1 ex. Simbolul este în stînga.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2126.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 135 Κρατίσταρχος e cunoscut ca astinom, dar fără Σιμαλίων între numeroși lui producători.

www.cimec.ro

379

Μητρ[οδώρου]
ἀστ[υνόμου]
Εὐν[ίκου]

— *Vas* la stînga textului. —1 ex.
— În depozitiul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2406.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. B., nr. 57.

380

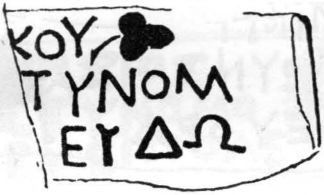

[Μί]κου
[ἀσ]τυνόμ[ου]
[Θ]εύδω[ρου]

— *Ciorchine de strugure.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2666.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. B., nr. 59, care are pe Μίκος cu alţi 7 producători şi nu cu Θεόδωρος.

381

Μικρί[ου ἀστυνο]-
μοῦν[τος]
Πύθ[ης]

— *Simbolul lipseşte.* — 1 ex.
— Din săpăturile şantierului Istria, 1955, Z 2, A.
— La M.N.A. Inv. nr. 2758.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 149.

www.cimec.ro

382

[Μι]κρίου ἀστυ[νο]-
[μο]ῦντος
['Εκατ]αῖος

— *Cal* în libertate, spre stînga. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2081.
— Întocmai la Pridik, 1928, tab. A., nr. 149.

383

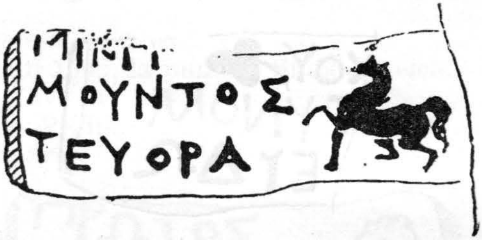

Μικρί[ου ἀστυνο]-
μοῦντος
Τεύθρα(ς)

— *Cal* în libertate, spre sînga. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2185.
— Întocmai la Pridik 1928, tab. A., nr. 149.

384

[Φιλο]κράτης
[ἀστ]υνόμου
Μ[ιλ]τιάδους

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, 1951, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2408.
— Variantă la Pridik, 1928, tab. A., nr. 152, care indică și simbolul.

www.cimec.ro

385

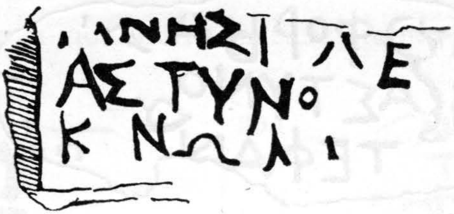

Μνησι[κ]λε[ῦς]
ἀστυνό[μου]
Κ[ί]νωλι[ς]

— *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2067.
— Întocmai la Pridik, 1928, tab. A., nr. 154.

386

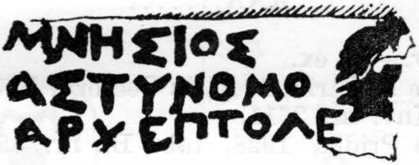

Μνῆσιος
ἀστυνόμο(υ)
'Αρχεπτόλε(μος)

— *Cap* bărbătesc privind spre stînga. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2124.
— Întocmai la Pridik, 1928, tab. B., nr. 61.

387

['Αρτε]μ[ίδωρος]
ἀστυνόμου
Φιλοκράτου

— *Simbol neclar.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2090.
— Variantă la Pridik, 1928, tab. B., nr, 85, care are ca simbol *Cap* spre dreapta.

www.cimec.ro

388

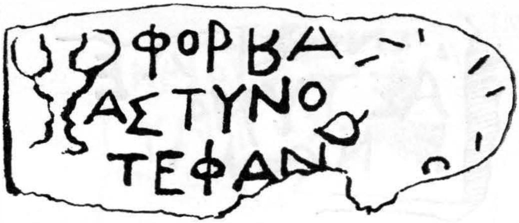

Φόρβα(ς)
ἀστυνό(μου)
[Σ]τέφαν(ος)

— *Kantharos* în stînga, în dreapta alt simbol şters. — 1 ex.
— Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949 — 1950, Sectorul Z.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C.I. Parhon", Bucureşti.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 205, dar cu alt simbol.

389

ΧΑ.........
ΑΣΤΥΝΟ...
ΚΑΛ.......

Χα[ριξενίδου]
ἀστυνό[μου]
Καλ[λισθένης]

— *Simbol neclar.* — 1 ex.
— Săpăturile de la Istria, 1949, în Sectorul Z, 3.
— La M.N.A. Inv. nr. 2711.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. B., nr. 89, dar cu alt simbol.

390

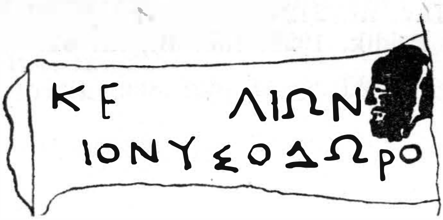

[ἀστινόμου]
Κε[φα]λίων
[Δ]ιονυσόδωρο(ς)

— *Cap* spre stînga. — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2640.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, producătorul Κεφαλίων nu apare nici odată cu acest simbol.

www.cimec.ro

7. NEÎNTREGITE ŞI FRAGMENTE CLASATE SIGUR PENTRU SINOPE

391

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr .2115.

392

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2048.

393

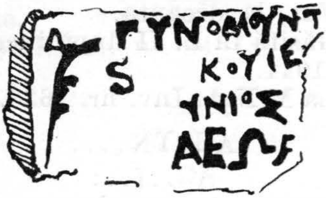

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2075.

394

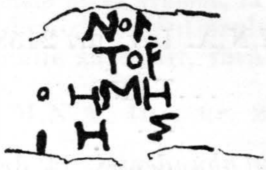

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La Facultatea de istorie a Universităţii ,,C. I. Parhon'', Bucureşti.

395

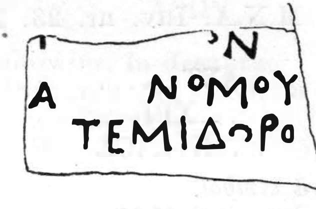

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2130.

396

— Din săpăturile arheologice de la Istria 1949–1950, Sec. Z.
— La Facultatea de istorie a Universităţii,,C.I. Parhon'',Bucureşti.

www.cimec.ro

397 ...ΟΜΟ...
...ΑΜΟ...

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2158.

398 ...ΤΥΝΟ
...

— *Cornul abundenţei*, la dreapta.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2414.

399 ...ΟΥ ΤΟΥ
...Ν

— *Proră de corabie*, la dreapta.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 23. 2367.

400 ΑΣΤ......
...ΧΡΙ...
..Π....ΟΣ

— ***Fără simbol.***
— În depozitul M.N.A.

401 ....ΟΥΣ
....ΜΟΥ

— *Faclă aprinsă*, la dreapta.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2403.

402 ....ΟΥ
....Ο

.....

— *Urmele unui simbol*, probabil *Acvilă*, la dreapta.
— În depozitul şantieruluiIstria, din vechile săpături, fără altă indicaţie .
— La M.N.A. Inv. nr. 2461.

403 ...ΝΟΜ...
...Ε ΤΟΥ
....ΘΕΝΟ

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2643.

404 ....ΑΝΤ...
....ΤΟΣ

....

— *Cantharos*, la dreapta.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2721.

405 ΑΣΤΥ....
....
...ΜΟΝ....

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2635.

406 ΑΣ. .....
Π....Ο...
ΔΙΟ.....
..Ο.....ΟΝ..

— *Ciorchine*, la dreapta.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2637.

407 ......ΟΥ
......
......ΟΥ
....ΙΤΟΥ

— *Vas*, la dreapta.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2633.

408 ΑΣΤΥΝ....
Α ..Ι...
ΑΓ......

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2142.

www.cimec.ro

409 . . . ΝΟΜ . . .
. . . . ΤΟΡ . . . .
. . . ΗΜΗ . . .
. . . . ΗΟΣ

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
La M.N.A. Inv. nr. 2128.

410 ΑΣΤΥΝΟΜΟΥ
. . . . . Π . . . Δ Ο . .
. . . .
. . . . . ΟΣ . . . .

Urmele unui simbol, poate *Proră de corabie*, la dreapta.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2143.

411 . . . ΣΤΥΝΟΜ . . . .
. . . ΣΑ . . .
. . . .

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2148.

412 . . . . .
. . . . ΜΟΥ
. . . . . ΟΣ

Pasăre, la dreapta.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
La M.N.A. nr. 2437.

413 . . . . ΟΜΟΥ
. . . . . . ΟΥ
. . . . . ΩΝ

— *Ciorchine*, la dreapta.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2434.

414 Α . . . ΝΟΜΟΥ
ΙΚ . . . . .
Σ . . . . . .

— *Urmele unui simbol*, la dreapta
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
La M.N.A. Inv. nr. 2873.

415 Θ . . . . . ΡΙΩΝ
ΑΣΤΥΝ . . . .
. . . . . ΤΑΓ . . .

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
La M.N.A. Inv. nr. 2874.

416 . . . . . ΝΟΜΟΥ
. . . ΙΝΟΥ
. . . ΑΘΩΝ

— *Ciorchine*, la dreapta.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe-Zmeica.
— La M.N.A. Inv. nr. 2875.

417 . . . . ΟΜΟΥ
. . . . ΤΟΥ
. . . . ΓΟΡΟΥ

— *Proră de corabie*, la dreapta.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
La M.N.A. Inv. nr. 2876.

418 . . . . . ΟΜΟ . . .
. . . ΟΡΤ . . . ΘΕΟΥ
ΠΡΩΤΑ . . . .
. . . ΗΣΙ

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2877.

www.cimec.ro

419 ΑΣ....
ΠΛΕΙΣ...
ΔΟΥ Τ...ΥΑ
...ΤΟΥ....

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2878.

420 .....
....ΤΟΥ
.....ΟΔΩΡΟΥ
.....Σ

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2879.

421 ΑΣ.....ΜΟΥ
......ΟΣ
Ι.....ΩΝ...
ΔΗΜ.....

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— M.N.A. Inv. nr. 2880.

422 ΑΣΤΥ....
ΠΟ....Υ
ΤΟΥ...ΚΟ
ΑΓ....Ο

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2881.

423 ΑΣΤΥΝΟΜ..
ΔΗΜΗΤΡ...
ΤΟΥ......
...ΝΟΥ...

— *Zeitate feminină*, la stînga.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2882.

424 ......Μ...
ΑΣΤΥΝΟΜΟΥ
ΙΚ....C....

— *Pasăre*, la dreapta.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2883.

425 ....ΙΣΙΟΥ
....
ΦΟΡΜΙΟ...
ΚΤΗ...

— În depozitul şantierului Istria din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2884.

426 ...Ν...
...ΙΩΝ...
...ΘΩΝ

— *Satir* mergînd spre dreapta.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe-Zmeica.
— La M.N.A. Inv. nr. 2885.

427 .....ΟΜ..
.....ΧΙ. ..
......ΙΟ

— *Simbol neclar*, poate trofee, la dreapta.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2886.

428 ΜΙΚΙ....Τ...
Ι......Τ..
ΚΤ.....

— *Ciorchine* şi *proră de corabie*, la dreapta.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2887.

www.cimec.ro

429 ...ΤΥΝΟΜ..
...ΤΙΜΑΧΟΥ
ΦΙΛΟΚΡΑΤΗΣ

— *Cornul abundenței*, la dreapta.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2888.

430 ....
....ΟC
.....ΕΩΓ
......

— *Leu culcat*, la dreapta.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2889.

431 ....ΟΜΟΥ
....ΟΡΟΣ
....ΗΤΡΙΟΥ

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2890.

432 ....Ο..ΤΟ..
....ΟΣ ΤΟΥ
.....ΠΟΥ

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2891.

433 ΑΣΤΥ....
ΠΥΘΟ.....
...ΡΑ...
....ΛΗΝ..

— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe-Zmeica.
— La M.N.A. Inv. nr. 2892.

434 .....ΥΝ...
...ΚΛΕΟ...

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2893.

435 ....Ο...
ΑΣΤ....
ΚΤΗΣΩΝ

— Găsită în L. II după incediul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2894.

436 ΑΣ.....
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
....ΤΟΥ...ΗΡ..
....ΟΥΕ

Zeitate feminină, la dreapta.
— Găsită în L. II după incediul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2895.

437 ...ΝΟΜΟΥ
...ΠΡΟ...
.....

— *Urmele unui leu în picioare.*
— Din spăturile Istria 1955, Sectorul T. 2, car. 10, 0,70 m.
— La M.N.A. Inv. nr. 2759.

Afară de acestea, încă 50 de exemplare neîntregibile.

www.cimec.ro

8. ŢIGLE DE ACOPERIŞ SAU DE MORMÎNT CU NUMELE ASTINOMULUI

438

Α[ἰ]σχίν(ης)
ἀστυνό(μου)
Γόλατος

Vultur pe delfin. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria.
— La M.N.A. Inv. nr. 2580.
ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. E. c, nr. 1.

439

Αἰσχίνο(υ)
ἀστυνό(μου
Ἡρακλεί(δης)

Cal de mare. — 1 ex.
În săpăturile de la Istria, 1951, Sectorul C., la 0,40 m.
La M.N.A. Inv. nr. 2913.
— NECUNOSCUTĂ. La Pridik, 1928, tab, A., nr. 3, găsim pe toartele de amforă Αἰσχίνου ἀστυνόμου Ἡρακλείδης iar alte toarte pentru Chersonesos în Tab. D.

440

[᾿Απολλω]νίου
[ἀστυνό]μου
[᾿Απολλ]ωνίου

— *Statue şi măciucă.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria.
— La M.N.A. Inv. nr. 2042.
— NECUNOSCUTĂ. La Pridik, 1928 găsim pe ᾿Απολλώνιος ca astinom cu 7 diferiţi fabricanţi, dar nu cu al nostru. Pe ᾿Απολλώνιος ca fabricant îl găsim în 35 de locuri, însă cu alţi astinomi. În cîteva locuri apare măciuca singură, dar niciodată alături de încă o imagine ca la noi. — În ambele poziţii e cunoscut şi pe toarte şi pe ţigle. — La tab. C. b, nr. 4, Pridik cunoaşte un ᾿Απολλώνιος al lui Μαντίθεος ca astinom pe ţigle, dar cu producătorul Μικρίας.

www.cimec.ro

441

'Επὶ Διονυ(σίου)
'Ιέρονος

— *Vulturul și delfinul*, la stînga. — 1 ex.
— Din săpăturile arhiologice de la Istria, 1949—1950, Sectorul Z.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.
— NECUNOSCUTĂ. La Pridik, 1928, tab. E., nr. 6, este o listă de 9 producători, între care nu apare 'Ιέρων.

442 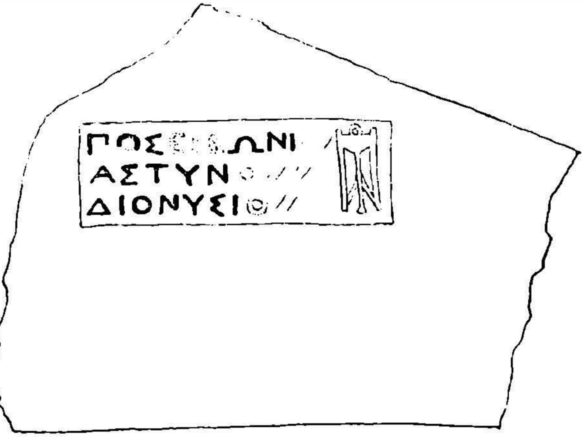

Ποσειδωνίου[ς]
ἀστυν[όμου]
Διονυσίο[υ]

— *Tripied*. — 1 ex.
— Săpăturile din 1915—1916, Istria.
— Nu cunoaștem colocația.
— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. B., nr. 23, care nu indică simbolul.
— Pârvan în H, IV, p. 9 nr. 3, citește Ποσειδώνιος Διονυσίου ca pe un singur nume, deși ele sînt clar separate prin rîndul din mijloc, care poartă titlul magistraturii. Nu se face deci nici deosebirea dintre producător și astinom. Greșit fusese socotită ca fiind de fabricație locală istriană, tot astfel cum greșit s-a afirmat, pe baza ei, existeța astinomiei la Istria în sec. al III-lea î.e.n.

443

Διοφάντου
ἀστυνομευντος (sic!)
'Αρχεπτόλε(μος)

— *Pasăre în centru*. — Textul înconjoară simbolul. — 2 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație. Al doilea exemplar în săpăturile de la Istria, 1954, Sectorul X.
— La M.N.A. Inv. nr. 2460. și 2460 A.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. B., nr. 25.

www.cimec.ro

444

Διοφάντου
ἀστυν[ομοῦντος]
Σινωπίωνος

— *Pasăre în centru.* — Textul înconjoară simbolul. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2454.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. B., nr. 25.

445

Ἡρωνύμο(υ)
ἀστυνό(μου)
Σινώπι(ων)

— *Pasăre la dreapta.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2458.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. B., nr. 35 g.

446

Ἰσοκρίτο[υ]
ἀστυν[όμου]
Διον[ύσιος]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2041.
— NECUNOSCUTĂ. La Pridik, 1928, tab. B., nr. 45 d., găsim întocmai această formulă, dar pe torți de amfore.

www.cimec.ro

447

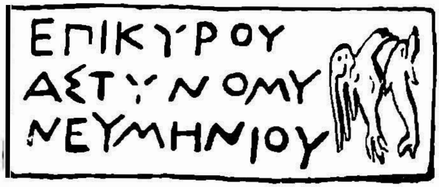

ἐπὶ Κύρου
ἀστυνόμυ (sic!)
Νευμηνίου

Vulturul și delfinul, la dreapta. — 1 ex.
— Săpăturile de la Istria, 1950, Sectorul Z 2, C. 5, H42.
— La M.N.A. Inv. nr. 2040.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. E. a, nr. 8.

448

Μίκου
ἀστυνόμου
Γλαυκία(ς)

— *Ciorchine*. — 1 ex.
— Găsită la Istria, 1954, periegheză, la punctul Pescărie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2039.
— NECUNOSCUTĂ la Pridik cu Γλαυκίας.

449

Μίκου
ἀστυνό(μου)
Πρυτάνιος

— *Ciorchine* și poate *măr* (2) — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria.
— La M.N.A. Inv. nr. 2038.
— NECUNOSCUTĂ la Pridik, 1928. — Μίκος apare ca astinom pe torți de amforă în tab. A., nr. 147, cu strugure, frunză și floare, dar cu alți producători, iar Πρύτανις ca producător apare pe amfore în 28 de locuri diferite, niciodată pe țigle și niciodată cu Μίκος.

www.cimec.ro

450

[῾Ομφαλικ]οῦ
[ἀστυ]νό(μου)
[Πρύτ]ανι(ς)

— *Scoică*, la dreapta. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2459.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. B., nr. 64 e.

451

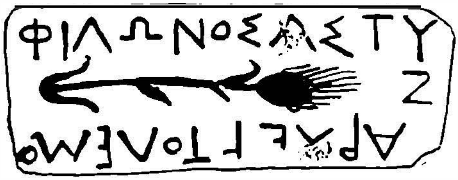

Φίλωνος
ἀστυν(όμου)
᾿Αρχεπτόλεμο(ς)

— *Spic*. — 1 ex.
— Din săpăturile șantierului Istria, 1955, T 2, A, 1,50 m.
— La M.N.A. Inv. nr. 2772.
— NECUNOSCUTĂ pe țigle cu aceste două nume și cu acest simbol.

452

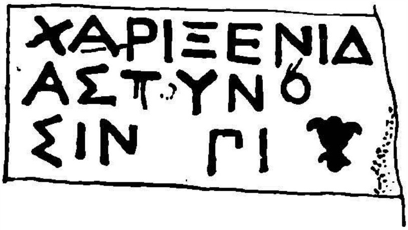

Χαριξενίδ(ους)
ἀστυνό(μου)
Σιν[ώ]πι(ων)

— *Crin*. — 1 ex.
— În săpăturile de la Istria, 1954, Sectorul X, 1 E, la 0.60 m.
— La M.N.A. Inv. nr. 2037.
— NECUNOSCUTĂ la Pridik, 1928, unde găsim pe Χαριξενίδης cu alți producători pe torți de amforă la tab. B., nr. 89. dar nu pe țigle.

www.cimec.ro

453

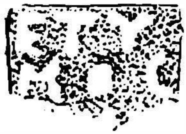

"Ετυ-
μος

— *Fără simbol.* — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, 1951, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2457.

— NECUNOSCUTĂ. Pentru prima dată apare un fragment de țiglă, pe care este imprimat, după cum se vede în reproducerea noastră, numele lui "Ετυμος în două rînduri și cu tehnica englifică, nu în relief. Numele și stampila, cu toate particularitățile ei, ne sînt cunoscute prin intermediul lui Staerman („Kr. S.", XXXVI) care o atribuie Heracleei pontice. Stampilele menționate însă de Staerman sînt aplicate vertical pe gîtul amforelor din Heraclea găsite în sudul U.R.S.S. și în special la Tyras. Autoarea sovietică nu menționează însă nici o țiglă cu această stampilă.

Am atașat țigla lui "Ετυμος la această grupă, în care prezența ei apare destul de curios, deoarece toate țiglele înregistrate pînă aici sînt de proveniență sinopeeană. Menționăm acest fapt pentru a nu se produce confuzii, și în același timp pentru a releva însemnătatea faptului, că descoperirile de pînă acum n-au dat la iveală niciodată alte țigle stampilate în Pontul Euxin, decît pe acelea sinopeene.

454

....TH....

— În depozitul șantierului Istria.

— La M.N.A. Inv. nr. 2036.

— NECUNOSCUTĂ la Pridik, 1928, sub această formă.

Nu este vorba de o stampilă propriu-zisă, așa cum sîntem obișnuiți, ci avem de-a face cu o formă nouă, conținînd numai aceste două litere (este sigur că nu avem nici o lipsă).

Literele sînt adînc incizate și, după cum se vede, în proporții neobișnuit de mari.

www.cimec.ro

455

. . . . ΑΤ . . . .
. . . ΟΣ

— În depozitul şantierului Istria.
— La M.N.A. Inv. nr. 2035.
— NECUNOSCUTĂ la Pridik, 1928.

Fragmentul indică numai cîteva litere (A T O) pe gîtul unei amfore mari, singurele litere care au rămas dintr-un nume pe două rînduri sau două nume pe două rînduri, care nu pot fi reconstituite.

456

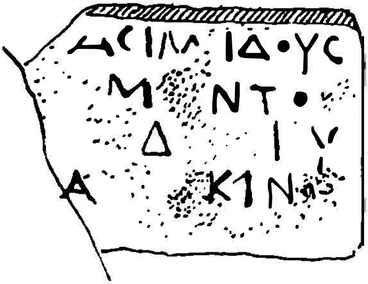

[. . .] ἀσιμήδους (sic!)
[ἀστυνο]μ[ο]ῦντο[ς]
[Ποσεί]δ[ων]ί[ο]υ
Ἀ[. . . . .] . ινο[. .]

— Săpăturile de la Istria, 1954, Val. III, C. 133, la 2,30 m.
— La M.N.A. Inv. nr. 2034.
— NECUNOSCUTĂ. Stampilă aproape pătrată, de format mare, cu patru rînduri, pe un fragment de ţiglă roşie asemănător obişnuitelor ţigle sinopeene. O parte din text este ros.

Dificultatea cea mai mare pe care am avut-o, şi care pînă la urmă nu a putut fi înlăturată, stă în faptul că, în primul rînd înainte de A este loc sigur pentru încă două litere. Obişnuit, la astfel de stampile, mai ales la Sinope, toate rîndurile încep în aceeaşi linie verticală. De aici bănuiala că înaintea lui A trebuie să fie două litere şterse. În acest caz, reconstituirea trebuia să se facă prin aflarea unui nume completat cu alte două litere la început. Nici la Pridik şi nici la ceilalţi cercetători sovietici, nu am putut găsi un astfel de nume. A trebuit dar să ne oprim la Ἀσιμήδους cu toate că în genere numele astfel prezentat nu este cunoscut. Ar fi fost simplu

www.cimec.ro

dacă aveam 'Αστυμέδης pe care îl găsim frecvent la Rhodos, fără a-l constata niciodată în Pontul Euxin, dar putea să se infiltreze, aşa cum cunoaştem şi alte cazuri.

Pentru o bună regulă, am înregistrat cu aceste explicaţii, care dau stampilei noastre un caracter de provizorat, pe **'Ασιμήδους,** fără a-l trece însă la indice. Oricum, stampila este de epocă tîrzie, după cum o arată neregularitatea literelor şi frecvenţa lui sigma lunar, deci ţigla nu poate intra în categoria ţiglelor sinopeene de epocă bună.

457 OΥ

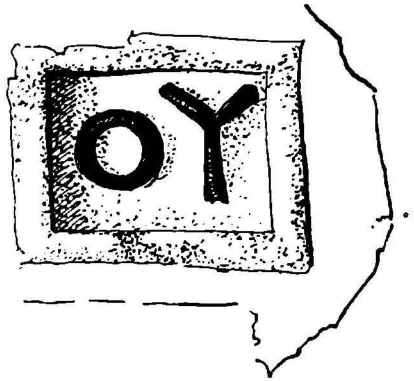

— Un exemplar din depozitul şantierului Istria.

— La M.N.A.

— NECUNOSCUTĂ. De fapt nu avem de-a face cu o stampilă. Fragmentul care ne prezintă aceste două litere în relief, încadrate de o ramă proeminentă, pare mai curînd să facă parte din colţul unei ţigle, pe care literele acestea, şi altele cu care s-ar fi succedat, formau probabil un motiv ornamental.

Am făcut totuşi înregistrarea la această grupă, pentru a putea urmări în viitor, cînd vor apărea alte exemplare, rostul precis al unor astfel de inscripţii pe ţigle.

În afară de aceste exemplare, mai notăm încă 12 ţigle fragmentare cu urme de stampilă neclare.

www.cimec.ro

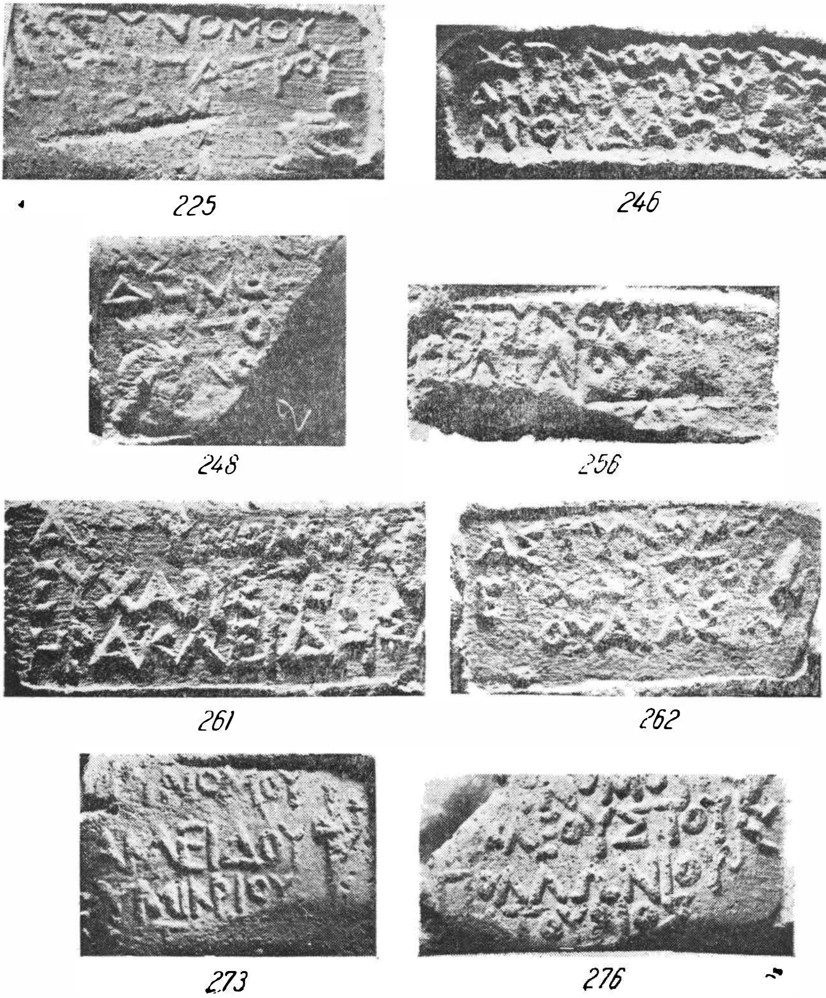

Fig. 28. — Stampile sinopeene din diferite grupe cronologice.

www.cimec.ro

287

308

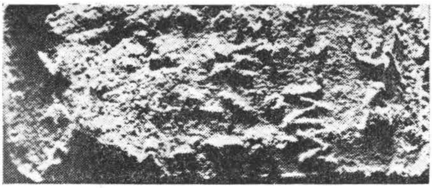

317

318

324

325

Fig. 29. — Stampile sinopeene din diferite grupe cronologice.

www.cimec.ro

327

331

342

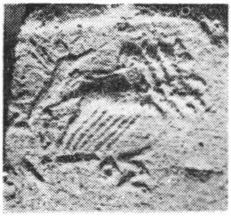

344

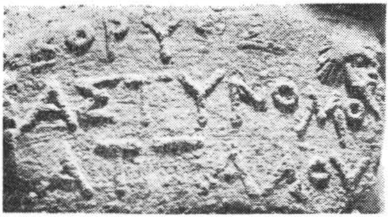

358

378

377

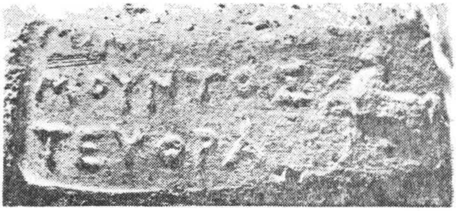

383

Fig. 30. — Stampile sinopeene din diferite grupe cronologice.

www.cimec.ro

9. LISTA ASTINOMILOR DE PE AMFORELE SINOPEENE GĂSITE LA ISTRIA

Nr. de ordine	Astinomi	Nr. stampilei
1	Αἰσχίνης	212
		213
		214
		215
		216
		345
2	Αἰσχρίων ὁ Ἀρτεμιδώρου	217
3	Ἀνθεστήριος ὁ Νουμηνίου	218
		219
		220
		221
4	Ἀντίμαχος	222
		223
		224
		346
		347
		348
		349
		350
5	Ἀντίπατρος	225
6	Ἀντίπατρος ὁ Νίκωνος	226
		227
		228
		229
7	Ἀπολλόδωρος ὁ Διονυσίου	230
8	Ἀπολλωνίδης ὁ Ποσιδωνίου sau ὁ Ποσειδωνίου	231
		232
9	Ἀρίστιων	233
		234
		235
		236
10	Ἀρτεμίδωρος	351
		352
		353
		354
		355
11	Ἀρχεπτόλεμος	356
		357
		363
12	Ἄτταλος	358
13	Βόρυς ὁ Ζεύξιος	237
		238
14	Γλαυκίας	359
		360

Nr. de ordine	Astinomi	Nr. stampilei
15	Δελφίνος ὁ Καλλίου	239
16	Δημήτριος	240
		241
		242
		243
		244
		245
		246
		247
		361
17	Δημήτριος ὁ Ἡροξένου	248
		436
18	Δημήτριος ὁ Θευγνήτου	249
19	Διονύσιος	250
		362
		364
		365
20	Διονύσιος ὁ Ἀπημάντου	251
21	Διονύσιος ὁ Δημητρίου	252
		366
22	Διονύσιος ὁ Διονυσίου τοῦ Κλειταγόρου	253
		254
		255
23	Δίσκος	367
24	Ἑκαταῖος	256
		257
25	Ἑκαταῖος ὁ Λαμάχου	258
26	Ἐπίελπος	368
		369
27	Ἑστιαῖος	259
28	Εὐχάριστος	260
		261
		262
		263
29	Εὐχάριστος ὁ Δημητρίου	264
30	Ζῆνις ὁ Ἀπολλοδώρου	265
		266
		267
		268
31	Ζώπυρος	370
32	Ἡραγένης ὁ Νεικάνωρος	269

www.cimec.ro

Nr. de ordine	Astinomi	Nr. stampilei
33	Ἡρακλείδης ὁ Ἑκαταίου	270
		271
		272
34	Ἡρακλείδης ὁ Μικρίου	273
35	Ἡρώνυμος ὁ Ποσειδωνίου	274
36	Ἡρώνυμος ὁ Ποσιδωνίου	275
37	Θηρικλῆς ὁ Ἀπολλωνίου	276
38	Ἱκέσιος	277
		278
		279
		371
39	Ἱκέσιος ὁ Ἀντιπάτρου	280
		281
		282
40	Ἱκέσιος ὁ Βακχίου	283
		284
		285
41	Ἱκέσιος ὁ Ἑστιαίου	286
42	Ἱκέσιος ὁ Ἐτεονίκου	287
43	Ἱκέσιος ὁ Κιχίου	288
44	Ἱστιαῖος	372
45	Ἰφῖς ὁ Ἑστιαίου	289
46	Ἰφῖς ὁ Ζωπύρου	373
47	Καλλισθένης	290
		374
		375
		376
48	Καλλίχορος ὁ Πρωταγόρου	291
		292
49	Κεφαλίον	390
50	Κλεομένης ὁ Πλειστάρχου	293
		294
51	Κλεόνικος ὁ Μῆνιος	295
52	Κρατίσταρχος	377
		378
53	Λεωμέδων ὁ Ἐπιδήμου	296
		297
54	Λέων	298
		299
55	Λέων ὁ Λεοντίσκου	300
56	Μαντίθεος ὁ Πρωταγόρου	301
		302
		303
		304
		305
		306
		307
57	Μητρόδωρος	379
58	Μητρόδωρος ὁ Ἀθηνίππου	308
		309
59	Μῖκος	380
60	Μικρίας	381
		382
		383
61	Μικρίας ὁ Ἀρισταγόρου	311
		312
		313
62	Μιλτιάδης	384
63	Μιλτιάδης ὁ Τεισάνδρου	314
64	Μνησικλῆς	315
		385
65	Μνῆσις	386
66	Μνῆσίς ὁ Φορμίωνος	316
		317
		318
67	Πασιχάρης ὁ Δημητρίου	319
68	Πλεισταρχίδης ὁ Ἀπημάντου	320
		321
69	Πολύκτωρ	322
70	Ποσίδειος ὁ Θεαρίωνος	323
		324
		325
		326
		327
		328
		329
71	Πρωταγόρας ὁ Κυνίσκου	330
		331
		332
72	Πυθόχριστος ὁ Ἀπολλωνίδου	333
		334
		335
		336
73	Τεισίμαχος ὁ Θεοπόμπου	337
74	Ὕλλος ὁ Φιλίσκου	338
		339
75	Φήμιος ὁ Θεοπείθου	341
76	Φήμιος ὁ Θυσίλεως	340
77	Φιλοκράτης	387
78	Φίλων	451
79	Φόρβας	388
80	Χαριξενίδης	389
81	Χορηγίων	342
82	Χορηγίων ὁ Λεωμεδόντος	343
		344

www.cimec.ro

10. NUMELE PRODUCĂTORILOR PE AMFORELE SINOPEENE DE LA ISTRIA

Nr. de ordine	Producători	Nr. stampilei	Nr. de ordine	Producători	Nr. stampilei
1	Ἀγάθων	219	21	Ἑκαταῖος	382
		222	22	Ἐπίχαρης	389
		289	23	Ἑρμάφιλος	281
		331	24	Ἑστιαῖος	274
		337			348
2	Ἄκορνος	220			357
		265			364
3	Ἄνδρων	324	25	Εὐκλῆς	254
4	Ἀπατούριος	240	26	Εὔμαχος	303
		266	27	Εὔνικος	379
		276	28	Εὔτουχος	334
		277	29	Ἡρακλείδης	213
		333			233
5	Ἀπολλόδωρος	301			261
6	Ἀπολλώνιος	226			359
		251	30	Ἡρακλέων	293
		272	31	Ἡφαίστιος	243
		295	32	Θεύδωρος	380
		362	33	Θέων	332
7	Ἀράκλειτος	345	34	Θορύκανος	244
8	Ἀρίστων	296	35	Θυαίας	223
9	Ἀρτεμίδωρος	302			247
		387			262
10	Ἀρτέμων	232	36	Ἱέρων	441
		237	37	Καλλισθένης	224
11	Ἀρχεπτόλεμος	386			263
12	Βάτραχος	217			309
13	Βόρυς	358			314
14	Δᾶος	241			326
15	Δημήτριος	242			351
		260			389
		292	38	Κεφαλίων	228
		308			234
		317			298
		347	39	Κίνωλις	385
16	Δημοτέλης	283	40	Κλεαίνετος	259
17	Διονύσιος	325			264
18	Διονυσόδωρος	390			297
19	Δῖος	227			343
		300			373
20	Δῶρος	286			

www.cimec.ro

Nr. de ordine	Producători	Nr. stampilei	Nr. de ordine	Producători	Nr. stampilei
41	Κούρυλος	370	61	Πρῶτος	336
42	Κρόνιος	221			340
43	Κτήσων	225			344
		245			354
		327			375
		342			377
44	Μαντίθεος	270	62	Πύθης	255
45	Μένανδρος	267	63	Σιμαλίων	349
46	Μενίσκος	239			378
		269	64	Στέφανος	214
		275			291
		304			299
		328			310
		338			313
		366			319
47	Μένων	271			321
		284			371
48	Μίδας	335			388
49	Μιθραδάτης	249	65	Σωτήριχος	279
		305	66	Τευθρᾶς	365
		374			383
50	Μιθριδάτης	246	67	Τιμόλεως	215
		352			350
51	Μιθρωπάστης	288			368
52	Μιλτιάδης	312	68	Τιμοκράτης	290
53	Μνησίς	285	69	Φαήνιος	294
		329	70	Φιλήμων	238
54	Νικίας	235			287
55	Νίμαξ	372			318
56	Νουμήνιος	278	71	Φιλοκράτης	216
57	Πάπης	229			236
		282			355
		320			369
58	Πασιχάρης	360			376
59	Πάταικος	250			384
60	Ποσειδώνιος	353	72	Ψάμμις	307
		367			

www.cimec.ro

11. ASTINOMI ŞI PRODUCĂTORI PE ŢIGLELE SINOPEENE GĂSITE LA ISTRIA

Nr. de ordine	Magistraţi	Nr. stampilei	Nr. de ordine	Producători	Nr. stampilei
1	Αἰσχίνης	438	1	Ἀπολλώνιος	440
		439	2	Ἀρχεπτόλεμος	443
2	Ἀπολλώνιος	440			451
3	Διονύσιος (ἐπί)	441	3	Γλαυκίας	448
4	Διονύσιος	442	4	Γόλας	438
5	Διόφαντος	443	5	Διονύσιος	446
		444	6	Ἡρακλείδης	439
6	Ἡρόνυμος	445	7	Ἱέρων	441
7	Ἰσόκριτος	446	8	Νευμήνιος	447
8	Κῦρους (Ἐπὶ)	447	9	Ποσειδώνιος	442
9	Μῖκος	448	10	Πρύτανις	449
		449			450
10	Ὀμφαλικός	450	11	Σινώπιων	444
11	Φίλων	451			445
12	Χαριξενίδης	452			452

12. PATRONIMICUL PE STAMPILELE SINOPEENE GĂSITE LA ISTRIA

Nr. de ordine	Patronimic	Nr. stampilei	Nr. de ordine	Patronimic	Nr. stampilei
1	Ἀθήνιππος	308	9	Βάκχιος	283
		309			284
		310			285
2	Ἀντίπατρος	280	10	Δημήτριος	252
		281			264
		282			319
3	Ἀπήμαντος	251			366
		320	11	Διονύσιος	230
		321	12	Διονύσιος ὁ Κλειταγόρου	253
4	Ἀπολλόδωρος	265			254
		266			255
		267	13	Ἑκαταῖος	270
		268			271
5	Ἀπολλωνίδης	333			272
		334	14	Ἐπίδημος	296
		335			297
		336	15	Ἑστιαῖος	286
6	Ἀπολλώνιος	276			289
7	Ἀρισταγόρας	311	16	Ἐτεόνικος	287
		312	17	Ζεῦξις	237
		313			238
8	Ἀρτεμίδωρος	217			

www.cimec.ro

Nr. de ordine	Patronimic	Nr. stampilei
18	Ζώπυρος	373
19	Ἡρόξενος	248
20	Θεαρίων	323
		324
		325
		326
		327
		328
		329
21	Θεόπομπος	337
22	Θεύγνητος	249
23	Θυσίλεως	340
24	Καλλίας	239
25	Κίχιος	288
26	Κλειταγόρας (al tatălui)	253
		254
		255
27	Κυνίσκος	330
		331
		332
28	Λάμαχος	258
29	Λεοντίσκος	300
30	Λεωμέδων	343
		344
31	Μῆνις	295
32	Μικρίας	273
33	Νεικάνωρ	269
34	Νίκων	226
		227
		228
		229
35	Νουμήνιος	218
		219
		220
		221
36	Πλείσταρχος	293
		294
37	Ποσειδώνιος	274
38	Ποσιδώνιος	231
		232
		275
39	Πρωταγόρας	292
		301
		302
		303
		304
		305
		306
		307
40	Τείσανδρος	314
41	Φίλισκος	338
		339
42	Φορμίων	316
		317
		318

13. LISTA SIMBOLURILOR DE PE STAMPILELE SINOPEENE DE LA ISTRIA

CAL ÎN LIBERTATE — nr. 382, 383.
CAL DE MARE — nr. 292, 345, 439
CĂLĂREŢ — nr. 287, 296, 297.
CAP DE BĂRBAT — nr. 260,263, (?),322 358, 377, 378, 386, 390.
CAP DE FEMEE — nr. 244. 246. 247
CAPUL LUI HERACLES — nr. 361.
CAP DE SILEN — nr. 269, 289.
CIORCHINE DE STRUGURE — nr. 212 213, 214, 215, 231, 232, 252, 355 (?) 366, 367, 373 (?), 380, 406, 413, 416, 428. 448, 449.
CORNUL ABUNDENŢEI — nr. 223 (?), 224, 337 (?), 347, 348, 349, 350, 368, 369.
CORP OMENESC — nr. 321.
CRIN nr. 452.
DEMETRA ÎN PICIOARE — nr. 237, 238.
EROS — nr. 332.
FLOARE — nr. 261, 262, 263, 264, 311
FULGERE — nr. 314.
HELIOS — nr. 309, 310.
KANTHAROS—nr. 249(?),250,346,354.(?), 370(?), 388, 392, 396, 404.
KERYKEION — nr. 319.
LEU — nr. 276, 298, 299, 301, 302, 303. 304, 305, 306, 307, 430, 437.

www.cimec.ro

MĂCIUCA LUI HERACLES – nr. 272 370, 440.
NIKE – nr. 251, 316, 317, 318, 330, 331 (?),
NIKE ÎN QUADRIGĂ nr. 342, 344.
ORNAMENT LA PUPA UNEI CORĂBII – nr. 218, 219, 220, 221, 333, 334, 340, 440.
PASĂRE – nr. 277, 278, 279, 286, 371 412, 424, 443, 444, 445.
PRORĂ DE CORABIE – nr. 225, 226, 227, 283(?), 284, 285, 399, 410(?), 417, 428.
RAMURĂ – nr. 335.
SATIR CU FURTUN – nr. 233, 234, 235, 236, 426.
SCOICĂ – nr. 450.
SPIC – nr. 451.
STATUIE ŞI MĂCIUCĂ – nr. 440.
STEA CU OPT RAZE – nr. 308.
TIRS – nr. 256, 257, 258.
TRIPIED – nr. 254, 255, 442.
TROFEE – nr. 266, 267, 268 (?), 275,
VAS – nr. 362, 379. 407,
VULTUR PE DELFIN – nr. 372, 438, 441, 447.
ZEITATE ÎN PICIOARE – nr. 271, 273,
ZEITATE FEMENINA ÎN PICIOARE CU CORNUL ABUNDENŢEI – nr. 323, 325, 326, 328, 329.
ZEITATE EEMENINĂ (BUST) CU COROANĂ MURALĂ PE CAP – nr. 245 248 359, 423, 436.

11. ORDINEA CRONOLOGICĂ A STAMPILELOR DIN SINOPE GĂSITE LA ISTRIA

Am insistat atît de mult asupra producţiei de la Sinope, deoarece considerăm stampilele sinopeene ca fiind cele mai importante. Pentru noi, această latură are cu atît mai multă însemnătate, cu cît este dovedit că Sinope stă în fruntea centrelor de producţie care au dominat timp de cîteva secole comerţul de import în toate aşezările greceşti de pe coasta de NV a Mării Negre, deci şi importul oraşelor antice de pe teritoriul R.P.R.

Ca să cunoaştem istoria relaţiilor comerciale ale centrelor din antichitate, este necesar să posedăm cît mai bine materialul factic. Îndeosebi, trebuie să avem lămurite o serie de elemente fără de care nu vom putea trage concluzii juste.

Determinarea tuturor tipurilor de amfore, datarea şi ordinea lor cronologică, stabilirea definitivă a numelor pentru astinomi şi pentru producători, precum şi a apartenenţei, frecvenţei şi rolului simbolurilor, sînt elemente care n-au căpătat încă o rezolvare completă. Noi nu ne-am putea angaja acum în toate direcţiile, tot aşa cum nu putem considera că avem ştiri complete asupra ariilor de răspîndire a amforelor în cuprinsul teritoriului băştinaş, dar trebuie să depunem toată străduinţa ca măcar pentru rezolvarea problemelor care privesc datarea materialului să nu rămînem în urmă.

De aceea, trebuie să folosim în primul rînd ordinea cronologică a lui B. N. Grakov, despre care am arătat mai sus că este singura valabilă. Aceasta cu atît mai mult, cu cît trebuie să se pună în ordine tot ce s-a crezut greşit pînă acum: sînt 100 de ani de cînd L. E. Stefani[1] credea că stampilele cu numele astinomilor au fost folosite pe amfore încă la începutul secolului al V-lea î.e.n. (anul 480), apoi P. V. Becker[2], bazat pe forma liniară a literelor epsilon, sigma şi omega, le aduce pînă la prima şi chiar pînă în a doua jumătate a secolului I din era noastră, iar N. V. Jurghevici le atribuia numai secolelor al V-lea şi al IV-lea î.e.n., pe baza terminaţiilor

[1] L. E. Stefani, *Titulorum Graecorum particula*, II, 1848, p. 24; idem, M. G. R., I. C. 1854, p. 448, 505 şi 515; idem, „I. M. N. P". Suppl. IV, p. 493; idem, în „Записки", 69, Suppl. V, p. 514; idem, VII, p. 67; idem, X, p. 231; idem, XI, p. 50.
[2] P. V. Becker, M. G. R., I, p. 67.

www.cimec.ro

ionice ale patronimicilor [1]. Astăzi se poate afirma că ele nu sînt mai vechi de jumătatea secolului al IV-lea î.e.n. şi merg pînă în jurul anului 70 î.e.n., neavînd nici o legătură cu epoca attică şi nici o urmă de influenţă romană. În felul acesta, stampilele cu titlul astinomului găsite la Istria şi pe care noi le-am atribuit centrului de producţie Sinope (amfore şi ţigle), se plasează în ordine cronologică între anii 350 şi 70 î.e.n. Ele sînt mărturia producţiei lumii elenistice asiatice şi totodată a formelor, intensităţii şi timpului în care s-au dezvoltat relaţiile schimbului de mărfuri ale coloniilor noastre greceşti de la Marea Neagră şi ale populaţiilor băştinaşe din spaţiul carpato-dunărean.

O clasare cronologică a acestor stampile ne dă posibilităţi noi pentru cunoaşterea altui material arheologic şi precizarea unor situaţii neclarificate încă în timpul săpăturilor.

Stampilele folosite în studiul noastru se clasează cronologic după cum urmează:

Grupa I

— anii 350 — 270 î.e.n. —

Nr. de ordine	Numele astinomului	Numele producătorului	Simbolul	Nr. de ordine al stampilei noastre
1	Αἰσχίνης	Ἀράκλειτος	Cal de mare	345
2	Αἰσχίνης	Ἡρακλείδης	Cal de mare	439
3	Αἰσχίνης	Γόλας	Vultur cu delfin	438
4	Αἰσχίνης	Φιλοκράτης	Fără simbol	216
5	Διονύσιος (ἐπὶ)	Ἱέρων	Vultur cu delfin	441
6	Διόφαντος	Ἀρχεπτόλεμος	Pasăre	443
7	Διόφαντος	Σινώπιων	Pasăre	444
8	Ἱστιαῖος	Νιμάξ	Vultur cu delfin	372
9	Κῦρος (ἐπὶ)	Νευμήνιος	Vultur cu delfin	447
10	Φίλων	Ἀρχεπτόλεμος	Spic	451

Grupa II

— anii 270 — 220 î. e. n. —

1	Ἀπολλώνιος	Ἀπολλώνιος	Statul si măciucă	440
2	Ἀρτεμίδωρος	Ποσειδώνιος	Ciorchine	353
3	Διονύσιος	Ἀπολλώνιος	Vas	362
4	Διονύσιος	Ποσειδώνιος	Tripied	442
5	Ἡρώνυμος	Σινώπιων	Pasăre	445
6	Ἰσόκριτος	Διονύσιος	—	446
7	Μῖκος	Γλαυκίας	Ciorchine	448
8	Μῖκος	Θεύδωρος	»	380
9	Μῖκος	Πρύτανις	»	449
10	Μνῆσις	Ἀρχεπτόλεμος	Cap	386
11	Ὀμφαλικός	Πρύτανις	Scoică	450
12	Φόρβας	Στέφανος	Kantharos	388
13	Χαριξενίδης	Καλλισθένης	—	389
14	Χαριξενίδης	Σινώπιων	Crin	452

[1] N. V. Jurghevici, în „Записки", XXI, Protocol 308, p. 27.

www.cimec.ro

Grupa III

– anii 220 – 183 î. e. n. –

Nr. de ordine	Numele astinomului	Numele producătorului	Simbolul	Nr. de ordine al stampilei noastre
1	’Αρχεπτόλεμος	—	—	356
2	’Αρχεπτόλεμος	Διονύσιος	—	363
3	’Αρχεπτόλεμος	‘Εστιαῖος	—	357
4	Γλαυκίας	‘Ηρακλείδης	Zeitate	359
5	Γλαυκίας	Πασιχάρης	»	360
6	Εὐχάριστος ὁ Δημητρίου	Κλεαίνετος	Floare	264
7	Μικρίας	Πύθης	—	381
8	Μικρίας	‘Εκαταῖος	Cal	382
9	Μικρίας	Τεύθρας	»	383
10	Μνησικλῆς	Κινῶλις	—	385
11	Μνησικλῆς	Τεύθρας	Neclar	315
12	Δίσκος	Ποσειδώνιος	Ciorchine	367
13	’Φιλοκράτης	’Αρτεμίδωρος	—	387

Grupa IV

– anii 180–150 î. e. n. –

Nr. de ordine	Numele astinomului	Numele producătorului	Simbolul	Nr. de ordine al stampilei noastre
1	Αἰσχίνης	’Αγάθων	Ciorchine	212
2	Αἰσχίνης	‘Ηρακλείδης	»	213
3	Αἰσχίνης	Στέφανος	»	214
4	Αἰσχίνης	Τιμόλεως	»	215
5	’Αντίμαχος	’Αγάθων	—	222
6	’Αντίμαχος	Θυαίας	Cornul abundenței	223
7	’Αντίμαχος	Καλλισθένης	» »	224
8	’Αντίμαχος	’Ιάχχος	Kantharos	346
9	’Αντίμαχος	Δημητρίος	Cornul abundenței	347
10	’Αντίμαχος	Σιμαλίων	» »	349
11	’Αντίμαχος	Τιμόλεως	» »	350
12	’Αντίμαχος	’Εστιαῖος	» »	348
13	’Αριστίων	‘Ηρακλείδης	Satir cu furtun	233
14	’Αριστίων	Κεφαλίων	» » »	234
15	’Αριστίων	Νικίας	» » »	235
16	’Αριστίων	Φιλοκράτης	» » »	236
17	’Αρτεμίδωρος	Καλλισθένης	Vas	351
18	’Αρτεμίδωρος	Μιθριδάτης	Vas (?)	352
19	’Αρτεμίδωρος	Πρῶτος	Kantharos (?)	354
20	’Αρτεμίδωρος	Φιλοκράτης	Ciorchine	355
21	῎Ατταλος	Βόρυς	Cap bărbos	358

www.cimec.ro

Nr. de ordine	Numele astinomului	Numele producătorului	Simbolul	Nr. de ordine al stampilei noastre
22	Δημήτριος	᾿Απατούριος	—	240
23	Δημήτριος	Δᾶς	—	241
24	Δημήτριος	῾Ηφαίστιος	Cap de femee	243
25	Δημήτριος	Θορύκανος	Zeitate cu coroană	244
26	Δημήτριος	Κτήσων	,, ,,	245
27	Δημήτριος	Μιθριδάτης	» »	246
28	Δημήτριος	Θυαῖας	—	247
29	Δημήτριος ὁ Θευγνήτου	Μιθραδάτης	Vas	249
30	Δημήτριος	—	Heracles	361
31	Διονύσιος	Πάταικος	Vas	250
32	Διονύσιος	῾Εστιαῖος	—	364
33	Διονύσιος	Τεύθρας	Tirs	256
34	῾Εκαταῖος	—		257
35	᾿Επίελπος	Τιμόλεως	Cornul abundenței	368
36	᾿Επίελπος	Φιλοκράτης	» »	369
37	῾Ικέσιος	᾿Απατούριος	Pasăre	277
38	῾Ικέσιος	Νουμήνιος	»	278
39	῾Ικέσιος	Σωτήριχος	»	279
40	῾Ικέσιος	Στέφανος	»	371
41	Καλλισθένης	Μιθραδάτης	Neclar	374
42	Καλλισθένης	Πρῶτος	Lipsă	375
43	Καλλισθένης	Φιλοκράτης	—	376
44	Καλλισθένης	Τιμοκράτης	—	290
45	Κρατίσταρχος	Πρῶτος	Cap bărbătesc	377
46	Κρατίσταρχος	Σιμαλίων	» »	378
47	Μητρόδωρος	Εὔνισκος	Vas	379
48	Μιλτιάδης ὁ Τεισάνδρου	Καλλισθένης	Fulgere	314
49	Μιλτιάδης	Φιλοκράτης	—	384

Grupa V

— anii 150 — 120 î. e. n. —

1	᾿Ανθεστήριος ὁ Νουμηνίου	—	Ornament la pupa corabiei	218
2	,, ,, ,,	᾿Αγάθων	» » » »	219
3	,, ,, ,,	῎Ακορνος	» » » »	220
4	,, ,, ,,	Κρόνιος	» » » »	221
5	᾿Αντίπατρος	Κτήσων	Proră de corabie	225
6	᾿Αντίπατρος ὁ Νίκωνος	᾿Απολλώνιος	» » »	226
7	,, ,, ,,	Δῖος	» » »	227

www.cimec.ro

Nr. de ordine	Numele astinomului	Numele producătorului	Simbol	Nr. de ordine al stampilei noastre
8	'Αντίπατρος ὁ Νίκωνος	Κεφαλίων	—	228
9	,, ,, ,,	ΠάΠης	—	229
10	'Απολλόδωρος ὁ Διονυσίου	—	—	230
11	Δημήτριος ὁ 'Ηροξένου	—	Zeitate femenină	248
12	Διονύσιος ὁ Δημητρίου	—	Ciorchine	252
13	,, ,, ,,	Μενίσκος	»	366
14	'Εκαταῖος ὁ Λαμάχου	—	—	258
15	'Εστιαῖος	Κλεαίνετος	—	259
16	Εὐχάριστος	Δημήτριος	—	260
17	,,	'Ηρακλείδης	Floare	261
18	,,	Θυαίας	»	262
19	,,	Καλλισθένης	»	263
20	'Ηρακλείδης ὁ Μικρίου	'Απατούριος	Zeitate feminină	273
21	'Ικέσιος ὁ Βακχίου	Δημοτέλης	Proră de corabie	283
22	,, ,, ,,	Μένων	» » »	284
23	,, ,, ,,	Μνῆσις	» » »	285
24	Κλεόνικος ὁ Μήνιος	'Απολλώνιος	—	295
25	Λέων	Κεφαλίων	Leu	298
26	,,	Στέφανος	—	299
27	Πασιχάρης ὁ Δημητρίου	Στέφανος	Kerykeion	319
28	Πολύκτωρ ὁ Δημητρίου	'Αγάθων	Cap cu barbă	322
29	Ποσίδειος ὁ Θεαρίωνος	'Απολλόδωρος	Zeitate feminină	323
30	,, ,,	"Ανδρων	—	324
31	,, ,,	Διονύσιος	Zeitate feminină	325
32	,, ,, ,,	Καλλισθένης	» »	326
33	,, ,, ,,	Κτήσων	» »	327
34	,, ,, ,,	Μενίσκος	» »	328
35	,, ,, ,,	Μνῆσις	» »	329
36	Πυθόχρηστος ὁ 'Απολλωνίδου	'Απατούριος	Ornament la pupa corabiei	333
37	,, ,, ,,	Εὔτουχος	» » » »	334
38	,, ,, ,,	Μίδας	Ramură	335
39	,, ,, ,,	Πρῶτος	—	336
40	"Υλλος ὁ Φιλίσκου	Μενίσκος	—	
41	,, ,, ,,	'Επιχάρης	—	338 339
42	Φήμιος ὁ Θυσίλεω	Πρῶτος	Ornament la pupa corabiei	340
43	Χορήγίων	Κτήσων	Nike în quadrigă	342
44	Χορήγίων ὁ Λεωμέδοντος	Κλεαίνετος		343
45	,, ,, ,,	Πρῶτος	Nike în quadrigă	344

www.cimec.ro

Nr. de ordine	Numele astinomului	Numele producătorului	Simbolul	Nr. de ordine al stampilei noastre
31	Λεωμέδων ὁ 'Επιδήμου	'Αρίστων	Călăreț	296
32	,, ,, ,,	Κλεαίνετος	»	297
33	Μαντίθεος ὁ Πρωταγόρου	'Απολλόδωρος	Leu triumfător	301
34	,, ,, ,,	'Αρτεμίδωρος	» »	302
35	,, ,, ,,	Εὔμαχος	» »	303
36	,, ,, ,,	Μενίσκος	Protomă de leu	304
37	,, ,, ,,	Μιθραδάτης	Leu	305
38	,, ,, ,,	Πρῶτος	»	306
39	,, ,, ,,	Ψάμμις	»	307
40	Μητρόδωρος ὁ 'Αθηνίππου	Δημήτριος	Stea cu 8 raze	308
41	,, ,,	Καλλισθένης	Capul lui Helios	309
42	,, ,, ,,	Στέφανος	,, ,,	310
43	Μικρίας ὁ 'Αρισταγόρου	—	Floare ?	311
44	,, ,, ,,	Μιλτιάδης	Trofee	312
45	,, ,, ,,	Στέφανος	»	313
46	Μνῆσις ὁ Φορμίωνος	—	Nike	316
47	,, ,, ,,	Δημήτριος	»	317
48	,, ,, ,,	Φιλήμων	»	318
49	Πλεισταρχίδης ὁ 'Απημάντου	Πάπης	Nectar	320
50	,, ,, ,,	Στέφανος	Figură de bărbăt	321
51	Πρωταγόρας ὁ Κυνίσκου	—	Nike	330
52	,, ,, ,,	'Αγάθων	Nike?	331
53	,, ,, ,,	Θέων	Eros	332
54	Τεισίμαχος ὁ Θεοπόμπου	'Αγάθων	Cornul abundenței	337
55	Φήμιος ὁ Θεοπείθου	—	Hichetes pe altar	341

Concluziile pe care ni le impun clasarea cronologică a stampilelor sinopeene din lucrarea noastră sînt foarte interesante din punctul de vedere al cunoașterii intensității relațiilor comerciale ale Istriei în vremea elenistică.

Astfel, constatăm că în prima perioadă a comerțului cu mărfuri ambalate în amfore stampilate, adică în a doua jumătate a secolului al IV-lea și primele decenii ale secolului al III-lea î.e.n., volumul importului din Sinope la Istria este destul de redus. Mai mult decît atît, se pare chiar, că uleiul și vinul importat în această perioadă ating cantități infime ; din cele 10 stampile plasate în acest timp, jumătate sînt pe țigle și nu pe amfore.

Același număr redus de stampile, adică între anii 270 și 180 î.e.n și în următoarele două grupe : (13 din grupa a II-a și 14 din grupa a III-a).

www.cimec.ro

Constatăm, de asemenea, că după anul 180 î.e.n., importul de ţigle la Istria dispare complet, dar în schimb se intensifică simţitor importul de ulei şi vin în amfore stampilate.

De la această dată şi pînă la cucerirea romană (72 î.e.n.), clasarea noastră cronologică indică maximum de intensitate a importului de mărfuri sinopeene la Istria (150 de stampile împărţite aproape egal pentru fiecare grupă din această ultimă perioadă).

Se poate observa, totodată, că începînd cu anul 150 î.e.n., aproape totalitatea astinomilor adaugă numelor lor şi pe acela al tatălui, iar o bună parte din numele producătorilor se găsesc la diverşi astinomi de mai multe ori cu acelaşi simbol. Urmărind ordinea filiaţiunii şi succesiunea producătorilor, se poate presupune că în ultimele faze ale exportului sinopean, astinomii formau adevărate dinastii şi că producătorii (cel puţin 15 % dintre ei cu nume barbare) îşi duceau o activitate fără întrerupere sub magistraturile mai multor astinomi din aceeaşi familie. Fenomenul acesta poate fi observat — în cazul nostru — dacă cercetăm tabelul 12 cu patronimicul de pe stampilele sinopeene — la pagina 179.

www.cimec.ro

GRUPA A III-a

HERACLEA

Heraclea pontică era un oraş doric colonizat de megarieni, în prima jumătate a secolului al VI-lea î. e. n.

Curînd după începuturile vieţii sale, Heraclea a reuşit să atingă un înalt nivel de dezvoltare economică. Poziţia favorabilă a oraşului, precum şi faptul că de la început heracleoţii, după ce s-au impus locuitorilor băştinaşi, au putut beneficia de bogăţiile unor largi teritorii înconjurătoare, au făcut posibilă construirea a două porturi şi a unei puternice flote comerciale.

Politica dusă de Heraclea pontică a făcut-o să se alieze cu perşii în timpul războiului acestora cu grecii. Prietenia cu asiaticii îi aduceau desigur mari foloase economice, de aceea, după victoria Atenei, oraşul a continuat să reziste refuzînd să intre în liga de la Delos.

În epoca ei de înflorire, Heraclea şi-a putut îngădui să trimită coloni pe coasta de nord-vest a Mării Negre, întemeind oraşele Chersonesos şi Callatis.

În prima parte a secolului al IV-lea î. e. n. (anul 364), în urma unor aprige lupte dintre aristocraţi şi democraţi, tirania a reuşit să se impună la Heraclea. Unii tirani s-au înrudit cu regii asiatici, în urma cărui fapt oraşul a căpătat şi mai multe teritorii rurale şi a ajuns la un maximum de înflorire, devenind colonia cea mai importantă din întreg Pontul Euxin. Dar în timpul supremaţiei macedonene Lisimah a ocupat oraşul, făcîndu-şi aici baza de operaţii din Asia Mică. După moartea lui, oraşul îşi recapătă însă repede puterea şi se aliază cu Ptolemeu împotriva lui Antigonos Gonatas. În anul 280, escadra Heracleei era cea mai puternică din flota lui Ptolemeu. [1]. Vasele erau construite cu mijloace superioare, necunoscute pînă atunci în lumea antică; după Memnon, vasul principal al heracleoţilor avea două punţi, 1600 de vîsle şi 1200 de soldaţi [2].

Cît era de puternică Heraclea din punct de vedre militar, se vede şi din faptul că, în luptele ce au urmat între seleucizi şi ptolemei, singură sau aliată cu micii suverani din Pont şi Bithynia, ea a mai putut trimite în ajutorul lui Nicomedes I altă escadră de triere, apoi în războiul dintre Antioh şi Byzantion s-a alăturat acestuia din urmă, cu 40 de triere [3].

---

[1] Memnon, 13, Justin, XXIV, 1. 8.
[2] Memnon, 18 şi 23.
[3] *Ibidem*, 19 şi 24. Cf. Rostovtzeff, S. E. H. H. I.

www.cimec.ro

Puterea economică a Heracleei nu era mai prejos de forța ei militară. Acest lucru este ilustrat și de faptul că, atunci cînd au apărut galații pe scena Asiei Mici, Heraclea a putut să trimită Byzantionului 4000 de stateri de aur, drept contribuție la cheltuielile de război.

Cînd galații au invadat Pontul, în anul 255, Heraclea a trimis o armată terestră lui Mitridate al III-lea și mari cantități de grîu la Amisos, care era înfometat; de asemenea, a putut plăti 5000 de stateri galaților, care mai tîrziu i-au invadat totuși teritoriul [1].

Din punct de vedere economic și social, știm că în secolul al IV-lea i. e. n. prosperitatea orașului se datora exploatării muncii acelor categorii de mici cultivatori posesori de terenuri agricole — nu proprietari — numiți Λαοί adeseori amintiți în izvoarele literare din această epocă. Cu privire la aceste aspecte de ordin istoric ale Heracleei, Rostovtzeff indică o bibliografie [2] foarte bogată, pe care nu este locul să o folosim aici.

Pierzîndu-și independența odată cu ridicarea regatului Bithyniei, Heraclea a început să decadă și apoi, în timpul celui de-al treilea război mitridatic, a fost asediată, iar după doi ani de rezistență, a fost distrusă de Aurelius Cotta.

Curînd însă după încheierea păcii, senatul roman i-a restituit teritoriul și porturile. Se pare că în epoca imperială Heraclea a mai putut să se refacă, dar într-o formă mai puțin expansivă; izvoarele nu mai vorbesc despre acest oraș, cu toate că pe monedele lui din această epocă se găsește mențiunea de Μητρόπολις. [3]

1. CONSIDERAȚIUNI ASUPRA EXPANSIUNII COMERȚULUI HERACLEEI ÎN PERIOADA ELENISTICĂ

Datele istorice generale nu pomenesc de produsele de vinuri și ulei ale Heracleei și nici nu aduc lămuriri asupra extensiunii pe care a avut-o comerțul ei în genere. Se știe doar că orașul era bogat, avea teritorii întinse și fertile, trafica prin porturile sale mărfurile din interior, poseda o puternică flotă de război și de comerț și juca un rol predominant în viața politică și economică din Asia Mică și din Pontul Euxin.

Heraclea stabilea comunicații regulate, pe de o parte cu toate porturile grecești din nord-vestul Mării Negre, iar pe de altă parte cu Rhodosul și Alexandria, spre sud [4].

Interesant este că o corabie încărcată putea traversa în 14 zile Marea Neagră și Marea Egee, de la Marea de Azov (probabil de la Panticapaion) la

---

[1] Rostovtzeff, *op. cit.*, I, p. 591 și V. Busolt, *Griechische Staatskunde* (Swoboda), I, p. 135 și urm., 161 etc.

[2] Rostovtzeff, *op. cit.* indică la p. 352 o blibliografie mai bogată, pe care nu am putut-o valorifica în text, dar pe care considerăm că este bine să o notăm aici, după cum urmează:

J. H. Schneider, *Wirth. Heraclea am Pontos, 1882.*

Idem, *Das pontische Heraclea, 1885*;

V. Busolt, *op. cit.*, ed. a III-a, 1920, p. 420 și urm.

K. J. Beloch, *Griech. Gesch.*, III, 1, ed. a II-a, 1922, p. 137 și urm. Cf. p. 302 și III, 2, p. 94 urm. Cf. U. V. Willamowitz-Moellendorf, *Staat u. Gesellsch. d. Griechen*, ed. a II-a, 1923, p. 39.

R. Lagneur, art. *Nymphis* în R. E., XVII, 1608 și urm.

L. Robert, *Et. Ant.*, p. 250 și urm.

[3] Completarea datelor istorice scoase din Rostovtzeff, *op. cit.*, p. 352, 353, 354, 591, 592 și 673 am făcut-o cu unele știri noi ale lui P. Romanelli în *Encicl. ital.* v° *Heraclea Pontica.*

[4] Diodor, III, 34, 7.

www.cimec.ro

Alexandria: se pare că toate corăbiile făceau escală la Heraclea, pentru schimb de mărfuri.

Cu toate vicisitudinile prin care trecuse Heraclea şi cu toată pierderea libertăţii, însemnătatea ei comercială continuă să subsiste în prima jumătate a secolului al II-lea î.e.n. Oraşul se găseşte menţionat în tratatul încheiat în anul 179 î.e.n. între Pharnaces şi Eumenes, Prusias şi Ariarates, alături de Cyzic, Mesembria şi Chersonesul tauric[1].

Tocmai în perioada mai sus amintită, adică de la începutul secolului al IV-lea la sfîrşitul secolului al II-lea î.e.n., trebuie să plasăm amforele comerciale stampilate, care plecau de la Heraclea către toate centrele consumatoare.

Deşi producţia de vinuri şi ulei nu pare să fi fost printre cele dintîi ocupaţii ale heracleoţilor, totuşi mărfurile acestora sînt atestate cu multă insistenţă în toate centrele de pe ţărmul de nord-vest al Pontului Euxin. Este foarte probabil că şi mărfurile producătorilor băştinaşi din interiorul teritoriului învecinat erau preluate şi comercializate de neguţătorii şi corăbierii heracleoţi.

Prezenţa amforelor din Heraclea în ţinuturile din sud, dincolo de Propontida, nu este semnalată nicăieri. Aceasta este explicabil, dacă ţinem seama că pieţele de acolo erau ferm şi permanent ocupate de produsele, mai abundente şi de mai bună calitate, ale insulelor egeice. În schimb, comerţul Heracleei ocupa toate pieţele din nord, deoarece oraşul era la mai puţin de jumătate de drum de aceste pieţe, în comparaţie cu distanţa care îl separă de centrele din sud. De aceea vinurile expediate de Heraclea aici erau mai ieftine decît acelea venite de la mari depărtări.

Prezenţa unor importante cantităţi de amfore în părţile noastre şi în sudul U.R.S.S. mai poate avea şi o altă explicaţie: deseori în decursul istoriei, cu prilejul repetatelor şi îndelungatelor închideri ale Bosporului, Heraclea rămînea singură stăpînă în bazinul Mării Negre. Mărfurile insulare neputînd pătrunde în Marea Neagră, Heraclea şi le putea desface nestingherită pe ale ei.

În documentata sa lucrare despre tipul amforelor heracleene, cercetătorul sovietic I.B. Zeest[2], ocupîndu-se de numărul mare de amfore de provenienţă heracleană găsite în sudul U.R.S.S. în special la Tanais şi în curganele săpate în regiunea Mariţîn, arată că aceste amfore aduceau fără îndoială o marfă ieftină, căci ele se găsesc mai ales în mormintele populaţiilor locale sărace, pe cînd în mormintele grecilor bogaţi nu le-a întîlnit. Acelaşi lucru se poate spune şi despre descoperirile de la noi. Cele mai multe fragmente de amfore heracleene s-au găsit nu atît în oraşul Callatis, cît în teritoriile băştinaşilor, la 10—20 km de coastă[3].

La Istria n-am găsit amfore întregi, în schimb am adunat un număr destul de însemnat de torţi şi de gîturi stampilate, în total 33 de exemplare, dintre care 25 descifrate. Ele fac obiectul prezentării noastre în grupa a III-a, rezervată Heracleei. Vom reproduce însă mai întîi două exemplare întregi aflate în M.O. Buc., sub nr. inventar 1657 şi 1658. Ele provin din col. Severeanu, cu loc de găsire în jurul Mangaliei (fig. 31—32).

---

[1] Polybiu, XXVI, 6, 2.

[2] I. B. Zeest, О типах гераклейских амфор în „Kr. S", XXII, 1948, p. 47—48 şi urm.

[3] Pecineaga, Albeşti, Tuzla, Costineşti şi Schitul (multe exemplare în muzeul de la Mangalia şi o întreagă serie în col. dr. G. Severeanu, din M. O. Buc. precum şi în col. dr. H. Slobozianu Buc.).

www.cimec.ro

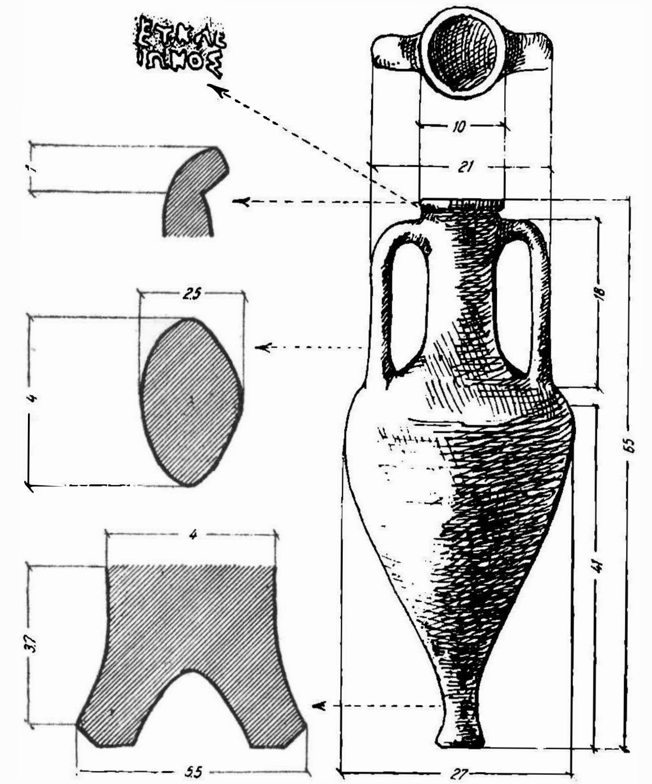

Fig. 31. — Amforă din Heraclea pontică cu stampilă englifică pe gît (mijlocul sec. IV î.e.n.), găsită în apropiere de Callatis. Se află în M. O. B. sub nr. inv. 1667.

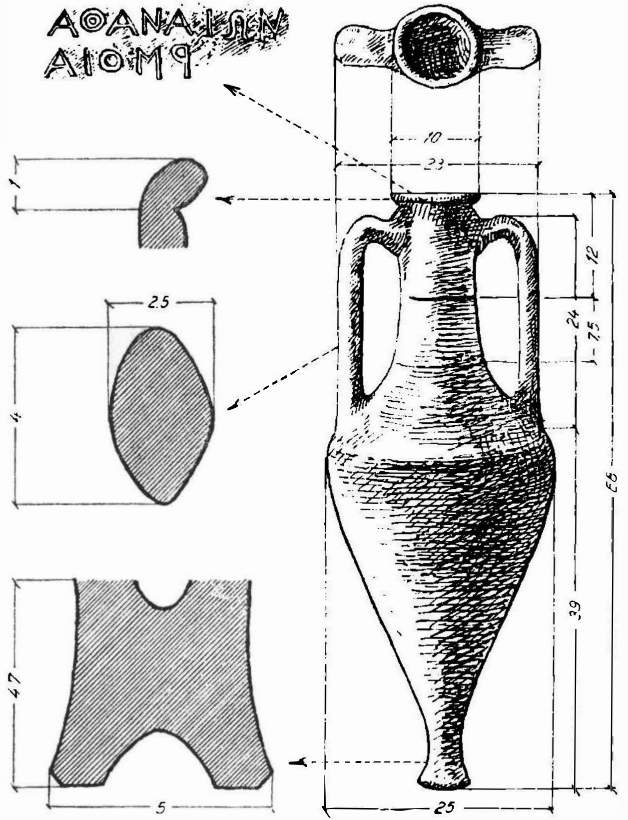

Fig. 32. — Altă amforă din Heraclea pontică, aproape identică cu precedenta (are însă altă stampilă); aceeași colecție, sub nr. inv. 1658.

www.cimec.ro

2. STAMPILE ENGLIFICE PE GÎTUL AMFORELOR ŞI STAMPILE ÎN RELIEF

În lipsa unor exemplare întregi de la Istria, am reprodus aici cîteva exemplare găsite la Callatis şi aflate la M. O. Buc. pentru ca cititorul să poată urmări mai uşor detaliile tipului de amfore din Heraclea găsite pe teritoriul nostru, tip căruia îi corespund cele mai multe torţi stampilate din grupa de faţă. Totodată îşi va putea da seama de dimensiuni, profile, stampilă şi detalii ale piciorului şi buzei.

Heraclea a avut cel puţin trei maniere diferite de stampilare şi tot atîtea forme, uşor de deosebit între ele, toate aparţinînd celei de a doua jumătăţi a secolului al IV-lea î.e.n.

Prima categorie o constituie amfora care nu purta stampile cu litere obişnuite în relief, ci cu litere adîncite, aşa zise englifice; stampila, fără ramă, era aplicată pe gît, nu pe toartă (această categorie formează majoritatea amforelor găsite la noi şi în sudul U.R.S.S.).

În genere, această stampilă nu conţinea nici un simbol şi cuprindea un singur nume propriu, împărţit deseori în două rînduri; numele era precedat foarte rar de prepoziţia ἐπί.

Celelalte două categorii au stampile obişnuite, în relief, pe toartă.

La noi predomină stampilele englifice din prima categorie (în text nr. 460, 461, 462, 463, 465, 466, 467, 468, 469, 472, 475, 477, 478, 479).

3. CELE CINCI TIPURI INDICATE DE I. B. ZEEST

O descriere mai exactă a tuturor tipurilor de amfore din Heraclea o face cercetătorul sovietic Zeest, la care ne-am referit şi mai sus pentru lotul de amfore găsite la Tanais şi în împrejurimi. Studiul lui Zeest se bazează pe opera fundamentală a lui B.N. Grakov[1], în care savantul sovietic face şi o clasificare cronologică.

El le împarte în numai două grupe cronologice:

Prima grupă este limitată între anii 350 şi 300 î.e.n., iar a doua între anii 300 şi 250 î.e.n.[2]. Un număr de patru amfore cu stampile englifice pe gît şi două fragmente găsite de Gaidukevici[3] în săpăturile de la Tiritake, confirmă, după celălalt material din complexele arheologice respective, sfîrşitul secolului al IV-lea şi începutul secolului al III-lea î.e.n.

În cuprinsul primei grupe cronologice, J.B. Zeest a reuşit să distingă trei tipuri de amforă, care se deosebesc destul de uşor între ele.

Reproducem aici aceste trei tipuri după desenele din „Kr. S." XXII, p. 49–50, iar mai jos tipurile IV şi V care aparţin, după acelaşi autor (p. 50–51), celei de-a doua grupe cronologice, adică anilor 300–250 î.e.n.

T i p u l. I. Forma perfect ovală; de la gură peste spinare, pînă jos la picior, o singură linie cu variate curburi line. Gîtul, cilindric în partea

[1] B. N. Grakov, Енглифические клейма на горлах некоторых эллинистических остродонных амфор 1, Moscova, 1926.

[2] E. M. Staerman, Керамические клейма из раскопок Мирмекия и Тиритаки 1935–1940 гг., în „M. I. A.", 1952, p. 392–393.

[3] V. F. Gaidukevici, Раскопки Тиритаки в 1935–1940 гг., în „M. I. A.", 1952, p. 109 şi urm. şi fig. 130.

www.cimec.ro

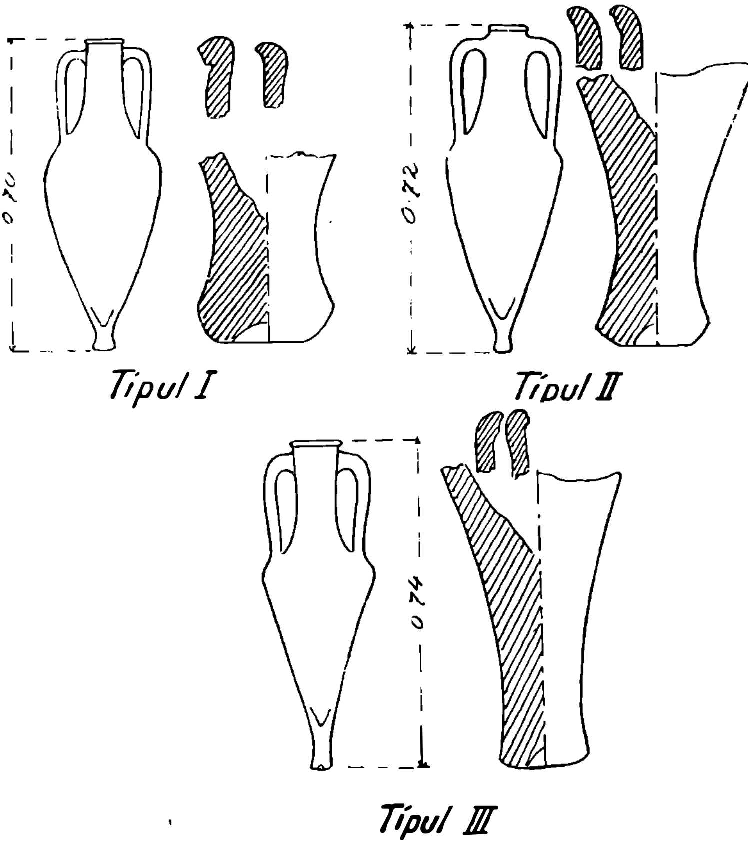

Fig. 33. — Cele trei tipuri din prima grupă cronologică a amforelor din Heraclea pontică (după studiul lui J. B. Zeest, în „Kr. S". XXII (1948), p. 49—51).

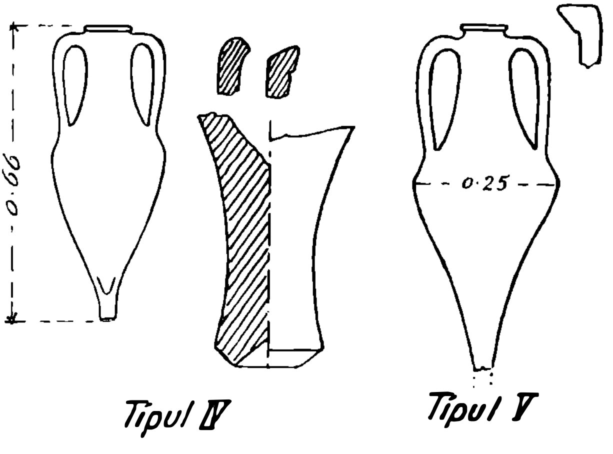

Fig. 34. — Tipurile celei de a doua grupe cronologice a amforelor de la Heraclea.

www.cimec.ro

superioară, se lărgeşte mai jos, unindu-se pe nesimţite cu corpul amforei. Diametrul gurii 0,100 m. Torţile, curbate, se strîng în partea inferioară: înălţimea 0,210 m. Diametrul la mijlocul amforei 0,260 m. Piciorul, rotunjit jos şi gol înăuntru, are o înălţime de 0,060 m. Înălţimea totală a amforei 0,700 m. Calitatea bună a pastei, proporţiile juste, eleganţa în ansamblu, arată că acest tip poate fi socotit ca formă reprezentativă a amforelor din Heraclea.

T i p u l I I. Se deosebeşte de primul mai ales prin silueta amforei, care în întregime nu mai este asemănătoare cu un ou. Gîtul nu este cilindric decît la mijloc : partea lui superioară se lărgeşte către gură, iar partea de jos se lărgeşte şi ea, mai brusc însă, pentru a forma spinarea amforei, cu umerii alungiţi. Torţile sînt mai groase şi mai puternic curbate. De la mijloc în jos, corpul nu mai este oval ca la primul tip şi cade în jos, subţiindu-se de la diametrul de 0,250 m pînă la 0,040 m, atît cît este grosimea piciorului, formînd un con cu vîrful în jos. Înălţimea torţilor 0,240 m, diametrul gurii 0,110 m, înălţimea totală a amforei 0,740 m.

T i p u l I I I. Este asemănător ca aspect general cu primul tip: umerii sînt rotunjiţi,, dînd întregului corp al amforei o formă ovoidală. Piciorul este mai subţire şi mai puţin gîtuit în partea de jos. Diametrul gurii 0,100 m, diametrul la pîntece 0,260 m, înălţimea torţilor 0,210 m, înălţimea totală a amforei 0,710 m.

T i p u l I V. Se detaşează de celelalte tipuri prin configuraţia totală a vasului, dar mai ales prin scurtimea gîtului, rotunjimea umerilor, apropierea torţilor de bază. Piciorul nu se termină prin acea uşoară umflătură ca la tipul I, ci este frînt deodată, formînd un vîrf de con.

T i p u l V. Este foarte asemănător cu tipul amforei mici din Thasos, atît ca formă generală, cît şi în cele mai mici detalii. Cercetătorii sovietici par a fi stabilit că în cele trei tipuri din prima grupă cronologică, nu se găsesc decît stampile cu nume proprii, fără eponimi, şi că numai în grupa a II-a se întîlneşte formula cu numele magistraţilor precedate de prepoziţia 'Επί.

4. STAMPILE ENGLIFICE GĂSITE LA ISTRIA

458

['Α]λκα-
[ν]ορο[υ]

— *Fără simbol* —1 ex.
— În depozitul şantierului Istria.
— La M.N.A. Inv. nr. 2587.
— ÎNTOCMAI la Staerman, „Kr. S.” XXXVI, p. 36, tab. 4, nr. 50-51.

www.cimec.ro

459. 'Αγορανό(μου) 'Αρίστο[νος]

— *Fără simbol* — 2 ex.
— În depozitul șantierului Istria, rebut, Sectorul X.
— La M.N.A. Inv. nr. 2588.
— NECUNOSCATĂ. La Staerman, „Kr. S." XXXVI, p. 36, tab. 3, nr. 9, apare titlul 'Αγορανόμου, dar cu numele Πυθόχριστος pe un urcior, nu pe amforă.

460 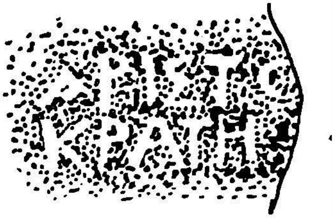 'Αριστο-κράτη(ς)

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria.
— La M.N.A. Inv. nr. 2594.
— ÎNTOCMAI la Staerman, p. 36, nr. 30.

461 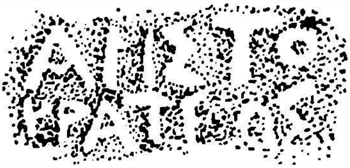 'Αριστο-κράτεος

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria.
— La M.N.A. Inv. nr. 2589.
— ÎNTOCMAI la Staerman, „Kr. S." XXXVI, p. 36, tab. 4, nr. 30.

462 'Αρίστων

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria.
— La M.N.A. Inv. nr. 2593.
— NECUNOSCUTĂ la Staerman. Numele la Pridik, 1917, p. 123, nr. 69.

www.cimec.ro

463 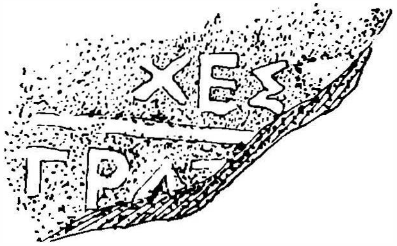 ['Αρ]χέσ-τρατ[ος]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2450.
— PROBABIL. Pe 'Αρχέστρατος, îl găsim la Pridik, 1917, pentru Thasos. Stampila noastră este însă a Heracleei.

464

Διονυσί(ου)

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2155.
— ÎNTOCMAI la Staermann, „Kr. S.", p. 36, tab. 4, nr. 37.

465 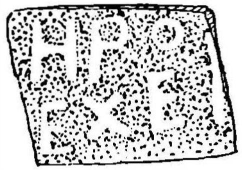 Ηρο Εχε (!)

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Din săpăturile şantierului Istria, 1955, Z_2, A, 1,45 m.
— La M.N.A. Inv. nr. 2771.
— NECUNOSCUTĂ.

466 Εὐκλείτου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2301.
— VARIANTĂ la Dumont, p. 314, nr. 102; apare şi Kerykeion. Numele se găseşte şi la Pridik, 1917, p. 26, nr. 622, pe altfel de stampile.

www.cimec.ro

467

Εὐκλε . . .
. . .ίωνο[?]

— *Fără simbol.* — 2 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie, şi în colecţia ing. I.M., nr. 13 c.
— La M.N.A. Inv. nr. 2447 şi col. ing. I.M.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 124, nr. 108.

468

[Εὐρ]υ-
[δ]άμο[υ] (?)

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
—La M.N.A Inv. nr. 2592.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 124, nr. 110.

469 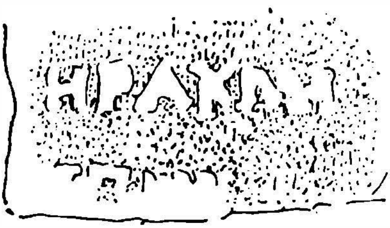

Ἡρακλ[είδ·ης]
[. . . . .] ?

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2446.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 124, nr. 111—114, numele imprimat cu Λύκων sau cu Κέρκινος.

www.cimec.ro

470 'Επὶ 'Ηρα[. . .] Ραιανα[. . .] ?

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2630.
— NECUNOSCUTĂ.

471 Καλλισθένη[ς]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I. după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2293.
— PROBABIL. Ca astinom sau producător Καλλισθένης apare foarte frecvent pe torțile de amforă din Pontul Euxin, dar totdeauna în complexul de 3 — 4 rînduri al unei stampile. Niciodată nu-l găsim singur. Ca nume izolat de producător, nu-l găsim nici pentru Rhodos, Cnidos sau Thasos. După forma și pasta torții, ca și după grafie, poate fi atașat — cu rezervă — la grupa Heraclea.

472 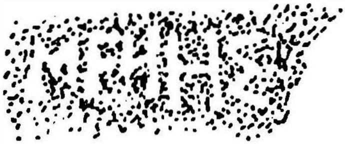 Μένης

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria.
— La M.N.A. Inv. nr. 2590
— VARIANTĂ ca nume la Pridik, 1917, p. 136, nr. 103, pentru un exemplar de la Albia, despre care Pridik crede a fi de la Rhodos. Stampila lui însă nu este englifică și nu este aplicată pe gît.

473 Μικί-ωνος

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2369.
— ÎNTOCMAI la Staerman, „Kr. S.", p. 37, fig. 84 a.

www.cimec.ro

474 MIKI / ONOC — Μικί / ονος

— *Fără simbol.* — 1 ex.

În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A.

— Variantă la precedenta. Aci avem C (lunar) în loc de Σ și O în loc de omega.

475 Νικοσπαίο(ς)

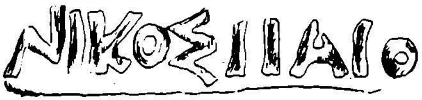

— *Fără simbol.* — 1 ex.

— În depozitul Șantierului Istria.

— La M.N.A. Inv. nr. 6141.

— Necunoscută.

476 Ἐπὶ [Ν]ίκωνος

— *Fără simbol.* — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria.

— La M.N.A.

— Necunoscută.

477 Νοσίων . . (?)

— *Fără simbol.* — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria.

— La M.N.A. Inv. nr. 2591.

— Probabil. Intregirea nu este sigură, numele nu e cunoscut.

www.cimec.ro

478

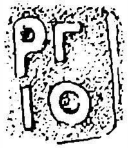

[. . . .]ρΥ
[. . .]ιο

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2445.
— PROBABIL. Fragmentul este prea mic şi nu poate fi întregit.

479

[Διονύ]σιος

— *Ciorchine.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria.
— La M.N.A.
— PROBABIL. Cea mai mare parte a stampilei este ştearsă. După literele păstrate, întregirea este posibilă.

480

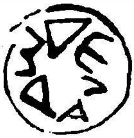

Δελαδ [σ sau μ] ?

— *Fără simbol.* — 1 cx.
— În depozitul şantierului Istria,din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 3342.
— PROBABIL. Cîteva stampile de forma „colăcel", cu literele neregulate şi neordonat aranjate în jur, sînt studiate de Staerman în lotul celor găsite la Tyras. Ea le atribuie (p. 38, tab. 4, p. 36—37) Heracleei. La p. 47 tab. 7, nr. 265—273, o altă serie de stampile „colăcel" nedescifrate complet şi neatribuite.

www.cimec.ro

481

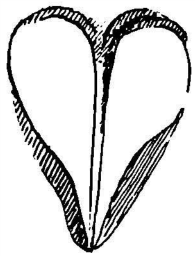

— *Frunză.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2354.

482 Να·ου (?)

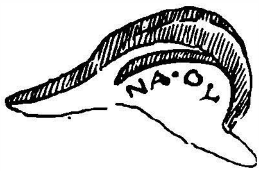

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile de la Istria, 1951, M.O. 49. P. 1.
— La M.N.A. Inv. nr. 2188.

483 Δη μήτ (ριος)

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2355.

— Probabil. Stampilele de tipul acesta, asemănător unei frunze, sînt foarte rare. Între cele aproape 1000 de stampile găsite la Istria, abia trei exemplare sînt de acest tip; una este complet anepigrafă, pe alta, numai pe jumătate imprimată, abia se văd cîteva litere, iar pe a treia, aproape sigur, numele lui ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ în trei rînduri.

Astfel de stampile în formă de frunză sînt destul de frecvente la Cnidos. Uneori, dar destul de rar, se găsesc între cele de la Rhodos. Ele nu

www.cimec.ro

pot fi clasate decît atunci cînd forma este bine imprimată, cînd legenda este clară, cînd numele poate fi atribuit ușor și cînd compoziția pastei și forma torții dau indicații pentru un oraș sau altul.

Astfel de stampile întîlnim și între cele clasate de Staerman (tab. 4, p. 36 — 37) între stampilele de producție heracleană găsită la Tyras.

La nici unul dintre cele patru centre de producție însă, Heraclea, Cnidos, Rhodos, Chersonesul tauric, n-am găsit pe Δημήτριος într-o astfel de stampilă — frunză. În felul acesta, ne găsim în imposibilitate de a face o atribuire precisă. Am făcut însă una relativă, bazată pe examinarea atentă a pastei ceramice și a tipologiei, clasînd stampilele, provizoriu, între cele produse la Heraclea Pontică.

www.cimec.ro

GRUPA A IV-a

CHERSONESOS

Materialul arheologic provenit din săpăturile efectuate în straturile cele mai vechi ale Chersonesului este, aproape în totalitatea lui, de proveniență ionică. El indică secolul al VI-lea î. e. n.

Din izvoarele vechi literare aflăm că orașul a fost colonizat abia în secolul al V-lea î. e. n., de către Heraclea pontică, odată cu Callatis. Se presupune însă că aceasta ar fi fost a doua colonizare, de astă dată dorică, care s-ar fi așezat peste cea veche, ionică. În orice caz, de aici încolo orașul rămîne și se dezvoltă ca așezare dorică. Epoca de înflorire a Chersonesului poate fi urmărită din secolele IV—III î. e. n., cînd chersonesiții și-au întins posesiunile asupra întregii peninsule.

Tot din izvoarele vechi se știe că pămînturile erau împărțite aici în loturi individuale și că cele mai de seamă mărfuri erau cerealele și vitele, peștele, mierea, sclavii, și — se pare — fînul abundent și de calitate superioară, care se recolta în regiunea Eupatoria. Inscripțiile vechi arată că tinerii chersonesiți erau puși să jure că nu vor vinde cerealele decît în orașul Chersonesos și că toate grînele de la țară vor fi exportate numai prin Chersonesos [1]. Ca și orașele regatului bosporan, Chersonesul furniza Atenei mari cantități de cereale. Vița de vie era cultivată peste tot, vinurile fiind, fie valorificate pe piața Chersonesului, fie trimise băștinașilor din stepă sau — mai ales — transportate pe apă și cu căruțele în regiunile cele mai depărtate ale Cubanului. Mai știm că încă din secolul al IV-lea î. e. n., Chersonesul fabrica țigle de acoperiș, cu care făcea concurență marilor producători de țigle din Sinope.

În epoca elenistică, relațiile politice, economice și culturale cu alte orașe au devenit mai strînse. În fruntea orașelor cu care Chersonesul întreținea legături permanente se găseau Miletul, Rhodosul, Delosul, Heraclea, Cyzicul etc. De asemenea, avea legături strînse, de ordin cultural și economic, cu orașele grecești de pe coasta de vest a Mării Negre.

În prima jumătate a secolului al II-lea î. e. n., Chersonesul s-a înfeudat politicii regilor Pontului, rămînînd multă vreme sub influența acestora. Mai tîrziu, în urma înfrîngerii lui Mitridate Eupator, a intrat, ca și Panticapaion, în sfera noii politici pe care au instaurat-o romanii.

[1] B. Latîșev, I. O. S. P. E., IV. 79.

www.cimec.ro

1. DEZVOLTAREA PRODUCŢIEI PROPRII DE AMFORE ŞI ŢIGLE STAMPILATE ÎN EPOCA ELENISTICĂ LA CHERSONESOS

Pînă la începutul secolului nostru se socotea că toate amforele stampilate, indiferent de tipul stampilei, provin exclusiv din oraşele greceşti insulare şi din Asia Mică. Mai exista şi părerea, izolată, că o categorie de amfore şi anume acelea stampilate cu numele astinomilor erau de fabricaţie locală (adică ar fi fost confecţionate chiar în centrele în care sînt găsite acum). Ambele concepţii erau greşite. Ulterior, studiile documentate ale savanţilor ruşi şi sovietici au stabilit că stampilele cu astinomi, nume de producător şi simboluri aparţin sigur unei producţii pontice. La început s-a crezut însă că centrele respective se găseau numai pe coasta asiatică, în primul rînd la Sinope, dar alţi cercetători ruşi şi sovietici au detaşat clar şi documentat din masa acestor stampile pontice cu numele şi titlul astinomilor, anumite tipuri care se diferenţiau de celelalte prin formă, conţinut şi pasta ceramică şi le-au atribuit Chersonesului. Toate aceste stampile pe amfore sînt scrise în dialectul doric. De atunci ştiinţa cunoaşte primul centru european în care se fabricau intens amfore cu torţi stampilate şi cu numele astinomilor.

E. M. Pridik, I. Mahov, B. N. Grakov, V. N. Jurghevici, iar în ultimul deceniu cercetători ca I. S. Kruşkol, E. Staerman, R. B. Ahmerov, V. V. Borisova şi alţii, au intensificat cercetările, bazîndu-se în special pe rezultatele săpăturilor arheologice mai noi.

Astăzi cunoaştem un număr de 118 nume proprii chersonesiene de astinomi şi de producători. Cea mai completă listă a lor o publică R. B. Ahmerov[1], care a grupat şi datat toate numele de astinomi de pe amforele din Chersonesos, într-un studiu analitic amănunţit, în care s-a folosit de următoarele materiale:

— monedele chersonesiene cu nume de magistraţi care apar şi pe stampilele de pe amfore;

— monumentele lapidare cu nume care se aseamănă cu cele de pe stampilele ceramice;

— complexele arheologice care au permis datarea stampilelor;

— particularităţile paleografice şi ortografice ale stampilelor;

— o atentă urmărire a numelor patronimice.

Savantul sovietic s-a folosit şi de vechile lucrări ale lui V. N. Jurghevici, Kostiusko-Waliujinici, A. V. Oreşnikov, I. Mahov, A. N. Zograf, E. M. Pridik şi B. N. Grakov, apoi de cele ale lui Simionov-Zuser, E. E. Ivanov, L. Elniţki, A. Jebelev şi ale altor cercetători moderni.

2. CARACTERISTICILE ŞI CRONOLOGIA AMFORELOR

In urma unei analize complete, R. B. Ahmerov a împărţit stampilele de la Chersonesos în patru grupe, după cum urmează:

Grupa I: sfîrşitul secolului al IV-lea — prima jumătate a secolului al III-lea î.e.n.

1 R. B. Ahmerov, Об астиномных клеймах эллинистического Херсонеса, în „V. D. I.", 1949, nr. 4, p. 99—125.

www.cimec.ro

Grupa II : mijlocul şi sfîrşitul secolului al III-lea î.e.n.

Grupa III : sfîrşitul secolului al III-lea — începutul secolului al II-lea î.e.n.

Grupa IV : sfîrşitul secolului al II-lea — începutul secolului I î.e.n.

La sfîrşitul lucrării, savantul sovietic a întocmit o interesantă listă, în care sînt cuprinse toate numele de astinomi şi părinţi ai acestora care

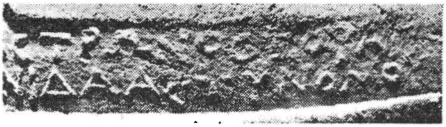

490

492

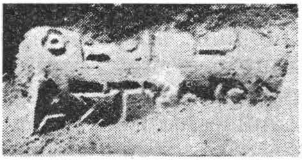

489

Fig. 35. — Diferite stampile chersonesiene.

se cunosc pînă acum pe stampilele amforelor fabricate în Chersonesos şi care sînt, după cum am spus, în număr de 118.

Considerînd că această listă este deosebit de importantă pentru urmărirea amforelor stampilate chersonesiene găsite pe teritoriul R.P.R., o publicăm în întregime în anexa de la sfîrşitul lucrării noastre, menţionînd în ultima coloană grupa cronologică în care este încadrat fiecare nume.

★

Particularităţile stampilelor de la Chersonesos le aflăm la prima vedere : găsim stampile de formă lungă şi îngustă, fără ramă, într-un singur rînd sau în două rînduri, în opoziţie cu stampilele din Asia Mică, care au trei, patru şi cinci rînduri, şi care sînt aşezate într-un cadru dreptunghiular, aproape pătrat. Stampilele chersonesiene se îngustează la mijloc şi se rotunjesc la cele două extremităţi, semănînd cu un pişcot. Literele sînt mari, elegante, cu aspect liber, cu spaţii largi între ele.

Altă caracteristică este că în general nu au nici o încadrare şi nu sînt însoţite de simboluri, aşa cum observăm cu regularitate la Sinope. Cazurile, în care apar şi simboluri, sînt foarte rare.

De cele mai multe ori numele astinomului este urmat de numele tatălui său. Această insistentă marcare a filiaţiunii o găsim la Chersonesos într-o măsură mult mai mare decît la Sinope (Ahmerov a publicat aproximativ 65 % stampile chersonesiene în care se înregistrează şi numele tatălui respectivului astinom).

De obicei, stampilele de producţie chersonesiană nu cuprind numele astinomului în acelaşi loc cu cel al producătorului. Se pare că numele producătorului era înregistrat pe cealaltă toartă, de cele mai multe ori sub forma unui monogram.

www.cimec.ro

Este interesant că în producția Chersonesului apar și amfore pe care stampila, tot fără ramă, nu este aplicată pe toartă, ci pe gît, cu scrisul în două-trei rînduri. Stampila este așezată vertical, ceea ce se datorește desigur unei influențe a Heracleei pontice.

Inceputurile olăriei stampilate la Chersonesos sînt datate de Grakov pentru a doua jumătate a secolului al IV-lea și începutul secolului al

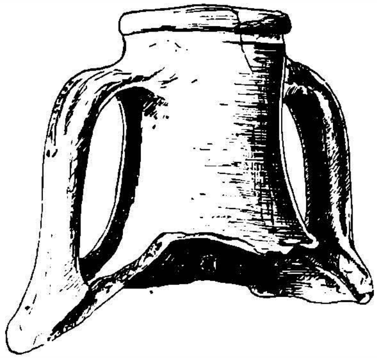

Fig. 36. — Stampilă din Chersonesos, aplicată pe toartă (după „V. D. I".1 (19), 1947 p. 166).

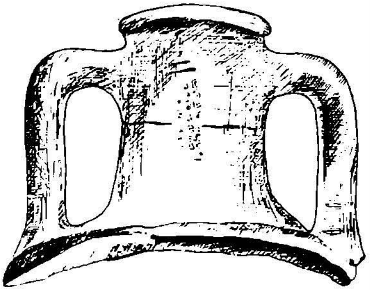

Fig. 37. — Stampilă din Chersonesos, aplicată pe gît după modelul Heracleei pontice („V.D. I". 1(19), 1947 p. 164).

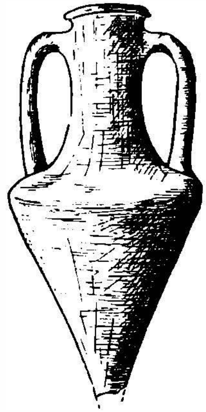

Fig. 38. — Amforă din Chersonesos, găsită la Kerci (după P. B. Ahmerov, în „V.D.I". 1 (19) 1947, p. 179).

III-lea î.e.n., cu o influență dorică pregnant marcată, atît în conținutul legendelor, cît și în forma grafică a stampilelor. Aceste stampile au continuat pînă la mijlocul secolului I î.e.n.

Pe teritoriul patriei noastre se găsesc destule fragmente de amfore și de torți stampilate care provin din Chersonesos. Nu s-a găsit însă nici o amforă întreagă și nici măcar părțile superioare ale vreuneia, pentru a putea cunoaște direct formele și profilul pe care le aveau.

În centrele arheologice din sudul U.R.S S. se cunosc amfore întregi, dar foarte puține. În 1900 săpăturile de la Chersonesos au dat peste un

www.cimec.ro

cuptor ceramic, în care se găseau 28 de amfore cu stampila aceluiași magistrat : Ἴστρων. Din nefericire cuptorul s-a prăbușit și toate amforele au fost distruse.

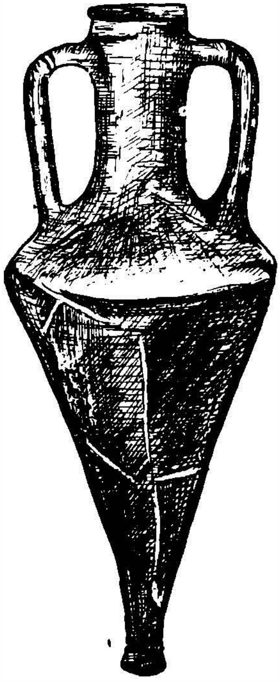

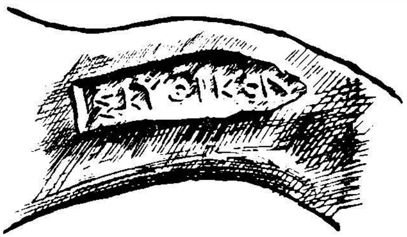

Fig. 39. — Amforă întreagă din Chersonesos, găsită în ultimele săpături arheologice de la Eupatoria, în Crimeea (cf. „Kr. S"., 58, 1955).

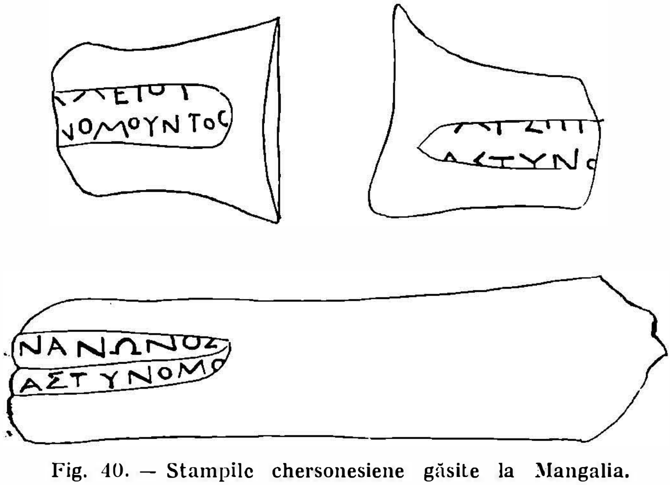

Fig. 40. — Stampile chersonesiene găsite la Mangalia.

O amforă întreagă a fost găsită cu alt prilej, la Kerci[1]. Stampila nu este lizibilă, însă Ahmerov este sigur că aparține Chersonesului.

[1] R. B. Ahmerov, **Амфоры древнегреческого Херсонеса**, în „V. D. I.", 1947, 1 (19) p. 170.

www.cimec.ro

Caracteristicile acestui tip de amfore sînt: înălţimea neobişnuită a gîtului şi forma lui cilindrică, cu un profil uşor intrat în ambele părţi; umerii vasului teşiţi şi rotunjiţi la extremităţi, de unde pereţii coboară, dînd părţii de jos a amforei o formă conică; toartele, puţin ovale în profil, sînt lungi; pornind curbat de sub buza gîtului, ele fac un uşor intrînd la extremitatea inferioară, care se lipeşte de umeri. Sfîrşitul piciorului nu s-a păstrat. Dimensiunile:

Înălţimea (fără picior)	0,470 m;
Diametrul maxim	0,235 m;
Înălţimea gîtului	0,220 m;
Diametrul gîtului	0,095 m;
Înălţimea torţilor	0,170 m.

O descoperire mai recentă dă prilejul să cunoaştem şi o amforă întreagă din Chersonesos, cu stampila ΣΚΥΘΙΚΩΝ. Ea a fost publicată de curînd[1] (desenul de mai sus, fig. 39, a fost executat după fotografie).

Cum în lucrarea de faţă nu ne-am ocupat decît de stampilele găsite pe teritoriul Istriei, am înregistrat în prezenta grupă (grupa IV) numai un număr de 27 stampile aparţinînd Chersonesului, dintre care 17 întregi, întregite sau numai atribuite, 10 fiind dublete.

Este interesant de remarcat că la un număr de 27 de exemplare, astinomul Ἴστρων fiul lui Ἀπολλωνίδας se repetă de cinci ori, iar numele astinomului Νάνων de şase ori.

La 20 km de malul mării, lîngă ferma de la Tatlageac din apropierea Mangaliei (nr. 19 în col. I. Mititelu) a mai fost găsită o stampilă a astinomului Νάνων. De la Callatis se cunoaşte un număr mult mai mare de stampile chersonesiene, dar nu avem să ne ocupăm aici de ele. Notăm numai că o stampilă găsită aici cu legenda Λυσίππου ἀστυνόμου ar putea fi inedită. Numele lui Λυσίππος este cunoscut la Pridik D. 87 şi la Ahmerov. nr. 72 după Mahov 60, dar nu ca astinom, ci ca tată al lui Ματρόδωρος. Alt fragment ne indică numele Ἡράκλεος (pentru cele trei fragmente de la Callatis, vezi fig. 40).

În ce priveşte stampilele de la Istria, ele pot fi clasate în grupe cronologice după cum urmează:

Grupa II — 250–200 î.e.n.

Αἰσχίνης	(nr. 485)
Ἀντίβιων	(nr. 486)
Θευγένης	(nr. 489)
Νάνων	(nr. 492)
Σωτάδας	(nr. 496 şi 497)

Grupa III în jurul anului 200 î.e.n.

Ἀθαναῖος	(nr. 484)
Δαμάτριος (?)	(nr. 487)
Δαμοκλῆς	(nr. 488)
Συρίσκος	(nr. 495)
Τελαμών	(nr. 498)

[1] M. A. Nalibnikina, Раскопки в Евпатории, în „Kr. S.", 58, 1955, p. 70, fig. 24.

www.cimec.ro

Grupa IV — 200 — 100 î.e.n.

Ἴστρων ὁ Ἀπολλωνίδα	(nr. 490)
Λύκων ὁ Ἀπολλωνίου	(nr. 491)
Σιλανός	(nr. 493)
Σῖμος ὁ Δαματρίου	(nr. 494)
Χορεῖος ὁ Λύκωνος	(nr. 500)

3. STAMPILE CHERSONESIENE GĂSITE LA ISTRIA

484

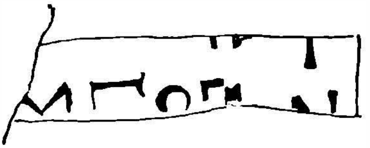

[Ἀθανα]ίου
[εἰσε]μπορίου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1949, Istria, Z. 3.
— La M. N. A. Inv. nr. 2596.
— ÎNTOCMAI în „V. D. I.", 1949, 3, Borisova, p. 87, tab. I, fig. 2-a, I cu sigma.
La nr. 3, alte 9 ex. cu același nume, cu C în locul lui Σ.

485

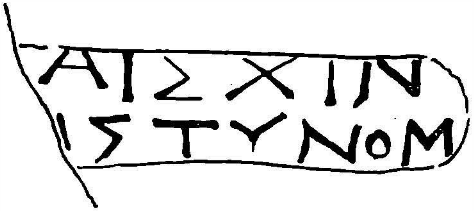

Αἰσχίν(ου)
ἀστυνόμ(ου)

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită la Istria, 1954, într-o periegheză de către D. Tudor, la pescărie, între movile.
— La M.N.A. Inv. nr. 2595.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 140, nr. 2.

486

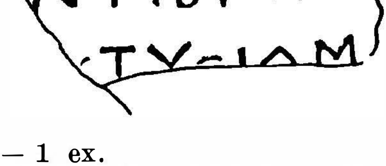

[Ἀ]ντιβίων(ο)
[ἀσ]τυνόμ[ο](υ)

— *Fără simbol* . — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2673.
— ÎNTOCMAI în „V.D.I.", 1949, 4, Ahmerov, tab. nr. 9.

www.cimec.ro

487

Δαματ[ρίου]
[ἀστυνο]μοῦντο[ς]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2431.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. D, nr. 38. — 3 ex.

488

Δαμ[οκλέος]
ἀστ[υνόμου]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
— La M.N.A. Inv. nr. 2469.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. D, nr. 39, şi în „V.D.I.", 1949, 4, Ahmerov, p. 108, fig. 7.

489

Θεογέν[ευς]
ἀστυνομ[οῦντος]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2127.
— ÎNTOCMAI în „V.D.I.", 1949, 4, Ahmerov, tab. nr. 53, după. Mahov, nr. 47, pentru Chersonesul Tauric. La nr. 54 din Tabela Ahmerov se găseşte un alt Θεογένης, ca fiu al lui 'Απολλωνίδα.

490

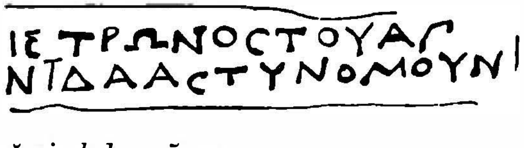

Ἴστρωνος τοῦ 'Απ[ολλω]
νίδα ἀστυνομοῦν[τος]

— *Fără simbol.* — 5 ex.
— Găsite : 1 (2132) în L. I (2132 A) în L. II după incendiul din 1944 ; 3 la punctul Sinoe—Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.
— La M.N.A. Inv. nr. 2132 şi 2132 A şi în colecţia ing. I.M. Bucureşti.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. D. nr. 74, şi în „V.D.I", 1949, 4, Ahmerov, p. 110, fig. 21, conf. tabela Ahmerov, nr. 57, după Mahov, nr. 51.

www.cimec.ro

491

[Λίκω]νος τοῦ 'Α[πολλω-
νί]ου ἀστυνομ[οῦντος]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2659.
— ÎNTOCMAI în „V.D.I.", 1949, 4, Ahmerov, p. 118, fig. 62, și p. 110, fig. 24.

492

[Νά]νωνος
[ἀστ]υνόμου

— *Fără simbol.* — 6 ex.
— Găsite: 2 (2071 și 2072 A) în L. I după incendiul din 1944; 2 (2313 și 2313 A) în depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație; 2 la punctul Sinoe — Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.
— La M.N.A. Inv. nr. 2071, 2071 A, 3213, 3213 A, și în colecția ing. I. M., București.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. D, nr. 90—91, și în „V.D.I.",1949, 4, Ahmerov, p. 107, fig. ca și în tabela Ahmerov, nr. 74, după Mahov, nr. 61.

493

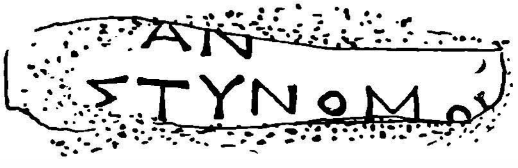

[Σιλ]άν[ου]
[ἀ]στυνόμου

— În depozitul șantierului Istria.
— La M.N.A. Inv. nr. 2598.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. D, nr. 120.

494

Σίμου τοῦ Δαμα[τρίου]
ἀστυνομοῦν[τος]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2670.
— ÎNTOCMAI în „V.D.I.", 1949, 4, Ahmerov, p. 110, fig 45, și în tabela Ahmerov, nr. 102, după Mahov, nr. 83. În text Ahmerov precizează că stampila aceasta, care nu se află la Pridik, a fost găsită în complexul arheologic elenistic tîrziu în săpăturile din Chersonesul Tauric.

www.cimec.ro

495

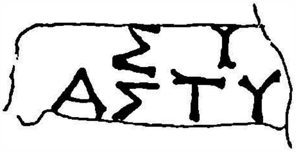

Συ[ρίσκου]
ἀστυ[νόμου]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria.
— La M.N.A. Inv. nr. 2597.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. D, nr. 127.

496

Σωτ[άδα]
ἀστ[υνόμου]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2099.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. D., nr. 132, şi în „V.D.I.", 1949, 4. Ahmerov, p. 107, fig. 25, la tabela Ahmerov, nr. 110; după Mahov, nr. 89.

497

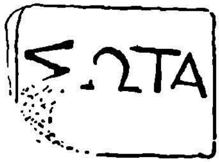

Σωτά(δα)

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1953, Tariverdi.
— La M.N.A. Inv. nr. 2599.
— **Asemănător la Pridik, 1928, tab. D, nr. 132, însă la noi prescurtat** şi fără titulatura astinomului.

498

Τελα-
μῶνος

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită la Istria, 1953, în malul săpăturii X, întîmplător, la surparea malului.
— La M.N.A. Inv. nr. 2687.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 142, nr. 40, între necunoscute, dar în ediţia din 1928, tab. D, nr. 134, găsim pe ΤΕΛΑΜΩΝ ca astinom în Chersonesos, confirmat de Mahov, nr. 60, tabela Ahmerov, nr. 111.

www.cimec.ro

499

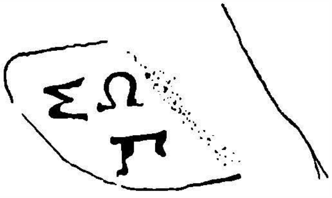

Σω . . .
ΠΡ

— *Fără simbol.* Monogramă. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2716.
— VARIANTĂ. Cu toate că din acest exemplar nu avem decît o parte a stampilei, totuşi monograma în care intră literele Π şi P precum şi începutul primului rînd cu Σω ne-au dat posibilitatea unei completări relative, dar a unei sigure clasificări a ei în grupa stampilelor din Chersonesos. Literele monogramate în cadrul stampilei sau alături, pe gîtul amforei, sînt caracteristice amforelor de provenienţă bosporană. Numele astinomului este frecvent la Chersonesos şi aproape necunoscut pentru alte localităţi. În ori ce caz Πρ în monogramă nu se cunoaşte la celelalte oraşe cu astinomi, nici la Rhodos, Thasos şi Cnidos. În tabela II, nr. 24 şi 25, din p. 107 a studiului lui Ahmerov din „V.D.I.", 1949, 4, găsim pe astinomii Σωτάδας şi Σώκριτος, iar alături la nr. 26, găsim monograma πρ pentru astinomul Φίλιππος. Toate trei stampile sînt din Chersonesos, de unde mai cunoaştem şi pe astinomul Σώκριτος (vezi pe Grakov, p. 274, cf. Ahmerov).

500

Χορέου τοῦ Λύκω[νος]
ἀστυνομοῦντος

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2672.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, Tab. D, nr. 143 şi apoi în „V.D.I.", 1, p. 122, nr. 118, în tabela lui Ahmerov (cu trimitere la p. 322) şi la Mahov, nr. 98.

Afară de acestea, încă 10 exemplare ilizibile.

www.cimec.ro

GRUPA A V-a

PAROS

În concurenţă cu Naxosul vecin, Parosul, despre care legendele spun că a fost populat la început de cretani şi arcadieni, iar mai tîrziu de ionieni (aceştia din urmă fiind chiar identificaţi prin săpături arheologice), devenise una din cele mai bogate insule, graţie exploatării carierelor de marmoră. Din Paros au plecat în secolul al VII-lea întemeietorii puternicei colonii din Thasos, insulă bogată în mine de aur. Tot ei au înfiinţat altă colonie importantă, Parion.

Aristocraţia Parosului, îmbogăţită de pe urma exploatării marmorei, n-a putut păstra independenţa oraşului. Un timp oraşul a fost supus perşilor. Ştim că în anul 489 î. e. n., Parosul a luptat împotriva lui Milthiade, iar după constituirea ligii de la Delos, a căzut sub dominaţia Atenei, ceea ce a avut drept rezultat instaurarea unui regim democratic.

Dar în anul 412 Parosul s-a răsculat împotriva Atenei, în acelaşi timp cu Thasosul, şi a restaurat regimul oligarhic.

La 404 oraşul trece sub dominaţia Spartei, şi la 378, aderînd la cea de-a doua ligă de la Delos, intră din nou sub stăpînirea Atenei.

La sfîrşitul secolului al III-lea î. e. n., cade sub stăpînirea macedoneană, apoi este dominat vremelnic de Rhodos; în anul 201 ajunge din nou sub macedoneni, fiind ocupat de Filip al V-lea, apoi din nou sub influenţa Rhodosului, şi în fine, după scurt timp, în anul 132 î. e. n., insula este alipită provinciei romane Asia [1].

1. SCURTE CONSIDERAŢII ASUPRA PREZENŢEI LIMITATE A AMFORELOR DIN PAROS.

După cum se va observa în cele ce urmează, pe teritoriul nostru se găsesc torţi de amforă din Paros în număr foarte mic. Se poate spune că sînt cele mai rare. Nu avem de loc, nici la noi şi nici în alte ţări, amfore întregi, astfel că tipul amforei din Paros n-a fost încă determinat. De aceea nu ne va fi posibil să facem o analiză a acestui tip.

[1] Cf. A. Momigliano, în *Encicl. ital.*, v° = Paros.

www.cimec.ro

Tot ce se poate spune este că — judecînd după torţile fragmentate ce s-au găsit — lutul, uşor roşcat, e de calitate bună, apropiindu-se din acest punct de vedere de fineţea lutului rhodian, de care se deosebeşte prin culoare.

După dimensiunile torţilor care apar în secţiune cu formă ovoidală plină, şi după proporţiile reduse ale stampilei, putem aprecia că Parosul avea amfore mici de 1/4 metret, asemenea celor din Thasos. Stampilele care au ajuns la cunoştinţa noastră sînt din cele mai simple : într-un cadru dreptunghiular îngust, numele oraşului, întreg sau prescurtat, scris normal ΠΑΡΙΟΝ şi uneori inversat: ΝΟΙϤΑΠ. Nici nu nume de magistrat şi nici un simbol sau nume de producător. Se cunosc şi cazuri în care omicron este înlocuit cu omega : ΠΑΡΙΩΝ[1].

501

Παρίο[ν]

— *Fără simbol.* — 2 ex.

— Găsite : una (2654) în L. II după incendiul din 1944 ; cealaltă (2380) în depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M.N.A. Inv. nr. 2654 şi 2380.

— Întocmai la Dumont, p. 387, nr. 1—2, unde numele apare în formele Παρίον - Παρίο(ν) şi Παρίων.

502

Παρί[ον]

— *Fără simbol.* — 2 ex.

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M.N.A. Inv. nr. 2376 şi 2374.

— Întocmai la Dumont, p. 387, nr. 1—2.

[1] Dumont, *op. cit.*, în „A. M. S. L.", p. 387, nr. 1—2.

www.cimec.ro

GRUPA A VI-a

RHODOS

La sfîrşitul secolului al IV-lea î. e. n., Rhodosul era încă cel mai puternic centru comercial al lumii elenistice. Prin situaţia lui geografică, el era cheia de boltă a trei continente : Asia, Africa şi Europa. Necontenitele lupte ce s-au dat pentru cucerirea şi stăpînirea Orientului după moartea lui Alexandru cel Mare au ocolit Rhodosul, care, pe lîngă puterea economică, mai deţinea şi pe aceea a unei forţe militare şi navale de care trebuia să se ţină seama, mai ales că oraşul era în alianţă cu Ptolemeu al lui Lagos. Numai după lupta de la Salamina cînd, în anul 306, flota lui Ptolemeu a fost distrusă, Demetrios piratul şi-a luat titlul de rege şi a atacat Rhodosul. Asediul a durat multă vreme. Rhodienii, ajutaţi cu alimente de Ptolemeu, Lisimah şi Casandros, au rezistat, şi un tratat de pace cu Demetrios a asigurat din nou libertatea Rhodosului, care a fost însă obligat să intre în coaliţia lui Antigonos. Din scrisorile lui Zenon (258 î. e. n.) reiese că pe vremea aceea, Rhodosul era cea mai importantă piaţă de schimb a mărfurilor feniciene şi egiptene în Mediterană[1].

În strălucitul său studiu sintetic asupra elenismului şi rolului său istoric, A. B. Ranovici ne arată în chip sugestiv cum de-a lungul secolului al III-lea, dezvoltarea meşteşugurilor a mers la pas cu dezvoltarea comerţului[2]. Încă de pe vremea lui Alexandru meşteşugurile şi comerţul începuseră să ia forme lărgite, mai ales după elenizarea generală a vieţii Orientului. În perioada diadohilor, o dată cu creşterea vieţii orăşeneşti, se dezvoltă tot mai mult meşteşugurile şi comerţul organizat. Importanţa Rhodosului a început să fie sporită în această epocă, graţie noilor oraşe şi noilor drumuri comerciale din Orient. Tocmai în această fază a dezvoltării vieţii economice, constatăm pătrunderea mărfurilor Rhodosului în părţile de nord şi de vest ale Mării Negre. O bună parte din amforele rhodiene cu stampilă aparţin acestei epoci. Negreşit tipurile anterioare de amfore nestampilate, găsite la Istria şi în oraşele bosporane, indică relaţii mult mai vechi. Rămîne fapt stabilit că, graţie puterii şi mai ales neutralităţii pe care şi-a putut-o păstra în timpul frămîntărilor din secolul III î. e. n., Rhodosul, sprijinit pe flota sa neangajată în lupte, şi-a putut răspîndi şi mai mult mărfurile la distanţe atît de mari.

---

[1] Rostovtzeff, S. E. H. H. W., p. 226–229.

[2] A. B. Ranovici, *Elenismul şi rolul lui istoric*, Bucureşti, Editura de stat pentru literatură ştiinţifică, 1953, p. 104, 124, 140–141, 143–144, 194, 228–229.

www.cimec.ro

Consideraţia de care se bucură Rhodosul către sfîrşitul secolului al III-lea este dovedită de faptul că fiind distrus de catastrofalul cutremur de pămînt din anul 222 î. e. n., toţi regii asiatici şi macedoneni, toate insulele şi oraşele cele mai depărtate i-au trimis ajutoarele lor, încît oraşul s-a putut reface cu o repeziciune extraordinară, reluîndu-şi cu şi mai multă vigoare poziţia de cel mai mare centru comercial[1]. Prosperitatea aceasta a dus la o rapidă creştere a averilor statului şi ale cetăţenilor, aşa cum arată şi istoricul Polibiu.

În cele aproximativ patru decenii de la sfîrşitul secolului al III-lea şi începutul secolului al II-lea (220—183), cît timp au durat luptele dintre ptolemei, seleucizi şi macedoneni, Rhodosul a reuşit cu abilitate să stea în afara lor şi să-şi continue pe scară mare activitatea agricolă, meşteşugărească şi comercială, rămînînd mereu cel mai mare centru economic internaţional. Chiar în jurul anului 200, cînd Filip al V-lea al Macedoniei a pus stăpînire pe Chersonesul Tracic şi a trecut în Asia Mică, distrugînd oraşele Pergamului şi ale Cariei care se aflau sub stăpînirea Rhodosului, chiar şi atunci Rhodosul încă nu cedează şi continuă să-şi transporte mărfurile pretutindeni.

Înaintea celui de al doilea război macedonean (197—196), care pune capăt hegemoniei lui Filip, Rhodosul intră în coaliţie cu Bizanţul şi cu Atena, coaliţie care îi asigură şi sprijinul Romei. Curînd după înfrîngerea lui Antioh, romanii, care nu puteau stăpîni încă direct în Orient, dădeau Rhodosului parte din posesiunile învinsului în Asia Mică, la nord de Taurus[2].

Constatăm dar că la această epocă, departe de a avea căile închise, Rhodosul era în alianţă cu Bizanţul, ceea ce îi asigura trecerea spre Marea Neagră, şi totodată în coaliţie cu Roma, a cărei flotă şi forţă militară stăpînea mările şi statele asiatice. Deci, departe de a fi nevoit să-şi rezume activitatea la propriul său teritoriu, Rhodosul căpăta şi alte teritorii bogate în Asia Mică. Tocmai în această epocă de prosperitate (220—170) se situează majoritatea amforelor din Rhodos, stampilate cu numele preoţilor Zeului Soare, găsite la Istria.

În anul 167, Roma, cu situaţia ei predominantă în Orient, ia sub directă protecţie Delosul, declarîndu-l port liber, desfiinţînd taxele de import şi export. Prin aceasta se dă o lovitură de moarte Rhodosului, care nu mai putea încasa un milion de drahme anual de la intrările şi ieşirile din portul său. Corăbiile cu mărfuri şi sclavi încep să se îndrepte acum către Delos, care se dezvoltă în detrimentul Rhodosului.

La sfîrşitul secolului al II-lea î. e. n., Rhodosul deşi este în declin, mărfurile sale nu încetează cu totul să plece spre pieţele îndepărtate. Abia pe la mijlocul secolului I î. e. n., Cassius reuşeşte să ruineze definitiv puterea economică şi politică a oraşului. De aici încolo, istoria nu mai are legătură cu problema noastră: nu mai găsim la Istria amfore rhodiene din această epocă tîrzie (sfîrşitul secolului I î. e. n.).

Căderea Rhodosului are, între alte consecinţe, şi pe aceea că permite reînvierea pirateriei. Piraţii ajung din nou să controleze mările şi porturile, încît, nici Atena nu poate scăpa de atacurile lor.

---

[1] Polibiu, V, 88 (cf. A. B. Ranovici, *op. cit.*, p. 312—313).
[2] A. B. Ranovici, *op. cit.*, p. 143.

www.cimec.ro

1. DETERMINAREA TIPO-TEHNOLOGICĂ A AMFORELOR RHODIENE

Materialul clasat ca provenind din centrul de producție al Rhodosului formează aici patru serii diferite, după particularitățile stampilelor. Aceste serii corespund capitolelor 2, 3, 4 și 5 după cum urmează:

Fig. 41. — Stampile rhodiene de formă circulară, cu stema orașului la mijloc (mărite 2/1).

În cap. 2 sînt cuprinse stampilele de formă circulară, cu stema orașului la mijloc (floarea de rodie) și cu legenda în jurul ei.

Cap. 3 cuprinde stampilele dreptunghiulare cu legenda în 2 și 3 rînduri, în care numele preotului este precedat de prepoziția ἐπί.

Cap. 4 însumează stampilele secundare, unele numai cu numele producătorului, altele cu numele producătorului și lunile anului, stampile care se aplicau separat pe cea de a doua toartă a amforei.

www.cimec.ro

Sub nr. 5 am înregistrat, prin desene sau prin litere tipografice, stampilele sigur rhodiene, dar neîntregite de noi. Ele au primit un număr de ordine, dar n-au fost trecute în indicele general.

★

Criteriile pentru determinarea tipului amforei rhodiene, găsite pe teritoriul patriei noastre, pot fi rezumate astfel:

Lutul clisos, fără ingrediente, a fost bine spălat și frămîntat, apoi bătut și nu călcat cu piciorul, cum se făcea în alte părți. Poate a fost

Fig. 42. — Stampile dreptunghiulare cu prepoziția ἐπὶ (mărite 2/1).

chiar malaxat. Are granule mici invizibile, iar rarele corpuri străine sînt microscopice. Arderea s-a făcut la o temperatură de peste 900°, fără ca pămîntul să ajungă la vitrificare și la deformare. În spărtură apare o masă compactă și uniformă, așa cum nu găsim la nici o amforă din alte centre de producție din această epocă.

De asemenea culoarea roz pal, aproape totdeuna prezentă la amforele rhodiene, n-o găsim la amforele din alte centre de producție.

Angoba, care acoperă partea exterioară a vasului, este destul de groasă. Zeama de caolin formează un strat izolator uniform, de culoare cenușie deschis, cu ușoare nuanțe roz pal și la atingere dă senzația de gras-soporos. N-a fost o simplă mînjire făcută cu cîrpa sau cu peria, pentru a se da vasului o față frumoasă. Aceasta se poate vedea printr-o atentă examinare a gurii amforei.

Într-adevăr, se observă în interior dunga regulată la care a ajuns zeama de caolin atunci cînd vasul a fost introdus în baia specială de angobare. Sînt însă și unele amfore rhodiene cărora nu li s-a aplicat angoba

www.cimec.ro

Fig. 43. — Numele producătorilor pe stampile aplicate separat pe cea de a doua toartă (mărite 2/1).

www.cimec.ro

propriu-zisă prin îmbăiere. Aceste amfore au primit doar o spoială, ceea ce se cunoaşte după urmele lăsate de perie, măturică sau cîrpă, după amprentele degetelor lucrătorului şi după faptul că urmele de îmbăiere dinăuntrul gurii amforei lipsesc cu totul.

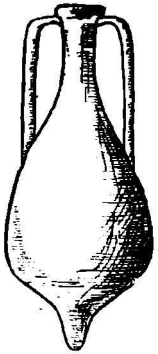

Fig. 44. — Tipul amforei rhodiene importate la Atena (înălţimea totală 0,78 m, lungimea torţilor 0,30 m).

Este sigur că Rhodosul a avut două tipuri deosebite de amfore de export. Este mai întîi tipul publicat de Dumont[1], după amforele studiate de el la Atena.

Despre acest tip nu avem motiv să vorbim aci, pentru că el n-a fost găsit la Istria, nici la Callatis, nici la Tomis şi nicăieri în cuprinsul teritoriului ţării noastre. Socotind după cele cîteva amfore rhodiene găsite întregi la noi, precum şi după majoritatea părţilor componente principale: gîturi cu torţi, vîrfuri sau pîntece, în părţile noastre au circulat altfel de amfore decît la Atena.

Credem totuşi instructiv să reproducem desenul tipului rhodian de la Atena publicat de Dumont la pagina 13, cu atît mai mult cu cît forma lui este cu totul deosebită de a amforelor importate la noi.

Amfora rhodiană cunoscută la noi este de forma unui ou, în opoziţie cu forma conică alungită a amforelor din Thasos, Sinope şi Heraclea. Ea poate fi deci deosebită fără nici o dificultate de oricare din celelalte amfore comerciale, chiar înainte de a cunoaşte forma şi conţinutul stampilei.

Dăm mai jos (fig. 45) tipul acestei amfore, pe care o reproducem cu toate detaliile după amfora găsită acum 50 de ani de Gr. Tocilescu la Spanţov, pe Dunăre, nu departe de Bucureşti, şi publicată de dînsul fără profile şi fără dimensiuni[2].

Este locul să relevăm că amforele rhodiene întregi, care s-au găsit în diferite centre greceşti din regiunea Bosporului Cimmerian sau în gorodiştele de pe Cuban[3], sînt exact de tipul aceleia găsite pe teritoriul nostru, neprezentînd nici cea mai mică deosebire. De altfel şi tipul care se găseşte în colecţiile Ermitajului, prezentat de Pridik în lucrarea sa din 1917, este absolut identic.

Dimensiunile:

Înălţimea	— 0,800 m
Diametrul max. la pîntece	— 0,334 m
Diametrul gurii	— 0,120 m
Înălţimea gîtului	— 0,250 m
Diametrul piciorului	— 0,050 m
Înălţimea piciorului	— 0,040 m
Înălţimea torţilor	— 0,300 m
Diametrul torţii	— 0,035 m

Buza gurii, uşor profilată în afară, este teşită în interior, torţile pornind de la 0,04 m, sub partea inferioară a buzei, nu merg orizontal, ci pleacă

[1] A. Dumont, *op. cit.*, p. 13, fig. 1.

[2] Gr. Tocilescu, *Monumente epigrafice şi sculpturale de la Muzeul naţional de antichităţi*, Bucureşti, 1902, p. 182—183.

[3] I. V. Anfimov, *op. cit.*, în „M. I. A." 23, 1951, p. 173, tab. 6, fig. 9; E. M. Pridik, *op. cit.*, 1918, p. 1, fig. 1.

www.cimec.ro

lansat în sus şi coboară după aproximativ 0,08 m, vertical, pînă aproape de extremitatea pîntecului, de care sînt lipite.

Latura orizontală a torţii formează cu cea verticală un unghi ascuţit, aşa cum se vede în desenul pe care îl înfăţişăm aici (fig. 45) după amfora

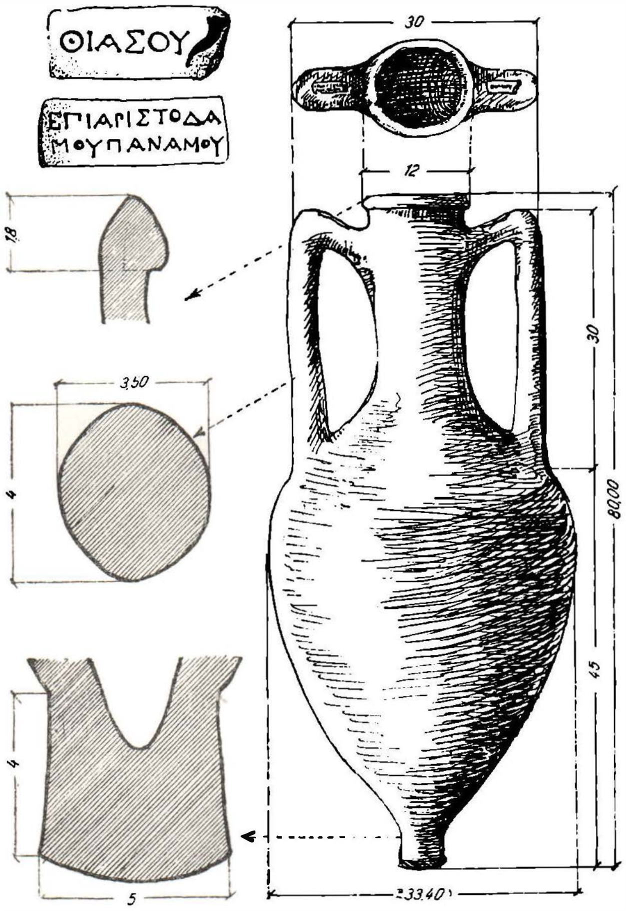

Fig.. 45. — Amfora găsită de Gr. Tocilescu la Spanţov, lîngă Bucureşti.

lui Gr. Tocilescu şi după o toartă aproape întreagă (fig. 46) găsită la Istria. Aceasta constituie încă una din particularităţile amforelor rhodiene, tot aşa cum particulară este şi forma rotundă a torţilor, în opoziţie cu cea ovală, de multe ori turtită, a amforelor din celelalte centre de producţie.

Găsim totuşi, între resturile amforelor rhodiene de la Istria şi o altă formă de torţi (fig. 47), care în loc să meargă oblic în sus în afara amforei, pornesc să se încovoaie imediat de sub buză, formînd o curbură a mînerului, deci în interior dispare unghiul ascuţit. Dar şi aici mînerul este aproape rotund şi nu oval. Caracteristic este şi piciorul amforei rhodiene,

www.cimec.ro

care apare compact, adică nu are sub el un gol, ca la alte amfore, iar talpa nu este orizontală, ci uşor albiată (detalii şi profile în fig. 45).

Stampila Rhodosului nu este întotdeauna aceeaşi, aşa cum se întîmplă la alte centre de producţie. Cunoaştem trei tipuri clar distincte ale acestor stampile (exemplificări fig 42—43). Primul tip (**cap. 2, începînd** cu **nr.** 503) îl constituie stampila perfect circulară, care are totdeauna

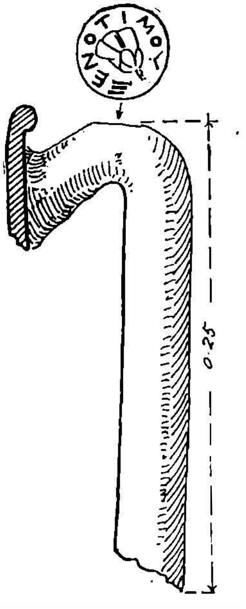

Fig. 46. — Toartă rhodiană de la Istria (nr. 2544 inv. M. N. A., nr. 523 din text).

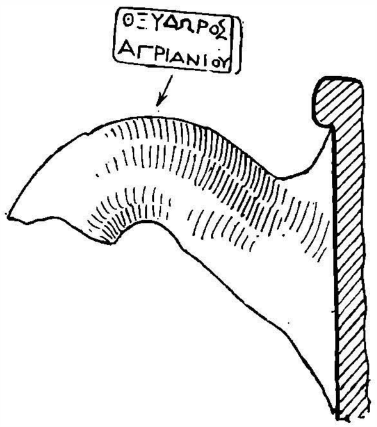

Fig. 47. — Alt tip de toartă rhodiană (nr. 635 din text).

la centru *floarea de rodie*, simbol principal al oraşului în secolele IV-II î.e.n. (s-a spus greşit că acest simbol ar reprezenta un trandafir sau crin).

Imediat în interiorul stampilei se observă de obicei o linie circulară, după care urmează legenda, scrisă tot circular, începînd din partea de jos a florii de rodie şi mergînd către stînga şi rareori către dreapta. Altă linie circulară, de astă dată dublă, închide spaţiul legendei. În golul rămas la centru este aşezat simbolul (vezi cap. 2). Fac excepţie cazurile în care floarea de rodie lipseşte şi cercul rămîne gol la mijloc. Constatăm două dimensiuni în această serie : prima cu diametrul de 0,032 şi a doua cu 0,022 m.

Legenda cuprinde în cele mai multe cazuri numele întreg al preotului-magistrat, precedat de prepoziţia ἐπί, urmat cîte o dată de numele unei luni a anului. Scrisul şi întreaga execuţie a stampilei sînt de cel mai frumos stil, indicînd epoca de splendoare elenistică a Rhodosului.

Al doilea tip (cap. 3, începînd cu **nr.** 534) e caracterizat de stampila dreptunghiulară, cu dimensiuni variate, în care legenda este dispusă pe două rînduri şi în cele mai multe cazuri pe trei rînduri, cuprinzînd

www.cimec.ro

de asemenea numele magistratului eponim și luna. Foarte rar, aproape de loc, vre-un simbol.

Dimensiuni 0,050 × 0,020; 0,040 × 0,015; 0,03 × 0,010 m.

Una din stampilele dreptunghiulare mici (0,030 × 0,010 m) pe care este reprezentată figura lui Helios văzută din față ori Soarele schematizat (nr. 554, 562, 569, 574, 595) poate fi considerată ca un tip aparte. În genere, numele preotului-magistrat este precedat și aici de prepoziția ἐπί. Numele este dispus în două rînduri, rareori într-un singur rînd.

Socotim această formă ca un tip secundar (cap. 3).

Ultimul tip îl găsim în cap. 4 cu stampilă dreptunghiulară, îngustă, cuprinzînd un singur nume, fără nici un simbol și fără prepoziția ἐπί. Este numele producătorului, uneori însoțit și de numele lunii. Dimensiuni medii: 0,040 × 0,015 m (în general stampilele rhodiene se aplicau pe amîndouă torțile amforei; pe una stampila oficială, cu numele preotului și cu stema orașului, pe cealaltă, stampila simplă a producătorului).

În această serie se găsesc și unele stampile ale producătorilor cu alte proporții ale dreptunghiului, în care de obicei scrisul e pe două rînduri: numele producătorului și luna (nr. 609, 610, 619, 624, 625, 635, 639, 640). Uneori numai numele producătorului, împărțit în două rînduri (nr. 623, 631, 632, 633) (vezi cap. 4).

Categoria aceasta o putem împărți în grupa 4 A pentru cele într-un rînd și grupa 4 B pentru cele în două rînduri.

Numărul total al torților grupate în cap. 2 este de 31 de exemplare diferite, în care am inclus și două stampile rotunde, fără floare de rodie (nr. 529 și 531).

Din 11 preoți eponimi, cuprinși în grupa respectivă, cel puțin 7 sînt datați pentru anii 220—180: Ἀγέμαχος, Αἰνησύδαμος, Ἱέρων, Καλλικράτης, Καλλικρατίδας, Ξενόφαντος Φιλόδαμος.

Pe ceilalți nu-i gasim în lista din Pauly-Wissowa[1].

În seria 3, în care sînt grupate 73 de stampile dreptunghiulare, de la nr. 534 la 606, apar cu mai multă insistență formele lunare ale lui *sigma* și *epsilon* (nr. 557, 561, 562) și chiar *omega* dublat și întors. Forme grafice de felul acesta găsim și la nr. 625, 639, 652.

În cap. 4 stampilele, socotite deocamdată ca neîntregibile, n-au fost luate în considerare decît cu titlu informativ. Unele dintre ele prezintă defecte de imprimare, altele au fost aplicate pe pasta moale și au îmbîcsit spațiul dintre litere; altele n-au dat reproduceri bune din cauză că stanța era prea uzată sau necurățită; în unele cazuri se remarcă și greșeli de grafie.

La toate aceste dificultăți se mai adaugă și acelea care au fost provocate de timp și de întrebuințare; rosătură, descompunere sau spărtură forțată. Am crezut totuși că nu putem lăsa de o parte această categorie. Pentru o bună regulă am făcut o înregistrare de ordine, cu desene acolo unde a fost posibil și numai cu litere tipografice în cazurile cînd desenarea n-a fost posibilă.

Am dat și la această categorie indicațiile obișnuite: loc de găsire, colocație și nr. de inventar.

[1] Hiller von Gaertringen, 1931, în R. E., Suppl. 5.

www.cimec.ro

Deosebit de această categorie, mai înregistrăm şi un număr de 50 de stampile, care, după caracteristicile pastei, după forma torţilor, a stampilelor şi a conţinutului (atît cît s-a mai păstrat) aparţin fără nici o îndoială Rhodosului şi trebuie socotite în ansamblul acestora.

Înregistrăm dar, pentru stampilele rhodiene de diferite categorii, un număr total de 281 de exemplare.

Cum în acest total se cuprind—în număr aproape egal—stampile oficiale şi ale producătorilor, fiecare ocupînd numai una din cele două torţi, trebuie să socotim că numărul real al amforelor rhodiene găsite la Istria este de numai 140.

Grupa VI pentru Rhodos se încheie cu:

— Lista preoţilor eponimi de pe stampilele amforelor rhodiene găsite la Istria. La această listă am adăugat o coloană cuprinzînd anii în care au funcţionat respectivii preoţi — magistraţi (datarea este făcută după Pauly-Wissowa-Kroll, Suppl. 5 Hiller von Gaertringen, 1931).

— Lista numelor de producători, calificaţi astfel de noi după faptul că se găsesc în stampilele secundare de pe a doua toartă sau că nu sînt precedaţi de prepoziţia ἐπί.

— Lunile anului marcate pe stampilele rhodiene de la Istria, cu transpunerea lor în lunile calendarului actual.

— O totalizare a frecvenţei mai mari sau mai mici a lunilor, din care reiese că, din cele 13 luni rhodiene, numai lunile Διόσθυος şi Θευδαίσιος n-au fost găsite pe nici o amforă.

În dreptul fiecărui post din aceste liste alfabetice este notat numărul curent din corp, la care se referă trimiterea.

2. STAMPILE CU FLOARE DE RODIE LA MIJLOC

503 ἐπὶ Ἀγεμάχου

— *Floare de rodie* cu frunze neclare. — 1 ex.

— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica, la 2,30 m adîncime.

— La M.N.A. Inv. nr. 2550.

— VARIANTA. La Pridik, 1917, p. 1, nr. 1, 2, 3, apare acelaşi text scris liniar şi cu simbolurile capul lui Heracles şi stea, iar rotund, la nr. 4, 5; Ἀγέμαχος apare cu lunile Καρνεῖος şi Ὑακίνθιος şi nu fără lună.

www.cimec.ro

504 [. . . .] Αἰνέα

— *Floare de rodie* cu frunze. Ruptă. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2216.
— PROBABILĂ la Pridik, 1917, p. 21, nr. 453 — 454, dar stampila noastră, ruptă, pare a fi avut şi numele unei luni, la stînga; la nr. 455, 456, 457, Αἰνέα apare cu lunile 'Αγριάνιος, Βαδρόμιος şi Σμίνθιος.

505 Αἰνέα ['Αρτ]α[μι]τίου

— *Floare de rodie* înconjurată de un cerc. — 1 ex.
— În depozitul Istria, din vechile săpături fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2190.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 22, nr. 455—457, apare cu lunile 'Αγριάνιος, Βαδρόμιος şi Σμίνθιος, dar nu cu 'Αρταμίτιος.

506 Αἰ[νέα 'Αγρια]νίου

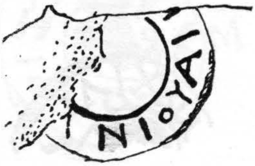

— *Cerc.* Ruptă. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2222.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 22, nr. 455.

www.cimec.ro

507 Αἰνέα Ἀγριανίου

— *Floare de rodie* cu peduncul. — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica, la minus 2,00 m.
— La M.N.A. Inv. nr. 2549.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 22, nr. 455.

508 ἐπὶ Αἰνησιδάμου Θεσμο[φ]ορίου

— *Floare de rodie* cu frunze, înconjurată de un cerc. — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2625.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, la p. 3, nr. 27, nu apare cu luna Θεσμοφόριος ci numai cu Ἀγριάνιος.

509 ἐπὶ Αἰσχίν[α] Δ[αλίου]

— Probabil *Floare de rodie* înconjurată de un cerc. Ruptă. — 1 ex.
— Găsită în L. I. după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2219.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 3, nr. 38, dreptunghiulară în 2 rînduri.

www.cimec.ro

510 ['Αν]τιγόνου

— *Floare de rodie* cu frunze. Ruptă. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2203.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 22, nr. 483—484.

511 'Αντιγόνου [Πάν]αμος

— *Floare de rodie* cu frunze neclare. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2202.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 22, nr. 485, apare 'Αντίγονος urmat de Θεσμοφορίου şi scris inversat.

512 'Αριστοκλε[ῦ]ς

— *Floare de rodie* cu frunze, înconjurată de un cerc. — 3 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
— La M.N.A. Inv. nr. 2541, 2542, 2543.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 23, nr. 527—528. (Exemplarul nostru nr. 2541 poartă semnul K sub toartă, la gîtul amforei).

www.cimec.ro

513

[ἐπὶ Γόρ]γωνος
Πανάμ[ου]

— *Floare de rodie* cu frunze, înconjurată de un cerc, a cărui parte de jos e formată dintr-o ghirlandă. — 1 ex.

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M.N.A. Inv. nr. 2215.

— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 7, nr. 126, lipseşte Πάναμος.

514

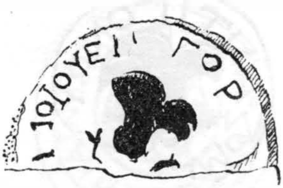

ἐπ[ὶ] Γόρ[γωνος
Ὑακ]ινθίου

— *Floare de rodie* cu frunze neclare. Ruptă. — 1 ex.

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M.N.A. Inv. nr. 2217.

— VARIANTĂ. Alte luni la Pridik, 1917, p. 7, nr. 126. Ὑακίνθεος apare în stampila dreptunghiulară de la nr. 131.

515

Δαμοκράτευς

— *Floare de rodie* cu frunze neclare, înconjurată de un cerc. — 5 ex.

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2201, a, b, c, d, e.

— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 24, nr. 558—560, şi p. 25, nr. 561—571. (De remarcat că deşi la fel cu următoarea stampilă înregistrată aici, are o mărime neobişnuit de redusă ; 2 cm diam., faţă de cele normale cu 3,5 cm diam.)

www.cimec.ro

516 Δαμοκράτευς

— *Floare de rodie* cu frunze neclare, înconjurată de un cerc dublu. — 3 ex.

— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.

— La M.N.A. Inv. nr. 2179, a, b.

— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 24, nr. 558 — 560, şi p. 25, nr. 561—571.

517 Δαμοκράτευς

— *Cerc* dublu fără floare de rodie. — 1 ex.

— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.

— La M.N.A. Inv. nr. 2174.

— VARIANTĂ. La Pridik 1917, p. 24, nr. 558—560, şi p. 25, nr. 561—571. În mijlocul cercului dublu aexistat o floare; la Pridik floarea e clară la toate exemplarele. Înclinăm a crede că în stampila noastră floarea a lipsit de la început.

518 Ἑλλανίκου

— *Floarea de rodie* cu frunză neclară, înconjurată de un cerc. — 2 ex.

— Găsită în L. I. după incendiul din 1944. 2 Săpături Istria 1955, Z_2, car. 23 —0,60 m.

— La M.N.A. Inv. nr. 2207 şi 2769.

— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 26, nr. 614.

www.cimec.ro

519 ἐπὶ Ἱέρωνος 'Α[ρταμιτί]ο[υ]

— *Floare de rodie.* — 1 ex.

— Găsită în L. I. după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2206.

— Asemănător la Pridik, 1917, p. 11, nr. 200—207, unde textul este scris liniar și inversat.

520 ἐπ[ὶ] Καλλικράτευς Θεσμοφο[ρί]ου

— *Floare de rodie* cu frunze neclare, înconjurată de un cerc dublu. — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2401.

— Asemănător la Pridik, 1917, p. 11, nr. 211—212, dar cu alte luni, iar la nr. 213 întocmai, însă cu stampilă dreptunghiulară cu 4 rînduri,

521 [ἐ]πὶ Καλλ[ι]κρα[τί]δα

— *Floare de rodie* cu frunze, înconjurată de un cerc. — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— Întocmai la Pridik, 1917, p. 11, nr. 219.

www.cimec.ro

522 ἐπὶ Μυτίωνος Δαλίου

— *Floare de rodie* cu frunze neclare, înconjurată de un cerc. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2209.
— Întocmai la Pridik, 1917, p. 13, nr. 256.

523 Ξενοτίμου

— *Floare de rodie.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
— La M.N.A. Inv. nr. 2544.
— Întocmai la Pridik, 1917, p. 31, nr. 785—786.

524 [ἐπ]ὶ Ξενο[φ]άντου Πανάμου

— *Floare de rodie* cu frunză neclară, înconjurată de un cerc. — 1 ex.
— Găsită în L. I. după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2213.
— Variantă. La Pridik, 1917, p. 14, nr. 285, apare același text scris liniar iar la nr. 283, același text, scris circular, apare cu Βαδρόμιος, nu cu Πάναμος.

www.cimec.ro

525 [ἐπ]ὶ [ἱ]ερέως Ξεν[οφ]άντου

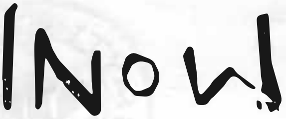

— *Floare de rodie* cu frunze, înconjurată de un cerc. — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2204.

— VARIANTĂ. La Dumont, p. 114, nr. 6, textul este scris liniar, MONI este incrustat pe gîtul amforei înainte de ardere, vertical de sus în jos. (Acest adaos este numai la amfora noastră).

526 ἐπί Πυθοδώρου Δαλίου

— *Floare de rodie* înconjurată de un cer.—1 ex.

— Găsită in L. I după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2212.

— VARIANTĂ. La Pridik 1917, p. 17, nr. 344, 345, Πυθόδωρος apare cu lunile Πάναμος și Ὑακίνθιος, iar la p. 135. nr. 69, 70 cu lunile Ἀγριάνιος și Θεσμοφόριος. În toate cazurile scris liniar și niciodată rotund și nici Δάλιος.

527 ἐπὶ Πυθοδώρου Πανά[μου]

— *Floare de rodie.* — 1 ex.

— Găsită în săpăturile de la Istria, 1954, sectorul Zidului elenistic, car. 133, la 2,50 m.

— La M.N.A.

—VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 17, nr. 344, are stampila pătrată, iar Dumont, p. 108, nr. 235 cu Ἀγριάνιος și nu cu Πάναμος.

www.cimec.ro

528 Σθέννδα

— *Floare de rodie* cu frunze. — 1 ex.
— Găsită în L. I. după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2211.
— NECUNOSCUTĂ la Dumont şi la Pridik. La Pape găsim numele Σθενίδας.

529 ἐπὶ [Φι]λο[δάμ]ου
Θεσμ[οφ]ορί(ου)

— *Cerc* fără floare de rodie. — 1 ex.
— Găsită în L. I. după incendiul din 1944.
— La M.N.A. nr. 2620.
— VARIANTĂ la Dumont, p. 112, nr. 261–263, dar nu cu luna aceasta. La Pridik, 1917, p. 19, nr. 400 apare cu Θεσμοφόριος, rotund, dar cu floare la mijloc, nu cu cerc gol ca la noi.

530 [Φι]λωνίδα[ς]

— *Scut.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2340.
— VARIANTĂ. La Dumont, p. 112, nr. 266–267, Φιλωνίδας apare cu scris liniar şi cu Helios. La Pridik, 1917, p. 33, nr. 858, apare Φιλονίδας fără altă indicaţie, iar la p. 20, nr. 404, găsim ἐπὶ Φιλονίδα în două rînduri orizontale.

www.cimec.ro

531 Φιλωνίδας

— *Fără simbol.* — 1 ex. Fără punct în centrul cercului.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2338.
— VARIANTĂ. La Dumont, p. 112, nr. 266—267, Φιλωνίδας apare cu scris liniar și soarele ca simbol.
— La fel cu precedenta la Pridik.

532 [. . . . 'Αγρι]ανίου

— *Floare de rodie.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2621.
— În lipsa oricărui indiciu nu putem atribui vreunui magistrat stampila respectivă cu atît mai mult cu cît luna 'Αγριάνιος se întîlnește la mai toți magistrații.

533 Σμινθίου Α[. . . . . . .]

— *Floare de rodie* cu frunze, înconjurată de un cerc. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La Facultatea de istorie a Universității ,,C. I. Parhon'', București.
— VARIANTĂ. Stampilele de la nr. 517 și 529 nu poartă la mijloc urmele vreunui simbol, deci n-am considerat că simbolul s-a șters și de aceea le-am înregistrat cu cerc gol. Cele două stampile rotunde de la nr. 530—531, fără floare de rodie la mijloc, le-am atașat acestei grupe numai pentru că Φιλωνίδας este foarte frecvent la Rhodos, totuși trebuie să facem ușoare rezerve asupra clasării lor.

Stampilele de la nr. 532—533 ne-au îngăduit înregistrarea lunilor 'Αγριάνιος și Σμίνθιος, dar n-am încercat o completare, deoarece o singură literă sau fragmentul unei singure litere ne-ar fi putut expune unor erori.

www.cimec.ro

3. STAMPILE DREPTUNGHIULARE CU NUMELE PREOŢILOR EPONIMI

534

[ἐπὶ 'Αγε-]
μάχου
'Υακινθίου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2292.
— VARIANTĂ. La Dumont, p. 77, nr. 6—7, dar nu cu 'Υακίνθιος; la Pridik, 1917, p. 1, nr. 1—5, dar fără această lună.

535

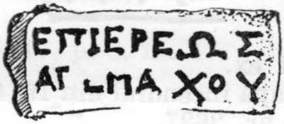

ἐπ' ἱερέως
'Αγ[ε]μάχου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2356.
— NECUNOSCUTĂ. La Dumont, p. 77, nr. 5—6—7, 'Αγέμαχος apare cu luni şi fără luni, dar în toate cazurile fără ἐπ' ἱερέως. Nici Pridik, 1917, nu o semnalează.

536

ἐπὶ 'Α[γ]ε-
στράτου
'Αγριανίου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 2, nr. 6.

www.cimec.ro

537

ἐπ' ἱερ[έ]-
ως 'Αγε-
στράτου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2072.
— NECUNOSCUTĂ. La Dumont, p. 77, nr. 8, apare cu 'Αγριάνιος dar fără ἐπ' ἱερέως . Nu figurează la Pridik, decît la p. 2, nr. 6—10 cu diferite luni, și numai în forma ἐπὶ 'Αγέστρατος.

538

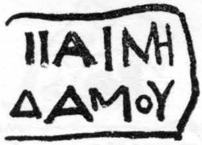

[ἐ]πὶ Αἰνη-
[συ]δάμου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2627.
— VARIANTĂ. La Pridik și la Dumont, fără ἐπ' ἱερέως îl găsim numai în stampile rotunde și cu diferite luni.

539

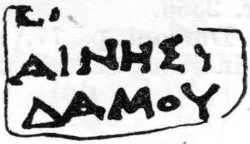

ἐ[π' ἱερέως]
Αἰνησυ-
δάμου

— *Fără simbol.* — 2 ex.
— Găsite : una (2567) în săpăturile din 1953, Istria, Sectorul X C, A, la 2,60 m ; cealaltă (2239) în L. I după incendiul din 1944.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 2, nr. 25.

540

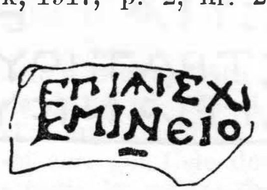

ἐπὶ Αἰσχί(να)
Σμινθίο[υ]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsite în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2279.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 3, nr. 38, Αἰσχίνας este urmat de Δάλιος.

www.cimec.ro

541

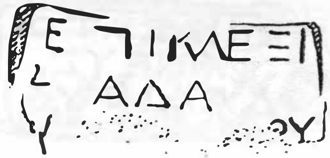

ἐπὶ Ἀλεξι-
άδα
Ὑ[ακινθί]ου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1950, Istria, Secțiunea mare.
— La M.N.A. Inv. nr. 2189.
— ÎNTOCMAI la Dumont, p. 80, nr. 27, și la Pridik 1917, p. 3, nr. 46.

542

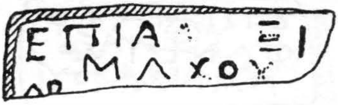

ἐπὶ Α[λε]ξι-
μάχου
Ἀρ[ταμιτίου]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria.
— La M.N.A.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 3, nr. 47.

543

ἐπὶ Ἀλεσιμά-
χου
Πανάμου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2623.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 3—4, nr. 47—49, cu alte luni dar nu cu Πάναμος.

544

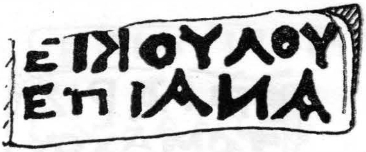

ἐπὶ Ἀνα-
ξιβούλου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2280.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 4, nr. 54—55, Ἀναξίβουλος apare cu lunile Ἀγριάνιος și Θεσμοφόριος; scrisul nu este inversat ca în stampila noastră.

www.cimec.ro

545

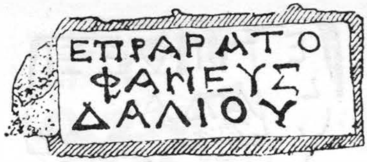

ἐπὶ Ἀρατο-
φάνευς
Δαλίου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, Istria, Sectorul I, stratul elenistic I.
— La M. N. A. Inv. nr. 2560.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 4, nr. 60.

546

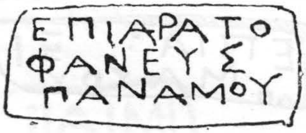

ἐπὶ Ἀρατο-
φάνευς
Πανάμου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— La punctul Sinoe—Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.
— În colecția ing. I. M., București.
— VARIANTĂ. Pridik, 1917, p. 4, nr. 58—63, nu are pe Ἀρατοφάνης cu Πανάμου.

547

ἐπὶ Ἀριστεί(δα)
Καρνείο[υ]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2305.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 5, nr. 70—71—72, și la p. 132, nr. 13, apare cu lunile Δάλιος, Θεσμοφόριος și Ὑακίνθιος, dar nicăieri cu Καρνεῖος.

548

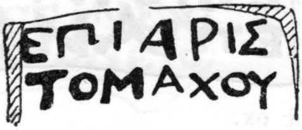

ἐπὶ Ἀρισ-
τομάχου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2252.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 5, nr. 82.

www.cimec.ro

549

[ἐπὶ] Ἀριστ[ο]-
μένε[υς]
Ἀρταμ[ιτίου]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2299.
— Întocmai la Pridik, 1917, p. 5, nr. 86. (La Pridik litera N este inversă)

550

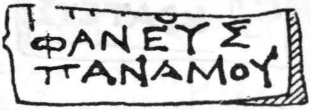

ἐπ[ὶ Ἀριστο]-
φάνευς
Πανάμου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1951, Istria, Sectorul X.
— La M. N. A. Inv. nr. 2562–3875.
— Variantă. La Dumont, p. 85, nr. 64–69, nu este cu Πάναμος. La Pridik 1917, p. 132, nr. 18, numai cu Δάλιου și circular cu floare.

551

[ἐ]πὶ Ἀρίστωνος
[Ὑ]ακινθίου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2240.
— Întocmai la Pridik, 1917, p. 6, nr. 96.

552

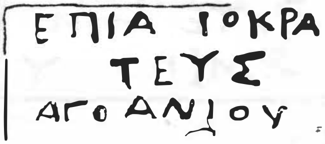

ἐπὶ Ἀ[ρμ]οκρά-
τευς
Ἀγριανίου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe–Zmeica.
— La M. N. A. Inv. nr. 2172.
— Variantă la Dumont, p. 86, nr. 72, unde apare fără lună, și numai în două rînduri.

www.cimec.ro

553 .....]XI
ΔΑΜΟ-
....AN... — [ἐπὶ 'Αρ]χι-
δάμο[υ]
['Αγρι]αν[ίου]

— *Fără simbol.* — 1 ex.

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M. N. A. Inv. nr. 2282.

— VARIANTĂ. La Dumont, p. 86, nr. 76, şi la Pridik, 1917, p. 6, nr. 102—106 cu alte luni.

554

ἐπὶ 'Αρχο-
κράτευς

— *Capul lui Helios* în faţă, la stînga.—3 ex.

— Găsite: prima (2290) în L. I după incendiul din 1944; a doua la punctul Sinoe—Zmeica; a treia în exploatarea carierei de nisip.

— La M. N. A. Inv. nr. 2290 şi în colecţia ing. I. M., Bucureşti.

— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 7, nr. 110, apare acelaşi text, dar fără simbol.

555

ἐπὶ 'Αρχοκρά-
τευς
'Αρταμιτίου

— *Fără simbol.*—1 ex.

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2291.

— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 7, nr. 112, 'Αρχοκράτης apare numai urmat de 'Αγριάνιος şi scris circular, în jurul unei flori.

556

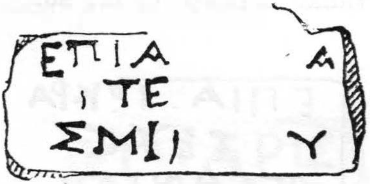

ἐπὶ 'Α[ρχοκρ]ά-
τε[υς]
Σμι[νθίο]υ

— *Fără simbol.*—1 ex.

—Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2250.

— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 7, nr. 112, 'Αρχοκράτης apare urmat de 'Αγριάνιος şi scris circular, în jurul unei flori, nu în trei rînduri orizontale.

www.cimec.ro

557

ἐπὶ Ἀστυ-
μήδευς
Ἀγριανίου

— *Fără simbol.*—1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2254.

— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 7, nr. 113—116, Ἀστυμήδης apare cu lunile Θεσμοφόριος și Σμίνθιος sau Ἀγρίανιος însă este precedat de ἐπ' ἱερέως. În toate stampilele cu Σ nu cu c (lunar) ca la noi.

558

[ἐπὶ] Αὐτοκράτ(ευς)
Βατρομίου

— *Fără simbol.*—1 ex:

— La punctul Sinoe—Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.

— În colecția ing. I. M., București.

— VARIANĂ. La Pridik, 1917, p. 7, nr. 117—125, însă cu alte luni.

559 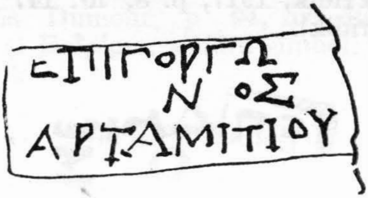

ἐπὶ Γόργω-
νος
Ἀρταμιτίου

— *Fără simbol.* — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2683.

— VARIANTĂ la Dumont, p. 87, nr. 82, fără Ἀρταμίτιος. Nici Pridik nu are această lună în toată seria cu Γόργων de la p. 7, nr. 126—132.

560 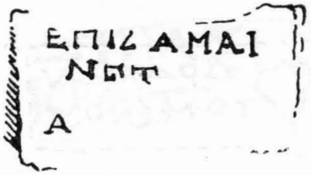

ἐπὶ Δαμαι-
νέτ[ου]
Ἀ[......]

— *Fără simbol.* — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2306.

— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 8, nr. 135—36, Δαμαίνετος apare cu lunile Δάλιος și Ὑακίνθιος; la noi este sigur Ἀγριάνιος sau Ἀρταμίτιος.

www.cimec.ro

561 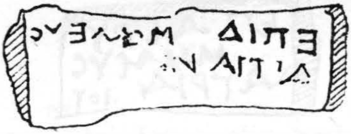

ἐπὶ Δ[α]μοκλεῦς
᾽Αγριαν[ίου]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1951, Istria, Z, nr. 5.
— La M. N. A. Inv. nr. 2192.
— VARIANTĂ la Dumont, p. 88, nr. 84, dar nu cu ᾽Αγριάνιος.
— La Pridik, 1917, p. 8. nr. 148, apare întocmai, dar cu scrisul normal, iar la p. 133, nr. 23, cu Σμίνθιος şi cu scrisul normal (la noi Sigma lunar, nu unghiular ca la Pridik).

562 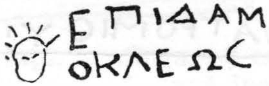

ἐπὶ Δαμ-
οκλεῶς

— *Helios* în faţă, la stînga. — 1 ex.
— La punctul Sinoe—Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.
— În colecţia ing. I. M., Bucureşti.
— ÎNTOCMAI. La Pridik, 1917, p. 8, nr. 147 (la noi Sigma lunar nu unghiular ca la Pridik).

563 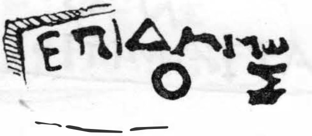

ἐπὶ Δάμω-
[ν]ος

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2302.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 8. nr. 151, Δάμωνος apare urmat de Σμίνθιος, care ar putea fi şi la noi, dacă stampila ar fi întreagă.

564

Δρακον-
τομένου

— *Floare de rodie,* la stînga. — 1 ex.
— La punctul Sinoe—Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.
— În colecţia ing. I. M. , Bucureşti.
— PROBABIL. Dumont, p. 185, nr. 266, are ἐπὶ Δρακοετομένου pentru Cnidos cu un caduceu. Cum stampila noastră are floarea de rodie, am atribuit-o Rhodosului.

www.cimec.ro

565

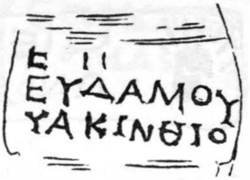

ἐπ' [ἱερέως]
Εὐδάμου
Ὑακινθίο(υ)

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2421.
— VARIANTĂ la Dumont, p 94, nr. 131—136, fără Ὑακίνθιος şi la Pridik, 1917, p. 9. nr. 155—161, cu alte luni.

566

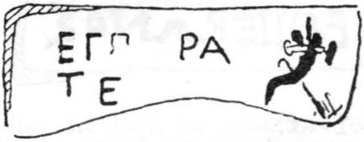

ἐπὶ [Εὐκ]ρά-
τε[υς]

— *Cornul abundenţei.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, Istria, Sectorul I, strat elenistic I.
— La M. N. A. Inv. nr. 2571.
— VARIANTĂ. La Dumont, p 94, nr. 128—130, ἐπὶ Εὐκράτευς apare cu luna Δάλιος şi Βαδρόμιος şi fără simbol.
Lipseşte la Pridik

567 ΕΠΙ ΘΡΑ..ΔΑΜΟΥ ἐπὶ Θρα[συ]δάμου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, Istria, Sectorul III, la 2,45 m.
— La M. N. A. Inv. nr. 2578.
— VARIANTĂ. La Dumont, p 97, nr. 152, Θρασύδαμος este urmat de Πάναμος, iar la nr. 154 de 'Αρταμίτιος; la nr. 153 este fără lună, dar este scris pe o stampilă în formă de frunză, nu pe una dreptunghiulară, obişnuită. La Pridik, 1917, p. 10, nr. 194, apare ca simbol, Soarele.

568

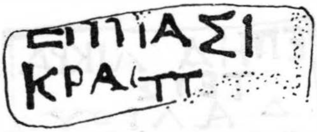

ἐπὶ 'Ιασι-
κράτ[ευς]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2268.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 10, nr. 197—199, ἐπὶ 'Ιασικράτευς apare pe stampilă liniară cu luna Δάλιος şi pe două circulare, cu alte luni, dar nu fără lună ca la noi în stampilă dreptunghiulară.

www.cimec.ro

569

[ἐπὶ] Ἱέ-
[ρ]ωνος

— *Helios* la stînga. — 1 ex.
— Găsită la Istria 1954, în rebut, Sectorul X.
— La M. N. A.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 11, nr. 201.

570

ἐπὶ Ἱέρωνος

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
— La M. N. A. Inv. nr. 2546.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 11. nr. 206, cu grafia tîrzie şi cu Σμίνθιος şi nu fără lună ca la noi.

571

ἐπὶ Ἱέρωνος
Πανάμου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— La punctul Sinoe—Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.
— În colecţia ing. I. M., Bucureşti.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 133, nr. 41.

572

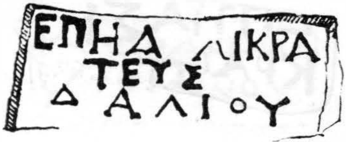

ἐπὶ Καλ[λ]ικρά-
τευς
Δαλίου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2236.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 133, nr. 42, acelaşi text este scris circular, în jurul unei flori.

www.cimec.ro

573 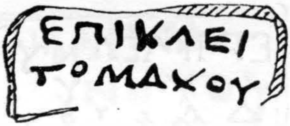

ἐπὶ Κλει-
τομάχου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2228.
— Întocmai la Pridik, 1917, p. 12, nr. 224.

574

ἐπὶ Κλ[ε]-
ωνύμου

— *Capul lui Helios* în faţă la stînga, 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2232.
— Întocmai la Pridik, 1917, p. 12, nr. 232.

575 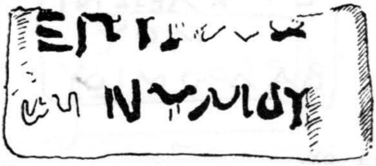

ἐπὶ [Κλε-
ω]νύμου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1915—1916, Istria, 1 ex.
— Nu cunoaştem colecţia.
— Întocmai la Pârvan, H., VII, p. 35, şi la Dumont p. 99, nr. 169.

576

ἐπ' ἱερέως
[Κ]λε[ω]νύ[μο]υ

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2238.
— Variantă la Pridik, 1917, p. 134, nr. 50,

www.cimec.ro

577

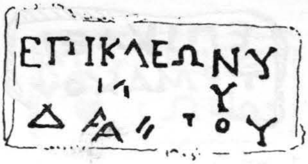

ἐπὶ Κλεωνύ-
μ[ο]υ
Δαλίου

— *Fără simbol.* Dublă frapă. — 1 ex.
— În depozitul M. N. A., provenind de la Istria, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2330.
— VARIANTĂ la Dumont, p. 99, nr. 167—169, fără Δάλιος. Nici Pridik, nu o cunoaşte cu această lună, la p. 12, nr. 232—237.

578

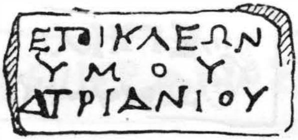

ἐπὶ Κλεων-
ύμου
'Αγριανίου

— *Fără simbol.* —1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2233.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 12, nr. 233 — 237. Κλεώνυμος apare cu lunile 'Αρταμίτιος, Θεσμοφόριος, Καρνεῖος si Πάναμος, iar unele din ele sînt scrise circular, în jurul unei flori.

579

ἐπὶ Κλεωνύ-
μου
Βαδρομίου

— *Fără simbol.* —1 ex.
— La punctul Baia-Hamangia, Movila de lîngă Siloz.
— În colecția ing. I. M., Bucureşti.
— VARIANTĂ. La Dumont, p. 98, nr. 105, stampila este circulară, cu floare la mijloc şi ἐπὶ Κλεωνύμου urmat de Πάναμος.

580

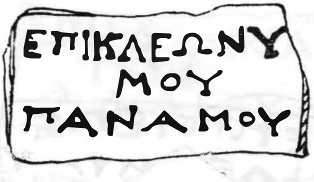

ἐπὶ Κλεωνύ-
μου
Πανάμου

— *Fără simbol.* —1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2262.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 12, nr. 236—237, şi p. 134, nr. 51, apare acelaşi text, dar scris circular în jurul unei flori.

www.cimec.ro

581 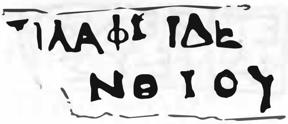

[ἐπ]ὶ Λαφείδε[υς]
[Σμι]νθίου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 12—13, nr. 246—251, Λαφείδης apare cu lunile Ἀγριάνιος, Βαδρόμιος, Δάλιος și Πάναμος.

582 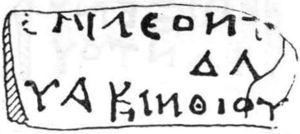

ἐπὶ Λεοντ[ί]-
δα
Ὑακινθίου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria.
— La M. N. A.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 13, nr. 251, nu apare cu luna Ὑακινθίος ci numai cu Ἀγριάνιος. (La noi literele **N** sînt inversate).

583 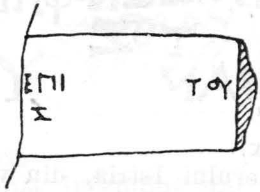

ἐπὶ [Ξεναρέ]του
Σ[μινθίου]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria.
— La M. N. A.
— VARIANTĂ la Dumont, p. 104, nr. 203, dar cu altă lună.

584

ἐπὶ Ξενο-
στράτου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2296.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 14, nr. 272, și p. 134, nr. 53, apare același text scris circular în jurul unei flori sau stele.

www.cimec.ro

585

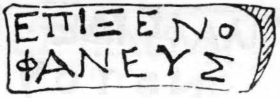

ἐπὶ Ξενο
φάνευς

— *Fără simbol.* —1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2253.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 14, nr. 274, textul e scris circular în jurul unei flori. La p. 14, nr. 275—282 şi la p. 134, nr. 57—60, apare cu diferite luni, iar la p. 134, nr. 55—56, apare cu simbolurile stea cu 8 colţuri şi capul lui Helios. La noi dreptunghiular, fără lună, fără simbol.

586

ἐπὶ Ξενο-
φάντου

— *Fără simbol.* — 2 ex.
— Găsite : unul în depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie şi celălalt (2624) în L. II după incendiul din 1944.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti, şi la M. N. A. Inv. nr. 2624.
— ÎNTOCMAI la Dumont, p. 104, nr. 210.

587

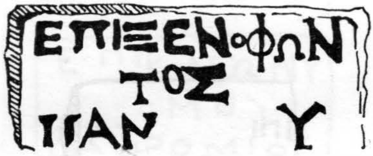

ἐπὶ Ξενοφῶν-
τος
Παν[άμο]υ

— *Fără simbol.* —1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
—La M. N. A. Inv. nr. 2271.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 15, nr. 290—291.

588

ἐπ' ἱερέως
Παυσανία
Πε[δαγεί]τνυ

— *Fără simbol.* —1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2249.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 15, nr. 294, apare numele fără lună, scris circular în jurul unei flori, la nr. 295—313 apare cu diverse luni, dar fără ἱερέως, iar la nr. 305 apare ἐπ' ἱερέως Παυσανία urmat de Θεσμοφόριος.

www.cimec.ro

589 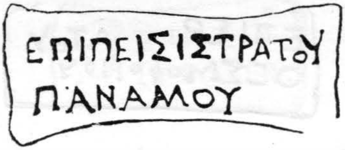

ἐπὶ Πεισιστράτου Πανάμου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
— La M. N. A. Inv. nr. 2177.
— Întocmai la Pridik, p. 16, nr. 315—316.

590 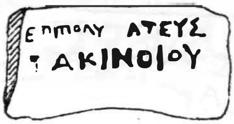

ἐπὶ Πολυ[κρ]άτευς Ὑακινθίου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2247.
— Variantă. La Pridik, 1917, p. 16, nr. 334, Πολυκράτης este urmat de Βαδρόμιος și textul este scris circular în jurul unei flori.

591 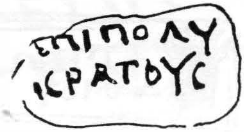

[ἐ]πὶ Πολυκράτους

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2243.
— Variantă. La Pridik, 1917, p. 16, nr. 329—333, Πολυκράτης apare cu lunile Ἀγριάνιος, Ἀρταμίτιος, Καρνεῖος și Πάναμος, În stampila noastră lipsește numele lunii.

592 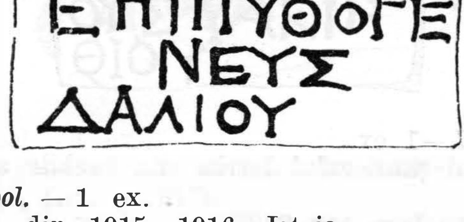

ἐπὶ Πυθογένευς Δαλίου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1915—1916, Istria.
— Nu cunoaștem colecția,
— La Pârvan, H., VII, p. 35, nr. 30.

www.cimec.ro

593

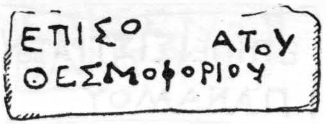

ἐπὶ Σο[στρ]άτου Θεσμοφορίου

— *Fără simbol.*—1 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
— La M. N. A. Inv. nr. 2171.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 18, nr. 361—362, Σώστρατος apare fără lună și cu capul lui Helios.

594

ἐπὶ Συμμά[χο]υ Ἀγ[ριανίου]

— *Fără simbol.*—1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2628.
— VARIANTĂ. La Dumont, p. 109, nr. 239—243, Σύμμαχος nu apare cu Ἀγριάνιος. Nici la Pridik, 1917, p. 17, nr. 347—349, nu se cunoaște cu această lună.

595

ἐπὶ Σω-δάμου

— *Capul lui Helios*, în fața la stînga.—1 ex.
— Săpăturile din 1951, Istria, Sectorul III, la 0,95 m.
— La M. N. A. Inv. nr. 2568.
— ÎNTOCMAI la Dumont, p. 110, nr. 247, și la Pridik, 1917, p. 17. nr. 350.

596

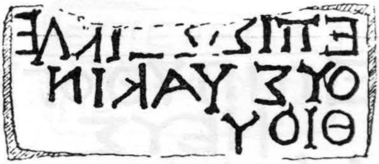

ἐπὶ Σω[σ]ικλέ-ους Ὑακιν-θίου

— *Fără simbol.*—1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2238.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 18, nr. 359—360, dar nu inversat și nici cu Ὑακίνθιος.

www.cimec.ro

597

ἐπὶ Σω-
στράτου

— *Helios* (?), la stînga. — 1 ex.
— La punctul Baia, Movila de lîngă Siloz.
— În colecția ing. I. M., București.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 18, nr. 361—362.

598

[ἐ]π[ὶ]
[Τι]μάρχου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2303.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 18, nr. 368.

599

ἐπὶ
[Τι]μάρχ[ου]

— *Spic* între cele două rînduri. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 88, nr. 268, fără spicul de grîu.

600

ἐπὶ Τιμα-
[σα]γόρα

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
— La M. N. A. Inv. nr. 2176.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 18, nr. 369—370, este indicat și simbolul coroană sau capul lui Helios, care ar putea fi și la noi, dacă stampila ar fi întreagă.

www.cimec.ro

601

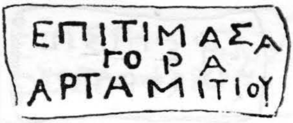

ἐπὶ Τιμασα-
γόρα
'Αρταμιτίου

— *Fără simbol.* —1 ex.
— La punctul Sinoe—Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.
— În colecția ing. I. M., București.
— VARIANTĂ. La Dumont, p. 110, unde, la nr. 250, apare ἐπὶ Τιμαξαγορας cu 'Υακίνθιος, iar la nr. 251 ἐπὶ Τιμαξαγόρας cu Καρνεῖος nici Pridik, 1917, p. 18, nu are stampila cu 'Αρταμίτιος.

602

ἐπὶ Τιμο[δί]κου
'Υακ[ινθί]ου

— *Fără simbol.* —1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2267.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 18, nr. 379, textul este scris circular în jurul unei flori.

603

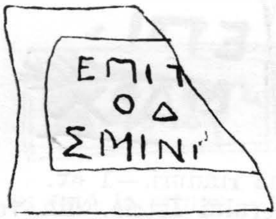

ἐπὶ Τ[ιμουρρ]-
όδ[ου]
Σμιν[θίου]

— *Fără simbol.* —1 ex.
— La punctul Sinoe—Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.
— Colecția ing I. M., București.
— VARIANTĂ. La Dumont, p. 111, nr. 253 — 254, și la Pridik, nr. 386—395, nu găsim cu Σμίνθιος.

604

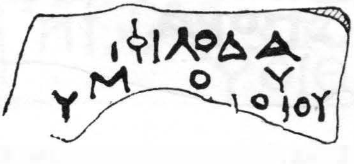

[ἐπ]ὶ Φιλοδά-
μου
'Υ[ακιν]θίου

— *Fără simbol.* —1 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
— La M. N. A. Inv. nr. 2175.
— VARIANTĂ, la Dumont, p. 112, nr. 261—263, cu 'Υακίνθιος. Nici Pridik, 1917, p. 19, nr. 399—401, nu are această lună.

www.cimec.ro

605

ἐπὶ Φι-
λ[ω]νίδα

— *Soarele* la stînga. —1 ex.
— Săpăturile din 1950, Istria, Sectorul X.
— La M. N. A. Inv. nr. 2186.
— ÎNTOCMAI la Dumont, p. 112, nr. 266—267, și la Pridik, p. 20, nr. 404.

606

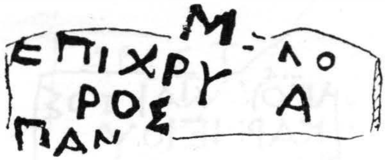

ἐπὶ Χρυ[σ]ά[ο]-
ρος
Παν[άμου]

— *Fără simbol.* —1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2237.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 20, nr. 407, Χρυσάωρ este urmat de Διόσθυος.

4. STAMPILE CU NUMELE PRODUCĂTORULUI PE A DOUA TOARTĂ A AMFOREI

607

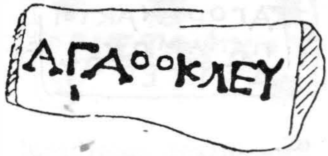

'Αγαθοκλεῦ(ς)

— *Fără simbol.* —2 ex.
— Găsită în L. I, după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2225. AB.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 21, nr. 423—437.

608

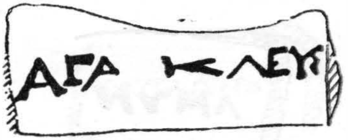

'Αγα[θο]κλεῦς

— *Fără simbol.* —2 ex.
— Găsite: una (2311) în L. I după incendiul din 1944; cealaltă (2287) în depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2311 și 2287.
— ÎNTOCMAI la Pridik, p. 21, nr. 423—437.

www.cimec.ro

609

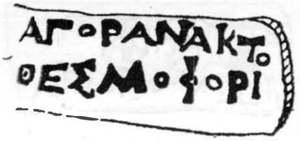

'Αγοράνακτο(ς)
Θεσμοφορί(ου)

— *Fără simbol.*—1 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
— La M. N. A. Inv. nr. 2178.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 21. nr. 443—450, unde 'Αγόραναξ apare cu alte luni.

610

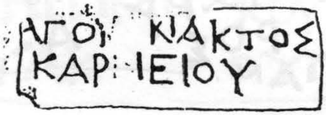

'Αγο[ρά]νακτος
Καρνείου

— *Fără simbol.*—1 ex.
— În depozitul şantierului Istria.
— La M. N. A.
— VARIANTĂ la Pridik, p. 21, nr. 443—450, dar fără Καρνεῖος

611

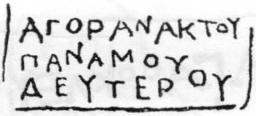

'Αγοράνανκτου
Πανάμου
δευτέρου

— *Fără simbol.*—1 ex.
— La punctul Baia-Hamangia, în Movila de lîngă Siloz.
— În colecţia ing. I. M. Bucureşti.
— VARIANTĂ. La Dumont, p. 248, nr. 110, 'Αγόραναξ apare cu lunile Δάλιος, Πάναμος, Θεσμοφόριος şi 'Υακίνθιος, iar la Pridik, 1917, p. 21, nr. 443—450, asemenea cu alte luni şi niciodată cu Πάναμους—δεύτερος.

612

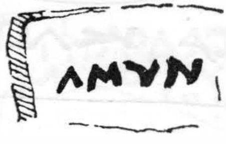

'Αμύν[τα]

— *Fără simbol.*—1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
—La M. N. A. Inv. nr. 2298.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 22, nr. 460—468.

www.cimec.ro

613 'Αμύν[τα]

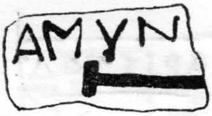

— *Kerykeion* (?), jos. — 1 ex.
— Găsită în L. I. după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2231.
— Întocmai la Pridik, 1917, p. 22, nr. 460—469.

614 'Αριστ[άρχου]

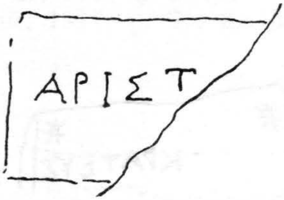

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2631.
— Variantă la Pridik, 1917, p. 23, nr. 507—509, textul este încadrat de patru stele.

615 'Αριστάρχου

— *Cinci stele*, care încadrează textul. — 2 ex.
— Găsite: una (2312) în depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie; cealaltă (2548) în săpăturile din 1952 la punctul Sinoe—Zmeica.
— La M. N. A. Inv. nr. 2312 şi 2548.
— Variantă la Pridik, 1917, p. 23, nr. 507—509, textul apare încadrat numai de patru stele.

616 'Αριστίωνος

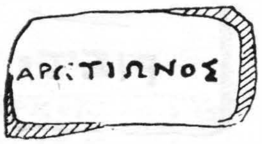

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2248.
— Întocmai la Pridik, 1917, p. 23, nr. 516—518.

www.cimec.ro

617 ’Αριστοδ[ήμου]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria.
— La M. N. A.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 110, nr. 192.

618 [’Αριστο]κράτευς

— *Patru stele* care încadrează textul. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2226.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 24, nr. 534.

619 ’Αρ[ι]στομάχου
Δαλίου

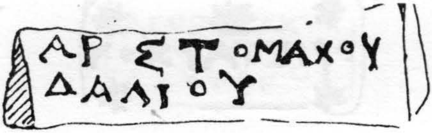

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2227.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 24, nr. 536 ’Αριστόμαχος este urmat de Πάναμος.

620 [’Α]ρίστω[νος ?]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără alte indicaţii.
— La M. N. A. Inv. nr. 2269.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 136, nr. 89.

www.cimec.ro

621 ’Αρίστων(ος)

— *Fără simbol.* — 2 ex.
— Găsite: una (2229) în L. I după incendiul din 1944; cealaltă (2579) în săpăturile din 1952, Istria, Sectorul X.
— La M. N. A. Inv. nr. 2229 şi 2579.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 24, nr. 537—538.

622 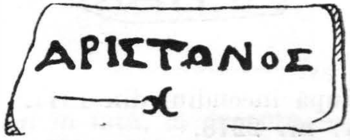

’Αρίστωνος

— *Kerykeion*, jos. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2288.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 24, nr. 539.

623

’Αρχοκ-
κράτη(ς)

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1951, Istria, Sectorul III, la 2,45 m.
— La M.N.A. Inv. nr. 2556.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 24, nr. 545, unde ’Αρχοκράτης apare ca producător, dar scris cu un singur K şi cu luna Σμίνθιος.

624 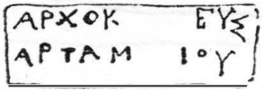

’Αρχοκ[ράτ]ευς
’Αρταμ[ιτ]ίου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, Istria, Sectorul X, la 1,40 m.
— La M. N. A. Inv. nr. 2561.
— VARIANTĂ la Pridik, p, 24, nr. 545 cu Σμίνθιος.

www.cimec.ro

625

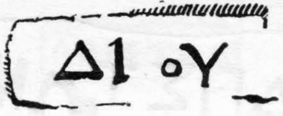

Δίου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2427.
— Întocmai la Dumont, p. 91, nr. 107 şi la Pridik, 1917, p. 25, nr. 592—596.

626

’Επιγόνου
’Αγριανί(ου)

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2278.
— Întocmai la Pridik, 1917, p. 136, nr. 94.

627

’Αγριανίου
’Επίγονος

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2289.
— Variantă. La Pridik 1917, p. 136, nr. 94, acelaşi text, dar inversat: la p. 26, nr. 615 fără lună şi cu scrisul tîrziu: ’Επίγωνος (ϵ rotund, ω, şi sigma lunar). Legenda este aşezată pe două rînduri egale suprapuse şi despărţite de o linie orizontală subţire.

628

‘Ερμαίου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2263.
— Variantă la Pridik, 1917, p. 26, nr. 616, cu bustul lui Helios şi la 617 fără bust şi cu legenda întoarsă.

www.cimec.ro

629

Ἑρμία

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2622.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 26, nr. 619.

630 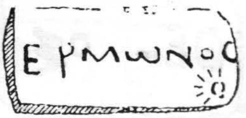

Ἕρμωνος

— Poate *Cap radiat* în faţă, la dreapta. — 1 ex.
— La punctul Baia-Hamangia, în Movila de lîngă Siloz.
— În colecţia ing. I. M., Bucureşti.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 26, nr. 620.

631

Ζηνο-
δότου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2264.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 26, nr. 627—628, alături de text, apare şi simbolul, Floare.

632 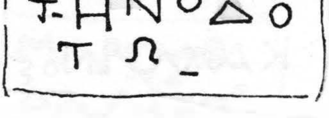

Ζηνοδό-
τω(ς)

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— La punctul Sinoe—Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.
— În colecţia ing. I. M, Bucureşti.
— VARIANTĂ la Pridik 1917, p. 26, nr, 627—628 : penultima literă este ω şi nu omicron.

www.cimec.ro

633

Ἡφαιστί-
ωνος

— *Kerykeion*, jos orizontal. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2277.
— Întocmai la Pridik, 1917, p. 27, nr. 640—643.

634

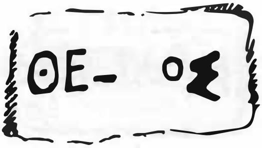

Θέ[ωρ]ος (?)

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2310.
— Variantă la Dumont, p. 96, nr. 150 şi asemănător la Pridik, 1917, p. 27. nr. 650—652, cu diferite luni. Ar fi posibil însă ca stampila noastră să poată fi citită şi Θέωνος.

635

Θεύδωρος
Ἀγριανίου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1950, Istria, Sectorul X.
— La M.N.A. Inv. nr. 2195.
— Întocmai la Pridik, 1917, p. 27, nr. 650.

636

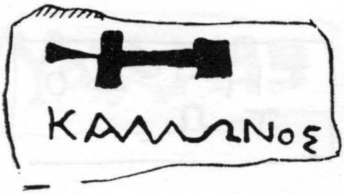

Κάλλωνος

— *Simbol neclar.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
— La M.N.A. Inv. nr, 2173.
— Întocmai la Pridik, 1917, p. 28, nr. 690.

www.cimec.ro

637

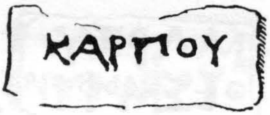

Κάρπου

— *Fără simbol.* — 2 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2294 A B.

— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 29, nr. 692, textul este întocmai, dar apare și un simbol, care ar putea fi și la noi, în partea superioară, dacă ștampila ar fi întreagă.

638

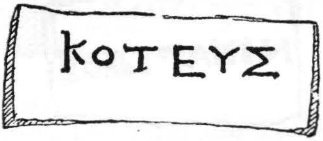

Κότευς

— *Fără simbol.* — 1 ex.

— Săpăturile din 1952, Istria, Sectorul X.

— La M. N. A. Inv. nr. 2257.

— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 29, nr. 696.

639

Κρέοντος
᾿Αρταμιτίο(υ)

— *Fără simbol.* — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— **La M. N. A. Inv. nr. 2300.**

— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 29, nr. 699, unde textul este întocmai, dar ordinea numelor este inversată și ele sînt împărțite pe trei rînduri.

640

Μαρσύα
Δαλίου

— *Fără simbol.* — 1 ex.

— Găsită în L. I, după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2246.

— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 30, nr. 721–723.

www.cimec.ro

641

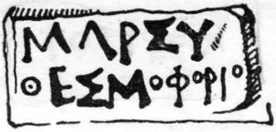

Μαρσύ[α]
Θεσμοφορίο(υ)

— *Fără simbol.* — 3 ex.
— Găsite : două (2256 şi 2424) în depozitul şantierului Istria din vechile săpături, fără altă indicaţie ; una (2194) în săpăturile din 1951, Istria, Z. 115. P. 77.
— La M. N. A. Inv. nr. 2256, 2424 şi 2194.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 30, nr. 725.

642

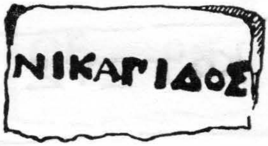

Νικάγιδος

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2276.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 31, nr. 763—766.

643

Νικάρχου

— *Fără simbol.* — 2 ex.
— Găsite : una (2626) în L. II după incendiul din 1944 ; cealaltă în depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2626 şi la Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 31, nr. 767—768.

644

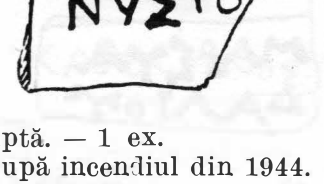

Νυσίο[υ]

— *Fără simbol.* Ruptă. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2258.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 31, nr. 777—778 total sau numai cu unele litere inversate, la 779—783 scrisul normal dar cu diferite simboluri, în special cu busturi feminine.

www.cimec.ro

645 ’Ολύμπου

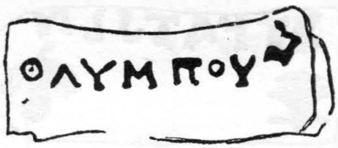

— *Faclă aprinsă* (?) la dreapta. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2275.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 32, nr. 787—794.

646 [’Ο]νασιοίκου

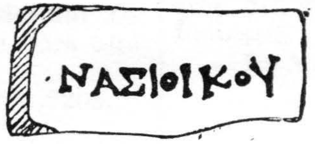

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2241
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 32, nr. 795—796.

647 ΠΑΥΣΑΝΙ.. Παυσανί[ας]

— La depozitul şantierului Istria.
— La M. N. A.
— ÎNTOCMAI la Pridik, p. 32, nr. 805—807.

648 Πυθοδώρ[ου]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2245.
— VARIANTĂ la Dumont, p. 108, nr. 235, Πυθόδωρος este urmat de ’Αγριάνος.

649 Σωκράτευς

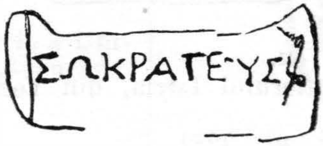

— *Faclă aprinsă*, în dreapta. — 4 ex.
— Găsite : două (2224 şi 2286) în L. I după incendiul din 1944 ; una (2284) în depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie ; ultima (2169) în săpăturile din 1952 la punctul Sinoe—Zmeica.
— La M. N. A. Inv. nr. 2224, 2286 2281 şi 2169.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 33, nr. 823—827.

www.cimec.ro

650 Στράτων

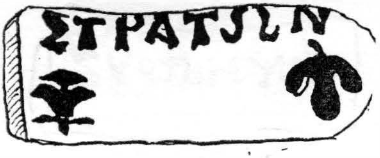

— *Ciorchină* şi *floare de rodie*.
— Din săpături, Istria, 1955, Z_2, car. 23, 0,70 m.
— La M. N. A. nr. inv. 2768.
— NECUNOSCUTĂ la Pridik sub această formă.

651 Φιλαι[ν]ίου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2235.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 33, nr. 848—854.

652 Σμινθί-
ου

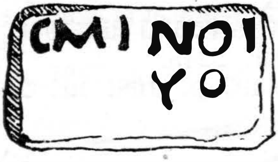

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2281.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 34, Σμίνθιος apare izolat, dar în formă circulară şi cu Σ nu cu C.

5. STAMPILE NEÎNTREGITE DAR SIGUR ATRIBUITE

653

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M. N. A. Inv. nr. 2205.

654

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon'' Bucureşti.

655

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon'' Bucureşti.

656

— Găsită în L. I după incendiu din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2214.

657

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M. N. A. Inv. nr. 2221.

658

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M. N. A. Inv. nr. 2315.

659

— În depozitul şantierului Istria din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon'', Bucureşti.

www.cimec.ro

660

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La Facultatea de istorie a Universităţii ,,C. I. Parhon'' Bucureşti.

661

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M. N. A. nr. inv. 2695.

662

— Fără legendă.

— În depozitul şantierului Istria.

— La M. N. A.

663 ....ΛΑ......
..ΡΙΑ.....ΟΥ

— Stampilă circulară.

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M. N. A. Inv. nr. 2255.

664 ΕΥ.......

— Stampila circulară.

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M. N. A. Inv. nr. 2242.

665 ....
......ΛΑΟ

— Stampilă circulară.

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M. N. A. Inv. nr. 2444.

666 ......ΟΚΡΑΤ....

— Rest din cercul cu *floarea* la mijloc.

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M. N. A.

667 ΔΑ...ΟΥ

— Floare de rodie, într-un cerc.

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.

— La M. N. A.

668 ....ΑΝΔ....

— Rest din cercul cu *floarea* la mijloc.

— În depozitul şantierului Istria din vechile săpături fără altă indicaţie.

— La M. N. A.

669 ΝΙΟΥ [Δ]ΛΙΟ[Υ]

— Floare de rodie într-un cerc.

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M. N. A.

Afară de acestea, încă 12 fragmente de stampilă rhodiană cu floarea într-un cerc, indescifrabile.

www.cimec.ro

670

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2223.

671

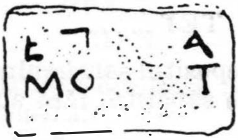

— În depozitul şantierului Istria din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2266.

672

— Săpăturile de la Istria — Cetate, Z. 1,40 P. 63.
— La M. N. A. Inv. nr. 2191.

673

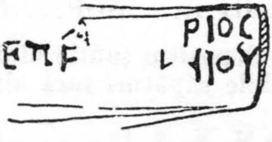

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— M. N. A. Inv. nr. 2420.

674

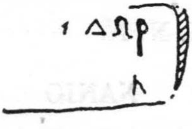

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2236.

675

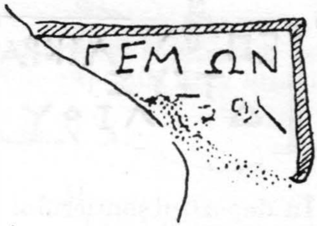

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2624.

676

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2172.

677

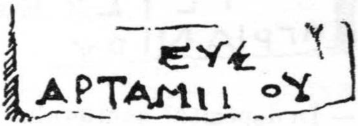

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2308.

678

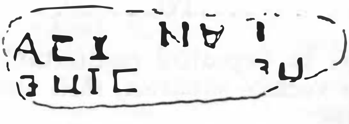

— În depozitul şantierului Istria.
— La M. N. A.

679

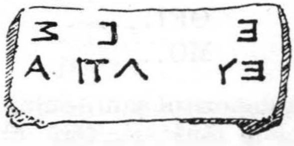

— În depozitul şantierului Istria.
— La M. N. A.

www.cimec.ro

680

— În depozitul şantierului Istria.
— La M. N. A.

681

— În depozitul şantierului Istria.
— La M. N. A.

682

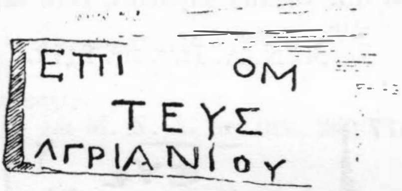

— În depozitul şantierului Istria.
— La M. N. A.

683 ΕΠΙ.......
....Ο.......
....ΤΟ.......

— În depozitul şantierului Istria din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A.

684 ΕΠΙ....
ΘΕΙ...
ΜΟ....

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2368.

685 ΕΠΙΛΥ....
.....ΙΚΑ

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2360.

686 ΕΠΙΠ.....
ΤΕΥ.......

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2251

687 ..Τ.ΜΗΔ
......ΊΙΠΞ

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2157.

688 ΙΕ......
ΣΜΙΝΘΙΟ

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2316.

689 ΕΠΙ Ε....ΔΟΡ....ΝΙΔΑ

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2430.

690 ΔΙΟ....

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A.

691 ΝΑΝΙΟ

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A.

www.cimec.ro

692 ΣΩ.. .Υ

— *Urmele unui simbol.* Poate 2 facle.
— Săpăturile din 1952 la punctul Sinoe—Zmeica.
— La M. N. A.

693 ΕΠΙ.......Σ
.ΟΡΑ.....
ΠΑΝ

— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
— La M. N. A.

694 .. ..
ΔΕΥ....
Λ........

— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe — Zmeica.
— La M.N.A.

695 ΕΠ......
ΧΟΥ
Α.........

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A.

696 Μ......
ΡΟ.......
Α.........

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A.

697 ......ΔΑ
.....
....

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A.

698 ΦΙ.......

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicaţie.
— La M. N. A.

699 Μ.........
ΠΑΝΑΜΟ

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A.

700 ......ΝΑΚΤ..
...ΣΜΟΦΟΡΙ

— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe — Zmeica.
— La M. N. A.

701 ΝΑ.....

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A.

702 ......Ε.Υ
.....ΟΥ
.......ΟΥ......

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A.

703 ΕΠΙ Σ.....
Κ..... ΟΥ

— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe — Zmeica.
— La M.N.A.

704 ΕΠ........
...Γ........
ΠΑΝΑ....

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A.

705 ...Ω...
NOΣ

— *Căciulă* și *Stea* în dreapta.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe — Zmeica.
— La M. N. A.

706 Ǝ........IΠƎ
ΥA........Ƹ
ΥO........

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A.

707 ΕΠΙΞΕ
....

— *Helios* în stînga.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A.

708 KTE......

709 ΠΡ.....
T........
O.......

710 I.......
Δ.......
Σ... ...

711 ....
XA

Afară de acestea încă 33 diverse stampile șterse, din vechile săpături și 9 în aceeași stare, găsite întîmplător la Istria în campania arheologică 1954, la care se mai adaugă 12 stampile rotunde ilizibile, deci în total 48 exemplare.

6. LISTA PREOȚILOR EPONIMI RHODIENI DE PE AMFORELE DE LA ISTRIA

Nr. ord.	Numele precedate de prepoziția ἐπί sau ἐπὶ ἱερέως	Nr. sub care se găsește stampila în text	Datarea după Pauly-Wissowa	Nr. ord.	Numele precedate de prepoziția ἐπί sau ἐπὶ ἱερέως	Nr. sub care se găsește stampila în text	Datarea după Pauly-Wissowa
1	'Αγέμαχος	503	cca. 220	8	'Αναξίβουλος	544	—
		534	î.e.n.	9	'Αρατοφάνης	545	200—180
		535				546	
2	'Αγέστρατος	536	220—180	10	'Αριστείδας	547	200—180
		537		11	'Αριστόμαχος	548	—
3	Αἰνησύδαμος	508	220—180	12	'Αριστομένης	549	sec. III(?)
		538		13	'Αριστοφάνης	550	146
		539		14	'Αρίστων	551	220—150
4	Αἰσχίνας	509	—	15	'Αρμοκράτης	552	—
		540		16	'Αρχίδαμος	553	220—180
5	'Αλεξιάδας	541	cca. 220	17	'Αρχοκράτης	554	220—180
6	'Αλεξίμαχος	542	—			555	
7	'Αλεσίμαχος	543	—			556	

www.cimec.ro

Nr. ord.	Numele precedate de prepoziția ἐπί sau ἐπ. ἱερέως	Nr. sub care se găsește stampila în text	Datarea după Pauly-Wissowa
18	'Αστυμήδης	557	170—150
19	Αὐτοκράτης	558	—
20	Γόργων	513	
		514	—
		559	
21	Δαμαίνετος	560	180—150
22	Δαμοκλῆς	561	172
		562	
23	Δάμων	563	220—180
24	Δρακοντομένης	564	—
25	Εὔδαμος	565	? D
26	Εὐκράτης	566	—
27	Θρασύδαμος	567	—
28	'Ιασικράτης	568	220—180
29	'Ιέρων	519	200—180
		569	
		570	
		571	
30	Καλλικράτης	520	220—180
		572	
31	Καλλικρατίδας	521	220—180
32	Κλειτόμαχος	573	220—180
33	Κλεώνυμος	574	220—180
		575	
		576	
		577	
		578	
		579	
		580	
34	Λαφείδης	581	—
35	Λεοντίδας	582	—
36	Μυτίων	522	—
37	Ξενάρετος	583	—
38	Ξενόστρατος	584	—
39	Ξενοφάνης	585	200—180
40	Ξενόφαντος	524	220—180
		525	
		586	
41	Ξενοφῶν	587	220—180
42	Παυσανίας	588	180—150
43	Πεισίστρατος	589	150
44	Πολυκράτης	590	—
		591	
45	Πυθογένης	592	—
46	Πυθόδωρος	526	—
		527	
47	Σόστρατος	593	220—180
48	Σύμμαχος	594	—
49	Σώδαμος	595	180
50	Σωσικλῆς	596	180—150
51	Σώστρατος	597	—
52	Τίμαρχος	598	—
		599	
53	Τιμασαγόρας	600	220—180
		601	
54	Τιμόδικος	602	—
55	Τιμούρροδος	603	180—150
56	Φιλόδαμος	529	200—180
		604	
57	Φιλωνίδας	605	—
58	Χρυσάωρ	606	180

www.cimec.ro

7. PRODUCĂTORII RHODIENI PE AMFORELE DE LA ISTRIA

Nr. ord.	Numele producătorului	Nr. sub care se găsește în text
1	Ἀγαθοκλῆς	607 608
2	Ἀγοράναξ	609 610 611
3	Αἰνέας	504 505 506 507
4	Ἀμύντας	612 613
5	Ἀντίγονος	510 511
6	Ἀρίσταρχος	614 615
7	Ἀριστίων	616
8	Ἀριστόδημος	617
9	Ἀριστοκλῆς	512
10	Ἀριστοκράτης	618
11	Ἀριστόμαχος	619
12	Ἀρίστων	620 621 622
13	Ἀρχοκράτης	623 624
14	Δαμοκράτης	515 516 517
15	Δῖος	625
16	Ἑλλάνικος	518
17	Ἐπίγονος	626 627
18	Ἑρμαῖος	628
19	Ἑρμίας	629
20	Ἕρμων	630
21	Ζηνόδοτος	631 632
22	Ἡφαιστίων	633
23	Θέωρος	634
24	Θεύθωρος	635
25	Κάλλων	636
26	Κάρπος	637
27	Κοτῆς	638
28	Κρέων	639
29	Μαρσύας	640 641
30	Νίκαγις	642
31	Νίκαρχος	643
32	Νύσιος	644
33	Ξενότιμος	523
34	Ὄλυμπος	645
35	Ὀνασίοικος	646
36	Παυσανίας	647
37	Πυθόδωρος	648
38	Σθέννδας	528
39	Στράτων	650
40	Σωκράτης	649
41	Φιλαίνιος	651
42	Φιλονίδης	530 531

www.cimec.ro

8. LUNILE ANULUI PE STAMPILELE DE LA RHODOS

Luna anului	Trimitere la nr. din text
1. Θεσμοφόριος	508
(Octombrie)	520
	529
	593
	609
	641
	670
	700
2. Δάλιος	509
(Noiembrie)	522
	526
	545
	572
	577
	592
	619
	640
	659
	667
	669
	672
	676
	680
3. Διόσθυος (Decembrie)	—
4. 'Αγριάνιος	506
(Ianuarie)	507
	532
	536
	552
	553
	559
	561
	578
	594
	626
	627
	635
	663
	682
5. Θευδαίσιος (Februarie)	—
6. Σμίνθιος	533
(Martie)	540
	556
	581
	583
	603
	652
	688
7. 'Αρταμίτιος	505
(Aprilie)	519
	542
	549
	555
	559
	601
	624
	639
	677
8. Πεδαγείτνυος (Mai)	588
9. Βαδρόμιος	558
(Iunie)	579
10. 'Υακίνθιος	514
(Iulie)	534
	541
	551
	565
	582
	590
	596
	602
	604
11. Καρνεῖος	547
(August)	610
	703
12. Πάναμος	511
(Septembrie)	513
	524
	527
	543
	546
	550
	571
	580
	587
	589
	606
	693
	699
	704
13. Πάναμος δεύτερος	611

Totalizînd lunile înregistrate pe stampilele rhodiene de la Istria constatăm următoarele proporții:

1. Θεσμοφόριος	8	8. Πεδαγείτνυος	1
2. Δάλιος	15	9. Βαδρόμιος	2
3. Διόσθυος	—	10. 'Υακίνθιος	10
4. 'Αγριάνιος	15	11. Καρνεῖος	3
5. Θευδαίσιος	—	12. Πάναμος	15
6. Σμίνθιος	8	13. Πάναμος δεύτερος	1
7. 'Αρταμίτιος	10		
		Total	88

www.cimec.ro

GRUPA A VII-a

COS

Cosul este, după Rhodos, cea mai mare insulă din sud-estul Mării Egee (280 km²). Despre istoria sa străveche se cunosc prea puține lucruri. În schimb informațiile abundă pentru secolele IV—III î. e. n., cînd Cosul, fiind în cele mai bune relații cu Rhodos, și mai tîrziu cu Alexandria, ajunsese la maximum de înflorire. Numeroase inscripții scoase la iveală de săpăturile Școlii italiene dovedesc existența unor instituții culturale și științifice, printre care o școală de medicină.

Clima plăcută a insulei, legăturile ei strînse cu Rhodosul și Alexandria, mediul științific, artistic și literar au făcut din Cos cea mai avantajată prietenă a lui Ptolemeu Soter și a lui Ptolemeu Filadelful, care își petreceau vacanțele de vară în insulă, împreună cu fruntașii vieții intelectuale din Egipt.

După căderea Egiptului ca putere dominantă în Marea Egee, Cosul intră complet în orbita Rhodosului, continuînd să rămînă un important port comercial, în care puteau să acosteze și să negocieze negustorii rhodieni și alexandrini în drumul lor spre nord.

Venitul cel mai important al preoților insulei provenea din taxele obligatorii pentru sacrificii (sacrificiile erau și ele obligatorii pentru locuitorii care luau parte activă la viața economică). Unele inscripții fragmentare găsite aici indică lista acestor taxe și grupele principale ale celor care trebuiau să plătească pentru sacrificiile obligatorii. Cei ce lucrau în port, corăbierii, armatorii, precum și întregul personal, de la comandant pînă la ultimul marinar, formau, se pare, o asociație, iar antreprenorii care arendau colectarea taxelor obligatorii formau alt grup. Marii proprietari funciari, bogații și cei înstăriți, precum și aristocrații orașului, formau clasa dominantă care alegea pe preoți.

În procesul de producție al Cosului un loc de frunte îl ocupa mătasea inferioară și prelucrarea ei. Pînă la răspîndirea mătăsii superioare de origine chineză, mătasea de Cos era celebră la Roma și în Italia întreagă. S-ar părea că unele inscripții referitoare la taxe menționează folosirea sclavelor la prelucrarea firelor.

În satele din jurul orașului și în casele de la țară locuiau posesorii de pămînt, care lucrau singuri, ori cu ajutorul sclavilor. Tot din inscripții și din listele de taxe despre care am vorbit se poate afla că în Cos se cultiva pe o scară

www.cimec.ro

mare grîul, orzul, bobul și cimbrul și că viile jucau un rol deosebit de important în economia insulei[1]. Vinul de Cos era renumit în secolul al III-lea î.e.n.. Mari cantități erau consumate de pătura dominantă locală, de miile de străini veniți să viziteze insula, de bolnavii care veneau la celebrul *Asclepaeum* sau la grupul doctorilor din *școala hipocratică* legată de acest sanctuar. Cos a făcut și un comerț de vinuri destul de întins în diferite părți ale lumii, dar exportul acesta n-a atins nici pe departe proporțiile marilor centre de la Rhodos, Thasos, Cnidos și Sinope.

1. DESPRE TORȚILE BICILINDRICE CU ȘI FĂRĂ ȘTAMPILĂ

Pe teritoriul nostru ca și în sudul U.R.S.S. nu s-au găsit amfore întregi cu ștampile care prin etnicon sau emblemă să poată fi identificate ca aparținînd acestui centru de producție. De altfel, în ciuda știrilor vechi care arată că vinurile din Cos erau foarte răspîndite în epoca elenistică și în cea romană, nici o descoperire arheologică, nici un monument plastic ori epigrafic nu ne dau indicații asupra tipului de amforă din Cos. Descoperindu-se la Tyras un depozit cu peste 30 de torți de amfore de același tip, cu unul și același nume, cercetătorii sovietici au analizat atent grafia și mai ales pasta ceramică și onomastica, atribuind aceste torți Cosului.

Într-unul din studiile sale recente[2], E. M. Staerman se ocupă pe larg de amforele din Cos și atribuie acestui centru de producție un număr mare de ștampile, a căror origine nu era pînă acum precizată.

Analiza făcută a dus pe savanta sovietică la concluzia că torțile amforelor din Cos prezintă două tipuri diferite: unul de formă rotundă, ceva mai subțire decît tipul de la Rhodos, dintr-o singură bucată; al doilea — cel mai caracteristic și cel mai bine reprezentat — are o toartă neobișnuită, formată din două vergele subțiri lipite, formînd o așa-zisă toartă dublă (bicilindrică).

Pe una din cele două părți cilindrice ale torții este aplicată o ștampilă lungă și îngustă de formă ovală, fără ramă, care conține de obicei un singur nume propriu, uneori întreg, mai des prescurtat. Nici o indicație despre etnicon, despre eponimat sau despre o magistratură oarecare. Foarte rar cîte un simbol. Unele legende sînt inversate, altele au litere legate între ele (nr. 712), altădată scrisul este foarte neregulat și cu forme cabalistice (nr. 720, 721, 722), ceea ce face foarte anevoioasă precizarea numelor și indică o epocă tîrzie. Ștampila este aplicată numai pe unul din cele două cilindre ale torților combinate.

Pasta ceramică este asemănătoare cu cea de la Rhodos, după cum asemănătoare este și angoba, de aceeași culoare și cu același caolin fin.

Deocamdată nu s-a făcut nici un studiu special pe baza căruia să se poată plasa în timp diferitele categorii de ștampile ale Cosului.

La Istria s-au găsit foarte puține exemplare, abia 12 descifrate și 11 nedescifrate astfel că nu se poate adînci o cercetare în această direcție.

---

[1] M. Rostovtzeff, S. E. H. H. W., p. 237 și urm. pentru toate datele istorice de mai sus.

[2] E. M. Staerman, *op. cit.*, în articolul său din „Kr. S.", XXXVI (1951), consacră o bună parte studiului amforelor din Cos la p. 39—49, reproducînd în tab. 5 de la p. 41 aproape toate ștampilele din Cos.

www.cimec.ro

Nici exemplarele, mult mai numeroase, determinate de Staerman nu sînt suficiente pentru un studiu complex.

Dacă luăm în considerare grafia şi ligaturile, se poate spune că stampilele din Cos, găsite pe coasta de NV a Mării Negre, n-ar putea fi mai

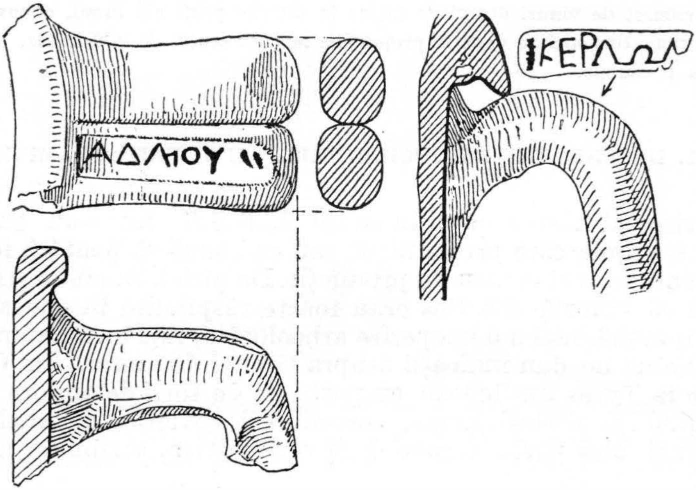

Fig. 48. — Torţi duble stampilate din Cos (cele două desene din stînga după nr. 712 din text, cel din dreapta după nr. 716 din text).

timpurii de secolul al II-lea î. e. n. S-ar putea foarte bine să aparţină chiar primei jumătăţi a secolului I î. e. n. Aceasta însă numai cu titlul de ipoteză, căci înainte de a se găsi un număr mai mare de astfel de stampile, care să fie bine studiate, nu se poate vorbi de o datare fermă a amforelor stampilate din Cos.

O latură interesantă a problemei amforei din Cos o constituie faptul că atît pe teritoriul patriei noastre[1], cît şi în centrele arheologice din sudul

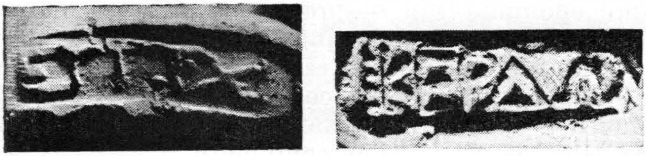

Fig. 49. — Stampile de pe torţile duble de la Cos.

U.R.S.S., se găsesc foarte multe torţi de amforă bicilindrice, dar fără nici o stampilă. Atît curbura, cît şi dimensiunile torţii luate în ansamblu, ca şi a fiecărui cilindru aparte, sînt identice cu acelea care au stampile atribuite Cosului. Mai mult, pămîntul din care sînt făcute aceste torţi anepigrafe, ca şi angoba, sînt la fel cu ale torţilor stampilate din Cos.

[1] „S. C. I. V.", an. V (1954), nr. 1—2, p. 252, fig. 16 pentru torţile bicilindrice de tip Cos cu stampile, găsite în săpăturile de la Popeşti pe Argeş.

www.cimec.ro

În săpăturile de la Istria, astfel de torți apar în număr foarte mare, în diferite straturi elenistice tîrzii. S-au găsit și amfore întregi de acest tip cu torți duble, nestampilate, lîngă București, în stațiunea getică de la Popești. Atît la Istria, cît și la Popești, apar însă și torți care, deși păstrează toate caracteristicile mai sus notate, trădează o tehnică inferioară și lipsă de îngrijire la fasonare și la ardere. Credem că ar putea fi vorba de imitații locale, despre care vom vorbi în altă parte.

Ceea ce trebuie să reținem din cele de mai sus e că nu toate amforele din Cos au fost stampilate. De altfel și B. N. Grakov a făcut mai de mult aceeași remarcă, explicînd că în antichitate Cosul era un renumit producător de vinuri și că își exporta vinurile nu numai în amfore stampilate, ci și în amfore simple, fără nici un semn pe ele.

2. STAMPILE ÎNTREGITE ȘI STAMPILE NEDESCIFRABILE

712

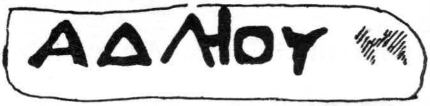

'Αδαίου

— *Urmele unui simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2321.
— ÎNTOCMAI la Staerman, p. 41, fig. 5. nr. 103 — 104.

713

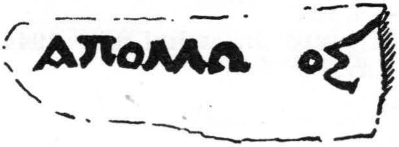

'Απολλώ[νι]ος

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2319.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 23, nr. 504—506 'Απολλώνιος apare la genitiv, 'Απολλωνίου, iar într-unul din cazuri cu o floare la dreapta.

714

'Ανδρο[. . . ?]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.
— ÎNTOCMAI la Staerman, tab. 5, nr. 105.

www.cimec.ro

715 Ἡρωίδα

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2324.
— NECUNOSCUTĂ la Dumont şi Pridik.

716 Κέρδων

— *Măciucă.* — 2 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2358.
— ÎNTOCMAI la Staerman, p. 41, fig. 5, nr. 171.

717 Μιννίων

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2632.
— NECUNOSCUTĂ.

718 Ξεῖνις

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon“, Bucureşti.
— ÎNTOCMAI la Staerman, tab. 5, nr. 137.

719 Διόδωρ ?

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2320.
— PROBABIL. La Staerman, p. 41 tab. 5, nr. 162, inversat. În orice caz stampila face sigur parte din această serie de la tab. 5.

www.cimec.ro

720 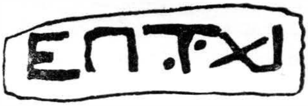 'Επ.Τ.Χ.. (?)

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe-Zmeica, la 1,20 m.
— La M. N. A. Inv. nr. 2577.
— NECUNOSCUTĂ la Staerman, p. 41. Ar putea fi apropiată cu nr. 179 şi cu partea de jos a nr. 175. Mai pot fi luate în considerare şi ştampilele de la p. 42, tab. 6, nr. 197 şi 199.

721 Ημήδ.. (?)

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2357.
— NECUNOSCUTĂ în tab. lui Staerman. Intră în categoria nr. 185—187 de la tab. 6.

722 Νησιι... (?)

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2402.
— NECUNOSCUTĂ ca mai sus.

În afară de acestea, încă 11 mănuşi duble cu urme de ştampilă pot fi sigur atribuite Cosului.

www.cimec.ro

GRUPA A VIII-a

CNIDOS

Nici despre Cnidos nu ştim prea mult; izvoarele antice ne dau prea puţine amănunte ca să putem reconstitui istoria acestui oraş. Fireşte, nu putem ţine seama de pretinsa origine feniciană a Cnidosului, care nu este documentată prin nimic, tot aşa cum nu este atestată nici data fundării oraşului. Sigur este numai că Cnidosul era înglobat în asociaţia celor şase oraşe dorice şi că încă din secolul al VII-lea î. e. n. bătea monedă de argint. La sfîrşitul secolului al VII-lea, cnidenii s-au bătut cu fenicienii pentru cîteva puncte din Sicilia, pe care au reuşit să le ocupe.

Cu un secol mai tîrziu, pe timpul lui Cyrus [1], oraşul a căzut sub ocupaţia persană. Este de remarcat că în timpul ocupaţiei au înflorit şi mai mult ştiinţele şi artele. Ceva mai tîrziu, pe la anul 480, Cnidosul intră în Liga ateniană de la Delos, unde rămîne aproape un secol. Ştirile despre Cnidos sînt apoi destul de rare; găsim această cetate cînd în alianţă, cînd în război cu Sparta. Pe la anul 300 ştim că şi-a construit un nou zid de incintă. Ceva mai tîrziu, între anii 225—222, îl găsim sub protecţia Ptolemeilor, în care vreme cnidienii îşi dezvoltă în cel mai înalt grad relaţiile comerciale; în special ei dovedesc o vie activitate în comerţul cu vinuri. Dar o dată cu extinderea stăpînirii rhodiene asupra Cariei, Cnidosul cade şi el sub influenţa Rhodosului.

Monumentele şi literatura antică nu vorbesc prea mult despre producţia de vinuri a Cnidosului şi nici despre relaţiile comerciale ale acestui oraş. Totuşi Dumont[2] citează unele aprecieri ale anticilor, după care produsele Cnidosului ar fi fost celebre. Considerînd calitatea excepţională pe care o are şi astăzi pămîntul cnidian, Dumont crede că strugurii de aici trebuie să fi fost aromaţi, ceea ce constituia o mîndrie a locuitorilor şi explică abundenţa frunzelor şi florilor ca simbol al producătorilor pe amfore. Este sigur că într-o astfel de climă şi cu un pămînt atît de bogat şi de o atît de bună calitate, Cnidosul trebuie să fi avut vii întinse şi vinuri aromate, cu toate că poeţii antici nu le-au cîntat ca pe cele din Rhodos, Thasos, Chios, Lesbos sau Byblos[3].

---

[1] Herodot, 1, 174 cf. Bürchner, în R. E., XI, 1921, v°, *Knidos*; idem şi pentru celelalte date istorice.

[2] Dumont, *op. cit.*, p.12 (notele 1 şi 2)

[3] Horaţiu, *Ode*, II, 8—9, III, 2; *Epode*, XIII, 6; Athenaios, I. 51, 52, 57 etc. Cf. Dumont, *op. cit*, p. 32.

www.cimec.ro

Pentru problema care ne interesează pe noi aici, trebuie să mai amintim că pe coasta golfului cnidian se găsesc peste tot straturi masive de pămînt bun pentru olărie. Descoperirile arheologice făcute în zilele noastre dovedesc că acest important oraş economic a exportat pretutindeni amfore stampilate cu numele oraşului şi al diferiţilor magistraţi sub controlul cărora se produceau mărfurile şi se executau tranzacţiile comerciale.

Într-adevăr, cea mai mare parte din lotul celor 6000 de stampile studiate de Dumont la Atena aparţin Cnidosului. Oraşele Rhodos şi Thasos, prin numărul mic de stampile pe care l-au dat, indică o activitate mult mai redusă decît aceea pe care o dovedesc inscripţiile de la Cnidos.

1. PROBLEMA NELĂMURITĂ A DIVERSITĂŢII TIPURILOR DE AMFORE CU STAMPILE CNIDIENE

Amfore cu stampila Cnidosului se găsesc şi în oraşele de pe coasta de NV a Pontului Euxin. Numărul lor însă este redus, indicînd o proporţie de numai 10 — 12% faţă de totalitatea amforelor importate aici. Totuşi nu există colonie în această regiune în care să nu fie prezente amforele cnidiene. Chiar în unele locuri depărtate de malul mării, în gorodiştele din regiunea Cuban-Crimeea, sau dincoace de Dunăre, la Stoieneşti-Muscel, se poate constata pătrunderea mărfurilor cnidiene.

Numărul stampilelor, precum şi îndepărtata lor răspîndire atestă, fără îndoială, că în epoca elenistică tîrzie, cu toată lipsa de ştiri, Cnidosul a fost un mare centru de producţie şi de comerţ. Un lucru însă rămîne greu de explicat şi anume, unele constatări de ordin tipologic şi tehnologic asupra amforelor cnidiene stampilate. În alte centre de producţie, la Rhodos, Thasos şi Sinope, tipul amforei este, cu mici excepţii, acelaşi. Torţile, buzele şi picioarele, stampilele, şi mai ales lutul din care sînt făcute vasele au, pentru fiecare centru, o omogenitate aproape completă. Deaceea, după cum am avut prilejul să mai spunem, amforele din diversele centre de producţie sînt uşor identificabile pe baza particularităţilor ce prezintă.

Cu totul altfel stau lucrurile la Cnidos, unde întîlnim cel puţin 12 tipuri de torţi (diferite ca diametru, lungime sau curbură), tot atît de variate forme de stampile şi tot atîtea calităţi diferite de lut. Este însă greu de crezut ca un centru economic atît de important şi de bine organizat să nu fi avut o unitate în prezentarea mărfurilor sale pe pieţele străine.

Se pune deci întrebarea, cum se poate justifica marele număr de amfore cu stampila Cnidosului, răspîndite în lumea egeică (Dumont [1] nu cunoştea răspîndirea destul de largă a aceloraşi amfore pe întreg litoralul de nord şi vest al Mării Negre). Credem că poate fi luată în considerare ipoteza după care nu este exclusă o alianţă comercială asemănătoare cu alianţele monetare din antichitate — avînd Cnidosul în frunte. Bazat pe poziţia sa geografică, pe instalaţiile portuare, pe antrepozitele sale, pe o puternică flotă comercială şi pe o monedă proprie de argint cu titlu bun, Cnidosul ar fi putut face un comerţ larg cu mărfuri produse de alte insule egeice sau de unele centre de pe coasta meridională a Asiei.

[1] Dumont, *op. cit.*, p. 41.

www.cimec.ro

Cnidosul ar fi putut face o astfel de operație fie în alianță cu micile centre producătoare lipsite de relații, de bani, de antrepozite și de mijloace de transport, fie cumpărînd în chip monopolist produsele lor, pe care le depozita în antrepozitele sale și le valorifica pe cont propriu. În sprijinul acestei ipoteze vine și constatarea că stampilele poartă numele celor mai de seamă magistrați locali, precum și etniconul.

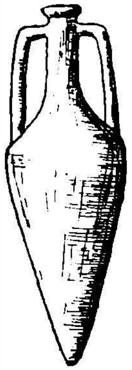

Fig. 50. — Amforă din Cnidos (după desenul lui Dumont).

Prin aceasta, organizația de stat a Cnidosului se dovedește prezentă atît pentru a încasa taxele, cît și pentru a garanta calitatea și cantitatea mărfurilor. Controlul precum și intrarea în drepturi nu se puteau face eficient și nu puteau fi atestate dacă mărfurile n-ar fi trecut prin vămile și antrepozitele orașului garant.

Ar mai fi posibilă și o altă explicație. Se mai poate presupune că amforele se confecționau în respectivul centru de producție al vinurilor și uleiurilor și că oameni de încredere ai statului cnidian aplicau stampilele la locul de producție, pe lutul moale, mai înainte ca amfora să fie pusă în cuptor.

★

În grupa amforelor cnidiene găsite la Istria prezentăm un număr de 27 stampile întregi și întregite, 9 neîntregite, 10 dublete și alte 10 exemplare pe care le considerăm de origine cnidiană, deși nu le-am putut

Fig. 51. — Tipuri variate de stampile din Cnidos găsite la Istria.

descifra complet. În total un număr de 36 stampile, ocupînd, ca număr, al 8-lea loc între cele 9 grupe studiate de noi.

Față de varietatea lutului, a formelor de torți și de stampile pe care o găsim atît la noi, cît și în alte părți, credem că o analiză tipologică

www.cimec.ro

a amforei cnidiene nu este posibilă în momentul de față. (Un corpus complet al stampilelor cnidiene este în curs de elaborare la Atena).

Ne-am gîndit că ar fi interesant să reproducem o amforă de la Cnidos după Dumont[1], dar trebuie să atragem atenția că desenul are o valoare relativă, deoarece nu este făcut după o amforă întreagă (nici la Atena și nici în Pontul Euxin nu s-au găsit amfore întregi de la Cnidos), ci după un simbol găsit pe o stampilă cnidiană. Dăm și cîteva reproduceri fotografice de pe stampilele de amforă cnidiană găsite la Istria, care sînt destul de sugestive pentru varietatea observată în masa stampilelor.

Un studiu special asupra amforelor din Cnidos n-a fost încă elaborat deși sînt publicate cîteva mii de stampile ale acestui oraș. Nu putem vorbi nici de o ordine cronologică sigură. Toate elementele ce ne stau deocamdată la îndemînă ne îndreptățesc să credem că amforele cnidiene sînt mai tîrzii decît cele din Rhodos. Este foarte posibil ca întreaga expansiune a comerțului cnidian să se fi desfășurat abia în secolul al II-lea, poate chiar în cuprinsul secolului I î. e. n. Această ipoteză este plauzibilă, dacă ținem seama de împrejurările care au favorizat comerțul orașului Cnidos și anume de căderea Rhodosului. Mai ales după ocuparea Rhodosului de către romani, Cnidosul a putut găsi piețe de achiziție și de desfacere în lumea întreagă în care Rhodosul nu mai activa.

2. STAMPILE CNIDIENE SIGUR ȘI RELATIV ATRIBUITE

723

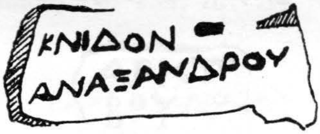

Κνίδον
᾿Αναξάνδρου

— *Simbol neclar*, la dreapta sus — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N. A. Inv. nr. 2159.

— VARIANTĂ la Dumont, p. 154, nr. 73—76, unde ᾿Ανάξανδρος apare fără simbol, precedat de ἐπὶ, iar numele orașului este în ultimul rînd.

724

[῎Α]νδρων᾿Απολ[λο]-
δώρο[υ]
Θε[. . . . .]

— *Ciorchine de strugure*, la stînga. — 1 ex.

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2150.

— VARIANTĂ la Dumont, VI, p. 330—335, nr 1—33. Numeroase stampile cu ῎Ανδρων, cu și fără ciorchine și rareori cu ᾿Απολλόδωρος în diferite alte distribuții grafice.

[1] Dumont, *op. cit.*, p. 14.

www.cimec.ro

725

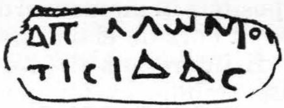

ʽΑπ[ο]λλωνίο[υ]
Πισίδας

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2152.
— ÎNTOCMAI la Pridik, p. 59, nr 28. Dumont, p. 82, nr. 41 indică greşit Rhodosul. Forma şi pasta confirmă pe Pridik, 1917, care atribuie stampila oraşului Cnidos.

726

ʼΑπολλω[νίου]
Πισ[ί]δα(ς)

— *Simbol neclar*, între cele două nume. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2270.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 59, nr. 28, dar fără simbol. Dumont, p. 82, nr. 40 o atribuie greşit, ca şi pe cea precedentă, Rhodosului.

727

ʼΑριστο-
βούλου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti.
— VARIANTĂ la Dumont, p. 330, numele ʼΑριστόβουλος este cunoscut numai de Cnidos, în stampilele în care numele sînt precedate de prepoziţia ἐπὶ (p. 350 cu Σ şi p. 354 cu C lunar). Pridik, 1917, îl cunoaşte ca magistrat şi producător pe stampilele cu astinomi de la Sinope.

728

ʼΑριστο-
[κ]ράτου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— La M. N. A. Inv. nr. 2681.
— Găsită la L. II după incendiul din 1944.
— VARIANTĂ la Dumont, p. 165, nr. 140—145, unde numele apare în forma ἐπὶ ʼΑριστοκράτευς.

www.cimec.ro

729 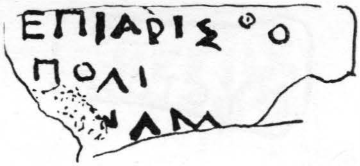 ἐπὶ ’Αριστό-
πολι[ς]
. . λλ. . .

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Din săpături, Istria, 1955, Z_2, careu Z_3, 0,60 m.
— La M. N. A. Inv. nr. 2770.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 59, nr. 24, unde apare şi titlul de agoranom.

730 ἐπὶ
’Αρχ[αγόρα]

— Poate *Spic de grîu*, la mijloc. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2273.
— ÎNTOCMAI la Dumont, p. 154, nr. 75.

731 Δημητ[. . . .]
ἐπὶ Πι[. . . ?]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti.

732 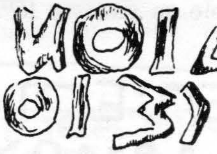 Διον-
υσίο(υ)

— *Fără simbol.* — 2 ex.
— Găsite: una (2575) în săpăturile din 1950, Istria, Sectorul X; cealaltă (2576) în săpături din 1953, la punctul Sinoe — Zmeica, la 1,00 m.
— La M. N. A. Inv. nr. 2575 şi 2576.
— VARIANTĂ la Dumont, p. 311, nr. 70—71, unde numele apare tot inversat şi tot împărţit în două rînduri, dar altfel împărţit ca la noi: Διονυ-σίου şi. Διονύ-σιος.

www.cimec.ro

733 [ἐπὶ Δι]ο-νυσίου

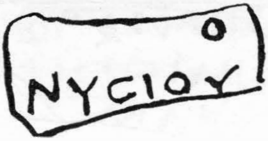

— *Fără simbol.* — 2 ex.

— Găsite: una (2629) în L. II după incendiul din 1944; cealaltă (2573) în depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M. N. A. Inv. nr. 2629 şi 2573.

— VARIANTĂ la Dumont, p. 235, unde numele apare precedat de ἐπὶ şi urmat de Κνιδίον; la unele exemplare apare grafia cu C în loc de Σ. La noi exemplarul 2629 este scris cu C în loc de Σ.

734 [ἐπὶ Διο]φάν-του Χαρ-μοκράτε(υς)

— *Amforă.* — 1 ex.

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M. N. .A. Inv. nr. 2119.

— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 59, nr. 32, dar nicăieri Διόφαντος nu apare alături de Χαρμοκράτης.

735 ἐπὶ Νέοντος

— *Monogramă.* — 1 ex.

— În depozitul şantierului Istria.

— La M. N. A.

— NECUNOSCUTĂ. Numele se găseşte la Pape.

736 ἐπὶ 'Επι-[χ]άρμου

— *Fără simbol.* — 1 ex.

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M. N. A. Inv. nr. 2274.

— VARIANTĂ la Dumont, p. 284, nr. 75, unde în plus apare 'Αρίστων.

www.cimec.ro

737

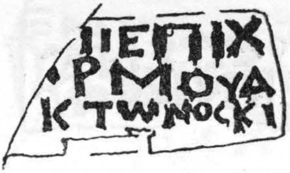

[ἐ]πὶ 'Επιχ-
[ά]ρμου 'Α-
[ρ]ίστωνος Κ(ν)ι

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2367.
— Întocmai la Dumont, p. 284, nr. 75.

738

ἐπὶ Εὐφρα[γόρα]
'Απολλω[νίου Κνι]-
δίον

— *Trident.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2187.
— Întocmai la Dumont, p. 196, nr. 323. 'Απολλω este prescurtarea lui 'Απολλώνιον.

739

Εὔφρο[νος]
Κνιδίον

— *Frunză*, la dreapta. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 3359.
— Variantă la Dumont, p. 200, nr. 343, unde apare același text, dar fără simbol.

740

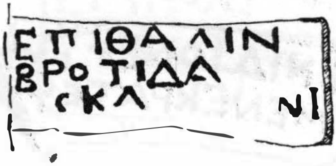

ἐπὶ Θαλιν-
βροτίδα
['Α]σκλ[ηπιοδώρου]
[Κ]νι(δίον)

— *Fără simbol.* — 3 ex.
— Găsite: două (2153, 2259 și 2564) în depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2153, 2259 și 2564.
— Întocmai la Dumont, p. 202, nr. 354.

www.cimec.ro

741

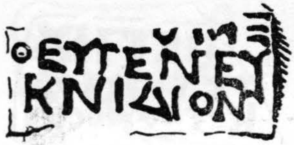

[. . . . .] ξ
Θευγένευ
Κνιδίον

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2551.
— Intocmai la Dumont, p. 202, nr. 355.

742

Καλλικράτης

— *Ștampilă rotundă* cu punct în centru. — 1 ex.
— Săpăturile din 1915—1916, Istria,
— Nu cunoaștem colorația.
— La Pârvan, H., IV, p. 37.
— Variantă. Numele după Dumont, p. 318, nr. 133.

743

Κνιδίον ἐπὶ
Μενεκράτευ(ς)

— Partea dreaptă a stampilei tremurată, în dublă frapă. 1 ex.
— Din săpături, Istria, 1955, Z_2. car. 12, 0,70 m.
— La M. N. A. Inv. nr. 2765.
— Necunoscută la Pridik decît pentru Rhodos.

www.cimec.ro

744 Νικα[σι](βούλου)
Κνι[δίον]

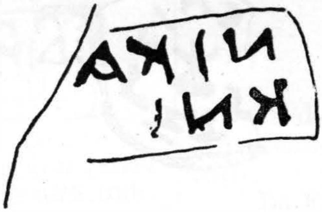

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2436.
— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 58, nr. 16, are pe Νικασίβουλος ca fabricant. Iar Dumont, la p. 217, nr. 440–446, în două rînduri.

745 Πάπ[ας]

— *Simbol neclar.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe–Zmeica.
— La M. N. A.Inv. nr. 2170.
— ÎNTOCMAI la Dumont, p. 391, nr. 1.

746 ἐπὶ Πολ-
υ[κ]λεῦς

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti.
— VARIANTĂ la Dumont, p. 322, nr. 167, dar fără ἐπὶ.

www.cimec.ro

747 ἐπὶ Σωστρά[του]

— *Monogramă.* — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2336.
— ÎNTOCMAI la Dumont, p. 324, nr. 178.

748 [ἐπὶ] Φιλίππου

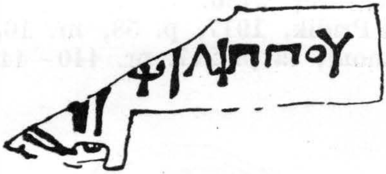

— *Resturile unui simbol*, la stînga. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2156.
— ÎNTOCMAI la Dumont, p. 367, nr. 210.

749 ἐπὶ Φιλίππου 'Ασκληπιόδ-ωρος Κνιδίο(ν)

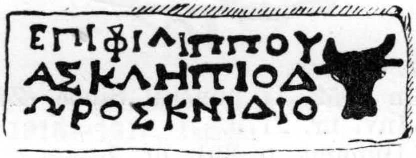

— *Bucraniu.* — 4 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2140 şi 2149 A, B, C, b.
— VARIANTĂ la Dumont, p. 227, nr. 509, unde apare fără simbol.

750 'Αριστομ[ήδ]ους 'Αινέα Διον[υσίου]

— În depozitul şantierului Istria din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. 2574.

www.cimec.ro

751

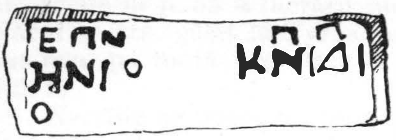

— În depozitul șantierului Istria din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2283 .

752

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.

753

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.

754

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.

755

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.

756

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.

757

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2718.

758

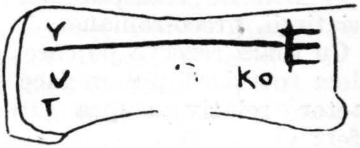

— În depozitul șantierului Istria.
— La M.N.A. Inv. nr. 2384.

www.cimec.ro

GRUPA A IX-a

DIVERSE

1. STAMPILE A CĂROR ORIGINE NU ESTE CUNOSCUTĂ

Am rezervat această ultimă grupă a stampilelor al căror centru de producție nu este încă identificat. Am încercat să le atribuim unuia sau altuia din centrele de producție, examinînd și comparînd caracteristicile tipologice și tehnologice respective. N-am constatat însă elemente de similitudine, nici în ce privește formele și materialul, nici în ce privește grafia și simbolurile. Am găsit numai apropieri, care n-au fost suficiente pentru a îngădui o clasare sigură.

De aceea am crezut că este just să grupăm aparte diferitele categorii de astfel de stampile, înregistrîndu-le cu toată atenția, dar lăsînd cercetărilor viitoare o determinare pe care noi n-am putut-o face în stadiul de azi al cunoștințelor noastre fără să riscăm erori fundamentale.

Clasificarea aceasta provizorie a fost făcută după împărțirea materialului în următoarele serii:

— Stampile întregi și întregite a căror apartenență nu s-a putut preciza sigur.

— Stampile anepigrafice cu diferite simboluri.

— Stampile rotunde cu 3 și 4 despărțituri, în care apar litere izolate.

— Prescurtări care nu permit o întregire sigură și unele litere izolate.

— Monograme.

— Diferite stampile necunoscute care ar putea să aparțină unei epoci tîrzii, greco-romane.

Cu toată rezerva pe care ne-am impus-o la întocmirea acestei grupe, credem totuși că putem face unele observații și puneri la punct cu caracter relativ asupra cîtorva dintre ștampilele „nedeterminate". Astfel:

Numărul 759 are un scris curios, necunoscut, despre care vom vorbi mai pe larg în partea de concluzii referitoare la amforele indigene stampilate.

www.cimec.ro

Stampila de la nr. 760, de o formă foarte rară, poate fi legată de nr. 13 de la p. 32 a lucrării lui Staerman în „Kr.S.", nr. XXXVI. Exemplarul acesta, găsit la Tyras, are multă asemănare cu al nostru: stea cu opt raze pe toată suprafața stampilei. Se pare însă că numele nu corespunde.

Nr. 762 ar putea fi apropiat, ca tip, de stampila rotundă, cu nr. 530 de la Rhodos, care poartă numele lui 'Αριστοτέλ(ης).

Nr. 763 poate fi atribuit Cnidosului, mai ales că la Dumont p. 399, nr. 14, găsim o stampilă cu același simbol, dar în altă poziție, cu numele 'Αρτέμων și 'Αριστοκλῆς.

Dimensiunile stampilei de la Dumont sînt însă mult mai mari.

Nr. 764, ca tip de stampilă pătrată, cu ramă și cu numele prescurtat împărțit în două rînduri, ar putea fi apropiat de nr. 78 din tab. 4 a lui Staerman, care se referă la Heraclea.

Βρόμιος de la nr. nostru 765 poate fi socotit ca fiind aproape sigur numele unui fabricant din Rhodos. Mai există trei exemplare întocmai, avînd și coroana respectivă, între cele 7 exemplare de la Pridik, 1917, p. 24, nr. 548—554.

La același autor, p. 67, nr. 112, găsim un Βρόμιος ca producător al astinomului Διονύσιος ὁ 'Απημάντου.

Διονυσογένης de la nr. 766 îl găsim absolut întocmai fără a fi însă atribuit la nr. 32, de la fig. 18, p. 26, din lucrarea lui K. Skorpil, intitulată: *Stampile pe torțile de amforă din centrele de pe malul Mării Negre*, în „Bul. Inst. arheologic bulgar", VIII, Sofia, 1934.

Este interesant de remarcat că stampila care se află în muzeul din Varna sub nr. inv. IV 1002 a fost găsită într-o movilă funerară de la Haskioi, în Deliorman, raionul Silistra. Comparînd desenul lui Skorpil cu stampila noastră, am putut stabili că amîndouă imprimările sînt făcute cu aceeași stanță.

Skorpil nu se ocupă de determinarea locului de proveniență și nici de datarea ei. Părerea noastră este că stampila e tîrzie și că ar putea aparține începuturilor romane.

Nr. 768, care s-ar părea că are ca simbol o liră și cuprinde numele Διοσκορίδης, ar putea fi, după particularitățile tipologice, de proveniență cnidiană. Numele îl găsim de cîteva ori, cu bucraniu și în combinație cu alt nume, la Dumont, p. 184, nr. 254—257.

Μνασίμαχος de la nr. 773 este cu totul rar și nu i-am putut găsi locul de proveniență. E. M. Staerman, publicînd în „M.I.A." nr. 25, p. 287 și urm. raportul său, intitulat: *Stampile ceramice din săpăturile de la Mirmekion și Tiritaki*, ne prezintă o stampilă identică, căreia învățata sovietică spune că nu-i poate găsi o atribuire și o clasare cronologică.

Este interesant de reținut faptul că stampila de la Staerman și stampila noastră provin amîndouă din aceeași stanță. Karel Skorpil, în tab. 18, nr. 27, p. 26, al lucrării sale din „Известия" aduce un fragment similar al stampilei lui Μνασίμαχος găsit la farul de la Șabla.

Nr. 780, cu scrisul inversat și cursiv, ar putea fi de la Rhodos.

Tot rhodiană ar putea fi și stampila anepigrafă de la *Diverse*, de la nr. 796.

Deosebit de interesantă ne pare stampila rotundă și anepigrafică de la nr. 797, despre care n-am putut să ne facem nici o părere pînă acum

www.cimec.ro

de curînd, cînd ne-a parvenit de la Moscova ultimul număr din „Kr. S”. (nr. 58, 1955).

Pentru prima oară K. T. Kruglikova [1] ne face cunoscută existența unor stampile ale orașului Panticapaion, atît pe țigle de acoperiș, cît și pe o toartă de amforă. Reproducem aici în desen o stampilă dreptunghiulară de pe o țiglă și una rotundă, în care de asemenea, se vede scris ΠANTI după fig. 5 de la p. 29 din „Kr. S”.

Fig. 52. — *Stînga*: stampilă de pe o țiglă din Panticapaion. *Dreapta*: stampilă rotundă cu cerc perlat de pe o amforă din aceleași săpături, asemănătoare cu nr. 797 de la noi.

În afara simbolului, care nu este la fel în ambele stampile (la noi cană și dincolo cap de Silen în profil) și în afara faptului că pe cea din urmă se găsesc literele ΠANTI, iar la noi nici o literă, ambele stampile sînt întocmai: formă rotundă, simbol la mijloc și cerc perlat de jur împrejur.

Trebuie să accentuăm că această formă rotundă, înconjurată de cerc perlat în relief, cu simbol la mijloc, nu o mai găsim în nici un alt centru de producție; sîntem deci obligați să facem o apropiere între aceste două exemplare și să încercăm presupunerea că nr. 797 de la noi ar putea fi din Panticapaion.

Stampilele rotunde, cu patru-cinci despărțituri interioare, în cuprinsul cărora se găsește cîte o literă, înregistrate la seria 3 nr. 801—808, n-au fost încă atribuite vreunui centru de nici unul dintre cercetători. Staerman le dă o deosebită atenție în lucrarea sa din „Kr. S.”, nr. 36, și sub numele de „cerc” înregistrează un număr foarte mare în tab. 7, 47. Autoarea emite și o ipoteză interesantă.

Constatînd că stampilele sînt în cerc, împărțite, și că torțile prezintă o formă rotundă și foarte groasă, iar pasta este de culoare roșu închis, presupune că amforele ar putea aparține primei jumătăți a secolului al IV-lea î. e. n. și că locul lor de proveniență trebuie să fie unul din orașele de pe coasta tracică a Mării Negre sau din Macedonia. Ținînd seama de asemănarea tipurilor monetare respective, precum și de prezența repetată a literelor M, E. autoarea crede că ar putea fi vorba de Mesembria ori de Mende și eventual de Acanthos, despre care se știe că era un centru renumit de export de vinuri.

În afara numeroaselor stampile de acest fel găsite în orașele antice din sudul U. R. S. S. și în afara celor pe care le cunoaștem, pe coasta de vest a Mării Negre, la Istria și la Callatis, au mai fost descoperite

[1] K. T. Kruglikova, К вопросу о керамическом производстве в Пантикапее, in „Kr. S.“, 1955, nr, 58, p. 26.

www.cimec.ro

numeroase stampile în cerc pe litoralul tracic. În tab. 21, nr 185—196, Karel Skorpil publică o serie întreagă de stampile în cerc împărțit, găsite la Bizone, Dionysopolis, Odessos, Mesembria etc. Publicarea este făcută însă foarte sumar, fără ca autorul să se pronunțe asupra originii.

Să trecem acum la seriile 4 şi 5, „Diverse''. Stampilele cu litere izolate şi prescurtări neîntregibile, adunate în această grupă, ocupă un loc destul de însemnat în totalitatea atît de variată a amforelor comerciale stampilate.

Nici acestea n-au fost studiate, deci nu avem nici o posibilitate de comparație care să ne ducă la vreo datare şi la aprecieri asupra provenienței.

Astfel de stampile se găsesc în număr destul de mare în toate oraşele greceşti de pe coasta de nord a Mării Negre, la noi, şi în toate oraşele greceşti de pe coasta tracică (nr. 810, 811, 814). Ele sînt asemănătoare cu cele din sudul U.R.S.S. (nr. 815, 816, 818, 827, 831) şi identice cu cîteva din cele publicate de Skorpil.

Cele cîteva stampile din seria 6. „Diverse'' au fost socotite ca fiind de epocă tîrzie greco-romană. Această apreciere se bazează în primul rînd pe felul pastei ceramice şi apoi pe caracteristicile grafiei. Am ținut, seama şi de rama în relief, simplă sau dublă, care încadrează numele, ramă pe care n-o găsim la stampilele clasice. Ne-au mai putut fi de folos şi ligaturile (Π = TT ca şi AΛ de la nr. 834 CA ori LM de la nr. 840), precum şi apariția lui *C* în loc de *K* şi a latinului *L* în loc de Λ.

Dintre numele din această grupă, = Ἄτταλος de la nr. 834, este cunoscut şi la Pridik 1917, ca nume de fabricant pe numeroase stampile cu astinomi. De asemenea găsim la Pridik, sub forma Μῖκος de la nr. 838, un nume de fabricant din Sinope.

Stampila noastră este în dublu exemplar, produsă cu ştanțe diferite şi cu scrisul inversat.

2. STAMPILE ÎNTREGI ŞI ÎNTREGIBILE A CĂROR APARTENENȚĂ NU S-A PUTUT PRECIZA

739

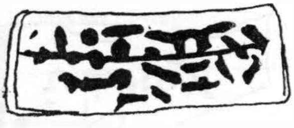

. . . .

— Găsită la Istria, 1953, în malul punctului de săpături X, întîmplător, la surparea malului.
— La M. N A. Inv. nr. 2625.
— Semne de scris barbar, pseudoalfabetic. — 1 ex.
— NECUNOSCUTĂ.

www.cimec.ro

760 'Αγυιο[. . .]

— *Stea cu opt raze.* Stampilă circulară. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2725.
— PROBABIL (vezi în text).

761 [Δ?] αμο-κράτ-ης

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria.
— La M.N.A. Inv. nr. 2581.
— NECUNOSCUTĂ.

762 ['Αρι]στοτέλ(ης)

— *Punct în centru.* Stampilă circulară. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2332.
— VARIANTĂ (vezi în text).

763 'Αρίστω(ν)

— *Săgeată*, jos. — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2601.
— PROBABIL (vezi în text).

www.cimec.ro

764 'Αρχ-
ἐμο(ρος)

— *Punct* între cele două rînduri. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.
— VARIANTĂ (vezi în text).

765 Βρομίου

— *Coroană.* — 1 ex.
— În depozitul Istria.
— La M. N. A.
— ÎNTOCMAI la Pridik, p. 24, nr. 552–554, atribuită Rhodosului. Dumont nu o cunoaște. (Cum particularitățile tipologice și tehnologice ale torții care poartă stampila nu răspund cu totul celor de la Rhodos, am preferat să o punem provizoriu la această grupă).

766 Διονυσογέ-
νους

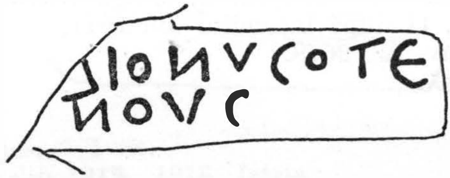

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În săpăturile de la Istria, 1954, în rebutul săpăturilor, 1950, Sectorul X.
— La M. N. A. Inv. nr. 2582.
— ÎNTOCMAI (vezi în text).

767 Διου

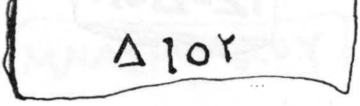

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, Istria, Sectorul X, stratul elenistic I.
— La M. N. A. Inv. nr. 2559.
— NECUNOSCUTĂ.

www.cimec.ro

768 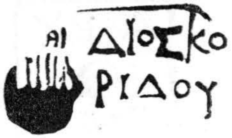

Διοσκο-
ρίδου

— *Liră*, în stînga. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2076.
— VARIANTĂ (vezi în text).

769

Ἴδας

— *Cap* cu barbă spre dreapta, în stinga textului. — 1 ex.
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— M. N. A. Inv. nr. 2678.
— NECUNOSCUTĂ.

770

Ἰσόδοτο(ς)

— *Fără simbol*. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2230.
— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 112, nr. 107, stampila cu acest nume este circulară.

www.cimec.ro

771 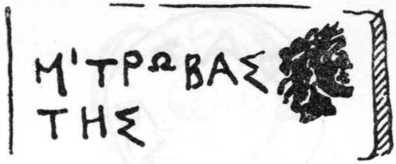

Μιτρωβάσ-
της

— *Cap bărbos* spre dreapta. — 1 ex.
— Săpăturile din 1953, Istria, Sectorul X, la 2,30 m.
— La M. N. A. Inv. nr. 2565.
— NECUNOSCUTĂ. Stampila este perfect întreagă; nu lipsește, sigur, nici un rînd, nici o literă. Numele acesta este cu totul necunoscut la Pridik. Nici Amerov nu-l cunoaște. În Pridik, 1917, p. 101, nr. 283, în seria astinomilor găsim un Μιθρωπάστης probabil ca producător al unui astinom necunoscut (stampila este fragmentară). Tot aici, la p. 76, nr. 296, găsim din nou pe acest producător Μιθρωπάστης sub magistratura lui Ναύπωνος fiul lui Καλλισθένης. Numele este barbar. Cele două forme diferite Μιτρωβάστης la noi și Μιθροπάστης la Pridik pot fi puse în paralelă, ca și formele diferite ale producătorului Μιθραδάτης și Μιθριδάτης.

772 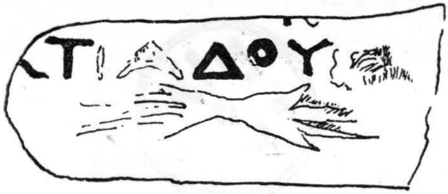

[Μι]λτιάδου

— *Fulgerele*, jos. — 1 ex.
— Săpăturile din 1915—1916, Istria.
— Nu cunoaștem colocația.
— ÎNTOCMAI la Pîrvan, VII, greșit atribuită. În orice caz, nu poate fi de la Thasos.

773 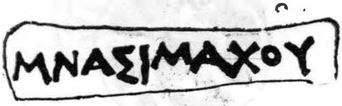

Μνασιμάχου

— *Fără simbol*. — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
— La M. N. A. Inv. nr. 2162.
— ÎNTOCMAI (vezi în text).

www.cimec.ro

774 Πολ[υ]κράτ[ο]ς

— *Stampilă circulară.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2333.
— VARIANTĂ la Dumont, ca nume p. 108, nr. 231.

775 Στρατίππου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2309.
— NECUNOSCUTĂ.

776 Φιλί[ν]ου

— *Punct*, în centru. Stampilă circulară. — 1 ex.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2341.
— VARIANTĂ. Numele cunoscut numai la Pridik, 1917, p. 117, nr. 410 şi p. 126, nr. 164, dar nici una în formă de „colăcel". Dumont nu-l cunoaşte.

777 'Αρ.υοι . . . .

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2339.
— NECUNOSCUTĂ.

www.cimec.ro

778 Θένελας

— *Punct* în centru.
— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M. N. A. Inv. nr. 2583.
— NECUNOSCUTĂ.

779 ..Συκρα
γ.σα..
.σ.οδ..

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicaţie.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon", Bucureşti.

780 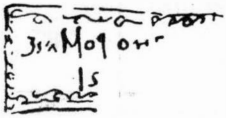 ...μοφ.ο..
....

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La Facultatea de istorie a Universităţii „C I. Parhon", Bucureşti.
— PROBABIL (vezi în text).

781 ...τ.....

— În mijloc *Capul lui Helios*.
— În depozitul şantierului Istria, 1954.
— La M. N. A. Inv. nr. 2584.
— NECUNOSCUTĂ.

www.cimec.ro

782

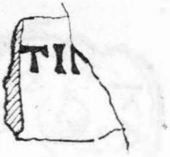

. . τιμ. .

— Din săpături, Istria, 1955.
Z_2 car. 22, 0,74 m.
— La M. N. A. Inv. nr. 2767.

3. STAMPILE ANEPIGRAFICE CU DIFERITE SIMBOLURI

783

Ciorchine
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2350.

784

Frunză sau *ciorchine*
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2350.

785

Simbol neclar
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2383.

786

Simbol neclar
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2393.

787

Punct rotund
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2396.

788

Două capete de oameni.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2352.

www.cimec.ro

789

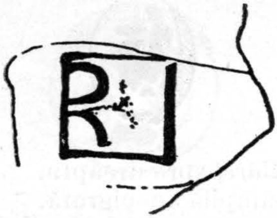

Simbol neclar

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2443.

790

Spic

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. nr. 2515.

791]

Frunză de iederă

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2353.

792

— Litere neclare (ΟΥΘ ?)

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2351.

793

Vultur și ABY

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2413.

794

Măciucă și urme de litere

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2691.

795

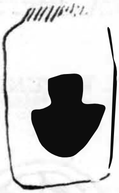

Vas (?)

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon", București.

www.cimec.ro

796

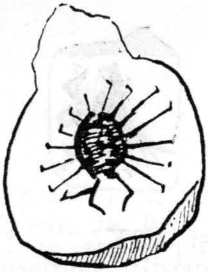

Păianjen (?)
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2667.

797

Vas în cerc perlat
— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2677.

798

— *Crustaceu*
— Săpăturile din 1951, Istria, Sectorul X.
— La M.N.A. Inv. nr. 2566.

799

— *Călăreț* spre dreapta.
— Stampilă anepigrafă.
— În depozitul șantierului Istria.
— La M.N.A. Inv. nr. 2585.

800

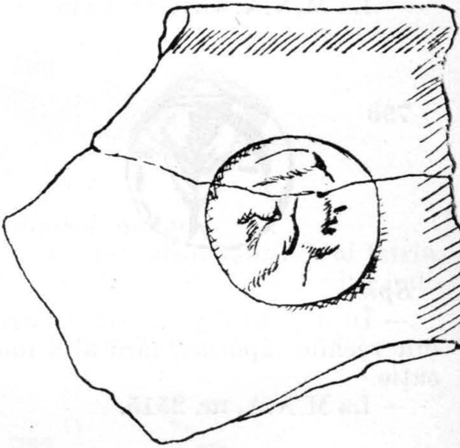

— *Cap* spre dreapta.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon," București.

4. STAMPILE ROTUNDE CU TREI ȘI PATRU DESPĂRȚITURI ÎN CARE APAR LITERE IZOLATE

801

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2418.

802

— *Ciorchine* într-un cerc.
— Istria, săpături 1955, Z2A-1,45
— La M.N.A. Inv. nr. 2756

www.cimec.ro

803

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2344.

804

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2345.

805

— 2 ex.
— 1) Găsită în L. I după incendiul din 1944. 2) Istria, 1955, Z2, car. 1. 1,60 m.
— La M.N.A. Inv. nr. 2347 și 2773.

806

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2348.

807

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2349

808

— Din săpături, Istria, 1955, Z2, A, 1,45 m.
— La M.N.A. Inv. nr. 2755.

5. LITERE IZOLATE ȘI PRESCURTĂRI NEÎNTREGIBILE SIGUR

809

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2379.

810

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2361.

www.cimec.ro

811

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2372.

812

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2392.

813

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2375.

814

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2382.

815

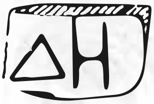

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2650.

816

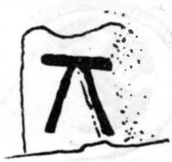

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2378

817

— Săpăturile din 1949, Istria, Z. 3 II.
— La M.N.A. Inv. nr. 2726.

6. MONOGRAME

818

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2497

819

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2385.

www.cimec.ro

820

AB

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2393.

821

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2394.

822

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2722.

823

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2395.

824

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2681.

825

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2724.

826

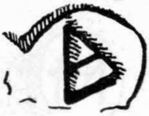

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2386

827

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon" București.

828

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2389.

829

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2387

www.cimec.ro

830

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2391.

831

— În depozitul șantierului Istria.
— La M.N.A. Inv. nr. 2692.

832

— În săpăturile de la Istria, Sectorul C. A., la 0,40 m.
— La M.N.A.

833

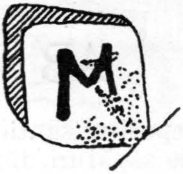

— În depozitul șantierului Istria.
— La M.N.A. Inv. nr. 2693

834

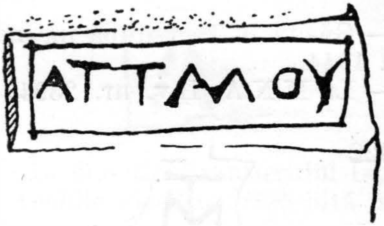

— În săpăturile de la Istria 1954, zid elenistic, C. 133 B., la 2,30 m.
— La M.N.A. Inv. nr. 2694.

7. DIFERITE STAMPILE NECUNOSCUTE CARE POT APARȚINE UNEI EPOCI TÎRZII GRECO-ROMANE

835

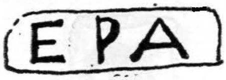

— Ramă dublă, bine reliefată, 1 ex.
— Găsită în depozitul șantierului Istria cu mențiunea B. 4067 .
— La M.N.A. inv. nr. 2586.

836

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2371.
— Întocmai la Pârvan, H.VII, 36.

837

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M.N.A. Inv. nr. 2514.

838

— În depozitul șantierului Istria.
— La M.N.A. Inv. nr. 2373.

www.cimec.ro

839

— Ramă dublă, — 2 ex.

— Unul din L. I după incendiul 1944, altul din depozitul șantierului Istria.

840

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2365.

www.cimec.ro

TABEL SINOPTIC

AL PRINCIPALELOR DATE PRIVITOARE LA STAMPILELE STUDIATE

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila: Thasos	Sinope: Stampile	Sinope: Țigle	Heraclea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	Simbolul
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	Ἀγατοκλῆς			607 608							607 608				
2	Ἀγάθων		322	219 222 289 331 337 212		219 222 289 330 336 212	322								Cornul abundenței (337) Cap de Silen, în față (289) Nike mergînd spre dreapta (?) (331) Ciorchine (212)
3	Ἀγέμαχος	503 534 535									503 534 535				Floare de rodie într-un cerc (503)
4	Ἀγέστρατος	536 537									536 537				
5	Ἀγοράναξ			609 610 611							609 610 611				
6	Ἀθαναῖος	484							484						
7	Ἀθήνιππος		308 309 310			308 309 310									Stea cu 8 raze (308) Helios (309) (310)

www.cimec.ro

8	Αἰνέας			504 505 506 507 1 (?) 750	1						504 505 506 507		750		Floare de rodie într-un cerc (504, 505). Cerc (506) Floare de rodie cu tije (507) Amforă (1)
9	Αἰνησύδαμος	508 538 539									508 538 539				Floare de rodie într-un cerc (508)
10	Αἰσχίνας	509 540									509 540				Floare de rodie într-un cerc (?) (509)
11	Αἰσχίνης	212 213 214 215 216 345 438 439 485				212 213 214 215 216 345	438 439		485						Ciorchine (212, 213, 214, 215) Cal de mare (345, 439) Vultur cu delfin (438)
12	Αἰσχρίων (ὁ Ἀρτεμιδώρου)	217				217									
13	Ἄκορνος			220 265		220 265									Ornament la pupa unei corăbii (220)
14	Ἀλεξιάδας	541									541				
15	Ἀλεξίμαχος	542									542				
16	Ἀλεσίμαχος	543									543				

www.cimec.ro

(continuare)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține ștampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	
						Stampile	Țigle								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17	Ἀλκάνωρ			458				458							
18	Ἀλφείδης			2 (?)	2										Stea cu 8 raze (2)
19	. αμοκράτης (?)			761										761	
20	Ἀμύντας			612 613							612 613				
21	Ἀνάξανδρος			723									723		Nectar (723)
22	Ἀναξίβουλος	544									544				
23	Ανδρων	37 (?) 724		323	37	323							724		Lipsă (323)
24	Ἀνθεστήριος (ὁ Νουμηνίου)	218 219 220 221				218 219 220 221									Ornament la pupa unei corăbii (218, 219, 220, 221)
25	Ἀντιβίων	486							486						
26	Ἀντίγονος			510 511							510 511				Floare de rodie (510), (511)

www.cimec.ro

27	’Αντίμαχος	222 223 224 346 347 348 349 350				222 223 224 346 347 348 349 350									Cornul abundenţei (223, 224, 347, 348, 349, 350) Kantharos (346)
28	’Αντίπατρος	225	280 281 282			225 280 281 282									Proră de corabie (225) Lipsă (280, 281, 282)
29	’Αντίπατρος (ὁ Νίκωνος)	226 227 228 229				226 227 228 229									Proră de corabie (226, si 227)
30	’Απατούριος			240 266 273 276 277 333		240 266 273 276 277 333									Trofee (266) Zeitate feminină, în picioare (273). Pasăre (277). Leu mergînd (276) Ornament la pupa unei corăbii (333)
31	’Απήμαντος		251 320 321			251 320 321									Nike (251) Figură de bărbat (321)
32	’Απολλόδωρος		265 266 267 268	301 323 724		265 266 267 268 323 301							724		Ciorchine (724) Leu triumfător şezînd pe un taur răpus (301)

www.cimec.ro

(continuare)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila: Thasos	Sinope: Stampile	Sinope: Tigle	Heraclea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	Simbolul
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
33	Ἀπολλόδωρος (ὁ Διονυσίου)	230				230									
34	Ἀπολλωνίδας		490												
35	Ἀπολλωνίδης		333 334 335 336			333 334 335 336									Ramură (335)
36	Ἀπολλωνίδης (ὁ Ποσιδωνίου)	231 232				231 232									Ciorchine (231 și 232)
37	Ἀπολλώνιος	725 726	276 491	226 251 272 295 362 440 713 738		226 251 272 276 295 362	440		491			713	725 726 738		Trident (738) Proră de corabie (226) Nike cu coroană murală (251). Măciuca lui Heracles (272) Vas (362) Statue și măciucă (440)
38	Ἀράκλειτος			345		345									Cal de mare (345)
39	Ἀρατοφάνης	545 546									545 546				

www.cimec.ro

40	'Ἀρισταγόρας		311 312 313			311 312 313									Trofee şi ramură (312) Trofee pe soclu (313)
41	'Ἀρίσταρχος			614 615							614 615				5 stele care încadrează textul (614)
42	'Ἀριστείδας	547									547				
43	'Ἀριστείδης			3 (?)	3										Fulgere (3)
44	'Ἀριστίων	233 234 235 236		616		233 234 235 236					616				Satir mergînd(233, 234, 235, 236)
45	'Ἀριστω . . .			459				459							
46	'Ἀριστόπολης	729											729		
47	'Ἀριστόβουλος			727									727		
48	'Ἀριστόδημος			617							617				
49	'Ἀριστόδικος			4 (?) 5 (?)	4 5										Broască ţestoasă (4) Floare (5)
50	'Ἀριστοκλῆς			512							512				Floare de rodie într-un cerc (512)
51	'Ἀριστοκράτης			460 461 618 728				460 461			618		728		4 steluţe care încadrează textul (618)

www.cimec.ro

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține ștampila										Simbolul
					Rhodos	Sinope		Heraclea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	
						Stampile	Țigle								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
52	᾿Αριστόμαχος	548		619							548 619				
53	᾿Αριστομένης	549 750 (δης)									549		750 (δης)		
54	῎Αριστος			6 (?)	6′										Bucraniu (6)
55	᾿Αριστοτέλης			7 (?) 8 (?) 9 (?) 10 (?) 762	7 8 9′ 10									762	Tirs și panglică (7) Vas pe suport (8) Hermes spre stînga cu kerykeion (9) Punct în centru (762)
56	᾿Αριστοφάνης	550									550				
57	᾿Αρίστων	551		296 459 462 620 621 622 737		296		462 459			551 620 621 622		737		Kerykeion (621) Călăreț spre dreapta (296) Săgeată (737)
58	῾Αρμοκράτης	552									552				

www.cimec.ro

59	'Ἀρτεμίδωρος	351 352 353 354 355	217	302 387		217 302 351 352 353 354 355 387									Leu triumfător şezînd pe un taur (302) Neclar (387) Kantharos ? (351, 352, 354 Ciorchine (355 ?)
60	'Ἀρτέμων			232 237		232 237									Ciorchine (232) Demetra în picioare cu facla în mîna dreaptă (237)
61	'Ἀρχαγόρας	731											731		Spic de grîu (?) (731)
62	'Ἀρχέμο(ρος)			764										764	Punct între cele două rînduri (764)
63	'Ἀρχεπτόλεμος	356 357		363 386 451 443		356 357 363 386	443 451								Cap bărbătesc spre stînga (386) Pasăre în centru (443) Spic de grîu (451)
64	'Ἀρχέστρατος			463					463						
65	'Ἀρχῆναξ			11 (?) 12 (?) 13 (?)	11 12 13										Vas (11) Litera M (12) Trident (13)
66	'Ἀρχίδαμος	553									553				
67	'Ἀρχοκράτης	554 555 556									554 555 556				Capul lui Helios din faţă (554)

www.cimec.ro

(continuare)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	
						Stampile	Tigle								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
68	Ἀσκληπιόδωρος			740 749									740 749		Bucraniu (749)
69	Ἀστυμήδης	557									557				
70	Ἄτταλος	358		835		358								835	Cap bărbătesc spre dreapta (358)
71	Αὐτοκράτης	558									558				
72	Βάκχιος		283 284 285			283 284 285									Proră de corabie (283, 284, 285)
73	Βάτραχος			217		217									
74	Βόρυς			358		358									Cap cu barbă (358)
75	Βόρυς (ὁ Ζεύξιος)	237 238				237 238									Demetra în picioare (237, 238)
76	Βρόμιος			765										765	Coroană (765)
77	Γλαυκίας	359 360		448		359 360	448								Zeitate cu coroană murală spre stînga (359) Ciorchine (448)

www.cimec.ro

78	Γλαύκων			14 (?)	14										Neclar (14)
79	Γόλας			438			438								Vultur pe delfin (438)
80	Γόργων	513 514 559									513 514 559				Floare de rodie într-un cerc (513) Floare de rodie (514)
81	Γουάλας	17 (?)			17										Heracles trăgînd cu arcul (17)
82	Δαμαίνετος	560									560				
83	Δαμάστης	77 (?) 78 (?)			77 78										
84	Δαμάτριος	487	494						487 494						
85	Δαμοκλῆς	561 562 488							488		561 562				Helios în faţă (562)
86	Δαμοκράτης			515 516 517							515 516 517				Floare de rodie într-un cerc (515, 516) Cerc dublu (517)
87	Δάμων	563									563				
88	Δᾶος			241		241									
89	Δέαλκος			15 (?)	15										Furnică (15)

www.cimec.ro

(continuare)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	
						Stampile	Tigle								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
90	Δελφίνιος (ὁ Καλλίου)	239				239									Trident
91	Δημήτριος	240 241 242 243 244 245 246 247 361 436	252 264 319 322 366	242 260 292 308 317 347 483 731		240 241 242 (2) 243 244 245 246 247 252 260 264 292 308 317 319 347 361 366 436	322 483						731 (?)		Cap spre dreapta (260) Cal de mare spre dreapta (292) Stea cu 8 raze (308) Nike în picioare spre stînga (317) Cornul abundenței (347) Cap de femeie cu coroană spre stînga (245, 246, 247) Ciorchine (252) Cal de mare (292) Kerykeion cu fundă (319) Heracles (361) Ciorchine (366) Zeitate feminină (436)
92	Δημήτριος (ὁ Ἡροξένου)	248				248									Zeitate feminină cu coroană murală
93	Δημήτριος (ὁ Θευγνήτου)	249				249									Vas
94	Δημοτέλης			283	28	283									Proră de corabie (?) (283)
95	Δικηκράτης			16 (?)	16										Pithos

www.cimec.ro

96	Διονύσιος	250 362 363 364 365 441 442 733	230	325 446 464 732 766 767		230 250 325 362 363 364 365	441 442 446		464				732 733	766 767	Kantharos (250) Zeitate feminină în picioare (325) Vas (362) Vultur cu delfin (441) Tripied (442)
97	Διονύσιος (ὁ Ἀπημάντου)	251				251									Nike mergînd
98	Διονύσιος (ὁ Δημητρίου)	252 365				252									Ciorchine
99	Διονύσιος (ὁ Διονυσίου τοῦ Κλειταγόρου)	253 254 255				253 254 255									Tripied (254, 255)
100	Διονύσιος (ὁ Κλειταγόρου)		253 254 255												Tripied (254, 255)
101	Διονυσογένης			766										766	
102	Διός			227 300 625		227 300					625				Proră de corabie (227)
103	Διοσκουρίδας			768										768	Urmele lui Helios, în stînga (768)
104	Διόφαντος	443 444 734					443 444						734		Pasăre (443, 444)

www.cimec.ro

(continuare)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	
						Stampile	Țigle								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
105	Δίσκος	367				367									Ciorchine
106	Δρακοντομένης	564									564				Floare de rodie
107	Δῶρος			286		286									Pasăre spre stînga (286)
108	Ἑκαταῖος	256 257	270 271 272	382		256 257 270 271 272 382									Cal în libertate (382) Tirs (256, 257) Zeitate feminină (271) Măciuca lui Heracles (272)
109	Ἑκαταῖος (ὁ Λαμάχου)	258				258									Tirs
110	Ἑλλάνικος			518							518				Floare de rodie într-un cerc (518)
111	Ἐπίγονος			626 627							626 627				
112	Ἐπίδημος		296 297			296 297									Călăreț spre dreapta (296, 297)
113	Ἐπιέλπος	368 369				368 369									Cornul abundenței (368, 369)
114	Ἐπίμοντος			735									735		Monogramă (735)

www.cimec.ro

115	’Επιχάρης			339		339									Lipsă (339)
116	’Επίχαρμος	736 737											736 737		
117	‘Ερμαίος			628							628				
118	‘Ερμίας			17 (?) 629	17						629				Heracles trăgînd cu arcul spre dreapta (17)
119	‘Ερμόφιλος			281		281									
120	‶Ερμων			630							630				Capul lui Helios din față (?) (630)
121	’Ερο			465				465							
122	‘Εστιαΐος	259	286 289	274 348 357 364		259 274 286 289 348 357 364									Cornul abundenței (348) Lipsă (357) Pasăre (286)
123	’Ετεόνικος		287			287									Călăreț spre stînga (287)
124	’Ετυμος			453			453 (?)								
125	Εὐαγόρας			18 (?)	18										Amforă (18)
126	Εὔδαμος	565									565				

www.cimec.ro

(continuare)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparţine stampila: Thasos	Sinope: Stampile	Sinope: Ţigle	Heraclea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	Simbolul
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
127	Εὔκλειτος			466				466							
128	Εὐκλείων			467				467							
129	Εὐκλῆς			254		254									Tripied (254)
130	Εὐκράτης	566									566				Cornul abundenţei (566)
131	Εὔμαχος			303		303									Leu triumfător şezînd pe un taur răpus (303)
132	Εὔνικος			379		379									Vas (379)
133	Εὐρύδαμος			468				468							
134	Εὔτουχος			334		334									Ornament la pupa unei corăbii (334)
135	Εὐφραγόρας	738											738		
136	Εὔφρων			739									739		Frunză la dreapta (739)
137	Εὐχάριστος	260 261 262 263				260 261 262 263									Cap spre dreapa (260) Floare (261, 262).

www.cimec.ro

138	Εὐχάριστος (ὁ Δημητρίου)	264				264									
139	Ζεῦξις		237 238			237 238									Demetra în picioare (237, 238).
140	Ζῆνις (ὁ 'Απολλοδώρου)	265 266 267 268				265 266 267 268									Trofee (266, 267, 268).
141	Ζηνόδοτος			631 632							631 632				
142	Ζώπυρος	370	373			370 373									Măciucă şi kantharos (370)
143	'Ηγήσιππος			19 (?)	19										
144	'Ηρα . . .	470						470							
145	'Ηραγένης (ὁ Νεικάνορος)	269				269									Silen (269).
146	'Ηρακλείδας			469				469							
147	'Ηρακλείδης			213 233 261 359 439		213 233 261 359	439								Ciorchine (213) Satir mergînd spre dreapta, duce pe spinare un furtun pentru tras vinul (233) Floare cu tijă (261) Cal de mare (439)
148	'Ηρακλείδης (ὁ 'Εκαταίου)	270 271 272				270 271 272									Zeitate feminină în picioare (271). Măciucă (272).

www.cimec.ro

(continuare)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Care grupe îi aparține ștampila: Thasos	Sinope: Stampile	Sinope: Tigle	Heraclea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	Simbolul
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
149	Ἡρακλείδης (ὁ Μικρίου)	273				273									Zeitate feminină în picioare (273)
150	Ἡράκλειτος			20 (?) 21 (?) 22 (?) 23 (?) 24 (?)	20 21 22 23 24										Delfin (20) Kantharos (21) Arc şi săgeată (23) Tolbă, arc, măciucă (24)
151	Ἡρακλέων			293		293									
152	Ἡρόξενος		248			248									Zeitate feminină
153	Ἡροφῶν			25 (?) 26 (?)	25 26										Vas (25) Nectar (26)
154	Ἡρωίδας			715								715			
155	Ἡρώνυμος	445					445								Pasăre (715).
156	Ἡρώνυμος (ὁ Ποσειδωνίου)	274				274									
157	Ἡρώνυμος (ὁ Ποσιδωνίου)	275				275									Trofee
158	Ἡφαίστιος			243 268		243 268									Capul lui Heracles spre stînga (243) Trofee (?) (268)
159	Ἡφαιστίων			633							633				Kerykeion (633)

www.cimec.ro

160	Θαλινβροτίδας	740											740		
161	Θεαρίων		328	323 324 325 326 327 328 329		323 324 325 326 327 328 329									Zeitate feminină în picioare (323, 325, 326, 328, 329).
162	Θεογένης	489							489						
163	Θεοπείθος	341				341									
164	Θεόπομπος		337	27 (?)	27	337									Harpun (27) Cornul abundenței (337)
165	Θεόφιλος			28 (?)	28										Kylix
166	Θευγένης			741									741		
167	Θεύγνητος		249			249									Kantharos ?
168	Θέωρος			380 634 635		380					634 635				Ciorchine (380)
169	Θέων			332		332									Eros așezat pe un soclu (332)
170	Θηρικλῆς (ὁ Ἀπολλωνίου)	276				276									Leu (276)
171	Θορύκανος			244		244									Cap încununat spre stînga (244)

www.cimec.ro

(continuare)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila: Thasos	Sinope: Stampile	Sinope: Tigle	Heraclea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	Simbolul
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
172	Θρασύδαμος	567									567				
173	Θυαίας			223 247 262		223 247 262									Cornul abundenței (223) Cap de femeie spre stînga (247) Floare (262)
174	Θυσίλεως		340			340									Ornament la pupa unei corăbii
175	Ἰασικράτης	568									568				
176	Ἴδας			769										769	Cap cu barbă, spre dreapta (769)
177	Ἰδνάδης			29 (?) 30 (?) 31 (?)	29 30 31										Ghirlandă de iederă (29) Liră (30) Liră cu două foi de viță dedesubt (31)
178	Ἱέρων	519 569 570 571		441			441				519 569 570 571				Floare de rodie (519) (Helios) (569) Vulturul și delfinul (441)
179	Ἱκέσιος	271 277 278 279				271 277 278 279									Pasăre (277, 278, 279).
180	Ἱκέσιος (ὁ Ἀντιπάτρου)	280 281 282				280 281 282									

www.cimec.ro

181	Ἱκέσιος (ὁ Βακχίου)	283 284 285				283 284 285									Proră de corabie (283, 284, 285).
182	Ἱκέσιος (ὁ Ἑστιαῖου)	286				286									Pasăre
183	Ἱκέσιος (ὁ Ἐτεονίκου)	287				287									Călăreț
184	Ἱκέσιος (ὁ Κιχίου)	288				288									
185	Ἰσόδοτος			770										770	
186	Ἰσόκριτος	446					446								
187	Ἱστιαῖος	372				372									Vultur cu delfin
188	Ἰστρών (ὁ Ἀπολλωνίδα)	490							490						
189	Ἶφις (ὁ Ἑστιαίου)	289				289									Silen
190	Ἶφις (ὁ Ζωπύρου)	373				373									
191	Καλλίας		239			239									
192	Καλλικράτης	520 572		742							520 572		742		Floare de rodie într-un cerc dublu (520) Punct în centru (742)
193	Καλλικρατίδας	521									521				Floare de rodie într-un cerc (521)

www.cimec.ro

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila: Thasos	Sinope: Stampila	Sinope: Tigle	Heracleea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	Simbolul
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
194	Καλλισθένης	290 374 375 376		224 263 309 314 326 351 389 471		224 263 290 309 314 326 351 374 375 376 389		471							Cornul abundenței (224) Cap spre stînga (263) Helios (309) Fulgere (314) Zeitate feminină în picioare cu cornul abundenței în mîna stîngă (326) Vas (351)
195	Καλλίχορος (ὁ Πρωταγόρου)	291 292				291 292									Cal de mare (292)
196	Κάλλων			636							636				
197	Κάρπος			637							637				
198	Κέρδων			716								716			
199	Κεφαλίων	390		228 234 298		228 234 298 390									Proră de corabie (?) (228) Satir (234) Leu (298) Cap spre stînga (390)
200	Κίνωλις			385		385									
201	Κίχιος		288			288									

www.cimec.ro

202	Κλεαίνετος			259 264 297 343 373		259 264 297 343 373									Călăreţ spre dreapta (297)
203	Κλειταγόρας		253 254 255			253 254 255									Tripied (254, 255)
204	Κλειτόμαχος	573									573				Zeitate feminină (573)
205	Κλεῖτος			32 (?) 33 (?)	32 33										Literă întoarsă(32) Litera T (33)
206	Κλεομένης (ὁ Πλειστάρχου)	293 294				293 294									
207	Κλεόνικος (ὁ Μήνιος)	295				295									
208	Κλεονιμφῶν			34 (?)	34										Vas cu picior (34)
209	Κλεόστρατος			35 (?)	35										Toc de săgeţi (35)
210	Κλεόφαντος			36 (?)	36										Neclar (36)
211	Κλεοφῶν			37 (?)	37										Frunză (37)
212	Κλεώνυμος	574 575 576 577 578 579 580									574 575 576 577 578 579 580				Helios (574)

www.cimec.ro

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparţine stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	
						Stampile	Ţigle								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
213	Κοτῆς			638							638				
214	Κούρυλος			370		370									Măciucă şi Kantharos (370)
215	Κρατῖνος			38 (?) 39 (?)	38 39										Cornul abundenţei (38). Fruct ? (39)
216	Κρατίσταρχος	377 378				377 378									Cap bărbat (377, 378)
217	Κρέων			639							639				
218	Κρόνιος			221		221									Ornament la pupa unei corăbii (221)
219	Κτεσι . . .	54 (?)			54										
220	Κτήσων			225 245 327 342		225 245 327 342									Proră de corabie (225). Zeitate cu coroană murală spre stînga (245). Nike în quadrigă (342)
221	Κυνίσκος		330 331 332												Nike (330, 331) Eros (332)
222	Κῦρος	447					447								Vultur şi delfin

www.cimec.ro

223	Λάμαχος		258			258									
224	Λαφείδης	581									581				
225	Λεοντίδας	582									582				
226	Λεοντίσκος		300			300									
227	Λεύκων			40 (?)	40										Vas (40)
228	Λεώδικος			41 (?) 42 (?)	41 42										Heracles trăgînd cu arcul spre dreapta (41) (42)
229	Λεωμέδων		343 344	43 (?)	43	343 344									Spic sau frunză (43) Nike în quadrigă (344)
230	Λεωμέδων (ὁ 'Επιδήμου)	296 297				296 297									Călăreț (296, 297)
231	Λέων	298 299				298 299									Leu (298, 299)
232	Λέων (ὁ Λεοντίσκου)	300				300									
233	Λύκων		500						500						
234	Λύκων (ὁ 'Απολλωνίου)	491							491						
235	Λύσανδρος			44 (?)	44										Bonetă și stea (44)
236	Μαντίθεος			270		270									Lipsă (270)

www.cimec.ro

(continuare)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparţine ştampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	
						Stampile	Ţigle								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
237	Μαντίθεος (ὁ Πρωταγόρου)	301 302 303 304 305 306 307				301 302 303 304 305 306 307									Leu pe taur (301, 302, 303, 304, 305, 306, 307)
238	Μαρσύας			640 641							640 641				
239	Μεγακλείδης			45 (?) 46 (?) 47 (?)	45 46 47										Nectar (45) Plantă (46) Faclă (?) (47)
240	Μέγων	87 (?)			87										Cap de femeie
241	Μέγωνις			49 (?) 50 (?) 51 (?) 52 (?)	49 50 51 52										Faclă (49) Nectar (50) Pasăre spre dreapta (51) Lecythos (52)
242	Μει . . . , .			59 (?)	59										Pasăre spre stînga (59)
243	Μένανδρος			267		267									Trofee (267)
244	Μενεκράτης	743											743		

www.cimec.ro

245	Μένης			472				472							
246	Μενίσκος			239 269 275 304 328 338 366 838		239 269 275 304 328 338 366								838	Cap de Silen (269). Protomă de leu spre dreapta (304). Zeitate feminină rezemată de un fus de coloană cu cornul abundenței în mîna stîngă (328). Ciorchine (366)
247	Μένις		295			295									
248	Μένων			271 284											Zeitate feminină în picioare spre dreapta (271). Proră de corabie (284)
249	Μεσ . .́ .	53 (?)			53										Ramură (53)
250	Μητρόδωρος	379				379									Vas
251	Μητρόδωρος (ὁ Ἀθηνίππου)	308 309 310				308 309 310									Stea (308) Helios (309, 310)
252	Μίδας			335		335									Ramură (335)
253	Μιθραδάτης			249 305 374		249 305 374									Vas (249). Leu şezînd pe un taur răpus (305). Nectar (?) (374)
254	Μιθριδάτης			246 352		246 352									Cap femeiesc cu coroană spre stînga (246). Vas (?) (352)

www.cimec.ro

(continuare)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține ștampila: Thasos	Sinope: Stampila	Sinope: Tigle	Heraclea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	Simbolul
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
255	Μιθρωπάστης			288		288									Lipsă (288)
256	Μιχίων			473 474				473 474							
257	Μίχος	380 448 449		839		380	448 449							839	Ciorchine (448). Ciorchine și măr (?) (449)
258	Μικρίας	382 383	273			273 382 383									Zeitate feminină în picioare (273) Cal (382, 383)
259	Μικρίας (ὁ 'Αρισταγόρου)	311 312 313				311 312 313									Trofee (311, 312, 313)
260	Μικριο	381				381									
261	Μιλτιάδης	384		772		384								772	Fulgere (772)
262	Μιλτιάδης (ὁ Τεισάνδρου)	314				314									Fulgere
263	Μιννίων			717								717			
264	Μιτροβάστης			771										771	
265	Μνασίμαχος			773										773	

www.cimec.ro

266	Μνησικλῆς	315 385		53 (?)	53	315 385									Cap de femeie în față (53)
267	Μνῆσις	386		285 329		285 329 386									Proră de corabie (285) Zeitate feminină rezemată de un fus de coloană cu cornul abundenței în mîna stîngă (329)
268	Μνῆσις (ὁ Φορμίωνος)	316 317 318				316 317 318									Nike (316, 317, 318)
269	Μυίσκος			54 (?)	54										
270	Μυτίων	522									522				Floare de rodie într-un cerc (522)
271	Νάνων	492										492			
272	Νεικάνορος		269			269									Silen
273	Νευμήνιος			447			447								Vulturul și delfinul (447)
274	Νίκα			744									744		
275	Νίκαγις			642							642				
276	Νίκαρχος			643							643				
277	Νικίας			55 (?) 56 (?) 235	55 56	235									Mînă (55) Pasăre (56) Satir (235)
278	Νικόσπαιος			475				475							

www.cimec.ro

(continuare)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila: Thasos	Sinope: Stampile	Sinope: Tigle	Heraclea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	Simbol
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
279	Νίκων	476	226 227 228 229			226 227 228 229									Proră (226, 227, 228)
280	Νίμαξ			372		372									Vulturul și delfinul (372)
281	Νοσι . . .			477				477							
282	Νουμήνιος		218 219 220 221	278		218 219 220 221 278									Pasăre spre dreapta (278)
283	Νύσιος			644							644				
284	Ξεῖνις			718								718			
285	Ξεναρέτος	583									583				
286	Ξενόστρατος	584									584				
287	Ξενότιμος			523							523				Floare de rodie (523)
288	Ξενοφάνης	585									585				

www.cimec.ro

289	Ξενόφαντος	524 525 586									524 525 586				Floare de rodie într-un cerc (524) (525)
290	Ξενοφῶν	587									587				
291	Ὄλυμπος			645							645				Faclă aprinsă (645)
292	Ὀμφαλικός	450					450								Scoică
293	Ὀνασίοικος			646							646				
294	Πανφάνης			57 (?) 58 (?)	57 58										Kantharos (57) Neclar (58)
295	Πάπας			745								745			Neclar (745)
296	Πάπης			229 282 320		229 282 320									Figură omenească neclară în picioare (282)
297	Παριστοφά . . .	59 (?)			59										Pasăre
298	Πασιχάρης			360		360									
299	Πασιχάρης (ὁ Δημητρίου)	319				319									Kerykeion
300	Πάταικος			250		250									Kantharos (250)
301	Παυσανίας	588 647		60 (?)	60						588 647				Tirs cu panglică (60)
302	Πεισίστρατος	589									589				

www.cimec.ro

(continuare)

Nr. art.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	
						Stampile	Ţigle								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
303	Πισίδας			725 726									725 726		Neclar (726)
304	Πλεισταρχίδης (ὁ Ἀπημάντου)	320 321				320 321									Figură de bărbat (321)
305	Πλείσταρχος		293 294			293 294									
306	Πολυκλῆς	729 746											729 746		
307	Πολυκράτης	590 591		774							590 591			774	
308	Πολύκτωρ	322				322									Cap cu barbă
309	Πολύνεικος			61 (?)	61										Trischel (61)
310	Ποσειδώνιος		274	353 367 442		274 353 367	442								Ciorchine (?) (352, 366,) Tripied (442)
311	Ποσίδειος (ὁ Θεαρίωνος)	323 324 325 326 327 328 329				323 324 325 326 327 328 329									Zeitate feminină (323, 324, 325, 326, 327, 328, 329)

www.cimec.ro

312	Ποσιδώνιος		231 232 275			231 232 275									Ciorchine (231, 232) Trofee (275)
313	Πολύστρατος			62 (?) 63	62 63										Liră (62) Kantharos (63)
314	Πρηξένας			64 (?)	64										Harpun (64)
315	Πρηξίπολις			65 (?)	65										Picior de om sau cornul abundenţei
316	Πρύτανις			449 450			449 450								Scoică (450)
317	Πρωταγόρας		292 301 302 303 304 305 306 307			292 301 302 303 304 305 306 307									Cal de mare (292) Leu (301, 302, 303, 304, 305, 306, 307)
318	Πρωταγόρας (ὁ Κυνίσκου)	330 331 332				330 331 332									Nike (330, 331) Eros (332)
319	Πρῶτος			336 340 344 354 375 377 307		307 336 340 344 354 375 377									Lipsă (336) Ornament la pupa unei corăbii (340) Nike conducînd quadriga (344) Kantharos (354) Lipsă (375). Cap bărbătesc, spre dreapta (377)
320	Πύθης			255 381		255 381									Tripied ? (255)

www.cimec.ro

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	
						Stampile	Tigle								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	22	13	14	15	16
321	Πυθίων			66 (?) 67 (?) 68 (?) 69 (?) 70 (?) 71 (?) 72 (?) 73 (?) 74 (?) 75 (?)	66 67 68 69 70 71 72 73 74 75										Harpun (66) Scut și monogramă (67) Trident (68) Coroană și monogramă (69) Monogramă (70) Coroană (71) Kerykeion (72) Tripied (73) Săgeată (75)
322	Πυλάδης			89 (?)	89										Ciorchine
323	Πυθογένης			592							592				
324	Πυθόδωρος	526 527		648							526 527 648				Floare de rodie într-un cerc (526) Floare de rodie (527)
325	Πυθόχρηστος (ὁ 'Απολλωνίδου)	333 334 335 336				333 334 335 336									Ornament la pupă (333, 334) Ramură (335)
326	Ρινομένης			76 (?)	76										Delfin (76)
327	Σάτυρος			77 (?) 78 (?)	77 78										

www.cimec.ro

328	Σθέννδας			528							528				Floare de rodie (528)
329	Σιλανός	493							493						
330	Σιμαλίων			349 378		349 378									Cornul abundenţei (?) (349) Cap cu barbă, spre dreapta (378)
331	Σῖμος (ὁ Δαματρίου)	494							494						
332	Σινώπιων			444 445 452			444 445 452								Pasăre în centru (444) Pasăre la dreapta (445). Crin (452)
333	Σκύμνος			79 (?) 80 (?) 81 (?) 82 (?) 83 (?) 84 (?)	79 80 81 82 83 84										Kerykeion (79) Tolbă (80) Ciorchine (81) Crater (82) Faclă aprinsă (83) Vas (84)
334	Σόστρα . . .	747											747		
335	Σόστρατος	593									593				
336	Στέφανος			214 291 299 310 313 319 321 371 388		214 291 299 310 313 319 321 371 388									Ciorchine (214) Leu alergînd, spre stînga (299). Stea cu 10 raze (310) Kerykeion cu fundă (319) Trofee pe un soclu (313) Kantharos (388)

www.cimec.ro

(continuare)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparţine ştampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	
						Stampile	Tigle								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
337	Στράτιππος			775										775	
338	Στράτων			650							650				Ciorchine şi încă un simbol nedefinit(650)
339	Σύμμαχος	594									594				
340	Συρίσκος	495							495						
341	Σώδαμος	595									595				Capul lui Helios în faţă (595)
342	Σωκράτης			649							649				Faclă aprinsă (649)
343	Σωσικλῆς	596									596				
344	Σώστρατος	597 747									597		747		Floare de rodie (?) (597)
345	Σωτάδας	496 497							496 497						
346	Σωτήριχος			279		279									Pasăre spre dreapta (279)
347	Τείσανδρος		314			314									Fulgere
348	Τεισίμαχος (ὁ Θεοπόμπου)	337				337									
349	Τελαμών	498							498						

www.cimec.ro

350	**Τεύθρας**			315 365 383		315 365 383									Neclar. Ciorchine (?) (315) Lipsă (365) Cal în libertate, spre stînga (383)
351	**Τηλέμαχος**			85 (?)	85										Stea cu 8 raze(85)
352	**Τίμαρχος**	598 599									598 599				Spic (599)
353	**Τιμασαγόρας**	600 601									600 601				
354	**Τιμόδικος**	602									602				
355	**Τιμοκράτης**			290		290									Lipsă (290)
356	**Τιμολέως**			215 350 368		215 350 368									Ciorchine (215) Cornul abundenței (350, 368)
357	**Τιμούρροδος**	603									603				
358	**Ὕλλος (ὁ Φιλίσκου)**	338				338									
359	**Φαήνιος**			294		294									
360	**Φείδιππος**			86 (?) 87 (?) 88 (?)	86 87 88										Cap cu barbă încununat, spre stînga (86) Cap de femeie, spre stînga (87) Neclar (88)

www.cimec.ro

(continuare)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	
						Stampila	Țigle								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	11	14	15	16
361	Φήμιος (ὁ Θυσίλεω)	340				340									
362	Φήμιος (ὁ Θεοπείτου)	341				341									
363	Φιλαίνιος			651							651				
364	Φιλήμων			238 287 318		238 287 318									Demetra în picioare cu o faclă aprinsă în mîna dreaptă (238) Călăreț la pas spre stînga (287) Nike în picioare spre stînga (318)
365	Φιλῖνος			776										776	Punct în centru (776)
366	Φίλιππος	748 749										748 749			
367	Φιλίσκος		338 399			338 339									
368	Φιλόδαμος	529 604									529 604				Cerc (529)

www.cimec.ro

369	Φιλοκράτης	20 (?) 36 (?) 89 (?) 90 (?) 387		216 236 355 369 376 384	20 36 89 90	216 236 355 369 376 384 387									Lipsă (216) Satir mergînd spre dreapta duce în spinare un furtun pentru tras vinul (236) Ciorchine (89, 355) Cornul abundenţei (369) Delfin (20)
370	Φιλωνίδας	605		530 531							530 531 605				Scut (530) Soare (605)
371	Φίλων	451					451								Spic de grîu (451)
372	Φόρβας	388				388									Kantharos
373	Φορμίων		316 317 318			316 317 318									Nike (316, 317, 318)
374	Χαιρέας			91 (?) 92 (?)	91 92										Tolbă cu arc şi săgeată (91) Ciocan de pietrar (92)
375	Χαριξενίδης	452					452								Crin

www.cimec.ro

(continuare)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține ștampila: Thasos	Sinope: Stampile	Sinope: Tigle	Heraclea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	Simbol
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
376	Χαρμοκράτης			734									734		Amforă (734)
377	Χορεῖος (ὁ Λύκωνος)	500							500						
378	Χορήγιων	342				342									Nike în quadrigă
379	Χορήγιων (ὁ Λεωμέδοντος)	343 344				343 344									Nike în quadrigă (344)
380	Χρυσάωρ	606									606				
381	Ψάμμις			307		307									Leu triumfător şezînd pe un taur răpus (307)
382	Διονυσόδωρος			390		390									Cap de bărbat spre stînga
383	Θεύδωρος			635							635				

www.cimec.ro

CONCLUZII

Amforele stampilate care fac obiectul studiului de față s-au dezvoltat din amforele mai vechi, nestampilate, pe care cercetătorii le consideră de obicei ca fiind numai obiecte de cult. Este drept că se găsesc astfel de amfore în morminte şi în temple. Dar aceasta se leagă de o epocă în care oamenii nu despărțeau ritualul religios de viața practică. Calul de călărie, podoabele, vasele uzuale din cursul vieții, animalele, alimentele, apoi uneltele, armele, idolii şi mai tîrziu monedele — toate aveau şi semnificații rituale. Amfora cu vin desigur că era folosită în scopuri rituale mai mult decît celelalte obiecte. Totuşi, nu trebuie să tragem concluzia că oamenii ar fi folosit-o numai în acest scop.

De altfel, amforele pe care le găsim — ionice, samiote sau din Chios — sînt atît de numeroase, încît oricîte ofrande s-ar fi făcut templelor şi oricîți greci s-ar fi înmormîntat cu amfore la căpătîi, tot nu s-ar justifica numărul lor. Să mai luăm în considerare şi faptul că resturi a sute şi mii de amfore se găsesc, întîmplător sau prin săpături organizate, în locuințele antice din secolele VI—V, în straturi vechi de cultură materială, depărtate de temple şi de necropole.

Să ne gîndim şi la dimensiunile vaselor. Ele aveau o capacitate obişnuită de circa 20 l (corespunzînd măsurii de 1/2 metret). Nu vedem posibilă şi nici necesară o amforă de această capacitate pentru uzul cultului. Nici marcarea amforelor cu semne nereligioase nu s-ar explica în ipoteza amforei folosită exclusiv ca obiect de cult. În sfîrşit, formele vasului dovedesc că el avea o întrebuințare practică de zi de zi, aşa după cum am arătat şi în capitolul introductiv.

Dacă într-un viitor pe care-l sperăm cît mai apropiat, vom porni să adunăm, cu răbdare, toate fragmentele pe care le găsim în săpături şi dacă vom face o înregistrare ştiințifică a fiecărui ciob, punctul nostru de vedere va fi cu siguranță confirmat. Deocamdată, din cît ştim că se află în depozitele arheologice de la Istria şi de la Bucureşti, din materialul publicat sau aflat în studiu şi din ceea ce ştim că există în grămezile de ceramică de rebut de pe şantiere — putem trage concluzia că numărul mare de amfore, ca şi locurile în care le găsim, dovedesc o folosire zilnică generală şi destul de timpurie.

www.cimec.ro

Aceleaşi resturi arheologice pe care le găsim la Istria şi care indică sfîrşitul secolului al VII-lea, şi mai departe sec. VI şi V î.e.n., în întregime le aflăm şi în Cuban, în Crimeea sau la Olbia. Aceleaşi fragmente apar şi la Tariverdi, în teritoriul Istriei, la 20 km departe de ţărmul mării. Resturile amforelor indică aşa dar pieţe de consum nu numai în oraşele de pe ţărmul mării, ci şi în regiuni destul de depărtate în interior.

Toate acestea ne îndreptăţesc să spunem că în cuprinsul secolelor VI şi V î.e.n., legăturile de schimb între grecii antici şi triburile de pe litoralul de vest, ca şi de pe cel de nord, nu mai erau întîmplătoare[1]. Cel puţin cu 200 ani înaintea amforelor stampilate exista în aceste regiuni un comerţ organizat. Grecii stabiliţi în secolele VII—VI î.e.n. în Pontul Euxin aveau nevoie de vin şi de ulei; populaţiile băştinaşe s-au deprins şi ele să consume aceste mărfuri, iar centrele de producţie erau în lumea ionică, adică acolo de unde veneau coloniştii. Aceştia cunoşteau drumul, aveau bani şi corăbii, posedau pricepere şi interes negustoresc. O dată cu dînşii pătrundeau şi mărfurile lor, fie pe litoralul de vest, fie pe cel de nord, iar o dată cu mărfurile, amforele. Aducătorii mărfurilor ridicau totodată produsele locale, pe care le transportau în regiunile din sud.

Dacă punem alături cîteva tipuri de amfore din această epocă găsite în U.R.S.S. şi la noi, vom vedea imediat că ele sînt întru totul asemănătoare, tot aşa cum asemănătoare sînt şi cele ionice, corintice şi attice care se găsesc la Olbia, Panticapaion, Chersonesos etc. sau la Istria şi Tariverdi (fig. 53).

Asemănarea între amforele găsite în U.R.S.S. şi cele găsite la noi dă imediat convingerea că de la Bosporul cimmerian pînă în Dobrogea, începuturile comerţului în secolele VII—V î.e.n. au avut un caracter unitar; aceleaşi centre de producţie răspîndeau aici aceleaşi mărfuri, oferindu-le unor consumatori care trebuie să fi avut şi ei condiţii de viaţă asemănătoare.

Dacă examinăm amforele nestampilate care se găsesc, întregi sau fragmentate, în depozitele şantierului de la Istria sau la Muzeul de antichităţi din Bucureşti, vedem că ele au forma unui ou, adică sînt mai puţin alungite şi ascuţite decît tipurile care încep să apară în secolul al IV-lea. Torţile sînt scurte. Gîtul, mai puţin lung, este de cele mai multe ori însemnat cu linii roşii sau de alte culori, cîteodată cu o singură literă mare, vopsită. Altă categorie, din aceeaşi epocă, prezintă pe pîntece cîte una, două sau patru benzi orizontale şi paralele, vopsite în genere în roşu. Înălţimea obişnuită a vaselor variază între 0,68 şi 0,72 m. Amforele acestea, tipic ionice, datează din secolul al VI-lea î.e.n.

După observaţiile libere pe care le-am făcut pe şantierul Istria, numărul lor este mult mai mare decît al celor publicate. Cantitatea aceasta indică o deosebit de activă poziţie economică a Istriei, chiar în secolul al VI-lea.

Dacă s-ar fi înregistrat la timp materialul din vechile săpături de la Istria, făcute în straturile inferioare, am fi astăzi în posesia unor date care să ne permită cunoaşterea mai exactă a relaţiilor comerciale ale Istriei în această epocă timpurie.

[1] A. Iessen, Греческая колонизация Северного Причерноморья, Leningrad, 1947, p. 50 şi urm.

www.cimec.ro

Ceea ce nu s-a studiat suficient la noi, s-a studiat în U.R.S.S. În studiul de sinteză asupra săpăturilor efectuate în anul 1937[1] în necropola de la NV de Olbia, sînt publicate mai multe amfore arhaice, asemănătoare întru totul cu cele de la Tariverdi-Istria. Cele 14 morminte în care au fost găsite aceste amfore se află în stratul cel mai adînc, peste care este așezată altă necropolă, mai nouă, datată pentru secolul al IV-lea

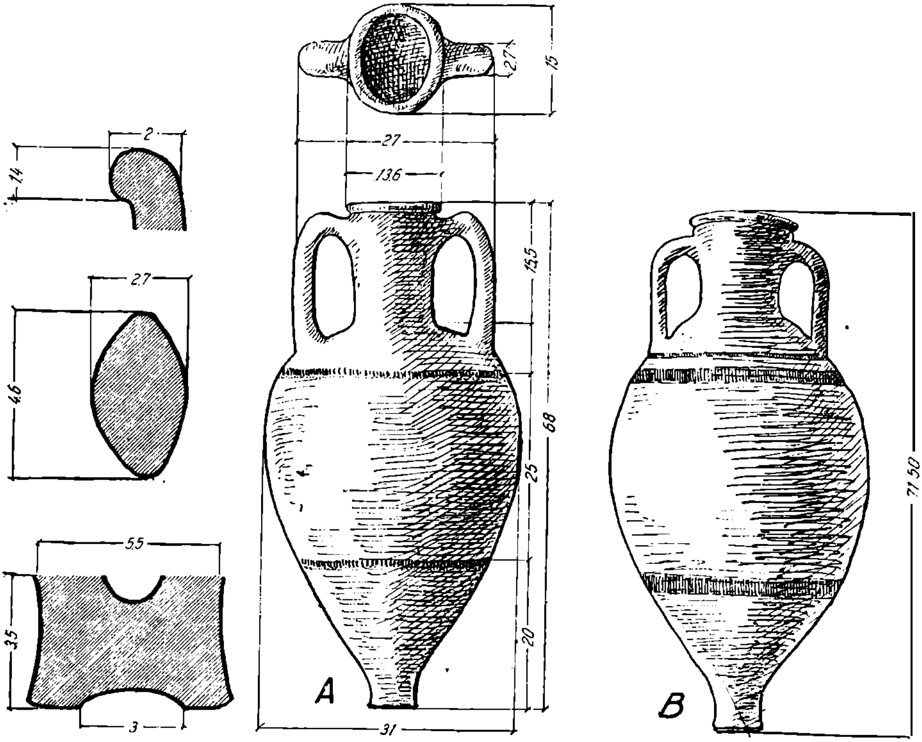

Fig. 53. — Amfore de același tip găsite la Istria și în U. R. S. S. *A* : din săpăturile de la Tariverdi-Istria 1954 ; *B* : din săpăturile lui T. N. Knipovici, la Olbia, 1937 (după „S. A"., VI, p. 92 și urm.).

î.e.n. Arheologul sovietic T. N. Knipovici, care a făcut săpătura, leagă materialul de începuturile vieții grecești la Olbia.

Analizînd ritualul de înmormîntare și întreg materialul din cele 14 morminte, Knipovici a constatat, în același cimitir și în aceeași vreme (jumătatea secolului al VI-lea î.e.n.), două grupe etnice (greci și localnici), ceea ce indică o comunitate de viață între coloniști și băștinași încă de la începuturile istorice ale Olbiei.

Acesta nu este singurul tip de amfore anterioare stampilării. În 1950 s-au găsit la Istria, sub podeaua templului grec din partea de NE, trei rînduri de cîte trei amfore întregi, așezate (probabil din motive rituale) cu gura în jos. Edificiul fiind bine datat pentru secolul al V-lea

[1] T. N. Knipovici, Некрополь в северо-восточной части Ольвийского городища (по раскопкам 1937 г.) în „S. A.", VI, 1940, p. 92—106.

www.cimec.ro

î.e.n., amforele, după o bună judecată, au fost integrate şi ele în această datare. Dar ele n-au fost atribuite încă vreunui centru de producţie.

Tipul acesta este uşor asemănător ca siluetă cu amforele arhaice ionice. Vasele sînt lipsite de alungirea elegantă a părţii inferioare, au mînerele scurte şi — ceea ce este mai izbitor — prezintă o umflătură la partea superioară a gîtului scurt. Pe gît sau pîntece, urme de semne făcute cu vopsea roşie. Înălţimea variază între 0,65—0,75 m.

Amfore asemănătoare—fragmentare—s-au mai găsit la Istria în multe sondaje şi săpături, făcute în punctele în care au fost atinse straturile arhaic şi attic. Aceste fragmente sînt în curs de studiu şi prezenţa lor în număr atît de mare este interesantă. Am urmărit în depozite şi între cioburile din grămezile cu rebut găsind 46 de fragmente şi gîturi umflate întregi ori rupte.

Neavînd posibilitatea să stabilească, cărui centru de producţie îi aparţin aceste amfore, cercetătorii noştri le-au indicat doar ca „amfore ionice"[1]. Dar amfore de acelaşi tip s-au găsit mai de mult şi în centrele din sudul U.R.S.S. Arheologul Max Ebert s-a ocupat de ele în chip foarte amănunţit încă din 1913, în raportul despre săpăturile făcute în 1910[2] în Crimeea. În patru din movilele săpate el a găsit 12 amfore de acelaşi tip, cu gîtul umflat.

Celălalt material arheologic găsit acolo reprezintă 377 vîrfuri de săgeată de tip scitic, o tolbă, un kylix, un ulcior de vin, două cuţite de bronz ornamentate cu grifoni, două pumnale scitice de tip akynakes şi multă ceramică arhaică greacă, cu figuri negre. Scheletele, pereţii şi podelele mormintelor erau vopsite cu caolin alb. Aceste curgane din grupa de la Mariţîn au fost datate, pe baza materialului — pentru sfîrşitul secolului al VI-lea — mijlocul secolului al V-lea î.e.n.

Descoperiri similare s-au făcut şi pe Valea Cubanului, în jurul lacului Cazari şi Paşkovski[3]; săpăturile din 1940 — 41 au scos la iveală un mare număr de amfore cu gîtul umflat, datate, după vasele corintiene şi ionice, precum şi după fragmentele cu figuri roşii timpurii găsite împreună, pentru secolul al V-lea î.e.n. Raportul lui V. F. Gaidukevici asupra săpăturilor de la Tiritake relevă şi el două amfore similare, pe care le datează pentru secolele VI—V î.e.n. şi pe care le atribuie Chiosului[4]. Dacă amforele din sudul U.R.S.S. sînt din Chios, tot din Chios trebuie să fie şi cele de la Istria. Înseamnă că, după amforele arhaice din prima serie, au pătruns, atît la Istria cît şi în Crimeea sau pe Cuban, mărfurile Chiosului, care în epoca aceea era un centru de producţie renumit (fig. 54).

Mai există şi o a treia categorie de amfore timpurii, de dimensiuni mai reduse şi de o formă cu totul particulară, care provin din Samos şi a căror urmă a fost deja prinsă la Istria, ca şi în oraşele greceşti de pe coasta de nord[5]. Am avea în acest caz de adăugat un al treilea centru grec de producţie care a exportat mărfuri la Istria în secolele VI—V î.e.n. În fine, la sfîrşitul secolului al V-lea î.e.n. şi în prima jumătate a secolului al IV-lea, încep să apară cu insistenţă la Istria, ca şi în celelalte

---

[1] H., I, p. 265 şi 370, fig. 163.

[2] Max Ebert, *Ausgrabungen auf dem Gute Maruzin. Gouv. Cherson (Süd Russland)*, în „Pr. Zeit.", II, 1913, 2, U.; 3, G.; 5, I, fig. 9 şi 10, p. 2—20, curganul 1, J.

[3] N. V. Anfimov, *op. cit.*, în „V. D. I.", nr. 1/1951, p. 110—128.

[4] V. F. Gaidukevici, *op. cit.*, „M. I. A.", 25, 1952, p. 82—83, fig. 104.

[5] M. Lambrino, *La céramique d'Histria*, în „Dacia", III—IV (1927—1932), p. 366.

www.cimec.ro

orașe pontice, amfore cu o siluetă mult mai elegantă, cu mînerele lungi și cu fundul subțiat brusc sub pîntece, sau alt tip, cu întreaga siluetă alungită și terminată cu un fund mai ascuțit, mai prelung. Sînt amforele imediat premergătoare începuturilor stampilării. Ele nu mai poartă decît foarte rar semne cu vopsea colorată pe gît și nu au nici un element decorativ pe trup. Uneori, în locul unde capul de jos al torței este

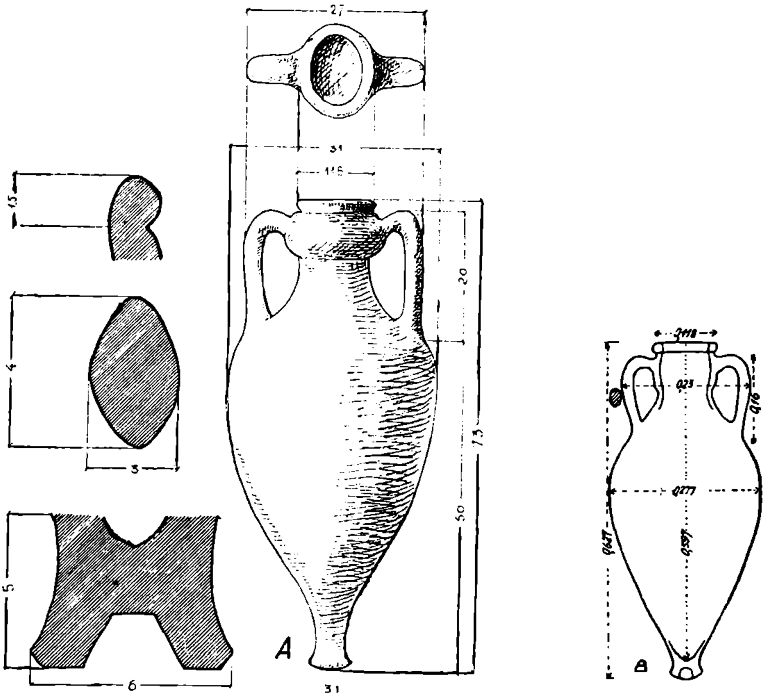

Fig. 54. — Amfore din Chios nestampilate :
A : una din amforele găsite în săpăturile de la Istria, 1950 ; *B* : același tip de amforă, găsită în săpăturile de la Marițîn, 1910 (după Max Ebert, în „Pr. Zeit.", 1913, fig. 9, p. 12).

împreunat cu pîntecele amforei, olarul a făcut unul, două sau trei semne alveolare prin apăsarea degetelor pe pasta crudă.

În muzeul șantierului Istria se găsesc mai multe amfore întregi din această categorie. Ele prezintă trei tipuri diferite. Punctul exact de găsire nu se cunoaște. Se pare că au fost scoase din săpături întîmplătoare, făcute în movilele funerare din necropola Istriei. Nici aceste amfore n-au fost studiate. Nu par a fi din centrele vechi, Milet, Rhodos ori Samos, de la care nu poartă nici o urmă caracteristică. După format și pastă nu par a fi nici din orașele Asiei, nici de pe coasta de est a Pontului Euxin. Este probabil că provin din unele centre insulare necunoscute încă, dar părerea nu este sprijinită de argumente sigure. În orice caz, ele constituie cea de a IV-a grupă de amfore comerciale anterioare stampilării. Astfel de amfore au fost găsite și în mormîntul unei femei din curganul nr. 10 de la Marițîn, împreună cu un material ceramic attic

www.cimec.ro

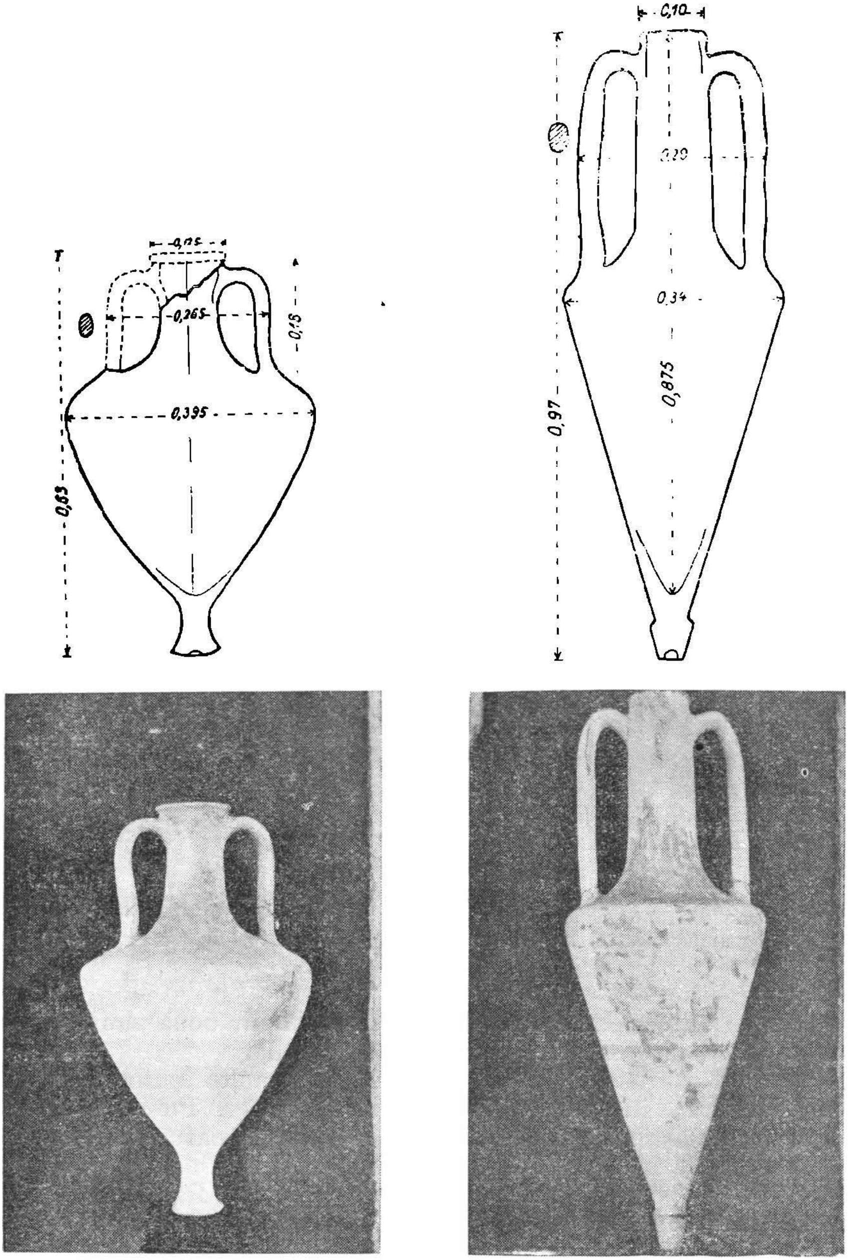

Fig. 55. — Amfore din epoca anterioară stampilării.

Sus: Desene după amforele din epoca premergătoare stampilării, descoperite la Mariţin (M. Ebert, în „Pr. Zeit.", 1913, p. 27, fig. 28 c şi 30).
Jos: Amfore similare, descoperite la Istria şi depozitate în muzeul aceluiaşi şantier (amfora din dreapta este de acelaşi tip cu un mare număr de amfore găsite în 1964 în movila de la Jurilovca).

www.cimec.ro

tîrziu, pe baza căruia M. Ebert le datează pentru începutul secolului al IV-lea î.e.n (fig. 55).

Prezența pe teritoriul patriei noastre a amforelor anterioare stampilării are o deosebită însemnătate pentru cunoașterea relațiilor timpurii și a schimburilor de mărfuri dintre sud și tinerele colonii de pe coasta de vest a Mării Negre. Studierea amforelor de import din această epocă arhaică ne-ar da posibilitatea să cunoaștem multe lucruri noi și în legătură cu pătrunderea mărfurilor în interiorul teritoriului vest pontic, în mijlocul populațiilor locale băștinașe.

Un astfel de studiu ar trebui să depășească stadiul înregistrărilor arheologice cu caracter general, în cuprinsul cărora materialul este tratat ca un simplu rest ceramic de epocă arhaică. De la observații sporadice și de la analogii mecanice pe baza publicațiilor vechi, care nici măcar n-au conceput existența amforei de uz practic în afara cercului religios, trebuie să se treacă la concentrarea cercetărilor într-un scop bine definit.

Un imens material stă la dispoziția cercetătorilor, în special la Istria unde nimeni nu s-a ocupat încă de adunarea lui, de studiul formelor, al pastei ceramice și al semnelor. Ar fi să se identifice și să se clasifice în primul rînd toate fundurile, torțile, buzele și gîturile amforelor arhaice, să se colecționeze și să se înregistreze toate semnele cu vopsea de pe gît și de pe pîntece și toate semnele incizate pe care le poartă resturile amforelor arhaice din depozite și din grămezile cu rebut. Să se treacă apoi la organizarea tipologică a materialului, la determinarea în timp și pe centre de producție, la cunoașterea frecvenței și a întinderii răspîndirii lor.

Cu o astfel de activitate susținută, cu sprijinul datelor din contextele arheologice și cu o lungă cercetare a descoperirilor făcute în alte părți — în special în regiunile arheologice din sudul U.R.S.S., unde analogia abundă din plin — se va putea ajunge curînd la stabilirea unor date concrete asupra condițiilor în care s-au desfășurat relațiile de schimb într-o epocă atît de puțin cunoscută la noi.

Studiul ar trebui să se extindă asupra întregii perioade anterioare stampilării, adică asupra secolelor VI—V î.e.n.

Noi nu am atins aici această problemă decît în treacăt, și numai în măsura în care am fost obligați să avem un punct de legătură al studiului nostru asupra amforelor comerciale stampilate, din sec. IV—I î e.n. cu formele și stările anterioare acestei epoci.

★

Să vedem acum ce concluzii se pot desprinde din examinarea celor 1162 de torți stampilate găsite la Istria, care fac obiectul lucrării noastre :

Importul de vinuri și ulei la Istria în amfore stampilate este sigur documentat pentru următoarele centre de producție : 1) Thasos, 2) Sinope, 3) Heraclea, 4) Chersonesos, 5) Paros, 6) Rhodos, 7) Cos, 8) Cnidos (**fig. 56**).

La acestea trebuie să adăugăm și produsele din alte centre, care n-au putut fi încă identificate, și ale căror stampile au fost adunate în grupa IX sub titlul „Diverse”.

Țiglele de acoperiș au fost importate din Sinope și, foarte puține, din Heraclea Pontică. Țigle din Chersonesos nu s-au găsit la noi.

Proporțiile în care Istria a importat vin, ulei și țigle din centrele insulare egeice, din cele de pe coasta estică a Mării Negre, ca și din Bosporul cimmerian, pot fi urmărite în tabelul statistic de mai jos, întocmit pe baza torților

www.cimec.ro

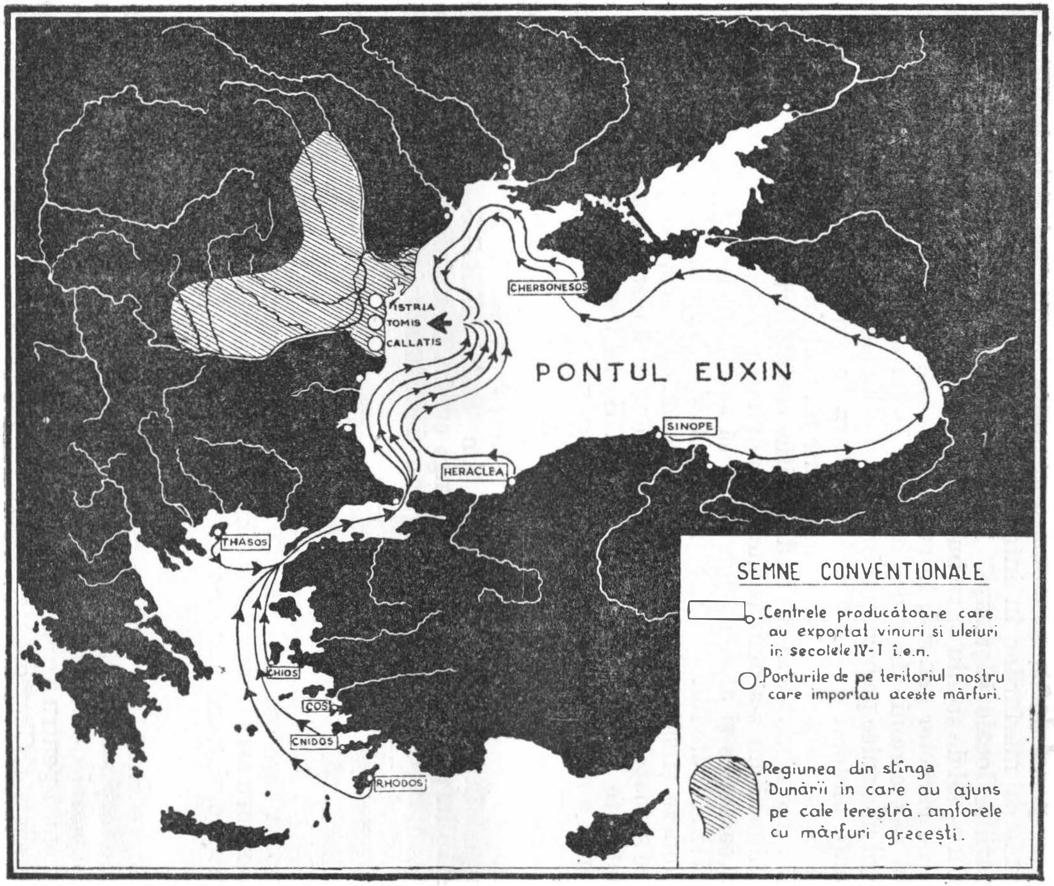

Fig. 56. — Harta centrelor de producție și a căilor de pătrundere a mărfurilor grecești pe teritoriul de azi al R. P. R.

www.cimec.ro

cu stampile sigur atribuite de noi. Pentru Rhodos am redus numărul la jumătate, deoarece amforele acestui centru se stampilau pe amîndouă torțile.

Nr. de ordine	Grupa	Centrul de producție	Numărul stampilelor pentru fiecare centru	Procentul față de totalul de 1022 stampile
1	II	Sinope	357	35,00 %
2	I	Thasos	288	28,20 ,,
3	VI	Rhodos	141	13,70 ,,
4	VIII	Cnidos	54	5,30 ,,
5	V	Paros	4	0,50 ,,
6	IV	Chersonesos	37	3,50 ,,
7	III	Heraclea	34	3,40 ,,
8	VII	Cos	22	2,20 ,,
9	IX	Diverse	85	8,20 ,,
Total general			1022 ex.	100,00 %

Stampilele complet întregite pe care le-am studiat pe baza analogiilor găsite în publicațiile consultate ne-au dat următoarele rezultate:

Necunoscute	38
Variante	259
Întocmai	219
Probabile	25
Comparate in total	541
Dublete	105
Diverse neatribuite	82
Neîntregite	239
Clasate numai tipologic	195
	1162 ex.

Cronologia generală a materialului (despre ordinea cronologică a fiecărui centru aparte am vorbit în cuprinsul grupelor respective) ne-a dat indicațiile următoare:

1	I	Thasos	anii 390—150 î.e.n.
2	II	Sinope	,, 350— 70 ,,
3	III	Heraclea	,, 350—200 ,,
4	IV	Chersonesos	,, 300—150 ,,
5	V	Paros	,, 250—200 ,,
6	VI	Rhodos	,, 220—100 ,,
7	VII	Cos	,, 200— 50 ,,
8	VIII	Cnidos	,, 200— 50 ,,

Simbolurile pentru grupele mai importante din acest punct de vedere (Sinope și Thasos) au fost adunate într-un indice alfabetic, dar n-au fost urmărite în mod special în privința analogiei, pentru că publicațiile folosite de noi n-au avut reproduceri pentru toate și deci n-au putut fi socotite satisfăcătoare.

Despre tehnica întrebuințată la fasonarea amforelor, despre materia primă, ca și despre procesul de fabricație (frămîntare, ardere, fățuire etc.)

www.cimec.ro

am vorbit la fiecare grupă în parte. Ne vom opri aici numai asupra uneia din laturile tehnologice care a preocupat pe mulți cercetători și care n-a

Fig. 57. — Stampilă thasiană pe care se văd fibrele lemnului (4/1).

fost încă lămurită : din ce material era făcută matrița cu care se aplica stampila pe amfore, cine o confecționa și cum era aplicată?

În lipsa unor știri literare din antichitate, o cercetare în această direcție este desigur anevoioasă, dar ea nu trebuie abandonată : observînd

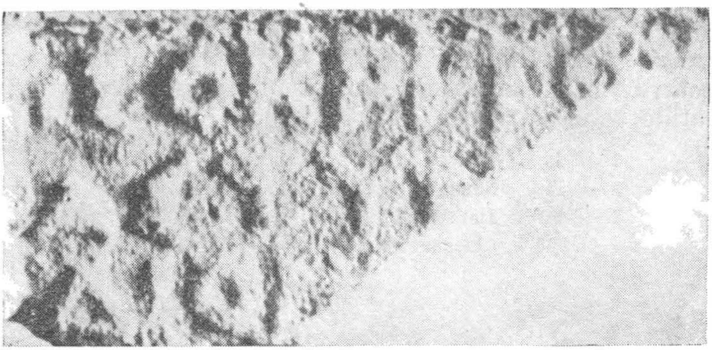

Fig. 58. — Stampilă sinopeană de pe țiglă (matrița a fost săpată în os) (2/1).

cu minuțiozitate anumite particularități ale materialului, putem trage unele concluzii.

Iată de exemplu o stampilă din Thasos, în bună stare de conservare, de pe care am putut obține o fotografie reușită (fotografia mărită 4/1, fig. 57, nr. 20 în text).

www.cimec.ro

În cîmpul lateral al stampilei, acoperind delfinul şi uneori tăind relieful literelor, se văd foarte clar o serie de linii paralele, foarte dese, imprimate, fără voie, la aplicarea stampilei. Aceste linii reprezintă, fără nici o îndoială, fibrele lemnului din care era făcută matriţa.

Stampila de pe ţigla astinomului Isocritos din Sinope (mărită 2/1,

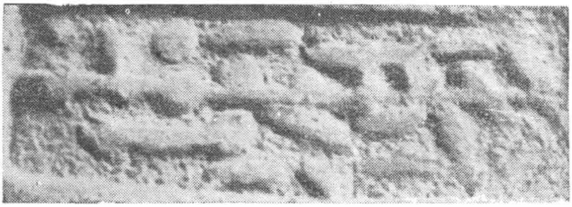

Fig. 59.— Stampila cu scris necunoscut de la Istria (2/1).

fig. 58, nr. 446 în text)prezintă urmele unei structuri de os secţionat.

Aceeaşi structură se poate observa şi pe o stampilă cu literele unui scris necunoscut, găsite la Istria, de provenienţă desigur locală dobrogeană (mărită 2/1, fig. 59, nr. 761 în text).

În masa stampilelor de la Istria am mai găsit un exemplar interesant, care ne-a dat o reproducere fotografică satisfăcătoare (fig. 60, mărită 2/1, nr. 328 în text).

Pe această stampilă, sinopeeană, se poate vedea clar cum meşterul gravor a tras mai întîi linii drepte pentru fiecare rînd. Observate cu atenţie la lupă, liniile marcatoare (mai ales linia a treia de jos) permit să se vadă şi aici fibre de lemn, care merg paralel cu rîndurile, pe

Fig. 60. — Stampilă pe care au fost trase mai întîi linii drepte pentru marcarea rîndurilor (2/1)

toată lăţimea stampilei. La alte stampile, tot de provenienţă sinopeeană (fig. 61, nr. 321 şi 376 în text — mărite 2/1 —), liniile pentru marcarea rîndurilor drepte lipsesc şi scrisul apare foarte neregulat, literele şi rîndurile intrînd unele în altele.

Nici la Chersonesos (fig. 61, *c* — mărită 2/1 — nr. 492 în text), după cum se vede din stampila lui Nanon, matriţa nu se linia şi scrisul apărea foarte neregulat, dar aici mărimea literelor, spaţierea lor şi o anumită

www.cimec.ro

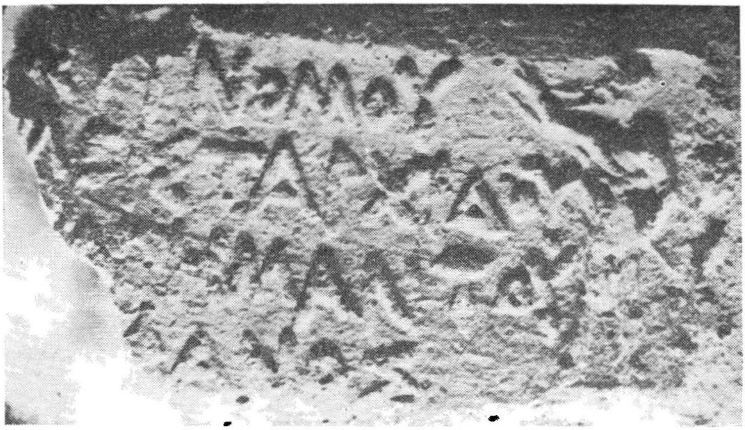

a) Scris neregulat (gravorul nu a liniat anticipat rîndurile), nr. 321 din text (2/1).

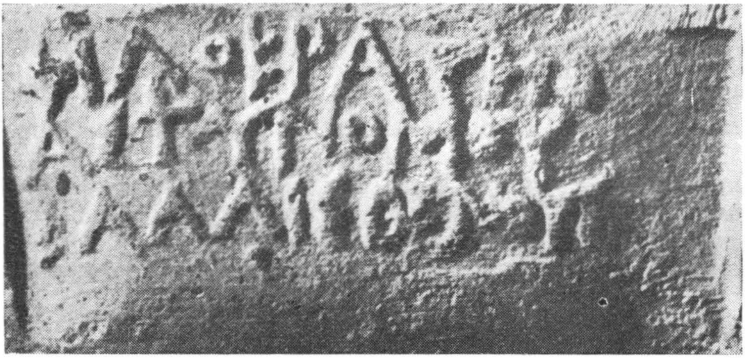

b) Altă grafie neregulată pe stampilele din Sinope, nr. 376 din text (2/1).

c) Grafie largă caracteristică stilului din Chersonesos, nr. 492 din text (21).

Fig. 61. — Diferite particularități de grafie.

www.cimec.ro

cursivitate dau totuşi grafiei o eleganţă deosebită. Şi aici se poate vedea structura grunţuroasă, caracteristică unui os secţionat.

În legătură cu ipoteza confecţionării din os a matriţelor, menţionăm şi faptul că la Mangalia, cu prilejul săpăturilor din 1949 în faţa cazărmii grănicerilor, între malul mării şi autostradă, s-a găsit o matriţă făcută dintr-o placă de os, groasă de 0,015m, obţinută prin tăierea în secţiune a unui arşic de bovină (desen, în mărimea naturală, la fig. 62). Pe matriţă apare numele AIAC gravat de la stînga la dreapta ; prin imprimare deci, scrisul ar fi ieşit inversat, în relief.

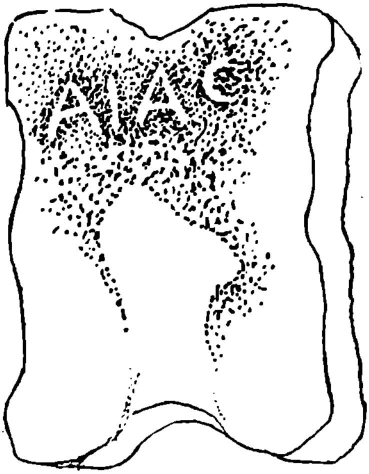

Fig. 62. — Matriţă de os de la Mangalia.

Din aceste exemple trebuie să conchidem că se confecţionau matriţe din lemn şi din os. Ceea ce nu înseamnă că aceasta era regula generală ; în alte centre de producţie matriţa putea fi de pămînt ars ori — mai puţin probabil — din metal. Pe matriţa cu care se făcea imprimarea, scrisul era săpat de la dreapta la stînga, pentru ca pe amforă să apară (în relief) de la stînga la dreapta. Sînt însă destul de numeroase stampile cu legenda complet inversată (nr. 596, 628, 54, 727, 738 şi 357 în text). Scrisul inversat se explică prin aceea că matriţele erau iniţial săpate greşit, adică cu scrisul de la stînga spre dreapta, ceea ce a avut drept rezultat că textul a apărut inversat, aşa cum se vede în mai multe cazuri (fig. 63).

Părerea generală este că matriţele erau confecţionate chiar de meşterii olari. Dar trebuie să ne gîndim că nu orice olar ştia să scrie pe vremea aceea şi în nici un caz atît de corect şi de frumos. Dacă analizăm unele simboluri, putem constata că avem de-a face cu adevărate opere de artă sculpturală. Este mai probabil că administraţia de control (astinomii, pritani sau preoţii eponimi) avea meşterii săi gravori, aşa cum ştim că îi avea şi pe lîngă atelierele monetare. În centrele producătoare funcţionau maeştri gravori autorizaţi care confecţionau foarte probabil stampilele, sub controlul administraţiei oraşului ; aceasta le prelua şi le deţinea, stampila refăcîndu-se de către administraţie. La această concluzie ne obligă şi faptul că stampilele cuprind stema şi numele oraşului sau titlul şi numele magistratului.

Că meşterii gravori constituiau un adevărat corp organizat o dovedeşte şi faptul că stampile ale aceloraşi magistraţi sau cu numele aceloraşi olari sînt executate de diferiţi gravori. Caracterul literelor, simbolurile, precum şi formele dialectale sînt diferite la aceleaşi stampile ; pot fi comparate următoarele stampile din text :

Nr. 253, 254, 255	Dionysios a lui Dionysios ;
Nr. 277, 278, 279	Hikesios ;
Nr. 311, 312	Micrias al lui Aristagoras ;
Nr. 320, 321	Pleistarhides al lui Apemantos ;
Nr. 326, 327, 328	Posideios al lui Thearion ;
Nr. 342, 343	Choregion al lui Leomedon ;

www.cimec.ro

Nr. 609, 610, 611 Agoranactos la care şi terminaţiile sînt în trei forme diferite,...το, ...τος, ...του).

Poate că este cazul să revizuim cu totul vechile păreri asupra producţiei particulare şi să atribuim unei producţii de stat toate amforele care poartă stampile cu stemă şi magistrat eponim (Sinope, Thasos, Rhodos). Dacă ţinem seama că numele propriu fără titlu trebuie să fie

Fig. 63. — **Stampile cu scrisul inversat.**

al unuia dintre producători, el nu poate fi decît sau al şefului de atelier, responsabil pentru executarea tehnică a amforei-ambalaj, sau al producătorului mărfii. Amforele care nu poartă numele magistraţilor eponimi, stemă ori etnicon, ci simple nume proprii, sînt singurele care pot fi atribuite unor centre de producţie particulare (Cos, şi mai toate stampilele de la grupa „Diverse").

În această ordine de idei mai trebuie relevat şi faptul că atît la Istria, cît şi în alte centre consumatoare, se găsesc un număr foarte mare de amfore comerciale de diferite tipuri, fără stampilă şi fără nici un semn. Ele sînt sigur de provenienţă străină şi au fost importate cu vinuri şi ulei din centre necunoscute, desigur centre cu un comerţ neorganizat de stat. După toate caracteristicile tipologice şi tehnologice, precum şi după mediile arheologice în care se găsesc, ele aparţin secolelor IV — I î.e.n. Au

www.cimec.ro

fost importate deci în aceeaşi vreme cu amforele stampilate, pe care le socotim că aparţin unei producţii de stat. De aici trebuie să tragem concluzia că Istria şi teritoriul ei, ca şi regiunile din sudul U.R.S.S., unde situaţia este la fel, primeau în epoca elenistică mărfuri atît de la oraşele-state cu care aveau desigur înţelegeri economice, cît şi de la producători particulari.

De unde veneau mărfurile în amfore nestampilate? În stadiul de azi al cunoştinţelor noastre, nu se poate răspunde. Ştim doar că, în afară de centrele de producţie identificate în studiul de faţă, alte 20 de oraşe şi insule produceau cantităţi mari de vinuri şi ulei pentru export. În epoca în care amforele comerciale se stampilau, se găseau între aceste centre de producţie oraşele : Lesbos, Byblos, Chios, Samos etc., ale căror stampile nu se cunosc încă.

Ne mai putem pune şi întrebarea în ce măsură şi sub ce formă mărfurile fără stampile-certificat reuşeau să intre în concurenţă cu comerţul de export organizat pe baze statale.

Ţiglele de acoperiş pe care le-am înregistrat în seria 8, de la grupa II, sînt, după cum am arătat, de provenienţă sinopeeană. Pînă acum cîtva timp nu se cunoşteau alte centre de producţie care să fi exportat ţigle stampilate. Astăzi însă lucrurile stau altfel. Stampila cu numele lui Ἔτυμος găsită la Istria şi publicată de noi sub nr. 453, dovedeşte că şi Heraclea a exportat ţigle pe coasta de vest a Mării Negre.

Savanţii sovietici [1] au dovedit că şi Chersonesul, pe lîngă o dezvoltată producţie de amfore stampilate, avea şi o producţie de ţigle de acoperiş, pe care erau aplicate stampile cu numele astinomilor locali. În depozitele muzeului de la Kerci se găsesc un număr de 36 de ţigle purtînd stampile cu exact aceeaşi formă, aceleaşi dimensiuni şi aceleaşi nume de astinomi, ca şi pe cele 2000 amfore cu stampila astinomilor din Chersonesos. Dar Chersonesul nu fabrica de totdeauna ţigle. Cel puţin pînă la jumătatea secolului al IV-lea î.e.n., ştim sigur că nu fabrica, căci în materialul din săpăturile arheologice de la Chersonesos, datat pentru această epocă, s-au găsit numeroase ţigle întregi şi fragmentare cu stampile clare din Sinope şi din Heraclea.

Abia mai tîrziu, în epoca sa de expansiune economică (sfîrşitul secolului al IV-lea — începutul secolului al III-lea î.e.n.) Chersonesul a trecut la producţia în masă a ţiglelor de acoperiş, exportînd însemnate cantităţi şi în celelalte centre din spaţiul Bosporului cimmerian (ţigle cu stampilele astinomilor din Chersonesos au fost găsite şi în săpăturile arheologice din Bospor, Panticapaion şi Neapolis). Deocamdată nu există dovezi sigure despre răspîndirea acestor produse în teritorii mai depărtate. Dar este posibil ca unele ţigle găsite la Istria, care au stampile fragmentare sau degradate prin roadere şi a căror pastă ceramică nu se aseamănă cu cea din Sinope şi Heraclea, să fie de provenienţă chersonesiană. Sigur ştim numai că la Istria se importau în cantităţi mari ţigle din Sinope şi foarte puţine de la Heraclea. Să cercetăm unele particularităţi ale acestor ţigle.

Unul din cele mai frecvente simboluri pe stampilele de pe ţigle este acela al vulturului de mare, cu aripile desfăcute şi cu ghiarele înfipte într-un delfin pe care îl ciocăneşte în cap (acelaşi simbol apare, mult mai rar, şi pe stampilele de pe amfore).

---

[1] R. B. Ahmerov, *op. cit.*, în „V. D. I.", nr. 4, 1949, p. 99—123.

www.cimec.ro

Simbolul acesta este cunoscut cercetătorilor istorici nu numai la Istria, ci şi la Sinope şi la Olbia. El a fost atît de răspîndit în aceste oraşe-state încît, în anumite epoci, ajunsese emblema oficială a oraşelor respective. Monedele acestor trei oraşe au avut şi ele ca reprezentare principală vulturul şi delfinul.

Problema unui simbol identic la trei oraşe deosebite din bazinul Mării Negre, oraşe de aceeaşi origine milesiană, preocupă deosebit de mult pe cercetători. Această iconografie identică poate fi interpretată ca o expresie a comunităţii politice şi economice care va fi stat fără îndoială (pe lîngă cea culturală) la baza raporturilor între aceste oraşe-surori.

Dar nu este locul aici să analizăm problema aceasta de ordin general istoric. Din ansamblul ei, reţinem numai acele aspecte care ne pot interesa în cercetarea obiectivului nostru.

Stampile similare, pe ţigle de acelaşi format şi de acelaşi tip de fabricaţie, găsim şi la Varna (Odessos), la Balcic (Dionysopolis), la Mangalia (Callatis), la Istria, foarte multe la Cetatea Albă (Tyras), la Nikolaev (Olbia),în cele mai multe oraşe greceşti din Bospor şi în special în oraşele Chersonesului tauric.

În lipsa unor date suficiente, cum şi a unei determinări juste a materialului, unii cercetători credeau că ţiglele de acoperiş şi cele pentru morminte erau de fabricaţie locală : Olbia, Tyras, Odessos, Istria, Callatis etc. În sprijinul acestei afirmaţii se aduceau o serie de argumente.

S-a spus că o astfel de marfă, fără valoare deosebită, ar fi putut fi uşor produsă în părţile noastre, pentru că nu cerea decît pămînt şi lemn de ars. N-avea deci de ce să fie importată de la distanţe atît de mari, ţinînd seamă de faptul că distanţa şi manipularea scumpeau foarte mult produsul.

Este adevărat că la Istria şi la Callatis, unde se găsesc cantităţi şi mai mari de ţiglă şi amfore stampilate, stadiul dezvoltării economice în genere şi în special existenţa unei adevărate industrii ceramice proprii permiteau, fără un efort deosebit, fabricarea pe loc a ţiglelor comune de acoperiş, pentru ca oraşele să nu mai fie tributare. Cărămizi de cea mai bună calitate, bine fasonate şi bine arse, chiupuri de mare capacitate (500—1000 l), imense cantităţi de tuburi pentru apeducte bine studiate, bine dimensionate şi bine arse, nesfîrşite categorii de olărie şi în special cea uzuală, recipienţi de toate dimensiunile, diferite unelte bine fasonate din pămînt ars şi statuete artistice de tipul tanagrelor, iată atîtea produse ale industriilor locale pe care le găsim la tot pasul în oraşele mai sus enumerate. De ce oare aceste centre, cu o atît de dezvoltată industrie a olăritului şi a ceramicii fine, n-ar fi produs şi ţigle de acoperiş?

Pentru amforele cu stampile, explicaţia este simplă : centrele din Grecia şi din Asia Mică, producătoare de vinuri şi uleiuri, făceau un export organizat şi constant în oraşele nord — şi vest-pontice, unde, aşa cum am mai arătat, nu exista producţie de ulei, iar producţia de vinuri locală era insuficientă pentru consumul grecilor şi al băştinaşilor din împrejurimi. Vinul de calitate şi uleiul expediat din Grecia trebuiau să fie aduse în vase speciale, într-un anumit „ambalaj”. Dar amforele de rînd, pentru nevoile curente, desigur că şi în părţile noastre erau de fabricaţie locală şi nu purtau stampile (în nici unul din oraşele din nord-vest amintite, cu excepţia Chersonesului, nu se cunosc stampile aplicate pe produsele ceramice locale).

Vulturul cu delfinul, care apare în cadrul stampilelor de pe ţigle (ca şi prezenţa acestui simbol pe monedele autonome) ar putea de asemenea

www.cimec.ro

îndreptăţi teoria unei producţii locale. Totuşi, din examinarea de ansamblu a complexului de elemente pe care îl prezintă problema, rezultă clar că:

1) Cel puţin la Istria, nu este atestată încă astinomia;

2) Aproape totalitatea numelor de astinomi şi de producători de pe ţigle se găsesc şi pe torţile de amfore care sînt sigure de import şi care provin din Sinope şi Chersonesos;

3) Numele lui Σινωπίων şi ale lui 'Αρχεπτόλεμος, Πρύτανις, Γόλας, Κύρος care sînt cele mai frecvente pe ţigle, nu se găsesc în onomastica de la Istria şi de la Olbia. De asemenea nici Διόφαντος ca astinom pe stampila lui 'Αρχεπτόλεμος.

4) Stampile ale aceloraşi astinomi şi producători de pe ţigle, avînd ca emblemă vulturul şi delfinul, se găsesc şi în celelalte oraşe de-a lungul coastei, oraşe care nu aveau această emblemă.

În tabelele lui Pridik, din aproape patru sute de ţigle stampilate purtînd emblema vulturului cu delfinul, găsim un număr de 23 de astinomi diferiţi şi peste 40 de producători diferiţi. Faţă de această proporţie a ţiglelor cu vultur şi delfin găsite în oraşele greceşti din sudul U.R.S.S., la Istria, am găsit dintr-un total de 30 de ţigle numai trei cu vultur şi delfin. De asemenea am găsit două cu vultur şi delfin pe amfore. Un număr atît de mic la Istria, nu poate sub nicio formă să susţină apartenenţa acestui simbol la producţia locală.

Să mai adăugăm că ţiglele cu stampile găsite la Istria şi la Mangalia conţin o pastă ceramică cu totul diferită de cea locală. Tehnica fabricării ne îndreptăţeşte şi ea să înclinăm pentru marfă de import; pasta nu este omogenă, ţigla este formată dintr-un strat gros interior de o calitate mai proastă, de un cărămiziu deschis şi de multe ori cenuşiu, peste care a fost aşezat pe ambele feţe un strat subţire de lut fin, roşu-puternic, bine frămîntat şi bine netezit. Prin arderea la o temperatură moderată, şi deci economicoasă, s-a obţinut contopirea celor două straturi superficiale fine cu stratul mai gros, ceea ce a dat o ţiglă compusă din trei straturi combinate, care prezintă o rezistenţă deosebită, deşi n-a fost supusă unei arderi la temperaturi înalte.

Concluzia la care ajungem este că ţiglele erau marfă de import: atît cele de acoperiş, cît şi cele de pe morminte se aduceau de la Sinope.

Să încercăm acum să examinăm cauzele pentru care se făcea acest import în regiuni în care exista şi concepţia şi tradiţia fabricaţiei, cum şi materia primă şi mîna de lucru pentru o astfel de producţie.

Cele mai vechi ţigle de acoperiş cu stampile se datează pentru jumătatea secolului al IV-lea î.e.n. În afară de caracteristicile grafice care ne duc la această epocă, mai este de luat în considerare pentru grupa ţiglelor şi faptul că o parte din ele (nr. 438, 439, 445, 450, etc. la noi şi numeroase altele la Pridik) prezintă nume cu genitivul în ο în loc de ου, după dialectul ionic. Aceasta ne duce între anii 350—330 î.e.n., ultima epocă în care se mai întîlnesc simultan amîndouă formele de genitiv, după care dată se întrebuinţează numai ου.

Nu tîrziu după această dată, Istria a intrat în jocul grelelor frămîntări care au dus la repetatele ei distrugeri. Dacă nu socotim decît marile momente cunoscute pe baza documentărilor istorice: Filip al II-lea, Alexandru cel Mare, Lisimah şi invazia galaţilor (fără a socoti alte urme istorice, cum şi numeroasele documentări arheologice din săpături) şi încă avem, într-un

www.cimec.ro

timp scurt, o întreagă serie de distrugeri mari, începînd de la jumătatea secolului al IV-lea î.e.n.

După fiecare din aceste evenimente, orașul era desigur sleit și făcea eforturi mari ca să se ridice. Este fără îndoială că după fiecare retragere a invadatorilor orașul își relua viața (cunoaștem o indiscutabilă continuitate, documentată și arheologic și istoric). Construcțiile de edificii publice, locuințele în refacere, precum și înmormîntările în cimitire plane în care se obișnuia sicriul improvizat din țigle, cereau fără întîrziere acest important material de construcție. În aceste momente, producătorii

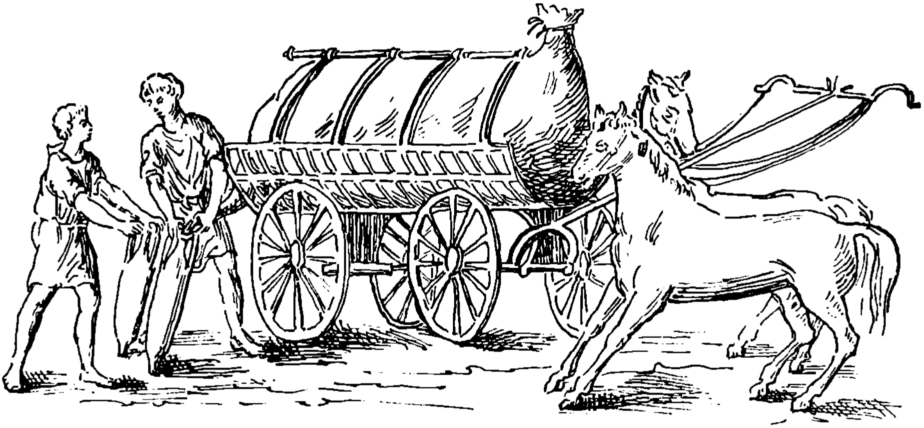

Fig. 64. — Comerțul ambulant cu vin transportat în burdufuri mari de piele (după o frescă din Pompei, V. Duruy, *op. cit.*, II, 344).

de țigle din Asia Mică, care cunoșteau de mult drumurile comerciale ale Mării Negre către orașele noastre, găseau condiții prielnice pentru plasarea mărfii. Evident, costul transportului de la o atît de mare distanță trebuia să ducă la o simțitoare scumpire. Dar, probabil că corăbierii aduceau țiglă mai mult ca lest pe fundul corăbiilor, obiectivul principal al transporturilor fiind de fapt încărcarea la întoarcere, a mărfurilor de preț locale : grîu, vite, piei, miere, sclavi etc.

În viitoarele săpături arheologice, mai ales în straturile attic—tîrziu și elenistic, precum și în mormintele corespunzătoare, s-ar putea să se găsească mai multe țigle de acoperiș stampilate, care printr-o scrupuloasă înregistrare să ducă la o documentare exactă pentru viitoarele studii istorice.

Transportul și *comercializarea* vinurilor și uleiurilor în porturile grecești de la noi prezintă unele laturi nelămurite încă. Astfel nu se știe dacă aceste mărfuri se aduceau numai în amfore sau dacă se făcea și un comerț pe care l-am putea numi cu ridicata, în care caz mărfurile ar fi fost aduse în vase de mare capacitate.

Se pare că butoaiele de lemn nu prea erau folosite în epoca timpurie greacă la care se referă studiul nostru. Nici de pe urma săpăturilor arheologice și nici din reprezentările plastice nu cunoaștem la noi astfel de butoaie, decît într-o epocă mult mai tîrzie, la începutul erei noastre, o dată cu expansiunea economică romană. Aceasta se explică desigur prin faptul că lemnul era destul de rar în Grecia și mai ales în insule, iar atît cît se

www.cimec.ro

putea găsi, sau puținele cantități care puteau fi importate, se foloseau cu precădere la construirea corăbiilor și a bărcilor, la acoperișuri și podele etc.

Pentru manipularea vinurilor în vînzările așa-zise ambulante, cu amănuntul era întrebuințat burduful de oaie, care ținea locul recipientelor mai mici și burduful de bovine, care ținea locul „butoaielor" de mare capacitate.

Cunoaștem reprezentări plastice în care apar unul sau două burdufuri de vacă sau de bou, în căruțe trase de cai, burdufuri prevăzute cu o cana de scurgere pentru a înlesni manipularea lichidului.

Altceva este comerțul cu amănuntul și cu totul alt aspect trebuia să-l aibă comerțul cu ridicata, porturile noastre devenind în acest caz antrepozite și factori intermediari de primă mînă. Negustorii de aici împărțeau beneficiile cu producătorii și importatorii, în măsură mult mai largă, decît dacă ar fi rămas la comerțul simplu de cumpărare-vînzare a unei unități fixe și limitate, prin amfore astupate și stampilate. Avem dovezi că, cel puțin în porturile principale de pe coasta de nord-vest a Mării Negre a existat, concomitent cu atît de dezvoltatul comerț al vinurilor și uleiurilor în amfore stampilate, și un comerț cu ridicata. Cercetări și studii asupra acestei laturi economice nu s-au făcut nici la noi și nici în alte părți, dar ar fi de dorit ca ele să fie întreprinse, pentru că urmărirea acestui aspect al vieții economice locale poate să ne dea lucruri interesante în privința relațiilor de import-export cu centrele producătoare și cu cele de consumatori.

La Istria și la Callatis s-au găsit numeroși pithoi (chiupuri mari de forma butoiului, cu capacități variind de la 300 pînă la 1000 l; vezi fig. 65). Mulți dintre acești pithoi pe care îi găsim și în satele din interiorul teritoriului în care se află urme de vechi așezări omenești, au fost folosiți pentru depozitarea apei potabile și mai ales pentru păstrarea în bune condiții a cerealelor. Dar pe fundul unora s-au găsit și resturi dezalcoolizate de vin, urme de ulei sau resturi de pește sărat. Erau deci întrebuințați și în aceste scopuri.

Putem spune că totalitatea acestor chiupuri sînt de fabricație locală. Fiecare centru, cît de mic, pe baza tradiției olăritului și a mijloacelor proprii, își confecționa astfel de recipiente, pe care le ardea în cuptoare individuale de obicei săpate în pămînt. Descoperirile de astăzi dovedesc că recipientele erau îngropate în curți și chiar în cuprinsul locuințelor. Numeroase magazii, cu ziduri de piatră și cu ventilație specială în pereți, au fost descoperite în cursul săpăturilor de la Istria, în special în partea de sud a orașului. Într-unul din aceste depozite s-au găsit patru, în altul șapte pithoi.

Dintr-o epocă tîrzie (sfîrșitul elenismului și mai ales din epoca romană imperială) Dobrogea cunoaște numeroase descoperiri — întîmplătoare — de astfel de recipiente, de fabricație și întrebuințare locală. Unele din ele au pe gît sau pe pîntece, sgîriate la rece, diferite litere și litere-cifre care indică numele proprietarului și capacitatea vasului. La Callatis s-au găsit mai multe fragmente de pithoi cu inscripții. În depozitul de materiale vechi de la Istria s-au găsit fragmente din buza sau din corpul chiupurilor mari, purtînd diferite litere și semne zgîriate ori imprimate în relief înainte de ardere. Am găsit resturile a doi pithoi în stratul inferior al secțiunii săpate în anul 1950 în incinta Istriei. Chiupurile se aflau la o adîncime de 3,20 m sub ultimul strat el epocii bizantine. Unul dintre ei arată a fi avut un diametru de 1,30 m la maxima umflătură a pîntecelui. Amîndoi purtau benzi

www.cimec.ro

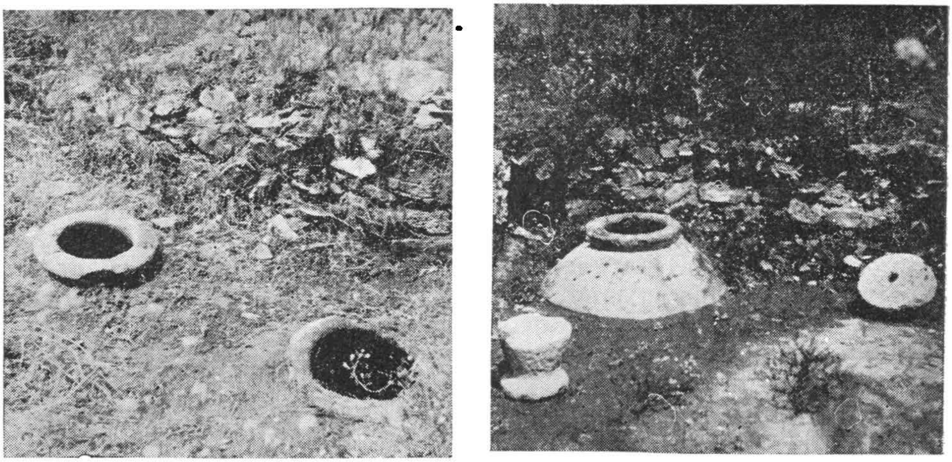

a *b*

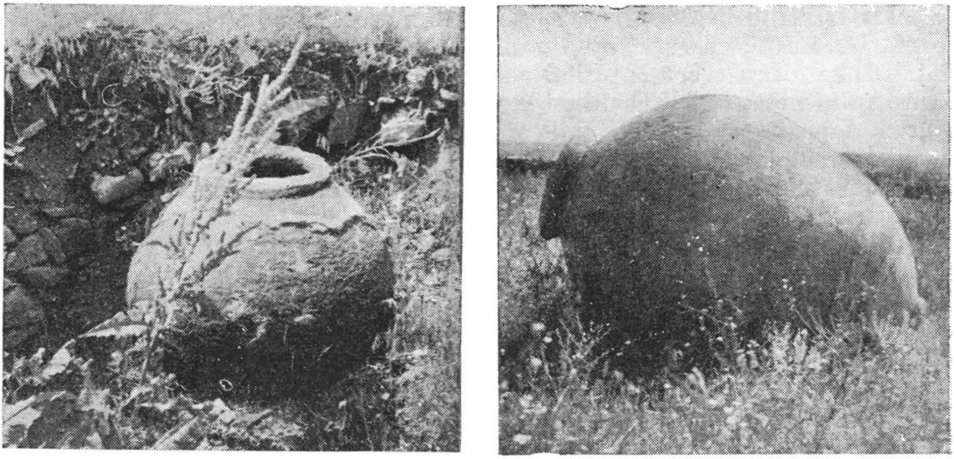

c *d*

Fig. 65. — Pithoi descoperiţi în ultimele săpături de la Istria (1950—1953).

a : În sectorul economic din partea de sud a orașului, patru pithoi într-o singură cameră, îngropați pînă la gură; *b* : în același sector, în altă încăpere, un pithos îngropat numai pe jumătate (alături o piuă și o rîșniță de piatră); *c* : degajarea unui alt pithos în partea de vest a aceluiași sector (aparține unei epoci mai tîrzii); *d* : pithos din vechile săpături se află în fața muzeului șantierului (probabil dintr-o epocă mai bună.

bine reliefate, orizontale, dînd impresia unor cercuri late, care strîng butoiul. Vasul era lucrat la roată. Pasta ceramică, de culoare cenuşie deschis, bine frămîntată, se deosebeşte total de pasta roşie a pithoilor de epocă tîrzie din sectorul economic al acestei aşezări.

Tot la Istria, Vasile Pârvan menţionează existenţa unor pithoi şi mai vechi, despre care am fi aflat destule amănunte, dacă nu aveam nenorocul să se piardă manuscrisul pentru „Histria V" după dispariţia marelui învăţat. Iată ce scria Vasile Pârvan în 1923[1] referitor la aceşti pithoi :„. . . De fapt, în puţul pătrat din partea de SE a acropolei, conţinînd vase greceşti exclusiv din secolul al VI-lea î.e.n., noi am găsit — ca şi von Stern la Berezan — fragmente de vase indigene, de astă dată foarte mari, în formă de pithoi, lucrate la mînă, fără roată, cu o pastă grosolană, prost frămîntată şi prost arsă şi ornamentată cu mari cercuri orizontale în relief, care înconjurau intregral vasul ca cercurile unui butoi, incizate la rîndul lor cu mici adîncituri oblice imitînd structura unor frînghii groase de cînepă".

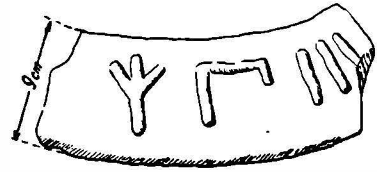

Fig. 66. — Fragment din buza unui pithos cu inscripţii, găsit în curtea Teoharide la Mangalia (din raportul preliminar de săpături de la Callatis din 1924, al lui T. Sauciuc-Săveanu, „Dacia", 1/1924, p. 156, fig. 73).

Fig. 67. — Inscripţie în relief pe un fragment de pithos de la Istria (găsit în depozit în 1954, aflat în studiu la Emilian Popescu).

Sînt însă şi chiupuri, întregi sau fragmentare, care au o formă deosebită de cea amintită mai sus, alte dimensiuni, altă pastă ceramică şi o tehnică deosebită de confecţionare şi ardere. Acestea se găsesc în straturile vechi ale săpăturilor, organizate sau întîmplătoare, care se fac în interiorul vechilor oraşe de pe coasta Mării Negre.

Aproape fără îndoială că resturile aparţin „butoaielor" ceramice, în care se aduceau, în epoca elenistică, pe corăbii, cantităţi mari de vinuri şi ulei la Istria şi Callatis. Nu avem deocamdată semne concrete care să indice oraşul de provenienţă a acestor resturi arheologice. S-ar putea ca aceşti pithoi să nu fi fost stampilaţi, sau ca tocmai fragmentele cu stampila să nu fi fost găsite sau să fi trecut neobservate. Ideea existenţei unui comerţ cu ridicata este susţinută şi de descoperirile făcute în unele oraşe greceşti

---

1 V. Pârvan, *La pénétration hellénique et hellénistique dans la vallée du Danube*, în „B.S.H.A.R." X, 1923, p. 33.

www.cimec.ro

din sudul U.R.S.S., unde aspectul comerţului desfăşurat de vinuri şi de ulei de import în amfore închise şi stampilate este la fel cu acela pe care îl găsim la noi. R. B. Ahmerov aminteşte în „Вестник Древней Истории", 1949, nr. 4, că în cursul săpăturilor arheologice de la Chersonesos au fost găsite buzele a doi pithoi cu stampilele astinonilor din Sinope.

Era deci practicat, cel puţin de către centrul de producţie Sinope, un comerţ de en gros, pe baza căruia uleiul şi vinurile erau aduse pe corăbii

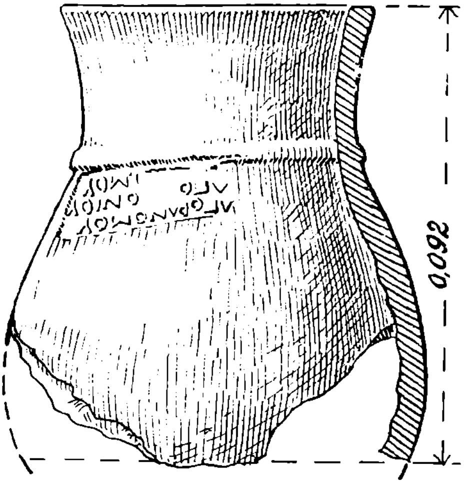

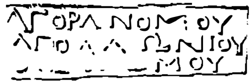

Fig. 68. — Măsura comercială pentru vînzarea vinului şi uleiului cu amănuntul, purtînd stampila agoranomului 'Απολλώνιος (provine din depozitul vechi de materiale de la Istria, fără cunoaşterea punctului şi condiţiilor de găsire, semnalat de V. Zira).

în vase de 500—1000 l, descărcate în porturile nord-pontice şi vîndute în cantităţi mari negustorilor intermediari locali. Desigur că, după golire, chiupurile erau scoase de pe corăbii şi lăsate pe loc, pentru ca vasul să poată încărca la înapoiere alte mărfuri. Acum intervenea negustorul, care trebuia să înmagazineze marfa în condiţii bune, înainte de a trece la comerţul cu amănuntul. Este foarte probabil că vinurile şi uleiurile erau trase în amfore de fabricaţie locală, pe baza etalonului local de capacitate în uz, şi revîndute negustorilor din provincie, care le duceau în interior.

Poate că şi în cuprinsul oraşelor greceşti de la Marea Neagră să fi fost dezvoltat un comerţ cu amănuntul fără ambalaj, adică fără amforă, marfa servindu-se cumpărătorului în vasele lui proprii sau în căni, la anumite locuri de desfacere pentru consumul pe loc. În sprijinul acestei susţineri avem şi unele dovezi materiale. Între resturile arheologice din depozitele de la Istria provenite din vechile săpături, necercetate şi nepublicate, s-a găsit acum cîţiva ani un fragment de oală mică, revelator pentru evoluţia vieţii economice în cuprinsul oraşului. Este un vas care, după un calcul aproximativ bazat pe fragmentul ajuns pînă la noi, trebuie să fi avut cam 15 cm înălţime şi care constituia cu siguranţă o unitate de măsură. Pe fragmentul rămas (fig. 68) găsim, la 3 cm sub buză, o stampilă dreptunghiulară, aplicată pe lutul moale, pe care citim :

ΑΓΟΡΑΜΟΥ
ΑΠΟ[ΛΛ]ΩΝΙΟΥ
[ΤΟΥ ΙΕΡΟ]ΝΙΜΟΥ

După aspectele pe care le prezintă pasta cenuşie închis, micul vas trebuie să fie de fabricaţie locală. Nici n-ar putea fi altfel, pentru că nu

www.cimec.ro

se obişnuia să se importe vase de categorie inferioară, ca forme, execuţii şi material, de vreme ce Istria avea o industrie destul de dezvoltată pentru astfel de vase ceramice, fără valoare artistică deosebită. Pe de altă parte, stampila ne aduce numele unui agoranom. Or, în masa de peste 1000 de amfore de import pe care le avem pînă acum la Istria, găsim numai nume de magistraţi astinomi din Sinope şi Chersonesos, eponimi din Rhodos şi nume fără titlu din Thasos.

Agoranomi însă n-am găsit niciodată, în afara unei singure excepţii pe o amforă din Heraclea. De altfel, pentru exercitarea unui comerţ cu amănuntul nici n-avea rost să fie adus în oraşul Istria un vas-măsură mică, pe care să figureze numele unui magistrat străin de oraş. Este deci foarte probabil că avem de-a face cu o unitate de măsură confecţionată la Istria şi întrebuinţată pe piaţa locală în comerţul de amănunt cu ulei şi cu vin.

Pentru cercetătorii istorici va fi interesantă apariţia agoranomului **Ἀπολλώνιος** al lui **Ἱερόνυμος**, tot aşa cum este interesant pentru noi să observăm că în secolele II—I î.e.n. (în care s-ar putea plasa stampila) funcţiona agoranomia. Comerţul cu amănuntul pe piaţa locală era deci controlat şi garantat, avînd o dezvoltare corespunzătoare acestei organizări. Un caz similar cu cel de la Istria ne prezintă şi Staerman[1]. Este vorba de un ulcior găsit la Tyras, cu o stampilă în care apare titlul şi numele unui agoranom:

ΠΥΘΟΚΡΙΤΟΣ ΑΓΟΡΑΝΟΜ...

Şi la Chersonesos a fost găsit în timpul săpăturilor un ulcior mic, care avea pe toartă o stampilă pe trei rînduri:

ΑΣΤΥΝΟΜΟΥΝΤΟΣ
ΦΟΡΜΙΩΝΟΣ
ΤΟΥ ΠΥΘΥΩΝΟΣ

Aşa dar şi la Chersonesos întîlnim o unitate de măsură pentru comerţul local cu amănuntul, dar cu numele unui astinom, nu al unui agoranom ca la noi[2] şi ca la Tyras.

Stampila de pe ulciorul acesta indică clar provenienţa locală: **Φορμίων** fiul lui **Πυθύων**, este astinom chersonesit şi aparţine, după studiile cercetătorilor sovietici, grupei a III-a cronologice, adică a funcţionat în jurul anilor 200 î.e.n. Ahmerov consideră că stampila cu numele astinomului pe un ulcior de dimensiuni atît de mici, era unicul caz cunoscut pînă în 1949.

Ceea ce este deocamdată definitiv cîştigat de pe urma celor spuse mai sus, este constatarea că, în timp ce la Istria şi la Tyras comerţul cu amănuntul pe piaţa locală era garantat de agoranomi, la Chersonesos această funcţie era îndeplinită de astinomi.

Regretăm că nici la Ahmerov şi nici la Staerman nu am găsit reproducerea ulcioarelor de la Chersonesos şi Tyras, cu stampilele astinomului şi agoranomului. Nu avem indicaţii nici asupra capacităţii vaselor. Ar fi fost interesant să cunoaştem aceste date care ar fi putut lămuri problema sistemului de măsurare a mărfurilor lichide în regiunile Pontului nord-vestic, şi în special în aceea a Istriei. Dacă nu putem face acum această cercetare

---

[1] Staerman, în „Kr. S.", XXXVI.
[2] R. B. Ahmerov, *op. cit.*, în „V.D.I.", 1949 nr. 4, p. 99—123.

www.cimec.ro

în mod complet, vom încerca totuşi unele deducţii, pe baza materialului care ne stă la îndemînă.

O unitate de măsură a capacităţii a existat, desigur în oraşele noastre pontice şi aproape sigur în tot cuprinsul teritoriului aflat în legături economice cu greco-romanii, la care totul se sprijinea pe măsura-etalon. Aceasta apare ca mai presus de orice îndoială, după o simplă privire de ansamblu în alte domenii de practică economică. Grecii de pe litoral cunoşteau sistemul numeral, măsurarea suprafeţelor, înălţimilor etc., ca şi sistemul ponderal. Aceste elemente ajutătoare ale dezvoltării vieţii economice şi sociale au pătruns încă din secolul V î.e.n. şi în lumea băştinaşă de pe ambele maluri ale Dunării. Ne putem da seama de acest lucru urmărind cu multă atenţie resturile culturii materiale care pot ilustra realităţile trecutului: monede, greutăţi marcate şi nemarcate, recipiente cu tipuri standard, cărămizi, blocuri de piatră, hotare de locuri agricole, temelii de case etc. Fără nici o îndoială că şi măsurarea capacităţilor era supusă unui sistem organizat.

Verificînd o serie întreagă de amfore de import din Rhodos, Thasos şi Sinope, care ne-au parvenit întregi am luat în studiu şi un număr de diferite tipuri mai vechi de amfore, din epoca anterioară stampilării, şi le-am măsurat conţinutul.

Amforele cu gît umflat, găsite sub podeaua templului de la Istria, pe care le atribuim centrului de producţie din Chios, care au fost datate pentru secolele V—IV î.e.n., au o capacitate de 21,500 l. Amforele nestampilate, de statură mică, dar cu pîntecele mult umflat, cu gîtul şi torţile înalte, cu piciorul scurt şi ascuţit, găsite întîmplător în unele morminte datate pentru secolul IV, au o capacitate de 20 l (fără a socoti volumul gîtului).

Amforele comerciale din epoca anterioară stampilării, care au urmat celor din Chios, şi despre care am vorbit mai sus (fig. 55), aflate în muzeul de la Istria, conţin jumătate de metret (20 l).

Toate amforele importate la noi din Rhodos în cea mai veche epocă (începutul secolului III) au 20 l, adică jumătate de metret.

Cele din Heraclea sînt de 10 l, corespunzînd unui sfert de metret.

Sinope, ca şi Thasos, au trimis amfore de două capacităţi diferite. Pentru Thasos, socotind după grosimea torţilor şi mărimea stampilelor, circa 60% indică amfore mari şi numai 40 % amfore mici. La Sinope proporţiile par a fi respectiv de 40% şi de 60%.

După cum am arătat, de curînd a fost găsită la Istria în depozitul şantierului, o amforă întreagă, stampilată, din Sinope. Este prima amforă sinopeeană întreagă cunoscută pe teritoriul nostru. Examinînd acest important monument, am procedat şi la măsurarea volumului lui. Rezultatul obţinut a fost surprinzător : numai 17,500 l, faţă de 20 l, cît ne-am fi aşteptat, judecînd după volumul amforelor rhodiene. Capacitatea amforei sinopeene nu corespunde de altfel nici cu aceea a amforelor din epoca premărgătoare stampilării, care de obicei sînt ceva mai mari de 21 l. Ar rezulta de aici că unitatea de măsură oficială era într-un fel la Sinope şi cu totul altfel la Rhodos, deşi majoritatea amforelor aparţin aceleiaşi epoci.

Ar fi fost de aşteptat ca cel puţin amforele thasiene să aibă o capacitate asemănătoare cu cele din Rhodos, dat fiind că aceste două centre producătoare, deşi depărtate unul de altul, făceau parte din aceeaşi lume elenistică, pe cîtă vreme Sinope, depărtat şi oarecum izolat de această lume, ducea o

www.cimec.ro

viață aparte, în care este firesc să găsim aspecte particulare și în domeniul economic, așa cum le găsim în cel politic și religios. Cu toate acestea, am putut constata (după ce am făcut o măsurătoare a amforelor thasiene de la Jurilovca) că amforele din Thasos răspîndite pe teritoriul nostru, ca și cele din sudul U.R.S.S., au o capacitate de 8,700 l, adică jumătate din capacitatea amforelor sinopeene.

Este clar că Sinope se folosea de o unitate de măsură a capacităților corespunzînd la 17,500 l, și că aceeași unitate de măsură o avea și Thasos (amforele thasiene cunoscute la noi reprezentînd jumătate din această măsură). De altfel, influența Thasosului asupra ceramicii comerciale din Sinope este ușor de remarcat și în formele stampilelor, în multitudinea variată a simbolurilor și chiar dispoziția în 3 și 4 rînduri a legendelor pe unele stampile de pe țigle.

Se poate spune dar că metretul de 40 l funcționa numai în părțile lumii egeo-asiatice, (cu amfore de $^1/_2$ metret a cîte 20 l) și că atît părțile Traciei, cît și cele pontice foloseau alte unități de măsură „metretul“ de 35 l în amfore de jumătate de măsură a cîte 17,500 l la Sinope și sferturi de măsură a cîte 8,750 l la Thasos).

În legătură cu problema unităților de măsurat capacitățile, am mai putea lua în considerație o interesantă măsurătoare-etalon, descoperită în zidurile castelului III Schuckhardt din valul de la Pallas. Este adevărat, că monumentul se referă la o epocă mai tîrzie (sec. II-III e.n.) și că el a folosit în special ca măsură de capacitate pentru cereale. Totuși, în lipsa altor elemente materiale, și aceasta ne poate fi de folos în cercetarea noastră[1].

Etalonul este făcut dintr-un bloc de marmoră de formă paralelipipedică în care sînt două scobituri de formă conică, cu o adîncime de 0,445 m și un diametru de 0,400 m la gură. Interiorul este perfect șlefuit, și în fundul rotunjit se află cîte o gaură de scurgere (fig. 69).

Pe ambele laturi ale blocului este cîte o inscripție și anume : pe una din ele se citește (cf. T. Sauciuc-Săveanu) :

ΞΙΣ ΔΙΜΟΔΙΑ ΞΚ
ΕΩΝΕΝΑ ΠΑCΙΝΙΝΕΙΘΥΝΑC
ΕΝΤΙΑΝΟC ΚΑΙ ΤΗΝΤΩΝ
CΑΙ ΗΚΙCΤΑ ΠΑΡΕΛΕΙΠΕΝ

Pe cealaltă latură inscripția este mai scurtă :

ΔΙΜΟΔΙΑΝ ΞΚ ΔΙΜΟΔΙΑ

Se știe că în secolele II—III e.n. funcționa la Tomis (și desigur și în restul Dobrogei) o măsură de capacitate care avea la bază unitatea de măsură romană cunoscută sub numele de *modius* (8,751 l). Măsura pe care ne-o înfățișează monumentul de marmoră de la Constanța are scris în grecește pe ambele laturi : διμόδια, ceea ce indică o măsură egală cu de două ori un modius, adică 17, 502 l. Cum o astfel de unitate pentru măsurarea capacităților nu era uzitată la romani, ea trebuie considerată ca aparținînd sistemului local de măsuri și greutăți, spre deosebire de unitatea romană de 8,751 l. De ce au făcut grecii un etalon de două modii

[1] T. Sauciuc-Săveanu, *Un monument de măsură numită „Dimodion” din Muzeul din Constanța*, în „Anal. Dob.”, XVI (1935), p. 149 și urm.

www.cimec.ro

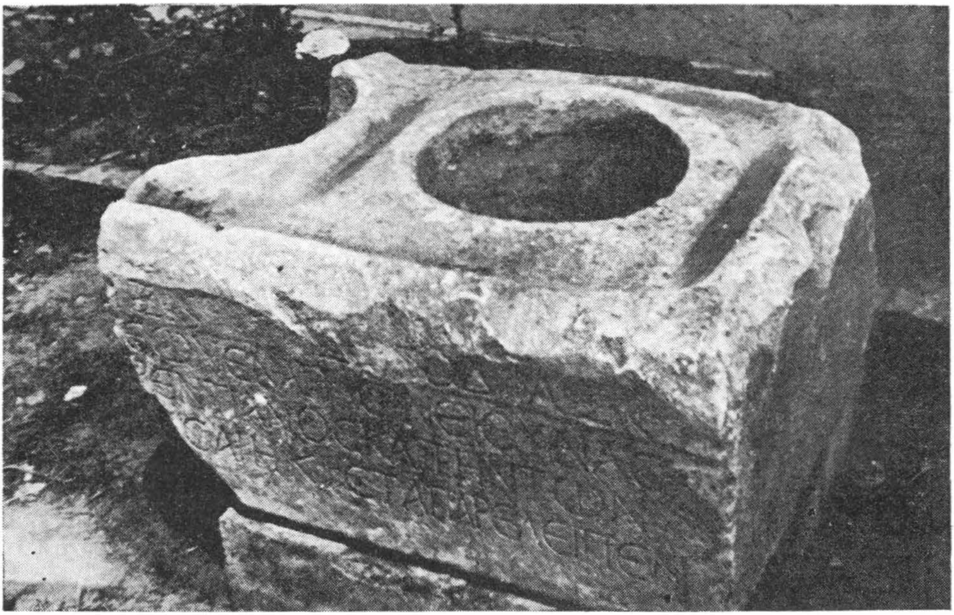

Vedere din faţă.

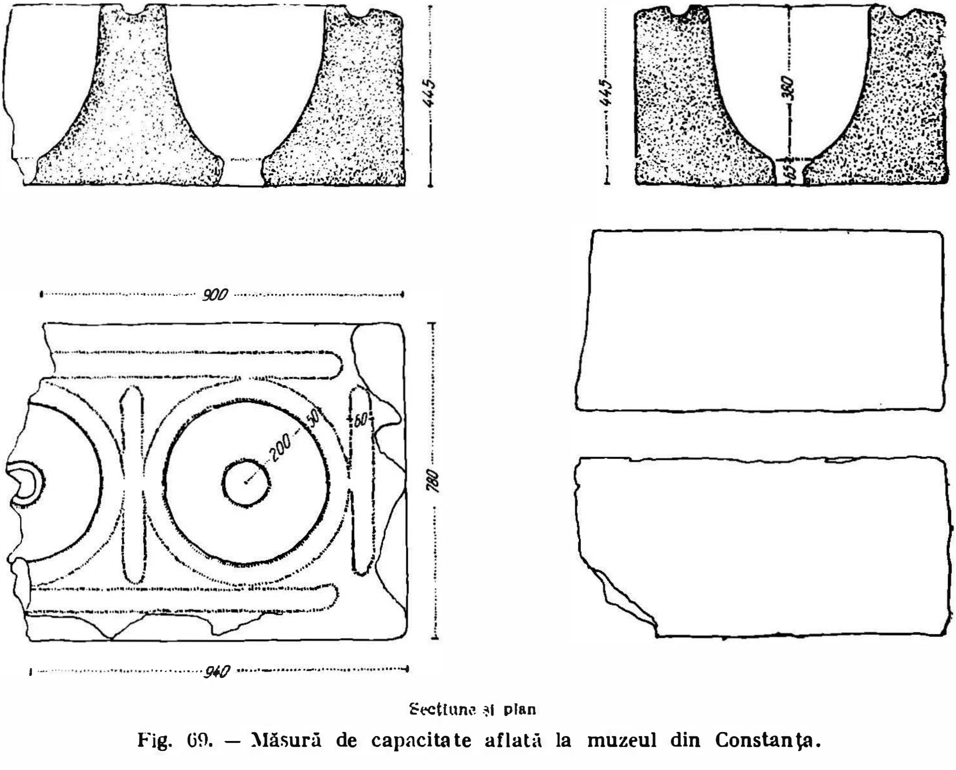

Secţiune şi plan

Fig. 69. — Măsură de capacitate aflată la muzeul din Constanţa.

şi nu au folosit pe cel roman? Ei erau obişnuiţi încă din epoca elenistică tîrzie cu măsura grecească de 17,500 l, atît cît conţineau amforele cu vin şi ulei care se importau aici din Sinope şi din Thasos.

Aceasta este posibil, dacă ţinem seama că — deşi grecii adoptaseră în epoca romană diferite forme ale noii culturi — fondul rămăsese acelaşi.

★

Am analizat pînă acum diverse aspecte ale problemei amforelor stampilate de import pe teritoriul Istriei. Dar este tot atît de interesant să cercetăm şi pătrunderea acestor amfore în interiorul teritoriului, adică să urmărim aria lor de răspîndire dincolo de punctele de la malul mării.

Torţi stampilate s-au găsit în multe centre din interior. O cercetare amplă în acest sens e greu de făcut acum, din cauză că materialul n-a fost urmărit pe locurile de găsire, iar atît cît s-a găsit n-a fost adunat şi depozitat în condiţii ştiinţifice.

Sînt numeroase localităţi mici care nu figurează pe harta arheologică a Dobrogei, deşi se ştie că de acolo provin multe torţi de amforă stampilate, care se găsesc prin colecţii particulare sau în diferite muzee de provincie, fără date precise asupra condiţiilor de descoperire.

Sperăm că într-un viitor apropiat noi sau alţii ne vom ocupa şi de amforele comerciale elenistice, ale căror urme se găsesc în mediile de viaţă ale populaţiei băştinaşe, departe de porturile de la mare în care se descărcau mărfurile.

Pentru moment putem doar semnala, cu titlu informativ, cîteva din aceste centre, încercînd şi unele concluzii în legătură cu problemele pe care ele le pun:

Războieni, fost Alifacî, la vest de Babadag, unde s-au găsit mai multe amfore, dintre care una întreagă din Heraclea pontică, cu o stampilă englifică de formă pătrată pe gît. Se găseşte în muzeul Tulcea sub nr. 54 C;

Malcoci, localitate cu multe resturi arheologice. De aici a intrat în Muzeul Tulcea o amforă întreagă din Rhodos, cu stampile pe ambele torţi:

ΔΥΟΚΛΕΙΑΣ,

într-un dreptunghiu cu stele în cele patru colţuri, iar pe cealaltă stampilă:

ΕΠΙ[ΠΥΘΟ]Ο
ΔΟΡΟΥ
ΠΕΔΑΓ[ΕΙΤΝΙΟΥ]

(sub nr. de inv. 9, în muzeul Tulcea).

Tot din Malcoci (sub nr. 8 şi 11) alte două amfore din Thasos, cu stampilele şterse.

Meidanchioi, lîngă Măcin, o amforă (*cu stampila astinomului ilizibilă)* de epocă tîrzie (probabil secolul I) şi o amforă din Thasos (sub nr. de inv. 96 Muzeul Tulcea).

Mahmudia, numeroase torţi stampilate găsite pe cîmp, în arături. Au fost împrăştiate de localnici ca simple cioburi fără valoare.

Murughiol, mult material elenistic şi numeroase torţi stampilate

www.cimec.ro

din secolele IV—II î.e.n., răspîndite peste tot şi neadunate încă. (Unele au fost strînse de V. Zira).

Nu vom reveni asupra localităţilor *Baia-Hamangia*, *Sinoe*, *Tariverdi*, *Vadul-Caraharman*, ale căror amfore stampilate le-am înregistrat în lucrarea de faţă, şi nici asupra localităţilor de pe dreapta Dunării (*Cernavoda — Hinog*, *Hîrşova*, *Ostrov* etc.) despre care s-a mai vorbit.

Nu este locul să vorbim acum nici despre amforele întregi sau sparte, cu şi fără stampile, găsite în timpul lucrărilor pe traseul *Medgidia—Năvodari*, material neînregistrat şi neadunat cu grijă.

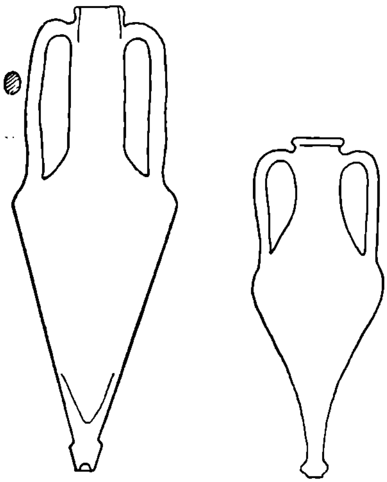

Fig. 70. — Cele două tipuri de amfore de la Jurilovca.

În partea de sud a Dobrogei, în afara incintelor Tomisului şi Callatisului la distanţe apreciabile, se găsesc de asemenea amfore stampilate. Mai trebuie adăugate şi localităţile Tuzla-Far, Vama Veche, Albeşti, Peceneaga etc. Un mare număr de stampile de amfore au fost găsite la Costineşti (*Mangeapunar*) [1].

Pe lîngă stampilele thasiene, la Costineşti s-au găsit şi unele cu stampile englifice pe gît, aparţinînd Heracleei.

În vara anului 1956, Institutul de arheologie al Academiei R.P.R. ne-a dat sarcina să executăm cercetări şi sondaje în localitatea Costineşti şi împrejurimi, unde descoperiri întîmplătoare semnalaseră recent urmele unei aşezări omeneşti.

Am practicat şase sondaje în jurul Costineştilor şi în satul Schitul precum şi la 2 km către V în apropierea şoselei Constanţa—Mangalia. Am stabilit cu acest prilej existenţa a două întinse aşezări de epocă elenistică peste care s-au suprapus aşezări romano-bizantine.

La extremitatea de E a satului Schitul am descoperit digurile unui port săpat în stîncă, iar la capul NV al acestui port, o aglomerare de fragmente ceramice în care predomină resturi de amforă.

Ceea ce ne interesează în mod special la această scurtă enunţare a focarului arheologic de la Schitul-Costineşti e că, atît în aglomerarea mai sus-amintită, cît şi în punctul sondat lîngă şosea, am găsit torţi stampilate de amfore provenind din Thasos, Sinope şi Rhodos (la acestea se adaugă şi cele din Heraclea descoperite mai demult la Costineşti, menţionate mai sus).

Este locul să precizăm că înaintea sondajelor noastre, Dr. H. Slobozianu a adunat de aici cca. 20 torţi stampilate, iar arh. A. Doicescu şi scriitorul G. Naum au găsit şi ei cîteva exemplare de torţi stampilate. Avem informaţii că la unii locuitori din Schitul-Costineşti, la şcoală şi în colecţiile particulare ale unor amatori se găsesc de asemenea numeroase exemplare.

Am dat mai multe amănunte despre descoperirile recente de la Schitul-Costineşti pentru a scoate în evidenţă importanţa acestui nou focar

[1] „Anal. Dobr.", XV, (1934), p. 209 face o simplă menţiune asupra lor, dar pînă azi nu au fost descrise şi interpretate.

www.cimec.ro

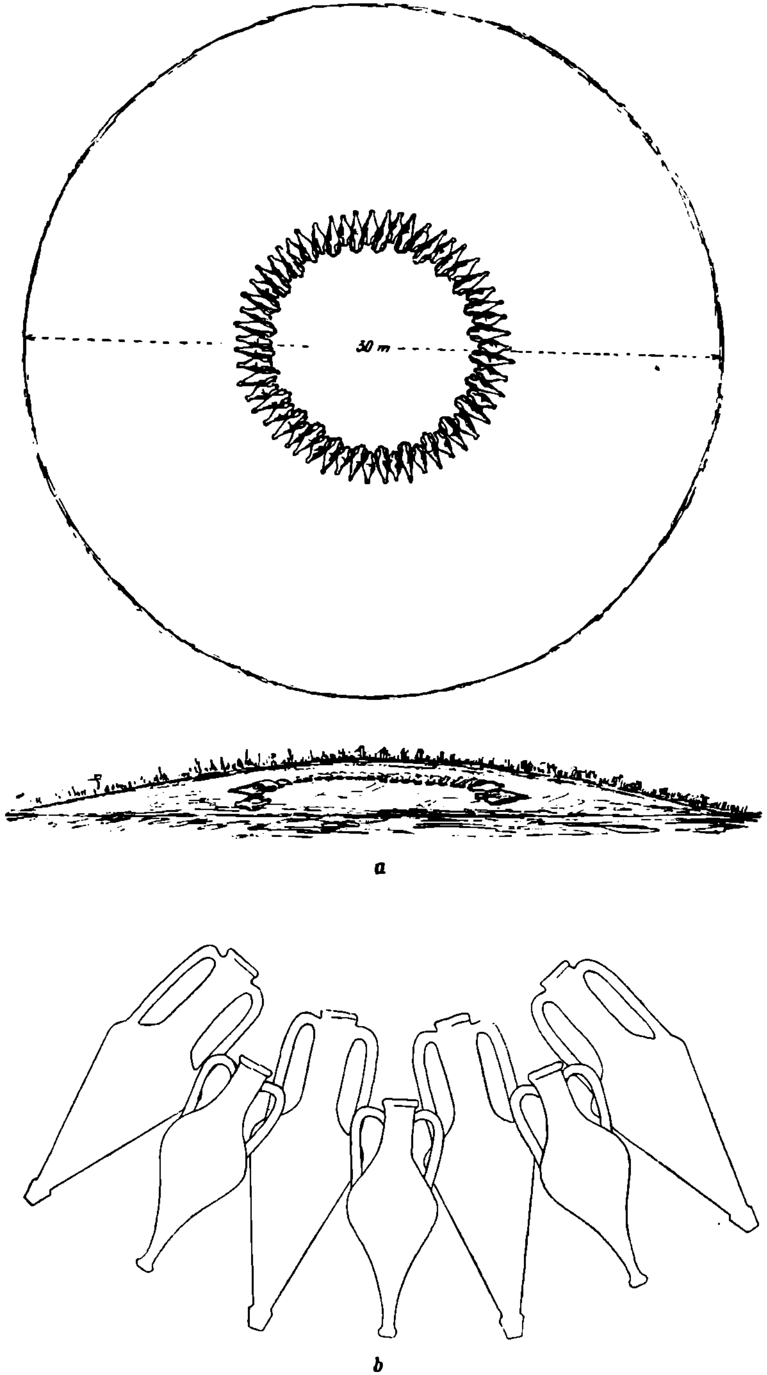

Fig. 71. — *a* : Planul şi profilul movilei cu amfore în cerc de lîngă Jurilovca ; *b* : detalii pentru poziţia amforelor în cerc.

www.cimec.ro

arheologic, în care abundența amforelor stampilate indică probabilitatea unui centru comercial de import, bazat pe portul de la Schitul. (Este posibil să găsim aici vechiul oraș Parthenopolis, amintit de izvoarele antice între Tomis și Callatis).

În problema aceasta a răspîndirii amforelor în interiorul teritoriului Dobrogei trebuie să facem mențiune specială despre faptul că, în 1955, o descoperire întîmplătoare, făcută la 2 km nord-vest de satul ***Jurilovca*** în spatele promontoriului Dolojman, a dat la iveală lucruri foarte interesante. În plin cîmp, în jurul unui mormînt așezat sub centrul unei movile, s-au găsit nu mai puțin de 100 de amfore, așezate în formă de cerc regulat în jurul mormîntului. Amforele erau întregi în momentul cînd țăranul a înfipt plugul mai adînc în arătură.

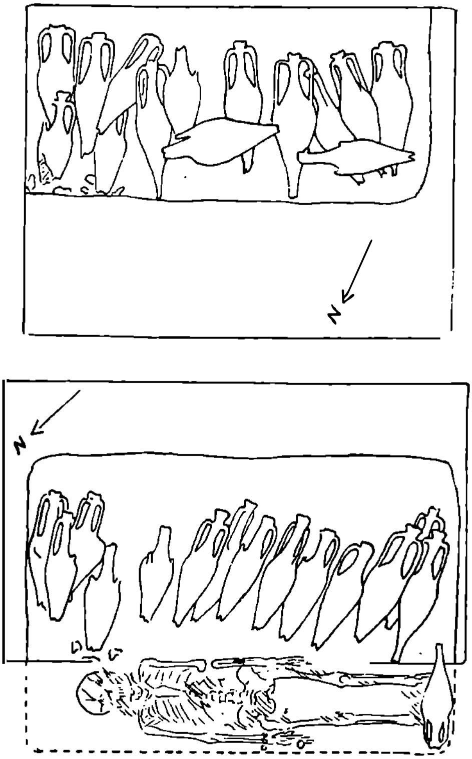

Fig. 72. — Mormintele 4 S și 3 X din săpăturile de la Marițîn (cf. „Pr. Zeit.", 1913).

Cele 100 de amfore se împart în două tipuri :

1. Amfore nestampilate, caracterizate prin masivitatea și proeminența piciorului; trupul este înalt și subțire, torțile sînt lungi. Înălțimea 0,97 m (vezi fig. 55, amfora din dreapta și fig. 70, amfora din stînga).

2. Amfore mici din Thasos, în medie de 0,65 m, de tipul unui sfert de metret, avînd stampile mici pe una din torți. Stampilele sînt de tipul celor cu reprezentarea lui Heracles în genunchi, trăgînd cu arcul, sau cu o floare cu tija lungă.

Materialul aparține primei jumătăți a secolului al IV-lea î.e.n. El este datat de stampilele mici, timpurii, de la Thasos, care la rîndul lor datează celelalte amfore de tip mare, nestampilate.

Bogăția de amfore depuse într-un mormînt din teritoriul Istriei prezintă cel mai mare interes. Tot atît de mare interes îl prezintă și ritualul de înmormîntare, necunoscut pînă acum la noi. Se înțelege că descoperirea ar fi fost de și mai mare valoare, dacă mormîntul n-ar fi fost răvășit și cercul de amfore n-ar fi fost demontat.

Amforele erau așezate oblic, lipite una de alta, cu gura ridicată la circa 30°, cu piciorul adîncit în pămînt, și alternînd una mare cu una mică. Gurile îndreptate în sus formau interiorul cercului. Evident, poziția aplecată indică că amforele au fost pline atunci cînd s-a făcut înmormîntarea. De altfel, unele dintre ele mai au pe fund reziduuri solidificate.

www.cimec.ro

Urmărind diferitele rituri de înmormîntare pe care le-au dezvăluit descoperirile arheologice în sudul U.R.S.S., constatăm că, în seria curganelor săpate lîngă Chersonesos, despre care Max Ebert face un amplu raport[1], s-au găsit morminte care conţineau cîte 5, 7, 8, 9 şi 15 amfore în nişe speciale săpate în groapa mortului. După poziţia lor, amforele pot să fi fost depuse în mormînt pline. Aşa dar, practica înmormîntărilor cu un număr foarte mare de amfore era cunoscută, deşi sub altă formă, şi la triburile băştinaşilor din sudul U.R.S.S. Şi în aceste morminte sînt două

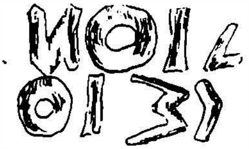

Fig. 73. — *Stînga*: stampila găsită la Chersonesos (după M. Ebert, fig. 41).
Dreapta: stampila de la Istria.

tipuri de amfore: unele aparţinînd Heracleei, cu stampile englifice pe gît; altele sînt mai lungi (0,97 m) nestampilate, şi se aseamănă pînă la identitate cu cele găsite la Jurilovca.

Un kylix cu firnis, un lekythos cu figuri roşii, un clopot de bronz şi alte obiecte găsite în movilele de lîngă Chersonesos, l-au făcut pe Max Ebert să dateze amforele pentru secolul al IV-lea î.e.n. Notăm că grupuri asemănătoare de cîte 15 amfore (14 în nişe şi una la căpătîiul mortului) au fost găsite în multe morminte de la Chersonesos. În mormîntul nr. 6, pe gîtul unei amfore, notăm o stampilă englifică cu litere mari, adîncite, scrise în două rînduri:

ΔΙΟΝ-
ΥΣΙΟ(Σ)

O stampilă asemănătoare găsim şi pe un fragment de amforă de la Istria (în text nr. 427), dar cu scrisul inversat.

Asemănarea între ritul de înmormîntare de la Jurilovca şi cel din Chersonesos este numai în ceea ce priveşte numărul mare de amfore în cuprinsul unui mormînt. La Jurilovca amforele formează cerc în jurul mormîntului, pe cînd în descoperirile lui Max Ebert ele sînt aşezate în interiorul mormîntului, în nişe special săpate în pereţi.

V. F. Gaidukevici a publicat de curînd[2] fotografia unui mormînt săpat la Olbia, în care sînt aşezate la rînd cîteva zeci de amfore din Heraclea şi Thasos, datate pentru secolul al IV-lea î.e.n.

Iată însă că găsim tot la Olbia un cerc de amfore, într-un mormînt descoperit de B. Farmakovski în necropola elenistică, şi descris de el sub nr. 78 într-un raport din 1912[3]. Mormîntul era înconjurat de un

[1] Max Ebert, în „Pr. Zeit.", V, 1913.
[2] V. F. Gaidukevici, Античные города северного Причерноморья, Moscova, 1955, p. 51, fig. 11.
[3] B. Farmakovski, în „Arch. Anz.", XXVI, (1912), p. 351, fig. 31.

www.cimec.ro

Fig. 74. — Grup masiv de amfore din Heraclea şi Thasos dintr-un mormînt din sec IV î. e. n., descoperit la Olbia.

număr de 17 amfore de diferite tipuri, așezate — ca și la Jurilovca — într-un cerc aproape perfect. Poziția amforelor este însă inversă față de cele de la Jurilovca : la noi amforele sînt așezate cu gura în interiorul cercului, iar la Olbia fundurile formează cercul interior și gurile pe cel exterior.

În raportul său, Farmakovski nu cercetează tipurile și proveniența amforelor, precizează numai că este vorba de epoca elenistică.

Am insistat ceva mai mult asupra informațiilor de ordin arheologic legate de descoperirile de amfore stampilate de pe teritoriul Dobrogei, din

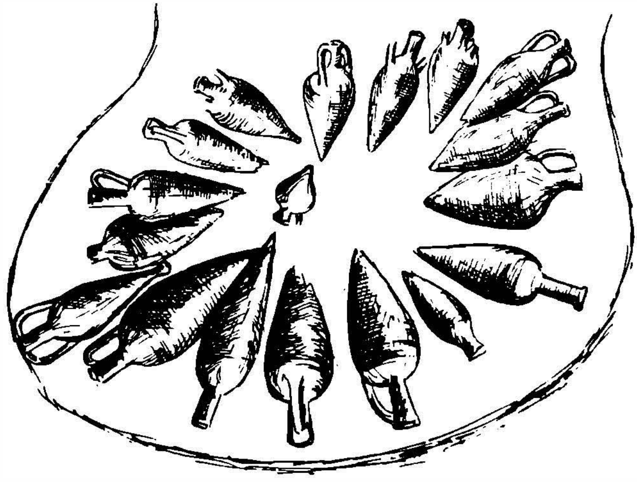

Fig. 75. — Mormîntul cu amfore în cerc de la Olbia (după B. Farmakovski, în „Arh. Anz.", XXVI, 1912, p. 351, fig. 31).

mijlocul populației băștinașe pentru că această latură a problemei n-a fost cercetată, deși merită o deosebită atenție, și orice date noi pot lărgi posibilitățile noastre de cunoaștere. Întrebarea firească ce se pune acum este : cît de departe în interior au pătruns mărfurile grecești aduse în amfore? Au rămas ele numai pe teritoriul Dobrogei de azi, sau au trecut și peste Dunăre?

Stadiul de azi al cunoștințelor noastre ne poate duce la concluzii interesante. Unele săpături organizate, cum și descoperiri întîmplătoare, au dat la iveală fragmente de amfore cu stampile nu numai la Tariverdi și în alte părți ale Dobrogei, ci și peste Dunăre, pînă departe înspre Carpați și în nordul Moldovei.

În Lunca Ciurei, raionul Iași, s-a găsit un lot de peste o sută de stampile[1], toate din Rhodos și din Cnidos, aparținînd secolelor III — I î.e.n. (nici o stampilă cu nume de astinomi și nici una din Thasos). Tot din Rhodos și din Cnidos mai avem stampile la Stoienești — Cîmpulung-Muscel. La Pleșești, raionul Fălticeni, avem stampile rhodiene[2]. La Schitul

---

[1] Prof. D. Tudor ne-a pus la dispoziție lucrarea sa în manuscris, precum și planșele respective, pentru Lunca Ciurei și Stoienești-Cîmpulung. Am folosit și comunicarea sa din Sesiunea 1954 a Academiei R. P. R. (*Studii și referate privind istoria Romîniei*, București, 1954, I. p. 8 și urm).

[2] Stampila rhodiană de la Pleșești se află acum în Muzeul Turnu-Severin.

www.cimec.ro

Tîrgoviştei, la Poiana — pe Siret — la Popeşti pe Argeş, la Spanţov, Gumelniţa, Grădiştea, Fundul Chiselet, Piscul Crăsanilor, s-au mai găsit de asemenea diferite stampile greceşti. La Tinosul s-au găsit torţi de amfore duble, de tipul celor din Cos, şi o toartă sinopeană cu numele astinomului. G. Cantacuzino a publicat mai de mult[1] o stampilă sinopeeană cu numele astinomului ΑΙΣΧΙΝΟΥ şi al producătorului ΜΙΘΡΙΔΑΤΗΣ găsită de către D. Butculescu la Cetatea Dîmboviţei, lîngă Cîmpulung.

A mai fost găsită o stampilă rhodiană şi la Runcu, în apropierea mănăstirii Tismana. E o stampilă de formă circulară cu floarea de rodie la mijloc —Citim: ΕΠΙ ΕΥΦΑΝΕΥ(Σ). Luna anului nu se citeşte[2]. Stampilele din Stoieneşti-Muscel aduc lucruri interesante. Din numărul de 60 de stampile rhodiene, găsite aici şi studiate de prof. D. Tudor, numai cinci exemplare au o relativă asemănare cu cîteva din cele 150 de stampile găsite la Istria; 45 sînt de alt tip, iar 10 sînt dubioase. Nici stampilele din Cnidos, descoperite la Stoieneşti (în număr de 25, dintre care 10 întregite de prof. D. Tudor) nu se găsesc între cele de la Istria. De asemenea, unicul exemplar din Rhodos găsit la Baia de Fier de către C. Nicolăescu-Plopşor nu este cunoscut în altă parte la noi.[3].

Aria de răspîndire a mărfurilor greceşti se măreşte astfel considerabil. Pînă acum nu ştiam decît de pătrunderea în adîncul teritoriului a monedelor lui Filip şi Alexandru, ale celor din Thasos şi Dyrrachium, dar drumul acestora nu era în nici un caz prin Dobrogea sau pe la gurile Dunării, ci direct prin Tracia.

Dacă stampilele cnidiene şi rhodiene găsite în Moldova, la Stoieneşti şi în Gorj sînt ale altor magistraţi şi producători decît cei pe care i-am constatat la Istria, înseamnă că ele provin din transporturi care n-au trecut prin intermediul Istriei. Se pune deci ipoteza unor relaţii directe între producătorii rhodieni sau cnidieni şi consumatorii geto-daci din regiunea subcarpatică. Dacă admitem o astfel de ipoteză, trei ar fi căile pe care puteau pătrunde mărfurile la geto-dacii subcarpatici.

1. Negustorii bştinaşi se duceau cu căruţele la Istria sau în alte porturi de la mare, duceau produsele lor şi aduceau de acolo mărfuri greceşti de import. Exista fără îndoială un număr considerabil de negustori băştinaşi obişnuiţi cu cărăuşia, cu drumul lung, cu riscul şi cu o climă aspră (ceea ce nu era cazul la greci, cel puţin la început). Dornici de cîştig, posesori de „capitaluri" sau de mărfuri de schimb, aceşti negustori cumpărau în porturi vinul şi uleiurile ale căror urme le atestă resturile de amfore de la ei de acasă, cumpărau desigur şi stofe fine din Orient, mirodenii şi alte mărfuri, pe care le transportau cu samarele şi căruţele lor.

2. A doua cale, mult mai importantă decît prima: grecii, venind pe mare, nu se opreau nici la Istria, nici în altă parte, ci intrau pe gurile Dunării şi urcau în susul fluviului pînă la staţiunile mici de pe malul stîng al apei, care se găseau în stăpînirea directă a băştinaşilor. Aci mărfurile se descărcau şi aşteptau pe negustorii băştinaşi, care făceau mai departe transportul pe cale terestră.

Corăbiile încărcate cu mărfuri urcau destul de mult în susul Dunării: urme de aşezări greceşti sau de cultură grecească în aşezări băştinaşe se

[1] G. Cantacuzino, *Timbres amphoriques inédits trouvés en Roumanie*, în „Dacia", III (1927—1932), p. 612 şi urm.

[2] „S. C. I. V.", an VI (1956), nr. 3—4, p. 405.

[3] C. Nicolăescu-Plopşor ne-a semnalat ambele stampile încă în anul 1954.

www.cimec.ro

găsesc destule, mai ales pe malul drept al fluviului. Cunoaştem pentru mai tîrziu, în epoca imperială, şi o asociaţie de corăbieri la Axiopolis (Cernavoda). Pe malul stîng al Dunării, în apropierea Galaţilor, apoi la Zimnicea, la Bălănoaia (lîngă T. Măgurele), pe Mostiştea etc., există urme ale pătrunderii greceşti în mediul local. La Barboşi s-a găsit un sarcofag de marmoră sculptată cu peste 3000 kg greutate, de provenienţă probabil asiatică. Studiile altor cercetători[1] tratează pe larg unele etape ale pătrunderii mărfurilor şi culturii greceşti peste Dunăre.

Încadrate în ansamblul altor ştiri pe care le avem în timpul din urmă, constatările vechilor istoriografi întăresc ideea că şi în epoca elenistică, nu numai în cea romană, au existat de-a lungul Dunării centre portuare şi aşezări greceşti sau greco-băştinaşe, în care corăbierii îşi aduceau mărfurile pentru a fi mai aproape de punctele de desfacere din lumea geto-dacică.

3. Dacă la început grecii se sfiau să se depărteze de porturile Dunării, este sigur că cu timpul ei au devenit mai îndrăzneţi şi au început să intre pe cursul afluenţilor fluviului, pe Siret, Prut, Argeş, Dîmboviţa şi Olt, care erau navigabile în antichitate măcar pentru ambarcaţiuni uşoare.

Urme ale pătrunderii greceşti pe cursul afluenţilor se găsesc în mai multe locuri, dintre care am numi şi Poiana-Tecuci, pe Siret. De la malul ultimei ape navigabile, amforele erau duse mai departe cu samarul ori cu carele. Apariţia unei stampile chiar în peştera Muierii din Gorj (lîngă Baia de Fier) şi a alteia lîngă mănăstirea Tismana, indică necondiţionat un transport terestru (chiar dacă Jiul era în antichitate navigabil pentru corăbii uşoare, totuşi de aici şi pînă în punctele unde s-au găsit torţile stampilate, transporturile trebuiau să parcurgă cîţiva kilometri pe cale terestră).

Aşa au fost începuturile întrepătrunderii greco-geto-dacice. Relaţiile, începute cel puţin de la mijlocul secolului al IV-lea î.e.n., au continuat aproape trei secole, mergînd într-o continuă creştere, aşa cum arată amforele rhodiene de la Iaşi de la sfîrşitul secolului al III-lea.

Aducînd într-un fel sau într-altul mărfurile aproape de consumatori, cu un plus nu prea mare de cheltuială (de fapt numai un plus de timp) grecii obţineau preţuri mult mai mari decît la Istria, Callatis sau Tomis. Dar mai este şi alt motiv care favoriza centrele mici de pe malurile Dunării faţă de Istria. Autoritatea oraşelor-state de pe litoralul mării exercita cel mai sever regim vamal. Intrînd în port, corăbiile erau supuse la o primă taxă de intrare, apoi începeau taxele de descărcare şi de înmagazinare, taxele de trecere în oraşul propriu-zis şi în cele din urmă taxele de ieşire pentru mărfurile care plecau în teritoriu.

Judecînd după situaţia din porturile de unde ne-au rămas ştiri, taxele se percepeau asupra valorii mărfurilor, ajungîndu-se în unele cazuri pînă la un sfert din valoarea lor. În ce priveşte valoarea taxelor pentru ieşirea din oraş, despre aceasta nu avem suficiente ştiri, dar desigur că şi ele erau destul de ridicate.

Intraţi pe gurile Dunării şi acostînd în centre mici fără o organizare administrativă şi fiscală de tip grecesc, negustorii aveau de la început

[1] G. Tocilescu, *Dacia înainte de romani*, Bucureşti, 1880, p. 343–410, 413–533; V. Pârvan, *La pénétration hellénique et hellénistique dans la vallée du Danube (d'après les dernières découvertes archéologiques)*, în „B.S.H.A.R.", X, (1923), p. 23 – 48; idem, G. Cantacuzino, *Dacia*, *Civilizaţiile străvechi din regiunile carpato-danubiene*, în „Dacia", III, 1927–1932, p. 612.

www.cimec.ro

o diferență importantă de beneficii. Interesul lor era însă sporit la dublu. dacă ne gîndim că mărfurile de producție locală cu care se întorceau ofereau aceleași avantaje nemaitrecînd prin furcile vămii istriene. La aceasta se mai adaugă și diferența de preț pe care o realizau negustorii, cumpărînd marfa direct de la producători sau din apropierea lor. Drumul pînă la porturile Mării Negre era anevoios și populația era bucuroasă de existența

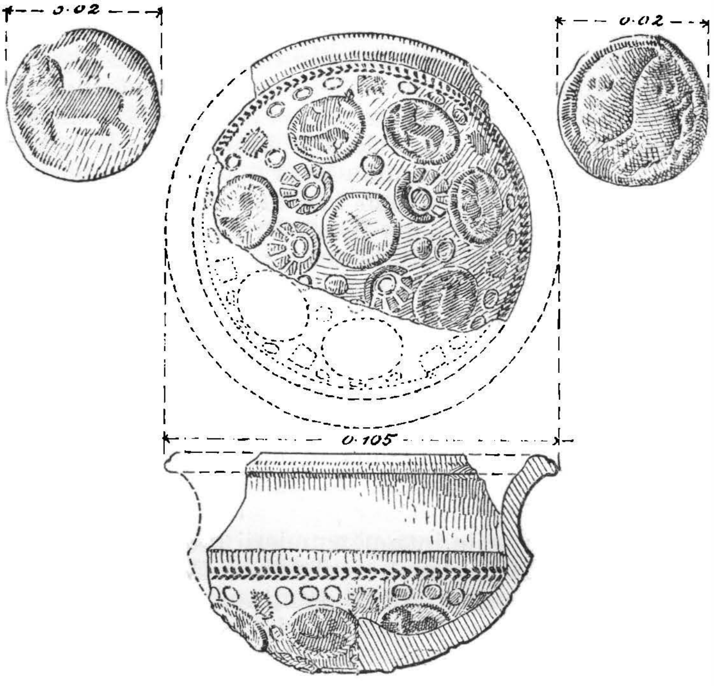

Fig. 76. — Fragment de cupă deliană imitată de geto-daci (găsită la Snagov, 1934, publicată de D. V. Rosetti). Se află în M. O. B., sub nr. inv. 1315. Redus $^{1}/_{2}$.

unui cumpărător constant, care să-i bată la ușă cu mijloace proprii de transport.

Grație acestor legături comerciale, aducătoare de condiții avantajoase, băștinașii geto-daci au fost încurajați să intensifice agricultura și creșterea vitelor, producția de miere, brînzeturi și grăsimi, să prepare pieile, să culeagă și să condiționeze plantele și fînul. să taie pădurile, să fasoneze și să vîndă lemnul pentru construirea corăbiilor.

Așa cum am văzut, avantajele ambelor părți erau mult mai mari cînd corăbiile urcau pe apele secundare, ceea ce am arătat că se întîmpla frecvent.

Cele de mai sus par a ne obliga să ne schimbăm părerea asupra rolului și însemnătății coloniilor grecești în dezvoltarea vieții economice și sociale a triburilor băștinașe din cîmpia munteană, din Moldova și chiar de peste Carpați. Negustorii băștinași, venind în contact cu lumea civilizată, deveneau totodată și agenți care aduceau acasă ideile avansate.

www.cimec.ro

gusturile rafinate și poftele de înstărire aflate în plină dezvoltare la grecii de la mare.

Să vedem însă și alt aspect al problemei. Avînd în față modelul amforelor grecești, ar fi de neînțeles ca geto-dacii să nu fi încercat și ei să fabrice amfore. În secolele III—I î.e.n., triburile locale aveau monetărie proprie (bazată pe imitarea unui prototip). În aceeași epocă știm că posedau și cuptoare de olărie și tipare proprii și că se imitau splendidele

Fig. 77. — Cupe de băut vin. Imitații dacice după diferite tipuri de kantharos din epoca elenistică, găsite de curînd la Sîncrăeni.

cupe deliene. Deosebit de instructivă este una din aceste cupe deliene de fabricație locală, găsită în 1934 la Snagov[1] (fig. 76).

De jur împrejurul vasului și pe fundul lui sînt reproduse monede geto-dacice cu imitarea tipului macedonean. Desigur că olarul a folosit o monedă geto-dacică pentru ornamentarea cupei. Reproducerea monedelor confirmă încă o dată fabricația locală și vădește o dorință de afirmare a producătorului geto-dac. De asemenea confirmă timpul în care s-a efectuat producția și în care funcționa moneda dacică de tip timpuriu[2].

În seria imitațiilor pe care le făceau geto-dacii în secolele III—I î.e.n., după modele grecești : monede, amfore, stampile, vase deliene etc., trebuie să mai adăugăm și ultimele descoperiri de la Sîncrăieni [3] peste Carpați, în regiunea Sf. Gheorghe—Miercurea Ciucului. Între cupele de argint de băut vin din aceste tezaure găsim copii în metal aproape identice cu tipul cantharosului elenistic (fig. 77).

Imitarea amforelor grecești de către geto-daci nu este așadar un fenomen întîmplător și izolat. Faptul se integrează în complexul marelui proces al interpătrunderii și ne înfățișează o documentație materială pe baza căreia putem urmări formele și epoca mișcărilor economice în sînul societății băștinașe.

---

[1] Dinu V. Rosetti, *Publicațiile Muzeului Municipal București*, 1935, p. 16—17, fig. 23.

[2] F. Courby, *Les vases grecs à reliefs*, Paris, 1922, datează cupele deliene cu ornamente vegetale și copii după monedele grecești și romane republicane, pentru mijlocul secolului al II-lea pînă la începutul secolului I î. e. n.

[3] Szekely Zoltan și Kovács Denés, *Contribuții la cultura dacilor in a doua epocă a Fierului*, Miercurea Ciucului, 1954.

www.cimec.ro

Problema, în ansamblu, depăşeşte cadrul prezentei lucrări, dar nu putem trece cu vederea unele laturi ale ei, legate direct de amforă şi de rolul acesteia în viaţa economică a lumii geto-dacice.

În depozitul de materiale arheologice de la Istria am găsit toarta de amforă înregistrată la grupa IX „Diverse" sub nr. 759. Ea iese cu totul din comun prin compoziţia pastei ceramice şi mai ales prin caracterul surprinzător al „inscripţiei". La prima vedere avem impresia că

a

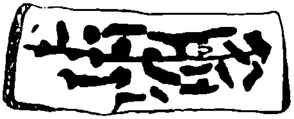

a : stampila de la Istria ;

b

b : stampile de la Stoieneşti (Cîmpulung).

Fig. 78. — Cîteva stampile de pe amforele de fabricaţie locală.

ne aflăm în faţa unei stampile rhodiene. Toarta, rotundă, se frînge după circa 5 cm şi, atît cît a mai rămas din ea, indică o îndoire în unghi aproape drept, întocmai ca la amforele din Rhodos. Stampila, dreptungiulară, în relief, este aplicată pe partea superioară a torţii, cu obişnuitul procedeu cu care erau stampilate amforele greceşti în epoca elenistică. Pasta, foarte granuloasă, este de un cărămiziu aprins. Nici o urmă de spoială.

Dar numai la prima vedere fragmentul face impresia unei torţi rhodiene. Văzut mai de aproape, particularităţile neobişnuite ale pastei ne obligă să conchidem la o producţie locală destul de rudimentară. Cele trei rînduri din interiorul stampilei cuprind o serie de semne care nu sînt nici greceşti, nici latine, ci dau impresia unui scris cuneiform. O astfel de inscripţie nu s-a văzut niciodată pe teritoriul oraşelor greceşti de la Marea Neagră. Deşi în genere nu ne este cunoscută stampilarea amforelor cu scris barbar, nu putem totuşi să excludem posibilitatea existenţei unei amfore stampilate de origină asiatică !

Asemenea torţi rotunde de amforă, cu stampile dreptunghiulare, fără legendă care să poată fi citită, ci avînd numai două sau trei rînduri de semne neînţelese, au mai fost găsite la Stoieneşti lîngă Cîmpulung-Muscel, şi au stat aproape cincizeci de ani într-o colecţie din Cîmpulung, fără să li se dea nici o atenţie din partea cercetătorilor. Abia anul trecut această colecţie a fost luată în cercetare şi urmează să fie publicată în curînd.

De asemenea au mai fost găsite de către Dinu V. Rosetti, în săpăturile efectuate acum douăzeci de ani în aşezarea getică de la Popeşti pe Argeş,

www.cimec.ro

peste douăzeci de torți de amfore în aparență de tip rhodian, dar în realitate de fabricație grosolană locală, pe care sînt imprimate, în cadru dreptunghiular, stampile cu semne care nu se pot desluși. Și în săpăturile recente

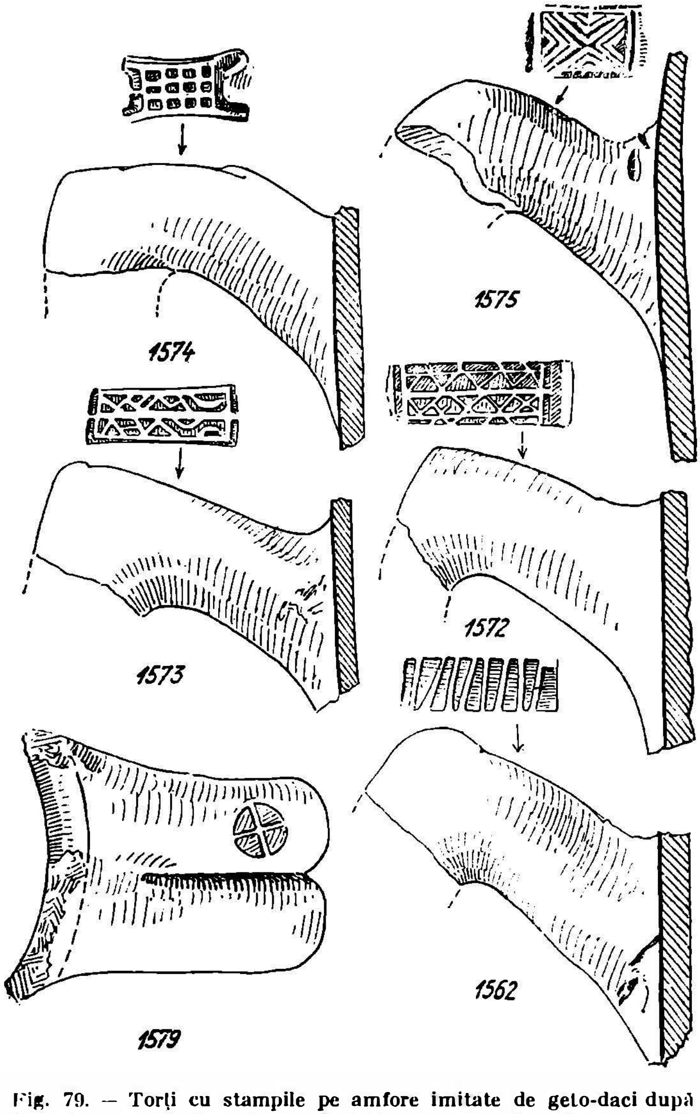

Fig. 79. — Torți cu stampile pe amfore imitate de geto-daci după tipurile din Rhodos și din Cnidos, găsite la Popești, (numerele indică colecția în inventarul M.O.B. Redus $^1/_2$.

ale Academiei R.P.R. au fost găsite la Popești astfel de stampile[1]. Între amforele de producție locală de la Popești, se observă și altă categorie caracterizată prin torți bicilindrice asemănătoare cu cele din Cos.

[1] „S. C. I. V.", VI, 1955, nr. 1—2, p. 252, fig. 3 și 17.

www.cimec.ro

Tot la Popeşti s-au găsit şi cîteva jumătăţi de amforă, purtînd astfel de stampile. Materialul se află în depozitele Muzeului oraşului Bucureşti, fără să fi fost publicat. Iată o serie de descoperiri interesante, foarte apropiate între ele, şi destul de strîns legate cu stampila de la Istria.

Trebuie să admitem că amforele de mai sus sînt de fabricaţie locală, imitînd prin forma lor şi a stampilei amforele din Rhodos şi Cos. Amforele

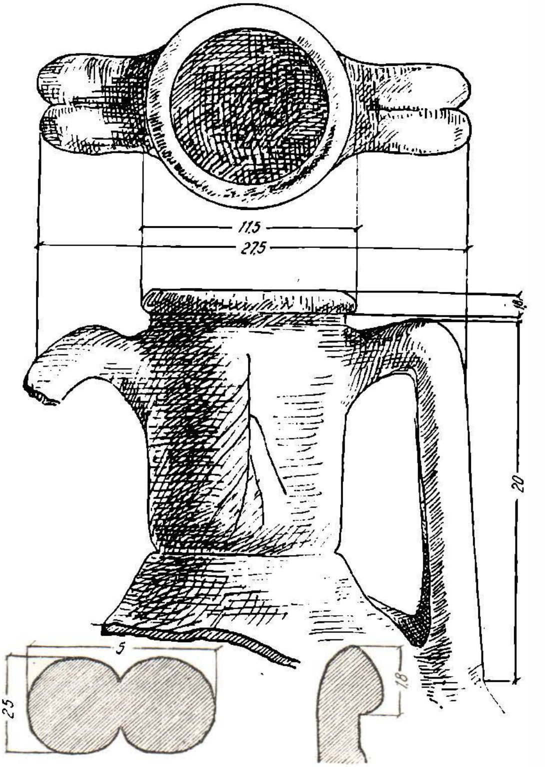

Fig. 80. — Fragment de amforă de tip cnidian, fără stampilă. Imitaţie locală găsită la Popeşti (în M. O. B.).

aduse din Rhodos şi Cos, care circulau în epoca aceea atît de mult pe aceste teritorii, au folosit ca prototip producţiei locale. Credem că nu s-a insistat destul asupra semnelor de pe stampile; ele au fost considerate simple motive ornamentale. Aceste semne sînt curioase; deşi par destul de variate, totuşi se repetă. De remarcat că aceleaşi semne se regăsesc în parte şi pe monedele geto-dace. Este o problemă care rămîne să fie elucidată în viitor.

★

Am studiat importul amforelor comerciale la Istria. Am văzut de unde se aduceau aceste amfore, ce mărfuri conţineau, ce legături comerciale avea oraşul cu centrele greceşti asiatice şi egeice.

www.cimec.ro

Depărtîndu-ne de coasta Pontului, am urmărit amforele în interiorul teritoriului dobrogean; am trecut cu ele peste Dunăre și le-am urmărit de-a lungul rîurilor care brăzdează ținutul de la nord la sud. Am văzut influența pe care a exercitat-o civilizația elenistică asupra populațiilor locale grație mărfurilor introduse aici. Am urmărit fabricația de amfore locale, în strînsă legătură cu răspîndirea amforelor grecești care serveau de prototip.

Să desprindem acum unele concluzii impuse de studiul amforelor de import și al amforelor de fabricație locală, care am văzut că stau în atît de strînsă legătură cu cele importate:

1. În secolele al VI-lea și al V-lea î.e.n., Istria întreține relații comerciale stabile cu mai toate centrele de producție grecești, în special cu Milet, Rhodos, Samos, Chios și Thasos. Importul de vinuri și ulei de măsline este atestat în această epocă timpurie prin numeroase amfore nestampilate de tip comercial din aceste centre. Se găsesc însă și amfore al căror centru de producție n-a fost încă identificat.

Nu sînt indicii pentru această epocă despre un import al unor astfel de mărfuri din Attica.

2. O serie de amfore comerciale găsite la Istria și împrejurimi, deosebite ca tip de cele arhaice amintite mai sus, dovedesc existența unui import masiv de vinuri și ulei la sfîrșitul secolului al V-lea și la începutul secolului al IV-lea î.e.n.

3. Amforele comerciale de mare circulație cu „certificat de origine" sub forma stampilelor aplicate pe torți, încep să pătrundă la Istria în primele decenii ale secolului al IV-lea î.e.n. (anii 390—350).

Tot în această epocă se constată și începuturile unui import masiv de țigle de acoperiș cu stampilă.

4. Importul de amfore cu vin și ulei, precum și acela de țigle, a continuat timp de peste trei secole, pînă aproape de începuturile erei noastre (de la această dată amforele și țiglele importate la noi, nu mai poartă stampile).

Epoca în care importul de amfore stampilate a atins maximum de intensitate se situează aproximativ între anii 250 și 70 î.e.n. Marea majoritate a amforelor stampilate se situează în acest interval. Sunt anterioare acestei epoci doar cîteva amfore din Heraclea, un număr tot atît de mic din prima perioadă a stampilării la Thasos și un număr redus de stampile sinopeene din grupa cronologică 1 și 2.

5. Centrele de producție sigur determinate, care au exportat mărfuri în amfore stampilate la Istria sînt: Thasos, Sinope, Heraclea, Chersonesos, Rhodos, Paros, Cos și Cnidos.

6. Din totalitatea stampilelor, aproape 80 % au fost întregite, obținîndu-se mai multe nume noi de magistrați sau producători, precum și numeroase variante la stampilele deja cunoscute. Formele amforelor de import au fost în bună parte bine precizate. Credem a fi putut stabili că matrițele erau făcute din lemn și din os.

Ne-am străduit să determinăm tipurile și caracterele tehnologice ale diferitelor centre de producție, capacitatea vaselor, poziția lor cronologică, precum și drumurile comerciale pe care veneau mărfurile.

7. Materialul studiat dovedește că, din punctul de vedere al cantităților importate, orașul Sinope stă în fruntea celorlalte centre de producție, urmat imediat de Thasos.

www.cimec.ro

8. Numărul mare al stampilelor de amfore găsite la Istria constituie o bună indicație asupra volumului pe care l-a atins importul de vinuri şi ulei în portul nostru. Trebuie să ținem seama că, în afara celor 1162 de stampile studiate, un mare număr a fost transportat în Germania, în timpul războiului din 1917, multe sînt risipite încă în diverse colecții, nenumărate altele aşteaptă să fie scoase din săpături (nici 10 % din suprafața şi adîncimea Istriei nu a fost cercetată pînă acum).

9. În măsura în care importul de vinuri şi ulei de măsline în amfore stampilate era depăşit de cererile crescînde ale piețelor de consum, Istria importa cantități mari de astfel de mărfuri şi în chiupuri de cîte 500—1000 l. În acest caz, vinurile şi uleiurile înmagazinate la Istria erau trase în amfore mici de 10 şi 20 l, probabil amfore de fabricație locală, fără stampile, cu care se făcea comercializarea mai departe.

10. Vînzarea cu amănuntul în piețele Istriei şi în localurile ei de consum se făcea sub controlul magistraților agoranomi, care stampilau vasele-măsurători.

11. Aproape toate stampilele de la noi se găsesc şi în teritoriile coloniilor greceşti de pe coasta tracică sau de pe coasta de nord a Mării Negre, în sudul U.R.S.S., pînă la o mare distanță de porturile respective. Chiar şi amforele arhaice nestampilate din secolele VI-V î.e.n. se găsesc întocmai în aşezările din sudul U.R.S.S.

Rezultă de aici că centrele de producție greceşti foloseau pentru expansiunea comerțului lor întreaga linie a coastei nord-vestice, ca pe o singură piață de desfacere pentru aceleaşi categorii de mărfuri.

Dăm mai jos un succint tablou statistic asupra importurilor de vinuri şi ulei în diferite puncte ale acestui larg teritoriu, pentru a arăta frecvența pe centre de producție a stampilelor descoperite la Istria (R.P.R.), Olbia, Tyras, Mirmekion, Tiritake (U.R.S.S.), Odessos (R. P. Bulgaria).

Centrul de producție	*Istria* (după studiile noastre) %	*Olbia* (după Grakov) %	*Tyras* (după Staerman) %	*Tiritake* (săpăturile din 1935) %	*Odessos* (după K. Škorpil) %
Sinope	35	23	21	70	23
Thasos	28	8	6	5	23
Rhodos	14	47	36	11	20
Cnidos	5,5	8	3	1	1
Heraclea	3,5	6	8	12	13
Chersonesos	4	1,5	2	0,5	5
Cos	2	—	9	0,5	—

12. Parte din mărfurile descărcate în portul Istriei erau preluate de negustori intermediari, care le duceau pe piețele de consum din interiorul teritoriului. Se găsesc numeroase resturi de amfore stampilate în interiorul Dobrogei şi de-a lungul malului drept al Dunării.

13. Pe teritoriul din stînga Dunării, mărfurile pătrundeau aduse pe fluviu şi pe rîurile navigabile, de negustorii greci, care urcau spre regiunea

www.cimec.ro

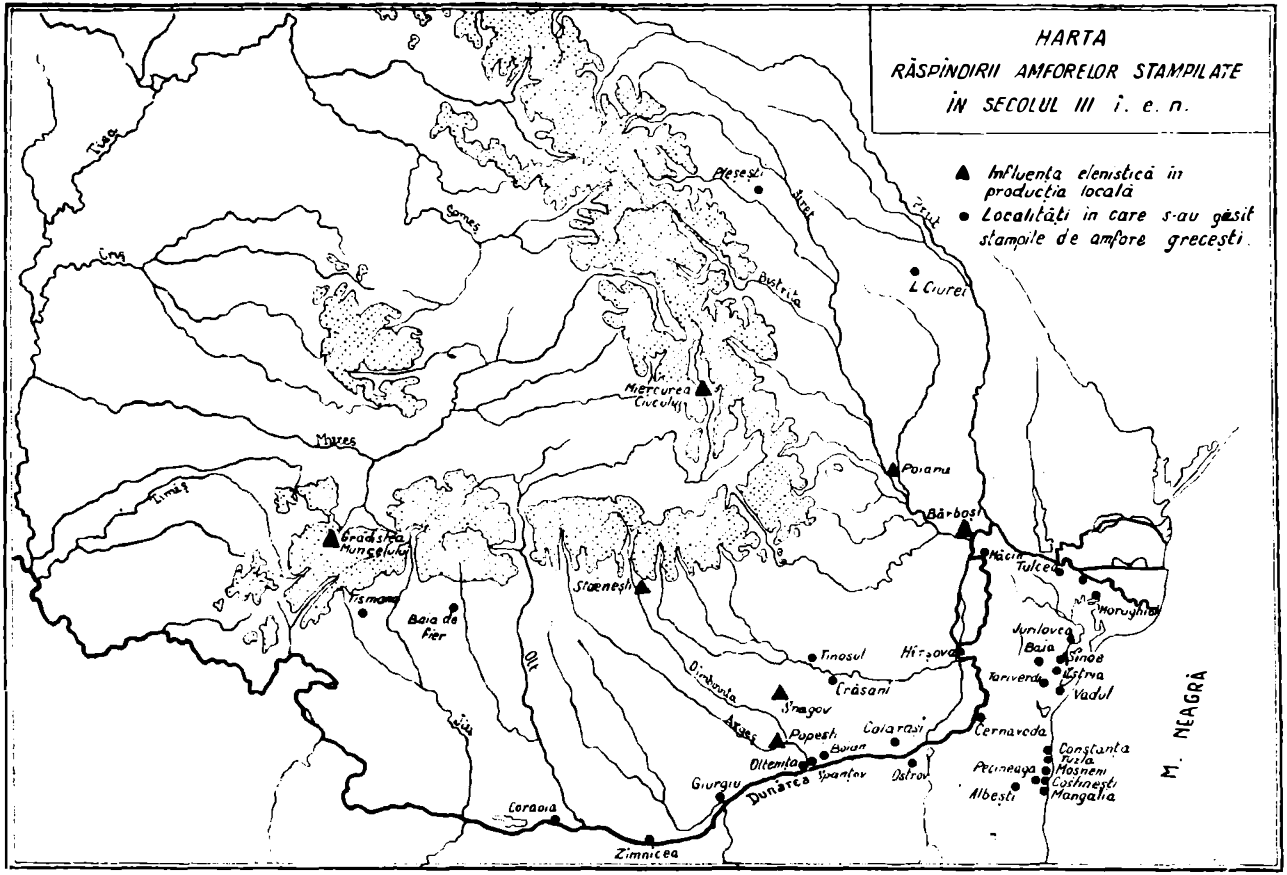

Fig. 81. — Harta răspîndirii amforelor grecești pe teritoriul R.P.R.

www.cimec.ro

subcarpatică și spre Moldova. S-a găsit un număr mare de amfore cu stampile din Rhodos și din Cnidos lîngă Iași, lîngă Fălticeni, la Poiana pe Siret, la Cîmpulung-Muscel, la Baia de Fier şi Tismana în Gorj, precum și în numeroase centre de pe Mostiştea și de lîngă București.

14. Geto-dacii au imitat amforele de tipul rhodian şi pe cele din Cos. Ei au imitat şi stampilele acestor amfore, înlocuind literele grecești cu semne care n-au fost încă descifrate.

15. Aria de răspîndire a mărfurilor greceşti şi a culturii greceşti dovedeşte marea influență exercitată de civilizaţia greacă asupra triburilor băștinașe geto-dace. În acest moment se poate vorbi în ținuturile carpato-dunărene de existența unei clase suprapuse, care știa să aprecieze vinurile dulci și grele din Rhodos sau din Cnidos, care prefera grăsimilor locale untdelemnul fin recoltat în livezile de măslini ale sudului, care găsea mai gustoasă băutura sorbită din cupe de argint modelate şi ornate cu simț artistic după model străin, şi care dispunea de posibilități materiale pentru a-și putea procura astfel de rafinamente costisitoare.

www.cimec.ro

ANEXE

www.cimec.ro

www.cimec.ro

ANEXA I

Numele proprii de pe stampilele din Thasos

(după E. Pridik, Инвентарный каталогъ клеймъ на амфорныхъ ручкахъ и горлышкехъ и на черепицахъ Эрмитажнаго собранія, 1917)

1 Ἀγέτας
2 Ἀδήνιππος
3 Ἀδηνόδοτος
4 Ἀΐδησ[ιας ?]
5 Αἰσχρίων
6 Ἀκέστιος
7 Ἀκετορίδης
8 Ἀλκείδης
9 Ἄλκιμος
10 Ἀλκέτας
11 Ἄμφανδρος
12 Ἀντι
13 Ἀπολλωνίδης
14 Ἀρ . . .
15 Ἀρι
16 Ἀρισ
17 Ἀριστ
18 Ἀρισταγόρης
19 Ἀριστείδης
20 Ἀριστόδικος
21 Ἀριστοκλῆς
22 Ἀριστοκράτης
23 Ἀριστομένης
24 Ἀριστοφάνης
25 Ἀριστόφιλος
26 Ἀριστοφῶν
27 Ἀρχέστρατος
28 Ἀρχηκράτης
29 Ἀρχήναξ

30 Βιτίων

31 Γλαῦκος
32 Γλαύκων

33 Δαμάστης
34 Δέαλκος sau Δεάλκης
35 Δείνων
36 Δεινώπας
37 Δημ (?)
38 Δημάλκης
39 Δημῆς
40 Δημήτριος
41 Διάρης
42 Δικηκράτης (?)
43 Εὐαγόρης
44 Εὐρύα[λος ?
45 Εὐρύαναξ
46 Εὐφράντης

47 Ἡγησίπ[ολις sau ήσιπ[πος
48 Ἡρακλείδης sau Ἡρακλίδης
49 Ἡρο[φῶν ό[φιλος sau δοτος]
50 Ἡρόδικος
51 Ἡρόδοτος
52 Ἡρόφιλος
53 Ἡροφῶν
54 Ἡροφῶς

55 Θάσων
56 Θεόφιλος
57 Θέσπων
58 Θράσιππος
59 Θράσων
60 Θρασωνίδας sau Θρασωνίδης

61 Ἱππίδης
62 Ἰσόδικος

63 Κ[α sau λ
64 Καλλι
65 Καλλιφῶν
66 Κηφισοφῶν
67 Κίρων
68 Κλεῖτος
69 Κλεο ?
70 Κλεοφάνης
71 Κλεοφῶν
72 Κρατήσιππος
73 Κρατῖνος
74 Κράτιστος ?
75 Κρινομένης
76 Κριτίας
77 Κτησι

78 Λαβρο
79 Λαγέτας
80 Λεύκων
81 Λεωγ[όρας
82 Λεωνίδης
83 Λεώνικος
84 Λεωφάν[ης ? sau τος
85 Λυσικλῆς

86 Μεγακλείδης
87 Μεγακλῆς ?
88 Μέγων
89 Μεν
90 Μενέδη[μος
91 Μεσ ?
92 Μνημέ[ας ?
93 Μυ ?
94 Μυίσκος
95 Μυλλ[ίων]

96 Ναύπλιος
97 Ναύσων
98 Νικίας
99 Νικόστρατος
100 Νοσσι[κᾶς
101 Νόσσ[ος
102 Νύμφων

103 Π . . .
104 Παντε [sau ι] μίδεω
105 Παν
106 Παυσανίας
107 Περίθυμος
108 Πολυνείκης
109 Πολύστρατος
110 Ποσίδειος
111 Ποσιδήιος
112 Πρηξίπολις
113 Πυθίων
114 Πυθογένης
115 Πυθοκλῆς
116 Πυλάδης
117 Π[υρώνιος
118 Σάτυρος
119 Σκύλαξ

www.cimec.ro

120	Σκύμνος	125	Φα ?	131	Φίλων
		126	Φαναγ[όρης		
121	Τελεσ	127	Φανοκ[λῆς sau ράτης]	132	Χαιρέας
122	Τηλεφάνης	128	Φείδιππος	133	Χαιριμ[ένης
123	Τι	129	Φιλιστῖνος	134	Χάρων
124	Τιμησ[α sau ι]	130	Φιλοκράτης		

www.cimec.ro

Astinomii, producătorii şi simbolurile din Sinope

(după E. Pridik, *Die Astynomennamen auf Amphoren und Ziegelstempeln aus Südrussland*, 1928)

1	Ἀβροκόμας	37	Ἀπολλωνίδας	72	Βάκχιος sau Βάχχιος
2	Ἀγαθοκλῆς	38	Ἀπολλωνίδης	73	Βᾶς
3	Ἀγάθων	39	Ἀπολλώνιος	74	Βατίσκος
4	Ἀγασικλῆς	40	Ἀράκλειτος	75	Βάτραχος
5	Ἀγησίλας	41	Ἄραψ	76	Βάχχιος sau Βάκχιος
6	Ἁγίας	42	Ἀργαεις	77	Βιλλαῖος
7	Ἀγχίαλος	43	Ἀρισ . . .	78	Βόηθος
8	Ἀθαναῖος	44	Ἀρισταγόρας	79	Βολλίων
9	Ἀθανόδωρος	45	Ἀρίσταρχος	80	Βόρυς
10	Ἀθήνιππος	46	Ἀριστεύς	81	Βρόμιος
11	Ἄθους	47	Ἀρίστιππος		
12	Αἰάντιος ?	48	Ἀριστίων	82	Γέρβης
13	Αἰνέας	49	Ἀριστόβουλος	83	Γέρων
14	Αἰσχίνας	50	Ἀριστοκλῆς	84	Γλαυκίας
15	Αἰσχίνης	51	Ἀριστοκράτης	85	Γλαύκων
16	Αἰσχρίων	52	Ἀριστομένης	86	Γνάθων
17	Ἄκορνος	53	Ἀριστοφάνης	87	Γόλας
18	Ἀλέξανδρος	54	Ἀρίστων	88	Γυριττός
19	Ἄνδρων	55	Ἀρτεμίδωρος	89	Γῶρυς
20	Ἀνθεστήριος	56	Ἀρτέμων		
21	Ἀνους	57	Ἀρύτων	90	Δ
22	Ἀντ	58	Ἄρχανδρος	91	Δαίσκος
23	Ἀνταῖος	59	Ἀρχεπτόλεμος	92	Δαίφρων
24	Ἀντιβίων	60	Ἀσκληπιόδωρος	93	Δαμ . . .
25	Ἀντίδωρος	61	Ἀσπάσιος	94	Δαμάτριος
26	Ἀντίμαχος	62	Ἀστέας	95	Δαμοκλῆς
27	Ἀντίοχος	63	Ἄστιος	96	Δαμοτέλης
28	Ἀντίπατρος	64	Ἄτους	97	Δᾶς
29	Ἀντισθένης	65	Ἄτταλος	98	Δεῖος
30	Ἀπατούριος	66	Ἄττας	99	Δελφίνιος
31	Ἀπήμαντος	67	Ἄττεις	100	Δέλφις
32	Ἀπολλᾶς	68	Ἀτώτης	101	Δέλφος
33	Ἀπολλάθεος	69	Ἀχαιός	102	Δημάνθης
34	Ἀπολλόδοτος			103	Δημήτριος
35	Ἀπολλόδωρος	70	Βάβων	104	Δημοσθένης
36	Ἀπολλοφάνης	71	Βάθυλλος	105	Δημοτέλης

www.cimec.ro

106	Δημοφῶν	153	Ζῆνις	199	Ἱκέσιος
107	Διαγόρας	154	Ζωπυρίων	200	Ἰόβακχος
108	Διόδωρος	155	Ζώπυρος	201	Ἱπποκράτης
109	Διονύσιος			202	Ἱππόλοχος
110	Δῖος	156	Ἡραγένης	203	Ἵππων
111	Διοσκουρίδας	157	Ἡραίων	204	Ἰσόκριτος
112	Διόφαντος	158	Ἡρακλείδης	205	Ἱστιαῖος
113	Δίσκος	159	Ἡράκλειος	206	Ἱστικῶν
114	Δράλως	160	Ἡράκλειτος	207	Ἴστρων
115	Δρόμων	161	Ἡρακλέων	208	Ἶφις
116	Δωρίων	162	Ἡρέας		
117	Δωρόθευς	163	Ἡρόγειτος	209	Καλλιάδας
118	Δῶρος	164	Ἡρόδοτος	210	Καλλίας
119	Δῶτος	165	Ἡρόδωρος	211	Καλλῖνος
		166	Ἡρόκανος ?	212	Καλλισθένης
120	Εἰρηναῖος	167	Ἡροκράτης	213	Κάλλιστος
121	Εἶφις	168	Ἡρόνικος	214	Καλλίστρατος
122	Ἑκαταῖος	169	Ἡρόξενος	215	Καλλίχορος
123	Ἐόβακχος	170	Ἡρότιμος	216	Καρνεάδης
124	Ἐπίδημος (Ἐπίδαμος)	171	Ἡρώνυμος	217	Κεφαλίων
125	Ἐπιέλπης sau Ἐπίελπος	172	Ἡφαίστιος	218	Κίμωλις
126	Ἐπικράτης	173	Ἡφαιστίων	219	Κίνωνις
127	Ἐπιχάρης	174	Ἡφαιστόδωρος	220	Κλεαίνετος
128	Ἐπίχαρμος			221	Κλέαρχος
129	Ἐργασίων	175	Θάσις	222	Κλεινίας
130	Ἑρμαῖος	176	Θεαρίων	223	Κλειταγόρας
131	Ἑρμίας	177	Θεμίσων	224	Κλεῖτος
132	Ἑρμοκράτης	178	Θεόγειτος	225	Κλεομένης
133	Ἑρμόφιλος	179	Θεογένης	226	Κλεόνικος
134	Ἕρμων	180	Θεόδοτος	227	Κομφίας
135	Ἑστιαῖος	181	Θεόδωρος	228	Κοτυτίων
136	Ἐτεόνικος	182	Θεοξενίδης	229	Κούρυλος
137	Εὔαρχος	183	Θεόπομπος	230	Κράτης
138	Εὔβουλος	184	Θεόπροπος	231	Κρατίσταρχος
139	Εὔδοξος	185	Θεύγνητος	232	Κράτων
140	Εὐκλείδας	186	Θευδωρίδης	233	Κρόνιος
141	Εὐκλῆς	187	Θεύδωρος	234	Κτησίας
142	Εὔμαχος	188	Θευπείθης	235	Κτῆσις
143	Εὔμηλος	189	Θεύπροπος	236	Κτήσων
144	Εὔνικος	190	Θέων	237	Κυδίας
145	Εὐρύδαμος	191	Θηρικλῆς	238	Κυλιάνιος
146	Εὔτυχος	192	Θορύκανος	239	Κυνίσκος
147	Εὐφρόνεος	193	Θυαίας	240	Κώρυλος
148	Εὐχάριστος	194	Θυμοχάρης		
149	Εὐχαρίων	195	Θῦς	241	Λάκων
150	Ἑφαίστιος	196	Θυσίλεως	242	Λάμαχος
151	Ἐχεκράτης			243	Λείβιος
		197	Ἴακχος sau Ἰάκχος	244	Λεοντίσκος
152	Ζεῦξις	198	Ἱέρων	245	Λεωγόρας

www.cimec.ro

246	Λεώκριτος
247	Λεωμέδων
248	Λέων
249	Λεωνίδας
250	Λήναιος
251	Λύκων
252	Λύσιππος
253	Μαιδάτης
254	Μάνης
255	Μανικκός
256	Μαντίθεος
257	Μάρων
258	Μᾶτρις
259	Ματρόδωρος
260	Μάχεινος?
261	Μεῖκος sau Μῖκος
262	Μελάντιος?
263	Μένανδρος
264	Μενέκριτος
265	Μενέσθευς
266	Μενίσκος
267	Μένων
268	Μῆνις
269	Μητιληναῖος
270	Μητρόδωρος
271	Μι . . .
272	Μίδας
273	Μιθραδάτης
274	Μιθρωπάστης
275	Μῖκος
276	Μίκριος sau Μικρίας
277	Μιλτιάδης
278	Μιόσλος?
279	Μνάσων
280	Μνησικλῆς
281	Μνησίμαχος?
282	Μνῆσις
283	Μολπαγόρας
284	Μόνιμος
285	Μύττος
286	Ν . . .
287	Νάνων
288	Ναύπλιος?
289	Ναύπων
290	Ναυσικράτης
291	Ναυσίμαχος
292	Νεικάνωρ
293	Νευμήνιος
294	Νικασίτειμος
295	Νικασίων
296	Νικέας
297	Νικίας
298	Νικόμαχος
299	Νικοσθένης
300	Νικόστρατος
301	Νίκων
302	Νίμαξ
303	Νόνους
304	Νομήνιος
305	Ξάνθος
306	Ξενοκλῆς
307	Ξένων
308	Ὀμφαλικός
309	Ὀνήσιμος
310	Ὄρθος
311	Παιρισάδης?
312	Πάμφιλος
313	Πανθήρ
314	Πάπης
315	Πάρμις
316	Πασιάδας
317	Πασικλῆς
318	Πασιχάρης
319	Πάσιχος
320	Πασίων
321	Πάταικος
322	Πιστός
323	Πλεισταρχίδης
324	Πλείσταρχος
325	Πολύκτωρ
326	Πολύστρατος
327	Πολύχαρμος
328	Πόλων
329	Ποσειδώνιος
330	Ποσίδειος
331	Πόσις
332	Πρόλοχος
333	Προμαθίων
334	Πρύτανις
335	Πρωταγόρας
336	Πρωτογένης
337	Πρῶτος
338	Πρωτοφάνης
339	Πύθης
340	Πυθίων
341	Πυθόδωρος
342	Πυθοκλῆς
343	Πυθόχρηστος
344	Πύρρος
345	Σ . . .
346	Σάγαρις
347	Σάτυρος
348	Σήσαμος
349	Σιλᾶνος
350	Σιμαῖος
351	Σιμαλίων
352	Σιμίας
353	Σῖμος
354	Σινωπίων
355	Σκοφίας
356	Σκύθας
357	Σκυθικόν
358	Σπεύσιππος
359	Στέφανος
360	Στίχος
361	Στρατόνικος
362	Σύμμαχος
363	Συρίσκος
364	Σφαῖρος
365	Σώκριτος
366	Σώπολις
367	Σωσίας
368	Σωσίβιος
369	Σωσίλεως
370	Σώσιμος
371	Σωσίπολις
372	Σῶσις
373	Σωτάδας
374	Σωτήριχος
375	Ταυρικόν
376	Ταυρίσκος
377	Τειμ . . .
378	Τεισίμαχος
379	Τελαμών
380	Τεύθρας
381	Τηλεφάνης
382	Τιμοκράτης
383	Τιμόλεως
384	Τιμώρις

 www.cimec.ro

385	Ὗς	393	Φιλήμων	403	Χαβρίας
		394	Φίλιππος	404	Χάρης
386	Ὕλλος	395	Φιλίσκος	405	Χαριξενίδης
387	Ὕμνος	396	Φιλίστιος	406	Χοίρυλος
		397	Φιλοκράτης	407	Χορεῖος
388	Φαῆνις	398	Φιλόξενος	408	Χορήγιων
389	Φαίνιππος	399	Φίλων	409	Χρύσιππος
390	Φάνης	400	Φίντιος		
391	Φήμιος	401	Φόρβας	410	Ψάμμις
392	Φιλαθάναιος	402	Φορμίων		

SIMBOLURILE

Amforă
Amforă și vas
Amforă și săgeată
Amforă și ciorchine
Amforă, ciorchine și floare
Ancoră
Arc
Arc și tolbă
Artemis, bust
Artemis, cap
Balaur
Bărbat cu suliță sau lance
Bărbat sprijinit pe o coloană
Bărbat șezînd
Bărbat între 2 cai
Bufniță
Boboc de floare și leu
Bucraniu
Cap din față
Cap și leu
Cap și stea
Cal
Capră
Călăreț
Cîine fugind
Cîrmă
Ciorchine
Cocoș
Coroană
Coroană și scoică (2)
Coroană și ciorchine (1)
Corn
Cornul abundenței
Copil șezînd
Crater
Delfin
Delfin și cap de leu
Diota
Diota și ciorchine
Diota, ciorchine și coroană
Diota și coroană
Diota, ciorchine și leu
Diota și hermă
Diota și mască
Diota și trepied
Epure
Elefant
Elefant și ciorchine
Elefant și coroană
Elefant și scoică
Faclă
Faclă și coroană
Femeie cu 2 facle
Floare
Floare și ciorchine
Floare și coroană
Floare, ciorchine și vas
Floare și două păsări
Floare și cap
Floare și taur
Floare și vas
Frunză
Frunză și ciorchine
Frunză și coroană
Frunză și cap
Frunză și leu
Frunză și floare
Frunză și hermă
Frunză și leu șezînd
Frunză și taur
Fulgere
Heracles cu blana leului
Hermes, cap
Hermes, cap și floare
Hermes și kerykeion
Hermes și ciorchine
Hermes șezînd pe altar
Kerykeion
Kerykeion și cap
Kerykeion și ciorchine
Kerykeion și scoică
Leu
Leu, cap din față
Leu, cap din față și scoică
Mască
Măciuca lui Pan

Măciucă și Silen
Măciucă și ciorchine
Nike cu ramură
Nike șezînd
Nike pe bigă
Nike pe quadrigă
Ornament de corabie
Ornament de corabie și stea
Pasăre
2 pești
Proră de corabie
Ramură
Spic
Spic și floare
Spic și cap
Spic și coroană
Spic și ciorchine
Spic, ciorchine și vas
Spic, ciorchine și floare
Spic și vas
Spic și elefant
Spic și trepied
Satir cu furtun
Săgeată
Săgeată și leu
Săgeată și cap de leu
Scarabeu
Scut
Scoică
Scoică și ciorchine
Stea
Taur
Taur și pasăre
Taur împungînd
Taur împungînd și ciorchine
Thyrsos
Trepied
Trepied și ornament de corabie
Trepied și kerykeion
Tolbă
Trofee
Țipar sau cal de mare cu delfin
Țipar sau ramură
Ulcior
Vas
Vas și măciucă
Vultur și delfin
Zeitate cu cornul abundenței, în picioare rezemată de o coloană
Zeitate cu cornul abundenței și vas

www.cimec.ro

Grupele cronologice

după listele lui B. M. Grakov pentru astinomii și producătorii din Sinope

Grupa I

anii 350 — 270 î. e. n.

Nr. ord.	Astinomi	Nr. ord.	Producători
1	Αἰσχίνης I	1	Ἀβροκόμας
2	Αἰσχίνης II	2	Ἀντίδωρος
3	Ἀπολλόδωρος	3	Ἀρτεμίδωρος
4	Ἀπολλώνιος	4	Ἀρχεπτόλεμος
5	Ἀρίστων	5	Ἀστάσιος
6	Ἀριστομάνης (ἐπὶ Ἀριστομάνητος)	6	Βάκχιος
7	Βάκχιος	7	Βᾶς
8	Γόλας	8	Βατίσκος
9	Διονύσιος I	9	Γόλας
10	Διονύσιος II	10	Διονύσιος
11	Διόφαντος	11	Δῶρος
12	Εἰρηναῖος	12	Ἐπικράτης
13	Ἔνδημος	13	Ἡρακλείδης
14	Ἡφαίστιος	14	Θυαίας
15	Ἱστιαῖος	15	Ἴαχχος
16	Κῦρος	16	Ἱστιαῖος
17	Μένα(νδρος?)	17	Καλλῖνος
18	Νικομήδης	18	Κυδίας
19	Πόλων	19	Λάκων
20	Πρωταγόρης	20	Ληναῖος
21	Φιλόνικος	21	Μάνης
22	Φίλων	22	Μίσσλος
23	Φόρβας	23	Νεμήριος
24	Χαβρίας	24	Νευμήνιος
		25	Νικήνωρ
		26	Νικόμαχος
		27	Νίμαξ
		28	Νόνοος
		29	Ὄρθος
		30	Πασιχάρης
		31	Ποσειδώνιος
		32	Σινωπίων
		33	Τέβης? sau Γέβης?
		34	Τεύθρας
		35	Τίμωρις
		36	Φιλήμων
		37	Φιλοκράτης
		38	Φορμίω(ν)

www.cimec.ro

Subgrupele A şi B

Nr. ord.	Astinomi	Nr. ord.	Producători
	A		A
1	Ἀπολλόδωρος	1	Αἰσχίνης I
2	Ἀπολλώνιος	2	Αἰσχίνης II
3	Ἀριστομάνης	3	Ἀρίστων
4	Βάκχιος	4	Διονύσιος II
5	Διονύσιος I	5	Διόφαντος
6	Ἔνδημος	6	Εἰρηναῖος
7	Ἱστιαῖος	7	Ἡφαίστιος
8	Μένανδρος	8	Κῦρος
9	Φιλόνικος	9	Νικομήδης
		10	Πόλων
	B	11	Πρωταγόρας
1	Ἀρχεπτόλεμος	12	Φίλων
2	Βατίσκος	13	Φόρβας
3	Γόλας	14	Χαβρίας
4	Διονύσιος		B
5	Δῶρος	1	Ἀβροκόμας
6	Ἐπικράτης	2	Ἀρχεπτόλεμος
7	Ἰάχχος	3	Βάκχιος
8	Ἱστιαῖος	4	Βᾶς
9	Λάκων	5	Γόλας
10	Μάνης	6	Διονύσιος
11	Μίοσλος	7	Ἡρακλεί(δης)
12	Νεμήριος	8	Θυαίας
13	Νεομήνιος	9	Καλλῖνος
14	Νικήνωρ	10	Κυλιάνιος
15	Νίμαξ	11	Ληναῖος
16	Νόνοος	12	Μάνης
17	Ὄρθος	13	Μαν . . . ὁ Ει
18	Πασιχάρης	14	Νευμήνιος
19	Ποσειδώνιος	15	Νικόμαχος
20	Τίμωρις	16	Ποσειδώνιος
21	Φορμίων	17	Τεύθρας
		18	Φιλήμων
		19	Φιλοκράτης

Grupa II

anii 270 — 250 î.e.n.

1	Ἀπολλώνιος	1	Ἀντίμαχος
2	Ἀπολλόδωρος	2	Ἀπολλώνιος
3	Ἀριστόβουλος	3	Ἀργαίεις
4	Ἀριστοκλῆς	4	Ἀρισταγόρας ὁ Πολύκτορος
5	Ἀριστοφάνης	5	Ἀρίστων
6	Ἀρτεμίδωρος	6	Ἀττάεις

www.cimec.ro

Nr. ord.	Astinomi	Nr. ord.	Producători
7	Βόρυς	7	Βιλλαῖος
8	Γύριττος	8	Γέρων
9	Διονύσιος	9	Γλαυκίας
10	Ἐπίελπος	10	Δελφίνιος
11	Ἐπίδημος	11	Δημήτριος
12	Εὐχάριστος	12	Διονύσιος
13	Εὐχάριστος ὁ Γυρίττου	13	Δρόμων
14	Ζωπυρίων	14	Δρόμων ὁ Πολύκτορος
15	Ἡρακλείδης	15	Ἑκαταῖος
16	Ἡρώνυμος	16	Ἑρμίας
17	Θεαρίων	17	Ἑφαίστιος (sic!)
18	Θεόγειτος	18	Ἡρακλείδης
19	Θεύγειτος II	19	Ἡροκράτης
20	Θεύγειτος III	20	Ἡφαίστιος
21	Θευπείθης	21	Θεύδωρος
22	Ἱκέσιος	22	Ἱκέσιος
23	Ἰσόκριτος	23	Καλλισθένης
24	Ἰστικῶν	24	Καλλίστρατος
25	Καλλίστρατος	25	Κλεαίνετος
26	Καλλίχορος	26	Κυλιάνιος
27	Λεώκριτος	27	Κώρυλος
28	Μαντίθεος	28	Λάκων
29	Μῖκος	29	Μαντίθεος
30	Μνῆσις	30	Νικίας
31	Μόνιμος	31	Νικόμαχος
32	Ναύπων	32	Νικόστρατος
33	Νευμήνιος	33	Νουμήνιος
34	Ὀμφαλικός	34	Νευμήνι(ος)
35	Πατάικος	35	Πίστος
36	Πολύχαρμος	36	Πρύτανις
37	Πρωτοφάνης	37	Ποσειδώνιος
38	Πυθοκλῆς	38	Πύθης
39	Φίλων	39	Σάγαρις
40	Φόρβας	40	Σάγαρις ὁ Νουμηνίου κεραμεύς
41	Χαριξενίδης	41	Σινωπίων
		42	Στέφανος
		43	Σωσίας
		44	Τεύθρας
		45	Φιλοκράτης
		46	Φιλόξενος
		47	Φίλων
		48	Φόρβας
		49	Φρυκα . . .
		50	Χαβρίας

www.cimec.ro

Grupa III

anii 250 — 220 î. e. n.

Nr. ord.	Astinomi	Nr. ord.	Producători
1	Ἀγχίαλος	1	Ἀγχίαλος
2	Ἀθανόδωρος ὁ Νικέα	2	Ἀθοῦς sau Ἀτοῦς
3	Ἀντίδωρος ὁ Ἀρισταγόρου	3	Ἀνοῦς
4	Ἀντίοχος ὁ Ἀρισταγόρου	4	Ἀπολλοφάνης
5	Ἀπατούριος	5	Ἀπολλώνιος
6	Ἀπολλώνιος ὁ Μαντιθέου	6	Ἀπολλώνιος ὁ Μαντιθέου
7	Βόρυς	7	Ἀρισταγόρας ὁ Πολύκτορας
8	Δῖος	8	Ἀριστόνικος
9	Δῖος ὁ Ἡκάδου	9	Ἀρύτων
10	Εἶφις sau Ἶφις	10	Ἀρτεμίδωρος
11	Εὔμηλος ὁ Ἀπολλωνίου	11	Ἄτεις
12	Εὐχάριστος cîteodată cu ὁ Δημητρίου	12	Ἄττας
13	Θευδωρίδης	13	Ἄτταλος
14	Θεύδωρος	14	Γέρων
15	Θεύπροπος	15	Γλαυκίας
16	Ἱστιαῖος	16	Δαΐσκος
17	Ἶφις sau Εἶφις	17	Δᾶς
18	Μικρίας	18	Δημήτριος
19	Μνησικλῆς	19	Διονύσιος
20	Ναύπων	20	Διονύσιος ὁ Νευμηνίου κεραμεύς
21	Πασιάδης	21	Ἑκαταῖος
22	Πασιχάρης	22	Ἑστιαῖος
23	Πολύκτωρ	23	Ἡρακλείδης
24	Ποσειδώνιος I ὁ Αἰσχίνου	24	Ἡρακλείδης ὁ Διονυσίου
25	Ποσειδώνιος II	25	Ἡφαίστιος
26	Ποσίδειος ὁ Ἡφαιστοδώρου	26	Θεύπροπος
27	Πυθοκλῆς	27	Θυαίας
28	Φήμιος	28	Θῦς
29	Φιλοκράτης	29	Ἱκέσιος
		30	Ἱκέσιος ὁ Διονυσίου κεραμεύς
		31	Ἰφικράτης
		32	Καλλισθένης
		33	Καλλισθένης Θευδώρου
		34	Κινῦλις
		35	Κλεαίνετος
		36	Κούρυλος
		37	Μάνικκος
		38	Μαντίθεος
		39	Μενίσκος
		40	Μύττος
		41	Νουμήνιος sau Νευμήνιος
		42	Νουμήνιος ὁ Διονυσίου κεραμεύς
		43	Νουμήνιος ὁ Λάκωνος κεραμεύς

www.cimec.ro

Nr. ord.	Astinomi	Nr. ord.	Producători
		44	Νικόστρατος
		45	Νικόστρατος ὁ Θευπρόπου
		46	Πασιχάρης
		47	Ποσειδώνιος
		48	Ποσειδώνιος ὁ Θευδώρου κεραμεύς
		49	Πότος
		50	Πρύτανις
		51	Πρύτανις ὁ Θευπρόπου κεραμεύς
		52	Πύθης
		53	Σάγαρις
		54	Σάτυρος
		55	Σήσαμος
		56	Σιμαλίων
		57	Στέφανος
		58	Σύμμαχος
		59	Σωσίας
		60	Σωσίλεως
		61	Θεύθρας
		62	Τεύθρας ὁ Θυμοχάρους
		63	Τῦς
		64	Φαῆνις
		65	Φιλοκράτης
		66	Φίλων
		67	Φίντις
		68	Χαβρίας
		69	Χοίρυλος

Grupa IV

anii 220 — 183 î. e. n.

1	Αἰσχίνης I	1	ʼΑγάθων
2	Αἰσχίνης II	2	ʼΑγχίαλος
3	Αἰσχίνης ὁ ῎Ιφιος	3	ʼΑπατούριος
4	ʼΑντίμαχος	4	ʼΑπολλώνιος
5	ʼΑριστίων	5	῎Αραψ
6	ʼΑριστίων ὁ Αριστίωνος	6	῎Ατταλος
7	ʼΑρτεμίδωρος	7	Δᾶς
8	῎Ατταλος	8	Δημήτριος
9	Δημήτριος I	9	Δίας
10	Δημήτριος II	10	Διονύσιος
11	Δημήτριος ὁ Θευγνήτου	11	Δῖος
12	Διονύσιος I	12	ʽΕστιαῖος
13	ʽΕκαταῖος	13	ʽΗρακλείδης
14	ʼΕπίελπος	14	ʽΗφαίστιος
15	ʽΕστιαῖος	15	Θεμίσων

www.cimec.ro

Nr. ort.	Astinomi	Nr. ord.	Producători
16	Ἱκέσιος	16	Θῦς
17	Καλλισθένης	17	Καλλισθένης
18	Κρατίσταρχος	18	Κινῶλις
19	Λέων	19	Κλεαίνετος
20	Μιθραδάτης	20	Κλέαρχος
21	Μιλτιάδης	21	Κτήσων
22	Σιμίας	22	Κυδίας
		23	Μανικκός
		24	Μενίσκος
		25	Μητρόδωρος
		26	Μίδας
		27	Μιθραδάτης
		28	Μιθριδάτης
		29	Νικίας
		30	Νουμήνιος
		31	Πίστος
		32	Ποσίδειος
		33	Πρῶτος
		34	Πύθης
		35	Πύρρος
		36	Σιμαλίων
		37	Σινωπίων
		38	Σκοφίας sau Σκομφίας
		39	Στέφανος
		40	Σύμμαχος
		41	Σωσίας
		42	Τεύθρας
		43	Τιμόλεως
		44	Τλόας
		45	Τῦς
		47	Φιλοκράτης
		48	Φίλων
		49	Χαβρίας
		50	Ψάμμις

Grupa V

anii 183 — 120 î. e. n.

1	Ἀνθεστήριος ὁ Νουμηνίου	1	Ἀγαθοκλῆς
		2	Ἀγάθων
2	Ἀντίπατρος ὁ Νίκωνος	3	Ἄκορνος
		4	Ἀνθεστήριος
3	Δεῖος ὁ Μήνιος	5	Ἀπατούριος
		6	Ἀρτεμίδωρος
4	Δέλφις ὁ Ἀρτεμιδώρου	7	Ἀτώτης

www.cimec.ro

Nr. ord.	Astinomi
5	Δέλφις ὁ Ἑκαταίου
6	Διονύσιος ὁ Δημητρίου
7	Ἑκαταῖος
8	Ἑκαταῖος ὁ Ποσιδείου
9	Ἑστιαῖος
10	Εὐχάριστος ὁ Καλλισθένου
11	Ἡρακλείδης ὁ Μικρίου
12	Ἱκέσιος ὁ Βαχχίου
13	Ἱκέσιος ὁ Σιμίου
14	Ἰοβάκχος ὁ Μολπαγόρου
15	Καλλισθένης sau Καλλίσθένης ὁ Ἑστιαίου
16	Κλεόνικος ὁ Μήνιος
17	Μενησθεύς ὁ Ἑρπύλλου
18	Ναύπων ὁ Δίου
19	Ναύπων ὁ Καλλισθένου
20	Πάμφιλος ὁ Ἑκαταίου
21	Πασιχάρης ὁ Δημητρίου
22	Πολύκτωρ ὁ Δημητρίου
23	Ποσίδειος ὁ Θεαρίωνος
24	Πόσις
25	Πυθόχρηστος ὁ Ἀπολλωνίου
26	Ὕλλος ὁ Φιλίσκου
27	Φήμιος ὁ Θυσίλεω
28	Χαβρίας
29	Χορηγίων sau Χορηγίων ὁ Λεομέδοντος
30	. . . ομένης ὁ Ἀριστάρχου

Nr. ord.	Producători
8	Βάκχιος
9	Γέρβης
10	Γέρων
11	Γλαυκίας
12	Δαΐσκος
13	Δᾶς
14	Διονύσιος
15	Δῶρος
16	Ἐπιχάρης
17	Ἑρμαῖος
18	Ἕρμων
19	Ἑστιαῖος
20	Εὔαρχος
21	Εὐκλῆς
22	Εὔνικος
23	Εὔτυχος
24	Εὐχάριστος
25	Ἡρακλείδης
26	Ἡφαίστιος
27	Θεόδωρος
28	Θέων
29	Θυαίας
30	Καλλισθένης
31	Κεφαλίων
32	Κινῶλις
33	Κλεαίνετος
34	Κορωπάστης
35	Κρόνιος
36	Κτήσων
37	Λείβιος
38	Ληναῖος
39	Λυαῖος
40	Μαντίθευς
41	Μένανδρος
42	Μενέκριτος
43	Μενίσκος
44	Μένων
45	Μίδας
46	Μιθραδάτης
47	Μιθρωπάστης
48	Μνῆσις
49	Νουμήνιος
50	Πάπης
51	Ποσειδώνιος
52	Πρῶτος

Nr. ord.	Astinomi	Nr. ord.	Producători
		53	Σάγαρις
		54	Σιμαλίων
		55	Στέφανος
		56	Ταυρίσκος
		57	Τεύθρας
		58	Φιλήμων
		59	Φιλοκράτης
		60	Φίλων
		61	Χάρης
		62	Ψάμμις

Grupa VI

anii 120 — 70 î.e.n.

1	Ἀθήνιππος	1	Ἀγάθων
	ὁ Μητροδώρου	2	Ἀγησίλας
2	Αἰσχρίων	3	Ἀθηνάδας
	ὁ Ἀρτεμιδώρου	4	Ἄκορνος
3	Ἀντίπατρος	5	Ἀντίμαχος
	ὁ Ἀπολλοδώρου	6	Ἀπατούριος
4	Ἀπολλωνίδης	7	Ἀπολλόδωρος
	ὁ Ποσειδωνίου	8	Ἀπολλώνιος
5	Ἀριστοκλῆς	9	Ἀρτεμίδωρος
	ὁ Μαντιθέου	10	Ἀρτέμων
6	Βόρυς	11	Ἀρίσταρχος
	ὁ Ζεύξιος	12	Ἀριστομένης
7	Δέλφις	13	Ἀρίστων
	ὁ Καλλίου	14	Ἀσκλήπιος
8	Διονύσιος	15	Ἀστέας
	ὁ Ἀπημάντου	16	Ἄστυ(λ)ος
9	Διονύσιος	17	Ἄστυπος
	ὁ Διονυσίου τοῦ Κλειταγόρου	18	Ἄττεις
10	Διονύσιος	19	Ἀχαιός
	ὁ Κλειταγόρου	20	Βάκχιος Διοδώρου
11	Ἑστιαῖος	21	Βρόμιος
	ὁ Ἀρτεμιδώρου	22	Δᾶς
12	Ζῆνις	23	Δημήτριος
	ὁ Ἀπολλοδώρου	24	Δημοσθένης
13	Ἡραγένης	25	Διονύσιος
	ὁ Νεικάνορος	26	Δωρίων
14	Ἡρακλείδης	27	Εὔδοξος
	ὁ Ἑκαταίου	28	Εὐκλῆς
15	Ἡρώνυμος	29	Ἑρμάφιλος
	ὁ Ἡρωνύμου τοῦ Ποσειδωνίου	30	Ἑστιαῖος
16	Ἡρώνυμος		
	ὁ Ποσειδωνίου	31	Ἡρακλείδης

www.cimec.ro

Nr. ord.	Astinomi
17	Ἡφαίστιος ὁ Ἑστιαίου
18	Θηρικλῆς ὁ Ἀπολλωνίου
19	Ἱκέσιος ὁ Ἀντιπάτρου
20	Ἱκέσιος ὁ Ἑστιαίου
21	Ἱκέσιος ὁ Ἐτεονίκου
22	Ἵππος ὁ Ἀρισταγόρου
23	Ἵππων sau Ἵππων ὁ Διονυσίου
24	Καλλίχορος ὁ Προταγόρου
25	Κλείνιος ὁ Ἑκαταίου
26	Κλεόνικος ὁ Πλειστάρχου
27	Κώρυλος ὁ Βαχχίου
28	Λεωμέδων ὁ Ἐπιδήμου
29	Μαντίθεος ὁ Πρωταγόρου
30	Μητρόδωρος ὁ Ἀθηνίππου
31	Μητρόδωρος ὁ Ἀρισταγόρου
32	Μικρίας ὁ Ἀρισταγόρου
33	Μικρίας ὁ Πυθοκλέους
34	Μικρίας ὁ Πυθοκρίτου
35	Μνῆσις ὁ Φορμίωνος
36	Νάνιος ὁ Πρωταγόρου
37	Πλεισταρχίδης ὁ Ἀπημάντου
38	Πόσις ὁ Ἀστίου
39	Πόσις ὁ Δαΐσκου

Nr. ord.	Producători
32	Ἡφαίστιος
33	Ἡφαιστίων
34	Θεόδωρος
35	Καλλισθένης
36	Κλεαίνετος
37	Κλέαρχος
38	Κράτης
39	Κτησίας
40	Κτήσων
41	Κτήσ[ων]
42	Ληναῖος
43	Μάνης
44	Μανικκός
45	Μενέκριτος
46	Μενίσκος
47	Μήνων
48	Μίδας
49	Μιλτιάδης
50	Μόνιμος
51	Ναυσικράτης
52	Πάπης
53	Πολύχαρμος
54	Ποσειδώνιος
55	Ποσίδειος
56	Πρῶτος
57	Πυθέας (Πύθης)
58	Σάγαρις
59	Σειμαλίων sau Σιμαλίων
60	Σινωπίων
61	Στέφανος
62	Σύμμαχος
63	Σώσιμος
64	Τιμῶρις
65	Ταυρίσκος
66	Φιλήμων

www.cimec.ro

Nr. ord.	Astinomi	Nr. ord.	Producători
40	Πόσις ὁ Στρατονίκου		
41	Πρόλοχος ὁ Μίκου		
42	Πρωταγόρας ὁ Κυνίσκου		
43	Στρατόνικος ὁ Ζεύξιος		
44	Τεισίμαχος ὁ Θεοπόμπου		
45	Φαίνιππος sau Φαίνιππος ὁ Πασιχάρου		
46	Φήμιος ὁ Θεοπείθου		

www.cimec.ro

Lista alfabetică a numelor proprii din Sinope cu indicaţia grupei cronologice după B. M. Grakov

Astinomi

Nr. ord.	Numele şi patronimicul	Grupa cronologică
1	Ἀγχίαλος	III
2	Ἀθανόδωρος ὁ Νικέα	III
3	Ἀθήνιππος ὁ Μητροδώρου	VI
4	Αἰσυμνήτης	III
5	Αἰσχίνας ὁ Ξενοκλεῦς	V sau VI
6	Αἰσχίνης	I şi IV
7	Αἰσχίνης ὁ Ποσειδωνίου	V sau VI
8	Αἰσχρίων ὁ Ἀρτεμιδώρου	VI
9	Ἀνθεστήριος ὁ Νουμηνίου	V
10	Ἀντίδωρος ὁ Ἀρισταγόρου	III
11	Ἀντίμαχος	IV
12	Ἀντίοχος ὁ Ἀρισταγόρου	III
13	Ἀντίμαχος ὁ Θευ	—
14	Ἀντίπατρος ὁ Ἀπολλοδώρου	VI
15	Ἀντίπατορς ὁ Νίκωνος	V
16	Ἀπατούριος	III
17	Ἀπολλόδωρος	I şi II
18	Ἀπολλόδωρος ὁ Διονυσίου	V sau VI
19	Ἀπολλωνίδης ὁ Ποσειδωνίου	VI
20	Ἀπολλωνίδης ὁ Ἑκαταίου	—
21	Ἀπολλώνιος	I şi II
22	Ἀπολλώνιος ὁ Μαντιθέου	III
23	Ἀριστίων	IV
24	Ἀριστίων ὁ Ἀριστίωνος	IV
25	Ἀριστόβουλος	II
26	Ἀριστοκλῆς	II
27	Ἀριστοκλῆς ὁ Μαντιθέου	VI
28	Ἀριστομάνης	I
29	Ἀριστοφάνης	II
30	Ἀρίστων	I
31	Ἀρτεμίδωρος	II şi IV
32	Ἀρτέμων	—
33	Ἄτταλος	IV
34	Βάκχιος ὁ Μολπαγόρου	V
35	Βόρυς	II şi III
36	Βόρυς ὁ Ἑστιαίου	V sau VI
37	Βόρυς ὁ Ζεύξιος	VI
38	Βόρυς [ὁ Φίλ]ωνος	V sau VI
39	Γόριττος	II
40	Γέρων	II la IV
41	Γλαυκίας	—
42	Δεῖος ὁ Μόνιος	V
43	Δελφίνιος ὁ Καλλίου	VI
44	Δέλφις ὁ Ἀρτεμιδώρου	V
45	Δέλφις ὁ Ἑστιαίου	V
46	Δημήτριος	IV
47	Δημήτριος ὁ Προξένου	V sau VI
48	Δημήτριος ὁ Θευγνήτου	IV
49	Δημήτριος ὁ [Κλεαι]ν[έ]του	IV
50	Διονύσιος	I, II, IV
51	Διονίσιος ὁ Ἀπημάντου	VI
52	[Διονύ]σιος ὁ [Βρο]μίου	VI
53	Διονύσιος ὁ Δημητρίου	V
54	Διονύσιος ὁ Διονυσίου τοῦ Κλειταγόρου	VI

www.cimec.ro

Nr. ord.	Numele și patronimicul	Grupa cronologică
55	Διονύσιος	
	ὁ Κλειταγόρου	VI
56	Δῖος	III
57	Δῖος	
	ὁ Ἡκάδου	III
58	Διόφαντος	I
59	Εἰρηναῖος	I
60	Εἶφις	III
61	Εἶφις	
	[ὁ] Νουμενίου (sic !)	III
62	Ἑκαταῖος	IV și V
63	Ἑκαταῖος	
	ὁ Ἀρτεμιδώρου	V sau VI
64	Ἑκαταῖος	
	ὁ Λαμάχου	V sau VI
65	Ἑκαταῖος	
	ὁ Ποσιδείου	V
66	Ἔνδημος	I
67	Ἐπίδημος	II
68	Ἐπίδημος	
	(ὁ) Ἀπολλωνίου	II
69	Ἐπίελπος	II și IV
70	Ἑστιαῖος	IV și V
71	Ἑστιαῖος	
	ὁ Ἀρτεμιδώρου	VI
72	Ἑστιαῖος	
	ὁ Μητροδώρου	V sau VI
73	Εὐδωρίδης	III
74	[Εὐκλ]ῆς	
	ὁ Ἀπολλωνίου	V sau VI
75	Εὔμηλος	
	ὁ Ἀπολλωνίου	III
76	Εὐχάριστος	II
77	Εὐχάριστος	
	ὁ Γυρίττου	II
78	Εὐχάριστος	
	ὁ Δημητρίου	III
79	Εὐχάριστος	
	ὁ Καλλισθένου	
	sau Καλλισθένους	V
80	Ζῆνις	II sau III
81	Ζῆνις	
	ὁ Ἀπολλοδώρου	VI
82	Ζῆνις	
	ὁ Κλεαινέτου	VI
83	Ζωπυρίων	II

Nr. ord.	Numele și patronimicul	Grupa cronologică
84	Ζώπυρος	II
85	Ἡραγένης	
	ὁ Νεικάνορος	
	sau Νικάνορος	VI
86	Ἡρακλείδης	II
87	Ἡρακλείδης	
	ὁ Ἑκαταίου	VI
88	Ἡρακλείδης	
	ὁ Μικρίου	V
89	Ἡρώνυμος	II
90	Ἡρώνυμος	
	ὁ Ἡρωνύμου	
	τοῦ Ποσειδωνίου	VI
91	Ἡρώνυμος	
	ὁ Ποσειδωνίου	VI
92	Ἡφαίστιος	I
93	Ἡφαίστιος	
	ὁ Ἑστιαίου	VI
94	Θεαγένης	
	ὁ Νεικάνορος	VII
95	Θεαρίων	II
96	Θεαρίων	
	ὁ Φίλωνος	II
97	Θεοπείθης sau Θευπείθης	II
98	Θεόγειτος sau Θεύγειτος	II
99	Θεοδωρίδης	III
100	Θεύδωρος	
	ὁ Ἀρισταγόρου	V sau VI
101	Θεόδωρος	
	ὁ Προτάνιος	V sau VI
102	Θεύπροπος	III
103	Θηρικλῆς	
	ὁ Ἀπολλωνίου	VI
104	Ἱκέσιος	II, IV
105	Ἱκέσιος	
	ὁ Ἀντιπάτρου	VI
106	Ἱκέσιος	
	ὁ Βακχίου	V
107	Ἱκέσιος	
	ὁ Ἑστιαίου	VI
108	Ἱκέσιος	
	ὁ Ἐτεονίκου	VI
109	Ἱκέσιος	
	ὁ Σιμίου	V
110	Ἱκέσιος	
	ὁ Σωσίου	V

www.cimec.ro

Nr. ord.	Numele și patronimicul	Grupa cronologică
111	Ἵλαος	
	ὁ Φιλίστου	V
112	Ἰόβακχος	
	ὁ Μολπαγόρου	V
113	Ἵππος	
	ὁ Ἀρισταγόρου	VI
114	Ἵππων	VI
115	Ἵππων	VI
	ὁ Διονυσίου	
116	Ἵππων	
	ὁ Νουμηνίου	V sau VI
117	Ἱρώνυμος	
	ὁ Ἱρωνύμου	
	τοῦ Ποσειδωνίου (sic!)	VI
118	Ἰσόκριτος	II
119	Ἱστιαῖος	I și III
120	Ἱστικῶν	II
121	Ἴστρων	—
122	Ἰφικράτης	
	(ὁ) Νευμηνίου	—
123	Ἶφις	III
124	Ἶφις	
	ὁ Ἑστιαίου	V sau VI
125	Ἶφις	
	ὁ Ζωπύρου	V sau VI
126	Καλλισθένης	IV și V
127	Καλλισθένης	
	ὁ Ἑστιαίου	V
128	Καλλίστρατος	II
129	Καλλίχορος	II
130	Καλλίχορος	
	ὁ Πρωταγόρου (sic!)	VI
131	Κλείνιος	
	ὁ Ἑκαταίου	VI
132	Κλεόνικος	
	ὁ Μήνιος	V
133	Κλεόνικος	
	ὁ Πλειστάρχου	VI
134	Κρατίσταρχος	IV
135	Κῦρος	I
136	Κώρυλος	
	ὁ Βαχχίου	VI
137	Λεώκριτος	II
138	Λεωμέδων	VI
139	Λεωμέδων	
	ὁ Ἐπιδήμου	VI
140	Λεωνίδ(ης)	
	ὁ Ἐ(νδ)ή(μου)	VI
141	Λέων	IV
142	[Λύ]κος	II
143	Μαντίθεος	II
144	Μαντίθεος	
	ὁ Πρωταγόρου	VI
145	Μένα(νδρος)	I
146	Μενεσθεύς	
	ὁ Ἑρπύλλου	V
147	Μητρόδωρος	II — IV
148	Μητρόδωρος	
	ὁ Ἀθηνίππου	VI
149	Μητρόδωρος	
	ὁ Ἀρισταγόρου	VI
150	Μιθραδάτης	IV
151	Μῖκος	II
152	Μῖκος	
	ὁ Πυρρίδου	II
153	Μικρίας	III
154	Μικρίας	
	ὁ Ἀρισταγόρου	VI
155	Μικρίας	
	ὁ Πυθοκλέους	VI
156	Μικρίας	
	ὁ Πυθοκρίτου	VI
157	Μιλτιάδης	IV
158	Μνασίας	I
159	Μνησικλῆς	III
160	Μνησικλῆς	
	ὁ Ἀριστίωνος	V sau VI
161	Μνῆσις	II
162	Μνῆσις	
	ὁ Φορμίωνος	VI
163	Μόνιμος	II
164	Νάνιος	
	ὁ Πρωταγόρου	VI
165	Ναύπων	II și III
166	Ναύπων	
	ὁ Δίου	V.
167	Ναύπων	
	ὁ Καλλισθένου	V
168	Ναυτίων cîteodată cu	
	ὁ Δίου	—
169	Νευμήνιος	II
170	Νεώκριτος (sic!)	II

www.cimec.ro

Nr. ord.	Numele și patronimicul	Grupa cronologică
171	Νικομήδης	I
172	Νίκων	II — IV
173	Ὀμναλικός	II
174	Ὀμφαλικός	II
175	Πάμφιλος ὁ Ἑκαταίου	V
176	Πασιάδης	III
177	Πασιχάρης	III
178	Πασιχάρης ὁ Δημητρίου	V
179	Παταϊκός	II
180	Πλεισταρχίδης ὁ Ἀπημάντου	VI
181	Πολύκτωρ	III
182	Πολύκτωρ ὁ Δημητρίου	V
183	Πολύχαρμος	II
184	Πόλων	I
185	Ποσειδώνιος	III
186	Ποσειδώνιος ὁ Αἰσχίνου	III
187	Ποσειδώνιος ὁ Αἰσχρίου	III
188	Ποσειδώνιος ὁ Νουμηνίου	—
189	Ποσίδειος	III
190	Ποσίδειος ὁ Ἡφαιστοδώρου	III
191	Ποσίδειος ὁ Θεαρίωνος	V
192	Ποσίδειος ὁ Κ . . .	V sau VI
193	Ποσιδώνιος	—
194	Πόσις	V
195	Πόσις ὁ Ἀστίου	VI
196	Πόσις ὁ Δαΐσκου	VI
197	Πόσις ὁ Στρατονίκου	VI
198	Πρόλοχος ὁ Μείκου sau Μίκου	VI
199	Πρόμαχος ὁ Μείκου	VI
200	Πρωταγόρας	I
201	Πρωταγόρας ὁ Κυνίσκου	VI
202	Πρωτοφάνης	II
203	Πυθοκλῆς	II și III
204	Πυθόχριστος	V
205	Πυθόχριστος ὁ Ἀπολλωνίδου	V
206	Σάγαρις Νουμηνίου	—
207	Σιμίας ὁ Εὐρυδώμου	V sau VI
208	Σιμίας	IV
209	Σινωπίων	—
210	Στέφανος	—
211	Στρατόνικος ὁ Ζῆνιος	VI
212	Τεισίμαχος ὁ Θεοπόμπου	VI
213	Ὕαλος ὁ Φιλίσκου	V
214	Ὕλλος ὁ Φιλίσκου	V
215	Φαίνιππος	VI
216	Φαίνιππος ὁ Πασιχάρου	VI
217	Φήμιος	III
218	Φήμιος ὁ Θεοπείθου	VI
219	Φήμιος ὁ Θυσίλεω	V
220	(Φίλ)ιππος ὁ Πασιχάρου	VI
221	Φιλοκράτης	III
222	Φίλων	I și II
223	Φόρβας	I și II
224	Χαβρίας	I și V
225	Χαριξενίδης	II
226	Χορηγίων	V
227	Χορηγίων ὁ Λεωμέδοντος	V
228	. . . ομένης ὁ Ἀριστάρχου	V
1	Δρόμων	III?
2	Πασιάδης	III?
3	Πασιχάρης	III?

www.cimec.ro

Producătorii

Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică
1	'Αβροκόμας	I
2	'Αγαθοκλῆς	V
3	'Αγάθων	IV, V, VI
4	'Αγιεω?	III
5	'Αγησίλας	VI
6	'Αγχίαλος	III, IV
7	'Αθηνάδας	VI
8	'Αθοῦς	III
9	Αἰσχίνης (?)	—
10	"Ακορνος	V şi VI
11	'Αντεστήριος	V
12	'Ανοῦς	III
13	'Αντίδωρος	I
14	'Αντίμαχος	II
15	'Απατούριος	IV, V, VI
16	'Απολλόδωρος	VI
17	'Απολλοφάνης	III
18	'Απολλώνιος	II, III, VI
19	'Απολλώνιος ὁ Μαντιθέου	II şi III
20	"Αραψ	IV
21	'Αργαίεις	II
22	'Αρισταγόρας	III
23	'Αρισταγόρας ὁ Πολύκτορος	II şi III
24	'Αρίσταρχος	VI
25	'Αριστομένης	VI
26	'Αριστόνικος	III
27	'Αρίστων	VI
28	'Αρτεμίδωρος	I, III, V, VI
29	'Αρτέμων	VI
30	'Αρυτίων	III
31	'Αρύτων	III
32	'Αρχεπτόλεμος	I
33	'Ασκλήπιος	VI
34	'Ασπάσιος	I
35	'Αστέας	VI
36	"Αστυλος	VI
37	"Αστυπος	VI
38	'Ατοῦς	III
39	"Ατεις	III
40	'Αττάεις	II
41	"Ατταλος	II şi III
42	"Αττας	III
43	"Αττεις	III şi VI
44	'Ατώτης	V
45	'Αχαίος	VI
46	Βάκχιος	I, V
47	Βάκχιος Διοδώρου	VI
48	[Βαρ]ύς	—
49	Βᾶς	I
50	Βατίσκος	I
51	Βάχχιος	I, V
52	Βιλλαῖος	II
53	Βρόμιος	VI
54	Γέρβης	V
55	Γέρων	II, III, V
56	Γλαυκίας κεραμεύς	II, III, V
57	Γόλας	I
58	[Μέ]λαντος	I
59	Δαΐκος	III, V
60	Δᾶς	III, IV, V, VI
61	Δελφίν[ιος]	II
62	Δημήτριος	II, III, IV, VI
63	Δημοσθένης	VI
64	Δίας	IV
65	Διονύσιος	I, II, III, IV, V, VI
66	Διονύσιος ὁ Νευμηνίου κεραμεύς	III
67	Δῖος	IV
68	Δρόμων	II
69	Δρόμων ὁ Πολύκτορος	II
70	Δωρίων	VI
71	Δῶρος	I, III, V
72	Εἰδᾶς	VI
73	'Εκαταῖος	II şi III
74	'Επικράτης	I
75	'Επιχάρης	V
76	['Επί]χαρμος	VI
77	'Εργασίων	II sau III
78	'Ερμαῖος	V
79	'Ερμίας	II
80	'Ερμάφιλος	VI
81	"Ερμων	V

www.cimec.ro

Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică
82	Ἑστιαῖος	III, IV, V, VI
83	Εὔαρχος	V
84	Εὔδοξος	VI
85	Εὐθίδημος	—
86	Εὐκλῆς	V, VI
87	[Εὐ]κράτης	—
88	Εὔνικος	V
89	[Εὐ]ρίδειος	—
90	Εὔτυχος	V
91	Εὐχάριστος	V
92	Ἐφαίστιος (sic)	II
93	Ἡφαῖσκος	—
94	Ἡρακλείδης	I, II, III IV, V, VI
95	Ἡρακλείδης sau -τος	—
96	Ἡρακλείδης Διονυσίου	III
97	Ἡρακλέων κεραμεύς	II
98	Ἡροκράτης	II
99	Ἡφαίστιος	II, III, IV, V, VI
100	Ἡφαίστιος ὁ Θευδώρου κεραμεύς	III
101	Ἡφαίστιος ὁ Ποσειδωνίου κεραμεύς	III ?
102	Ἡφαιστίων	VI
103	Θεμίσων	IV
104	Θέοδωρος sau Θεύδωρος	I, II, V şi VI
105	Θεύδωρος Ποσειδωνίου κεραμεύς	III ?
106	Θευπείθης	?
107	Θεύπροπος	III
108	Θέων	V
109	Θυαίας	I, III, V
110	Θῦς	III, IV
111	Θυσίλεως	II
112	Ἴαχχος	I
113	Ἱκέσιος	II şi III
114	Ἱκέσιος ὁ Διονυσίου κεραμεύς	III
115	Ἱπποκράτης	II
116	Ἰφικράτης	—
117	Ἱστιαῖος	I şi III
118	[Κα]λλ[ίας]	—
119	Καλλῖνος	I
120	Καλλισθένης κεραμεύς	II, III, IV, V
121	Καλλισθένης Θεοδώρου κεραμεύς	III
122	Καλλίστρατος	II
123	Κεφαλίων	V
124	Κυμῶλις	I
125	Κινῶλις	III, IV, V
126	Κλεαίνετος	II, III, IV, V, VI
127	Κλέαρχος	IV şi VI
128	Κλέαρχος ὁ Θεοπρόπου	III?
129	Κλέων	—
130	Κορωπάστης	V
131	Κούρυλος	III
132	Κράτης	VI
133	Κρόνιος	V
134	Κτησίας	I şi IV
135	Κτήσων	IV, V şi VI
136	Κυδίας	I şi IV
137	Κυλιάνιος	I şi II
138	Κώρυλος	II
139	Λάκων	I şi II
140	[Λάχ]αρ[ος]	III
141	Λείβιος	V
142	Ληναῖος	I, V şi VI
143	Μάγης	VI
144	Μάνης	I şi VI
145	Μανικκός	III, IV, VI
146	Μάν[ης] ὁ Ει . . .	I
147	Μαντίθεος	II, III şi V
148	Μαντίθεος ὁ Ἄττιος κεραμεύς	III?
149	[Μέ]λας	I
150	Μένανδρος	V
151	Μενέκριτος	V şi VI
152	Μενίσκος	III, IV, V, VI
153	Μένων	V şi VI
154	Μητρόδωρος	IV
155	Μίδας	IV, V şi VI
156	Μιθραδάτης	IV şi V

www.cimec.ro

Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică
157	Μιθριδάτης	IV
158	Μιθροπάστης	V
159	Μῖκος Θεοπρόπου κεραμεύς	III ?
160	Μιλτιάδης	VI
161	Μίοσλος	I
162	Μνῆσις	V
163	[Μνῆ]σις [Νευμ]ηνίου	III
164	Μόνιμος	VI
165	Μύ[διο]ς	V
166	Μύττος	III
167	Ναυσικράτης	VI
168	Νεικόστρατος	II
169	Νεμήριος	I
170	Νικίας	II şi IV
171	Νικόμαχος	I şi II
172	Νικοσθένης	V sau VI
173	Νικόστρατος	II şi III
174	Νικόστρατος ὁ Θευπρόπου	III
175	Νεομήνιος	I
176	Νευμήνιος	I, II, III
177	Νευμήνιος ὁ Λάκωνος κεραμεύς	III
178	Νικήνωρ	I
179	Νίμαξ	I
180	Νουμήνιος	II,III, IV, V
181	Νουμήνιος ὁ Διονυσίου κεραμεύς	III
182	Νουμήνιος Πο(σειδωνίου?)	II
183	Νόνοος	I
184	ʼΟρθος	I
185	Πάπης	V şi VI
186	Παρανίμαξ	I
187	Πασιχάρης	I şi III
188	Πίστος	II şi IV
189	Πολύχαρμος	VI
190	Ποσειδώνιος	I,II,III,V, VI
191	[Ποσειδώνιος] Διονυσίου	I
192	Ποσειδώνιος Θευδώρου κεραμεύς	III
193	Ποσειδώνιος ὁ Νευμηνίου κεραμεύς	III ?
194	Ποσίδειος	IV şi VI
195	Ποσιδώνιος	—
196	Πότος	III
197	Πρύτανις	II şi III
198	Πρύτανις ὁ Θευπρόπου κεραμεύς	III
199	Πρωτ[ίων]	VI
200	Πρῶτος	IV, V, VI
201	Πτολε[μαῖος]	—
202	Πυθέας	—
203	Πύθης	II, III, IV şi VI
204	Πύρρος	IV
205	Σάγαρις	II, III, V şi VI
206	Σάγαρις ὁ Νουμηνίου κεραμεύς	II
207	Σάτυρος	III
208	Σήσαμος	III
209	Σειμαλίων	VI
210	Σιμαλίων	III, IV, V, VI
211	Σινωπίων	I, II, IV, VI
212	Σινωπίων ʼΑντισθένους κεραμεύς	III ?
213	Σκομφίας	IV
214	Σκοφίας	IV
215	Στέφανος	II, III, IV, V, VI
216	Στῖχος κεραμεύς	II
217	Σύμμαχος	III, IV (?), VI
218	Σωσίας	II, III, IV
219	Σωσίβιος	—
220	Σωσίλεως	III
221	Σώσιμος	VI
222	Ταυρίσκος	V şi VI
223	Τέβης (?!)	I
224	Τεύθρας I (κεραμεύς)	II, III, IV şi V
225	Τεύθρας ὁ Θυμοχάρους κερ.	III
226	Τίμωρις	I şi VI

www.cimec.ro

Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică	Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică
227	Τιμολέων	—	237	Φιντίας	III
228	Τιμόλεως	IV	238	Φίντις	III
229	Τλόας	IV	239	Φόρβας	III
230	Τῦς	III şi IV	240	Φορμίων	I
			241	Φρύκα . . .	II
231	Φαῆνις	III			
232	Φιλήμων	I, V şi VI	242	Χαβρίας	II, III, IV
233	Φιλοκράτης	I, II, III, IV, V	243	Χάρης	V
			244	Χοίρυλος	III
234	Φιλοκφάτης (sic)	II			
235	Φιλόξενος	II	245	Ψάμμις	IV şi V
236	Φίλων	I, III, IV, V	246	. . . ιος . . . ένου	III

www.cimec.ro

ANEXA IV

Astinomii din Chersonesos

(după R. B. Ahmerov „V. D. I.", 1949 nr. 4, p. 112)

Grupa I — anii 320—250 î.e.n.
Grupa II — » 250—200 »
Grupa III — » 200—180 »
Grupa IV — » 180—100 »

Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică
1	'Αγάθων ὁ Γνάδωνος	II
2	'Αγασιχλῆς	II—III
3	'Αθαναῖος	III
4	'Αθαναῖος είς εμπόριον	III
5	'Αθανόδωρος ὁ Νικέα	III
6	Αἰσχίνας	II
7	Αἰσχίνας ὁ Ξενοκλείου	IV
8	Αλέξανδρος	I
9	'Αντιβίων	II
10	'Απολλᾶς	I
11	'Απολλᾶς ὁ 'Ηρογείτου	IV
12	'Απολλᾶς ὁ Θεοῦ	II
13	'Απολλᾶς ὁ Χορείου	III
14	'Απολλώνιος ὁ Πασιάδα	II
15	'Απολλωνίδας	II
16	'Απολλωνίδας ὁ Απολλωνίου	IV
17	'Απολλωνίδας ὁ Σιμαίου	IV
18	'Απολλώνιος	III
19	'Απολλώνιος ὁ Εὐμήλου	IV
20	'Απολλώνιος ὁ Φάνειος	IV
21	'Απολλώνιος ὁ Σωπόλιος	IV
22	'Απολλωφάνης ὁ 'Ηρωΐδα	IV
23	'Αρτεμίδωρος ὁ Πασιάδα	II
24	'Αρχανδρος	II
25	Βάθυλλος	I
26	Βολλίων ὁ Νικέα	III—IV
27	Δαμοκλῆς	III
28	Δαμοτέλης	II—III
29	Δαμοτέλης ὁ Διαγόρα	IV
30	Δελφὸς ὁ 'Ιστρωνος	IV
31	Διοσκουρίδας	II
32	Διοσκουρίδας ὁ Πυθοδώρου	IV
33	Διοσκουρίδας ὁ Θεοδώρου	IV
34	Εὐκλείδας	II
35	Εὔμηλος ὁ 'Απολλωνίου	IV
36	Εὐφρόνιος ὁ Φιλαθαναίου	IV

Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică
37	'Επιφάνης ὁ . . .	III
38	'Ηράκλειος	I—II
39	'Ηράκλειος	III—IV
40	'Ηράκλειτος	II
41	'Ηρακλῆς ὁ Ηρακλείου	III—IV
42	'Ηρακλεῖος ὁ Φορμίωνος	IV
43	'Ηρέας	I—II
44	'Ηρόγειτος	III
45	'Ηρόγειτος ὁ Καλλιάδα	IV
46	'Ηρόδοτος	I—II
47	'Ηροκᾶς	I
48	'Ηροκράτης	I
49	'Ηροκράτης ὁ Νευμηνίου	I—II
50	'Ηρόνικος	II
51	'Ηρόξενος	III
52	'Ηρόξενος ὁ 'Αλκίνου	IV
53	Θεογένης	II
54	Θεογένης ὁ 'Απολλωνίδα	II
55	Θεόδωρος ὁ Πρυτανίου	IV
56	'Ιστρων	IV
57	'Ιστρων ὁ 'Απολλωνίδα	IV
58	Καλλιάδας ὁ Διονυσίου	IV
59	Κράτων	I
60	Καλλίστρατος ὁ Καλλιστράτου	IV
61	Κοτυτίων	II
62	Λύκων ὁ 'Απολλωνίου	IV
63	Λύκων ὁ Χορείου	II
64	Λαγορῖνος ὁ Παρθενοκλέος	IV
65	Λαγορῖνος ὁ Λαγορίνου	IV
66	Μάρων ὁ Μάρωνος	IV
67	Μάρων ὁ Βάβωνος	III
68	Μᾶτρις	I—II
69	Μᾶτρις ὁ 'Αγασικλείου	III

www.cimec.ro

Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică	Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică
70	Μᾶτρις ὁ Ἡροξένου	IV	95	Πρύτανις ὁ Ἀρίστωνος	II
71	Μᾶτρις ὁ Ἀπολλωνίδα	IV	96	Πρύτανις ὁ Θεοδώρου	IV
72	Ματρόδωρος ὁ Λυσίππου	IV	97	Πυθόδωρος ὁ Δαμοκλέος	III
73	Μῆνις ὁ Δαμοκλέος	III	98	Σιλανός	IV
74	Νάνων	II	99	Σιμαῖος ὁ Ἀπολλοδώρου	IV
75	Ναύπιον	II	100	Σιμαῖος ὁ Παρθενοκλέος	IV
76	Νευμήνιος ὁ Φιλιστίου	II—III	101	Σιμαῖος ὁ Εὐρυδάμου	IV
77	Νεύπολις ὁ Μενεστράτου	III	102	Σῖμος ὁ Δαματρίου	IV
78	Νικασίτειμος ὁ Πυθ[οδώρου]	IV	103	Σκύθας ὁ Σωπόλιος	IV
79	Νικέας ὁ Ἡρογείτου	IV	104	Συρίσκος	III
80	Νικέας ὁ Ἡρακλείου	IV	105	Σώκριτος	II
81	Νικέας ὁ Νικέα	IV	106	Σώκριτος ὁ Ἀρτεμιδώρου	IV
82	Ξάνθος	I	107	Σώπολις	I
83	Ξενοκλῆς ὁ Ἀπολλαθ[έου]	IV	108	Σώπολις ὁ Ὕμνου	IV
84	Ξενοκλῆς ὁ Ἀπολλᾶ	IV	109	Σώπολις ὁ Σωπόλιος	IV
85	Ξένων	I	110	Σωτάδας	II
86	Πασιάδας ὁ Ἡροδότου	II—III	111	Τελαμών	III
87	Πάσικος ὁ Χαρμίππου	IV	112	Ὕμνος ὁ Σκύθα	IV
88	Πασίων	I	113	Φίλιππος	II
89	Πασίων	III	114	Φορμίων ὁ Αἰσχίνα	III
90	Πολύκτωρ ὁ Μήνιος	IV	115	Φορμίων ὁ Ἀπολλᾶ	II
91	Πολύστρατος	II	116	Φορμίων ὁ Πυθίωνος	III
92	Πολύστρατος ὁ Ξένωνος	II	117	Χορεῖος	III
93	Προμαθίων ὁ Ἐξεκράτεος	IV	118	Χορεῖος ὁ Λύκωνος	IV
94	Προμαθίων ὁ Θάσιος	IV			

www.cimec.ro

ANEXA V

Numele eponimilor și producătorilor din Rhodos

(conform indicelui general din lucrarea lui E. Pridik: Инвентарный каталог клейм на амфорных ручках и на черепицах Эрмитажного собрания. 1917)

'Αγαθόβουλος
'Αγαθοκλῆς
'Αγαταῖος sau 'Αραταῖος
'Αγέμαχος
'Αγέσαρχος
'Αγέστρατος
'Αγήσαρχος
'Αγησέθας
'Αγησίλας
'Αγήσιππος
'Αγλούμβροτος
'Αγοράναξ
'Αθανόδοτος
Αἰνέας
Αἰνησίδαμος
Αἰνήτωρ
Αἰσχίνης
Αἰσχυλῖνος
Αἴσωπος
'Αλεξιάδας
'Αλεξίμαχος
'Αμύντας
'Ανάξανδρος
'Αναξίβουλος
'Αναξιππίδας
'Ανδρίας
'Ανδρικός
'Ανδρόνικος
'Αντίγονος
'Αντίμαχος
'Αξιος
'Απολλόδωρος
'Απολλοφάνης
'Απολλώνιος
'Αρατοφάνης
'Αρίσταχος
'Αρίσταρχος
'Αριστείδας
'Αριστεύς
'Αριστίων
'Αριστόγειτος
'Αριστογένης
'Αριστόδαμος
'Αριστοκλῆς
Αριστοκράτης

'Αριστόμαχος
'Αριστομβροτίδας
'Αριστομένης
'Αριστόπολις
Αριστος
'Αριστοφάνης
'Αρίστρατος
'Αρίστων
'Αριστωνίδας
'Αρμοσίλας
'Αρτεμίδορος
'Αρτέμων
'Αρτίμας
'Αρχέμβροτος
'Αρχίδας
'Αρχίδαμος
'Αρχιλαίδας
'Αρχοκράτης
'Αστυμήδης
Αὐτοκράτης
'Αφροδίσιος

Βούλιος (?)
Βρόμιος

Γόργων

Δαήμων
Δαμαίνετος
Δαμάτριος
Δαμόδεμις
Δαμοκλῆς
Δαμοκράτης
Δαμόνικος
Δαμοφῶν
Δάμων
Δι (?)
Διόδοτος
Διόκλεια
Διοκλῆς
Διονύσιος
Δῖος
Δίσκος
Δορκυλίδας
Δρακοντίδας

Δωρίων
Δωρόθεος
Δῶρος
Εἰρηναῖος
'Ελλάνιχος
'Επίγωνος sau 'Επίγονος
'Ερμαῖος
'Ερμαίσκος
'Ερμίας
"Ερμων
Εὔαρχος
Εὔδαμος
Εὔκλειτος
Εὐκλῆς
Εὐκρατίδας
Εὐκτᾶς
Εὔξενος
Εὐφρανορίδας
Εὐφράνωρ

Ζηνόδοτος
Ζήνων
Ζωτικός

'Ηραγόρας
'Ηράκλειτος sau 'Ηρακλιτος
'Ηρογείτων
'Ηφαιστίων

Θαρσίπολις
Θεαίδητος
Θεμίσων
Θεόδοτος
Θέρσανδρος
Θεσμόκριτος
Θέστωρ
Θεύδωρος
Θεύμναστος
Θευφάνης
Θρασύδαμος
Θράσων

'Ι]άρων
'Ιασικράτης
'Ιάσων

www.cimec.ro

Ἱεροκλῆς
Ἱέρων
Ἴμας
Ἱπποκράτης
Ἰσίδωρος

Κάλιππος
Καλλικράτης
Καλλικρατίδας
Καλλιώ
Κάλλων
Κέστος?
Κλεισιμβροτίδας
Κλειτόμαχος
Κλευκράτης
Κλεύμβροτος
Κλεώνυμος
Κληνόστρατος
Κόσμος
Κόττης
Κράτης
Κρατίδας
Κρέων
Κτη?
Κῶμος

Λαφείδης
Λεοντίδας
Λῖνος
Λυκόλας
Λυσίων

Μαρσύας
Μενεκράτης
Μενέσθευς
Μένης
Μέντωρ
Μένων
Μηνόδωρος
Μηνόθεμις
Μητρόδωρος
Μίδας
Μίκυθος
Μνησίθεος

Μόνιμος?
Μόσχος
Μυτίων

Νᾶνις
Ναύσιππος
Νεῖλος
Νικαγίς
Νίκαρχος
Νικασαγόρας
Νικασίων
Νικέας
Νικίας
Νικόμαχος
Νοήμων
Νύσιος

Ξενάρετος
Ξενόστρατος
Ξενότιμος
Ξενοφάνης
Ξενόφαντος
Ξενοφῶν

Ὄλυμπος
Ὀνάσανδρος

Παᾶπις
Παγχάρης
Πασίων
Πάτρων
Παυσανίας
Πεισίστρατος
Πολι . . ης
Πολίτης
Πολυάρατος
Πολυκράτης
Πολύξενος
Πρατοφάνης
Πρῶτος
Πυθογένης
Πυθόδωρος

Ῥόδιππος
Ῥόδων

Σαραπίων
Σιμυλῖνος
Στέφανος
Σύμμαχος
Σώδαμος
Σωκλῆς
Σωκράτης
Σωσικλῆς
Σῶσος
Σώστρατος
Σώτας
Σωτηρίδας
Σωτήριχος
Σωχάρης

Τεισαγόρας
Τεισαμένης
Τεχν?
Τιμαρχίδας
Τίμαρχος
Τιμασαγόρας
Τιμασικράτης
Τιμόδικος
Τιμόθεος
Τιμοκλείδας
Τιμοκράτης
Τιμόξενος
Τιμούρροδος
Τιμώ

Φανίας
Φιλαίνιος
Φιλόδαμος
Φιλοκράτης
Φιλοστέφανος
Φίλτατος
Φιλώνθας
Φιλωνίδας

Χάρης
Χαρμοκλῆς
Χρήσιμος
Χρυσάωρ

Ψάφων

www.cimec.ro

LISTA ILUSTRAŢIILOR

Fig. 1. — Roata olarului şi cuptorul antic.
Fig. 2. — Pithos de epocă timpurie din Creta.
Fig. 3. — Evoluţia amforelor cu gura largă, fără fund ascuţit.
Fig. 4 —9. — Amfore comerciale arhaice (sec. VI—V), amfore din epoca anterioară stampiilării, diferite tipuri de amfore stampilate din sec. V, î. e. n., un grup de amfore tîrzii din sec. I—III e. n. şi amfore din epoca romano-bizantină.
Fig. 10. — O amforă înfiptă în nisip.
Fig. 11. — Scenă pe o frescă de la Pompei.
Fig. 12. — Fragment dintr-o frescă din casa Vetiilor de la Pompei.
Fig. 14. — Cum erau aşezate amforele în corabia de la Delos, naufragiată acum 2300 de ani în faţa portului Massalia.
Fig. 15. — Fragment de amforă ionică din sec. VI î. e. n. găsit la Istria.
Fig. 16. — Stampile de amfore găsite la Atena şi la Istria, reprezentînd patru tipuri diferite de amfore thasiene.
Fig. 17. — Tipul obişnuit al amforei mici de Thasos răspîndită la noi (după una din amforele descoperite în anul 1954 la Jurilovca) şi amforă thasiană din Col. Ermitajului, găsită în sudul U. R. S. S.
Fig. 18. — Tipul de amforă din Thasos care a circulat la Atena.
Fig. 19. — Cîteva forme de stampile thasiene, după ordinea lor cronologică.
Fig. 20. — Fragment de amforă de la Istria.
Fig. 21. — Fragment de amforă sinopeană de la Istria.
Fig. 22. — Fragment de amforă sinopeană de la Istria.
Fig. 23. — Amforă din Sinope, găsită la Kerci.
Fig. 24. — Amforă sinopeană stampilată din primele grupe cronologice, găsită în săpăturile din Kuban.
Fig. 25. — Amforă sinopeană întreagă, găsită la Istria.
Fig. 26. — Curbura şi profilul deosebit la două toarte de amforă de provenienţă sinopeană.
Fig. 27. — Detalii tehnice asupra folosirii ţiglelor de acoperiş şi la gropile funerare din epoca elenistică.
Fig. 28 —30. — Stampile sinopeene din diferite grupe cronologice.
Fig. 31. — Amforă din Heraclea pontică cu stampilă englifică pe gît (mijlocul sec. IV î. e. n.), găsită în apropiere de Callsatis.
Fig. 32. — Altă amforă din Heraclea pontică, aproape identică.
Fig. 33. — Cele trei tipuri din prima grupă cronologică a amforelor din Heraclea pontică după studiul lui J. B. Zeest, în „Kr. S.", XXII (1948), p. 49—51.
Fig. 34. — Tipurile celei de a doua grupe cronologice a amforelor de la Heraclea.
Fig. 35. — Diferite stampile chersoniene.
Fig. 36. — Stampilă din Chersonesos, aplicată pe toartă.
Fig. 37. — Stampilă din Chersonesos aplicată pe gît după modelul Heracleei pontice.
Fig. 38. — Amforă din Chersonesos, găsită la Kerci.
Fig. 39. — Amforă întreagă din Chersonesos, găsită în ultimele săpături arheologice de la Eupatoria, în Crimeea.

www.cimec.ro

Fig. 40. — Stampile chersonesiene găsite la Mangalia.
Fig. 41. — Stampile rhodiene de formă circulară cu stema orașului la mijloc.
Fig. 42. — Stampile dreptunghiulare.
Fig. 43. — Numele producătorilor pe stampile aplicate separat pe cea de a doua toartă.
Fig. 44. — Tipul amforei rhodiene importate la Atena.
Fig. 45. — Amfora găsită de Gr. Tocilescu la Spanțov, lîngă București.
Fig. 46. — Toartă rhodiană de la Istria.
Fig. 47. — Alt tip de toartă rhodiană.
Fig. 48. — Torți duble stampilate din Cos.
Fig. 49. — Stampila de pe torțile duble de la Cos.
Fig. 50. — Amforă din Cnidos.
Fig. 51. — Tipuri variate de stampile din Cnidos.
Fig. 52. — Stampilă de pe o țiglă din Panticapaion și stampilă rotundă cu cerc perlat de pe o amforă din aceleași săpături.
Fig. 53. — Amfore de același tip găsite la Istria și în U. R. S. S.
Fig. 54. — Amfore din Chios nestampilate găsite în săpăturile de la Istria (1950) și în săpăturile de la Marițîn (1910).
Fig. 55. — Amfore din epoca premergătoare stampilării, descoperite la Marițîn și amfore similare descoperite la Istria. „Präh. Zeit"., 1913, p. 27, fig. 28 c. și 30).
Fig. 56. — Harta centrelor de producție și a căilor de pătrundere a mărfurilor grecești pe teritoriul de azi al R. P. R.
Fig. 57. — Stampilă thasiană pe care se văd fibrele lemnului.
Fig. 58. — Stampilă sinopeană de pe țiglă (matrița a fost săpată în os).
Fig. 59. — Stampilă cu scris necunoscut de la Istria.
Fig. 60. — Stampilă pe care au fost trase mai întîi linii drepte pentru marcarea rîndurilor.
Fig. 61. — Diferite particularități de grafie :
a) Scris neregulat (gravorul nu a liniat anticipat rîndurile) ;
b) Altă grafie neregulată pe stampilele din Sinope.
c) Grafie largă caracteristică stilului din Chersonesos.
Fig. 62. — Matrița de os de la Mangalia.
Fig. 63. — Stampile cu scrisul inversat.
Fig. 64. — Comerțul ambulant cu vin transportat în burdufuri mari de piele.
Fig. 65. — Pithoi descoperiți în ultimele săpături de la Istria.
Fig. 66. — Fragment din buza unui pithos cu inscripții, găsit la Mangalia.
Fig. 67. — Inscripție în relief pe un fragment de pithos de la Istria.
Fig. 68. — Măsură comercială pentru vînzarea vinului și uleiului cu amănuntul, purtînd stampila agoranomului (provine din depozitul vechi de materiale de la Istria).
Fig. 69. — Măsură de capacitate aflată la muzeul din Constanța.
Fig. 70. — Cele două tipuri de amfore de la Jurilovca.
Fig. 71. — *a.* Planul și profilul movilei cu amfore în cerc de lîngă Jurilovca ; *b.* Detalii pentru poziția amforelor în cerc.
Fig. 72. — Mormintele 4 S și 3 X din săpăturile de la Marițîn.
Fig. 73. — Stampilă găsită la Chersonesos și alta găsită la Istria.
Fig. 74. — Grup masiv de amfore din Heraclea și Thesos dintr-un mormînt din sec. IV î. e. n., descoperit la Olbia.
Fig. 75. — Mormîntul cu amfore în cerc de la Olbia (după B. Farmakovski, în „Arh. Anz.", XXVI, 1912 p. 35, fig. 31).
Fig. 76. — Fragment de cupă deliană imitată de geto-daci (găsită la Snagov, 1934, în M. O. B. sub nr. inv. 1315. Desenul este redus la jumătate).
Fig. 77. — Cupe de băut vin. Imitații dacice după diferite tipuri de kantharoi din epoca elenistică găsite de curînd la Sincrăeni.
Fig. 78. — Cîteva stampile de pe amforele de fabricație locală de la Stoienești Cîmpulung.
Fig. 79. — Torți cu stampile pe amfore imitate de geto-daci după tipurile din Rhodos și din Cnidos, găsite la Popești (numerele indică colocația în inventarul M. O. B. Desen redus la jumătate.
Fig. 80. — Fragment de amforă de tip cnidian, fără stampilă. Imitație locală găsită la Popești.
Fig. 81. — Harta răspîndirii amforelor grecești pe teritoriul R.P.R.

www.cimec.ro

www.cimec.ro

ВВОЗ ШТАМПОВАННЫХ АМФОР В ИСТРИЮ

(КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ)

Настоящая работа основана на изучении 1162 найденных в Истрии и ее окрестностях амфорных штампов с археологической, технологической и ономастической точек зрения.

Данные, установленные в результате систематического исследования материалов, позволили дать им более широкое толкование, чем то, которое находится в обычных работах по составлению научных каталогов; это побудило автора попытаться более глубоко разработать некоторые исторические, экономические и социальные проблемы.

Автор установил восемь южно-греческих производственных центров, вывозивших в Истрию свои товары в амфорах; он определил размеры этого экспорта и эпохи, в которые он производился, и попытался проследить проникновение этих товаров на территорию коренного населения прикарпатских и придунайских районов.

Для выяснения вопроса об экономических отношениях между греческими колонистами в Истрии (или купцами с юга, проникавшими непосредственно через устье Дуная и гето-дакийским населением на левом берегу Дуная, в поселениях которого находятся до севера Молдавии и до подножья Карпат амфоры со штампами из Родоса, Фасоса, Книда и Синопа, румынская историография лишена исчерпывающей документации. По полноте охвата данное исследование является совершенно новым в РНР. Работа составлена таким образом, что может быть также использована без особых затруднений исследователями, не имеющими специальной подготовки.

В связи с местом и условиями нахождения амфор были использованы всевозможные элементы, с широким применением сравнительного метода, то есть рассмотрение соответствующих материалов в их взаимосвязи с тождественными или аналогичными материалами, найденными в обычных археологических комплексах при раскопках на юге СССР. Большую помощь оказали в этом вопросе исследования, опубликованные советскими учеными, из которых автор отмечает хронологию и данные, приведенные Б. Н. Граковым, исследования Р. Б. Ахмерова о Херсонесе, труды Е. М. Штаермана, а также другие указанные в румынской библиографии труды, посвященные различным сторонам вопроса и, главным образом, распространению греческих товаров в скифских и меото-сарматских поселениях, расположенных между реками юга СССР до Киева.

www.cimec.ro

Данное исследование начинается с краткой истории древней амфоры и переходит затем к рассмотрению значения этого сосуда, являвшегося главным фактором перевозки товаров. В VI—V вв. до нашей эры греческие товары доставлялись в колонии, находившиеся на территории нынешней Франции и Испании, а также в колонии Понта Евксинского, что вызвало и развитие массового производства амфор.

От ионических амфор с выпуклыми боками и от хиосских амфор со вздутым горлышком перешли к изготовлению удлиненной амфоры с заостренным дном, служившим для установки их в слой песка на кораблях или в погребах складов.

В VI—V вв. торговые амфоры помечались на боках или на горлышке определенными полосами или знаками, а позже—цветными буквами. Затем перешли к знакам, вырезывавшимся на горлышке. В начале IV в., когда торговые амфоры достигли своего наибольшего развития, их стали изготовлять с расположенными на одной или на обеих ручках выпуклыми штампами, служившими подлинным удостоверением происхождения и гарантией для рынка сбыта.

На территории греческих колоний, расположенных на северо-западном берегу Понта Евксинского, было найдено несколько десятков тысяч ручек от амфор со штампами, доставленных сюда из различных южных производственных центров: Фасоса, Синопа, Гераклеи, Херсонеса, Родоса, Книда, Коса и Пароса. Значительная часть этого материала была зарегистрирована русскими исследователями конца прошлого столетия, а в начале нашего века Придик и Махов создали по этому вопросу крупные труды. В последнее время советские ученые, освещающие эти вопросы более широко и научно, внесли по вопросу импорта амфор решающий вклад. Б. Н. Граков, Е. М. Штаерман, Анфимов, Ахмеров и другие значительно обогатили наши сведения по хронологии и типологии амфор.

Среди многочисленных археологических материалов, найденных на территории РНР, имеются и целые амфоры, но главным образом находятся черепки. На складах и в коллекциях имеется более 5000 еще не изученных и не опубликованных ручек со штампами. Указанные в данном исследовании 1162 экземпляра были собраны в 1949—1955 гг. в Истрии, Тариверди и Синое (последние два недавно открытых археологических центра расположены в Истрии, на расстоянии 20 км от берега).

Классификация этих амфор по производственным центрам дала следующие результаты.

На долю Синопа приходится 35%, на долю Фасоса — 28,20%, Родоса — 13,70%, Книда — 5,30%, Херсонеса и Гераклеи по 3,50%, Коса— 2,20%; на долю Пароса приходится лишь 4 экземпляра и на долю других. не окончательно выясненных центров — 8,20%.

О каждом из этих девяти центров приводятся некоторые исторические сведения общего характера, а затем исследование переходит к подробному рассмотрению типа соответствующей амфоры и технологическому анализу амфор и их фрагментов, с указанием отличительных особенностей штампов и их содержания.

В пределах каждой группы автор перечислил штампы в алфавитном порядке, в точности воспроизведя рисунок всего штампа с целью дать читателю наиболее достоверную документацию. Рядом, с правой стороны, помещен восстановленный им текст.

www.cimec.ro

Каждый штамп обозначен порядковым номером, по которому его можно проследить на всем протяжении исследования и найти в частичном указателе и в синоптической таблице. Для каждого предмета автор указал соответствующее обозначение, число дубликатов, место находки, найденные с ним предметы, отметив, является ли данный предмет неопубликованным вариантом или уже опубликованным, причем в последнем случае указано, кем именно и под каким обозначением. Ввиду того, что для аналогии автор имел в своем распоряжении лишь труды Придика (1917 и 1928 гг.), Штаермана и Дюмонда и что его указания основаны исключительно на этих трудах, следует сделать оговорку, что автор не отнес штампы, не указанные в этих трудах, к числу неопубликованных, а включил их в группу неизвестных.

Там, где это было возможно, то есть в отношении Фасоса, Синопа, Херсонеса, Гераклеи и Родоса, автор сделал попытку снабдить материалы соответствующих групп также и обозначением сравнительной хронологии. Так, например, все найденные в Истрии синопские штампы группы II — Синоп он включил в шесть хронологических групп Б. Н. Гракова, рассматриваемых им как единственно действительные в настоящее время. В группе II автор распределил материал по характерным особенностям и образовал таким образом 4 отдельные подгруппы: штампы с обозначениями в 4 и 5 строк, с точно установленным именем астинома; штампы с трехрядными обозначениями, в которых имя астинома находится в центре; невосстановленные штампы, а также черепки, несомненно относящиеся к Синопу; кровельная и могильная черепица с именем астинома. Родосские штампы подразделены на подгруппы по категориям: круглые штампы, с изображением гранатового цветка посередине; прямоугольные штампы с именами жрецов-эпонимов; штампы с именем мастера и с указанием месяца.

В конце каждой группы приведены штампы, которые автору не удалось восстановить с полной достоверностью, хотя состояние некоторых из них и позволяет сделать эту попытку. Описание каждой группы заканчивается отдельным частичным указателем магистратов, мастеров и условных обозначений по производственным центрам.

С целью облегчить специалистам текущее ознакомление с наиболее важными данными, содержащимися в технической части настоящей работы, автор привел в конце ее синоптическую таблицу, в которой указаны все собственные имена, встречающиеся на штампах, найденных в Истрии и окрестностях: имя магистрата, патронимия и имя производителя. Номер, которым обозначен соответствующий штамп, указан в этой синоптической таблице как в графе для обозначения его качества, так и в графе, в которой указан соответствующий производственный центр — Фасос, Синоп и т. п. Этот номер повторяется и в последней графе, в которой указано сопровождающее данное имя обозначение.

„Общие положения" и „Заключения", вытекающие из изучения обнаруженного в Истрии материала, содержат по данному вопросу новые сведения, относящиеся как к технологии, так и к историческим, экономическим и социальным условиям, в которых проявлялись меновые отношения между греками и коренным населением.

В ходе этого исследования автор, таким образом, рассмотрел импорт торговых амфор в Истрию, определил, откуда эти амфоры привозились какие товары содержали, в чем заключались торговые связи города с

www.cimec.ro

греческими и азиатскими центрами, а также с центрами, расположенными на побережье Эгейского моря.

Отдаляясь от Понтийского берега, автор проследил амфоры, найденные на территории Добруджи; он перешел затем Дунай и проследил их вдоль рек, пересекающих эту местность с севера на юг. Автор установил влияние греческой цивилизации на местное население благодаря ввозимым сюда товарам. Он проследил производство местных амфор в тесной связи с распространением греческих амфор, служивших образцом для местного производства.

Автор приводит некоторые выводы, вытекающие из изучения импортных амфор и амфор местного производства, тесно связанных, как мы видели, с привозными.

1. В VI и V вв. до нашей эры Истрия поддерживала прочные торговые связи почти со всеми производственными центрами Греции, главным образом, с Милетом, Родосом, Самосом, Хиосом и Фасосом. Об импорте вин и оливкового масла свидетельствуют в эту раннюю эпоху происходящие из этих центров многочисленные амфоры торгового типа, без штампов. Однако имеются также амфоры, центр производства которых остался пока невыясненным.

Не имеется указаний на то, что подобные товары импортировались в эту эпоху из Аттики.

2. Ряд найденных в Истрии и окрестностях торговых амфор, отличающихся по типу от вышеуказанных архаических амфор, свидетельствует о существовании массового импорта вина и масла в конце V и в начале IV века до нашей эры.

3. Торговые амфоры широкого распространения, снабженные „свидетельством о происхождении" в виде расположенных на их ручках штампов, начинают проникать в Истрию в течение первых десятилетий IV в. до нашей эры (390—350 гг.).

К этой же эпохе относится и начало массового импорта кровельной черепицы.

4. Импорт амфор с вином и маслом, а также и импорт черепицы продолжался более трех столетий, почти до начала нашей эры.

Эпоха, в течение которой импорт амфор со штампами достиг наибольших размеров, датируется приблизительно 250—70 гг. до нашей эры. Огромное большинство амфор со штампами относится к этому периоду. Исключение составляют лишь немногие амфоры из Гераклеи, такое же небольшое количество амфор первого периода изготовления штампованных амфор в Фасосе и ограниченное число синопских штампов 1-й и 2-й хронологических групп.

5. Достоверно установленными центрами производства, экспортировавшими товары в найденных в Истрии штампованных амфорах, являлись: Фасос, Синоп, Гераклея, Херсонес, Родос, Парос, Кос и Книд.

6. Почти 80% общего числа штампов были восстановлены, причем было обнаружено много новых имен магистратов и мастеров, а также многочисленные варианты уже известных штампов. Формы значительного числа импортных амфор были уточнены и, повидимому, можно считать установленным, что формы изготовлялись из дерева и кости.

Автор стремился определить типы и технологический характер различных центров производства, емкость сосудов, их хронологию, а также торговые пути следования товаров.

www.cimec.ro

7. Изученные материалы доказывают, что по количеству импортируемого товара город Синоп занимает первое место среди остальных центров производства.

8. Большое количество найденных в Истрии амфорных штампов служит несомненным доказательством того, что ввоз вина и масла в истрийский порт достигал весьма значительных размеров. Необходимо иметь в виду, что, помимо исследованных 1162 штампов, значительное их количество было отправлено в Германию во время войны 1917 г., многие распылились, войдя в состав различных коллекций, бесчисленное множество других еще не раскопаны (до настоящего времени не исследовано даже и 10°/$_0$ площади и недр Истрии).

9. По мере того как растущий спрос на рынках потребления стал превышать импорт вина и оливкового масла в амфорах, Истрия стала ввозить большие количества этих товаров в сосудах в 500 — 1000 литров.

При этом собранные в Истрию вино и масло разливалось, с целью дальнейшей перепродажи, в небольшие, нештампованные амфоры, емкостью в 15 — 20 литров, вероятно, местного происхождения.

10. Розничная продажа на рынках Истрии и в торговых заведениях производилась под контролем магистратов агораномов, которые накладывали штампы на амфоры — меры жидкости.

11. Почти все открытые на территории РНР штампы находятся также и на территории греческих колоний, расположенных на фракийском берегу или на северном побережье Черного моря, на юге СССР вплоть до пунктов, очень отдаленных от соответствующих портов. Даже и архаические нештампованные амфоры, относящиеся к VI—V вв. до нашей эры, находятся именно в поселениях на юге СССР.

Отсюда следует, что, в целях расширения своей внешней торговли, греческие центры производства пользовались всем протяжением северо-западного побережья в качестве единого рынка сбыта тех же товаров.

С целью показать распределение штампов, найденных в Истрии (РНР), Ольвии, Тирасе, Мирмекионе, Тиритаке (СССР) и в Одессосе (Народная Республика Болгария), по центрам производства автор приводит краткую статистическую таблицу, содержащую данные об импорте вина и масла в различные пункты этой обширной территории.

Центр производства	Истрия по Канараке	Ольвия по Гракову	Тирос по Штаерману	Тиритаке по данным раскопок 1935 г.	Одессос по К. Скорпилу
	в процентах				
Синоп	3.5	23	21	70	23
Фасос	28	8	6	5	23
Родос	14	47	36	11	20
Книд	5,5	8	3	1	1
Гераклея	3,5	6	8	12	13
Херсонес	4	1,5	2	0,5	5
Кос	2	—	9	0,5	—

12. Часть товаров, разгружавшихся в Истрийском порту, приобреталась купцами — посредниками, доставлявшими их на рынки сбыта в

www.cimec.ro

глубь территории. Многочисленные осколки штампованных амфор находятся в пределах Добруджи и вдоль правого берега Дуная.

13. На территорию, расположенную на левом берегу Дуная, товары доставлялись по Дунаю и по другим судоходным рекам греческими купцами, следовавшими вверх по течению к прикарпатским районам и в Молдавию. Большое количество штампованных амфор из Родоса и Книда было найдено вблизи Ясс, вблизи Фэлтичени, в Пояне на Серете, в Кымпулунг-Мусчеле, в Бая де Фиер и в Тисмане Горжского района, а также в многочисленных пунктах по реке Мостища и вблизи Бухареста.

14. Гето-даки имитировали амфоры родосского типа и амфоры из Коса. Они также имитировали штампы этих амфор, заменяя греческие буквы знаками, которые остались пока не расшифрованными.

15. Ареал распространения греческих товаров и греческой культуры свидетельствует о большом влиянии греческой цивилизации на местные гето-дакийские племена. В настоящий момент можно утверждать, что в прикарпатских и придунайских районах существовал высший класс, который умел ценить сладкие и тяжелые вина из Родоса или Книда, предпочитал местным жирам высококачественное масло, добытое из плодов оливковых рощ юга, находил более вкусным вино, разлитое в художественно, по заморскому образцу вылитые и разрисованные чаши и имел материальную возможность приобретать такие дорогостоящие предметы изысканной роскоши.

★

Ввиду того, что документация относительно найденных на территории РНР амфор затруднена, так как библиотеки РНР не располагают основными иностранными трудами по этой специальности, автор дополнил свой труд приложением, которое содержит алфавитные перечни имен магистратов-эпонимов, производителей и условных обозначений по данным Е. Придика, Б. Н. Гракова и Р. Б. Ахмерова, а именно:

— собственных имен, указанных на штампах из Фасоса по данным Е. Придика, 1917 г.

— астимонов, производителей и условных обозначений шифров из Синопа по данным Е. Придика, 1928 г.

Перечни астиномов и производителей из Синопа, составленные Б. М. Граковым:

а) хронологические группы,

б) алфавитный перечень собственных имен с указанием хронологической группы:

— астиномы из Херсонеса по данным Р. Б. Ахмерова;

— имена эпонимов и производителей из Родоса по данным Е. Придика, 1917 г.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — Гончарный круг и печь для обжига.
Рис. 2. — Критский пифос ранней эпохи.
Рис. 3. — Эволюция амфор с широким горлом и без острого дна.
Рис. 4—9. — Архаические торговые амфоры VI—V вв. Амфоры эпохи, предшествовавшей эпохе штамповки. Различные типы штампованных амфор V в. до н. э. Группа амфор поздней эпохи — I—III вв. н. э. Амфоры римско-византийской эпохи.

www.cimec.ro

Рис. 10. — Амфора, воткнутая в песок.
Рис. 11. — Сцена, изображенная на помпейской фреске.
Рис. 12. — Фрагмент фрески дома Вети в Помпее.
Рис. 13—14. — Расположение амфор на делосском корабле, затонувшем 2 300 лет назад у порта Массилии.
Рис. 15. — Найденный в Истрии фрагмент ионической амфоры VI в. до н. з.
Рис. 16. — Амфорные штампы четырех различных фасосских типов, открытые в Афинах и Истрии.
Рис. 17. — Обычный распространенный в РНР тип небольшой фасосской амфоры (по одной из амфор, вскрытых в 1954 г. в Журиловке) и фасосская амфора из Государственного Эрмитажа, найденная на юге СССР.
Рис. 18. — Тип фасосской амфоры, встречающейся в Афинах.
Рис. 19. — Несколько фасосских штамповальных форм в их хронологическом порядке.
Рис. 20. — Фрагмент истрийской амфоры.
Рис. 21. — Фрагмент синопской амфоры из Истрии.
Рис. 22. — Фрагмент синопской амфоры из Истрии.
Рис. 23. — Синопская амфора, найденная в Керчи.
Рис. 24. — Штампованная синопская амфора, найденная в раскопках Кубани и относящаяся к первой хронологической группе.
Рис. 25. — Неповрежденная синопская амфора, найденная в Истрии.
Рис. 26. — Излом и необычайный профиль двух амфорных ручек синопского происхождения.
Рис. 27. — Технические детали использования кровельной черепицы в погребениях эллинистической эпохи.
Рис. 28—30. — Синопские штампы различных хронологических групп.
Рис. 31. — Понтийская амфора из Гераклеи с выгравированным на горле штампом (середина IV в. до н. э.), найденная вблизи Каллатиса.
Рис. 32. — Другая понтийская амфора из Гераклеи, почти идентичная первой.
Рис. 33. — Три типа первой хронологической группы понтийских амфор из Гераклеи (по Ж. Б. Зеесту, «Kr. S.», XXII, 1948, 49—51).
Рис. 34. — Типы второй хронологической группы амфор из Гераклеи.
Рис. 35. — Различные херсонесские штампы.
Рис. 36. — Херсонесский штамп на ручке.
Рис. 37. — Херсонесский штамп на горле по образцу Понтийской Гераклеи.
Рис. 38. — Херсонесская амфора, найденная в Керчи.
Рис. 39. — Неповрежденная амфора из Херсонеса, найденная на последних археологических раскопках Евпатории в Крыму.
Рис. 40. — Херсонесские штампы, найденные в Мангалии.
Рис. 41. — Родосские штампы круглой формы с гербом города на середине.
Рис. 42. — Прямоугольные штампы.
Рис. 43. — Имена производителей на штампах, нанесенных на второй ручке.
Рис. 44. — Тип импортированной в Афины родосской амфоры.
Рис. 45. — Амфора, найденная Г. Точилеску в Спанцове близ Бухареста.
Рис. 46. — Родосская ручка из Истрии.
Рис. 47. — Другой тип родосской ручки.
Рис. 48. — Штампованные двойные ручки из Коса.
Рис. 49. — Штамп на двойных ручках из Коса.
Рис. 50. — Амфора из Книда.
Рис. 51. — Различные типы штампов из Книда.
Рис. 52. — Черепичный штамп из Пантикапеи и круглый штамп с круговой зернью на амфоре, найденной на тех же раскопках.
Рис. 53. — Амфоры того же типа, найденные в Истрии и СССР.
Рис. 54. — Нештампованные амфоры из Киоса, найденные в раскопках в Истрии (1950) и раскопках в Марицыне (1910).
Рис. 55. — Амфоры эпохи, предшествующей штамповке, открытые в Марицыне, и идентичные им амфоры, найденные в Истрии («Präh. Zeit», 1913, 27, рис. 28 и 30).
Рис. 56. — Карта производственных центров и путей проникновения греческих товаров на современную территорию РНР.
Рис. 57. — Фасосский штамп, на котором видны волокна древесины.
Рис. 58. — Синопский штамп на черепице (матрица выдолблена в кости).
Рис. 59. — Штамп с неизвестным письмом из Истрии (2/1).
Рис. 60. — Штамп, на котором предварительно намечены прямые линии для строчек.

www.cimec.ro

Рис. 61. — Особенности письменных знаков. *a* — неровное начертание (гравер предварительно не наметил строчек) № 321 (2/1); *b* — другое неровное начертание на синопских штампах № 376 (2/1); *c* — широкое начертание, характерное для херсонесского стиля № 492 (2/1).

Рис. 62. — Костяные матрицы из Мангалии.

Рис. 63. — Штампы с обратным начертанием.

Рис. 64. — Торговля вином, разносимым в больших кожаных бурдюках.

Рис. 65. — Пифос, открытый на последних истрийских раскопках.

Рис. 66. — Фрагмент бортика пифоса с надписью, найденного в Мангалии.

Рис. 67. — Рельефная надпись на фрагменте пифоса из Истрии.

Рис. 68. — Торговая мера для розничной продажи вина с штампом агроанома (из старого склада материалов в Истрии).

Рис. 69. — Мера емкости, находящаяся в Констанцском музее.

Рис. 70. — Два типа амфор из Журиловки.

Рис. 71 *a*. — План и профиль кургана близ Журиловки. Расположенные кругом амфоры.

Рис. 71 *b*. — Детали для расположенных кругом амфор.

Рис. 72. — Могилы 4 S и 3 X из раскопок Марицына.

Рис. 73. — Штамп, найденный в Херсонесе. Штамп, найденный в Истрии.

Рис. 74. — Большая группа амфор из Гераклеи и Фасоса, найденных в погребении IV в. до н. э., вскрытом в Ольвии.

Рис. 75. — Могила из Ольвии с расположенными кругом амфорами (по Б. Фармаковскому, «Arh. Anz.», XXVI, 1912, 35, рис. 31).

Рис. 76. — Фрагмент делосской чашы гето-дакийского подражания (найден в Снагове, 1934, находится в Бухарестском Городском музее под инвен. номером 1315. Рисунок уменьшен в два раза).

Рис. 77. — Винная чаша. Дакийские подражания различным типам канфаров эллинистической эпохи, недавно найденные в Синкрэени.

Рис. 78. — Несколько штампов на амфорах местного изготовления из Стоенешти-Кымпулунга.

Рис. 79. — Штампованные ручки на амфорах гето-дакийского подражания типам Родоса и Книда, найденные в Попешти-Влашке (номера указывают место в инвентаре Бухарестского Городского музея. Рисунок уменьшен в два раза).

Рис. 80. — Фрагмент нештампованной амфоры книдского типа. Местное подражание, найденное в Попешти.

Рис. 81. — Карта распространения на территории РНР греческих амфор.

www.cimec.ro

L'IMPORTATION À HISTRIA DES AMPHORES À ESTAMPILLES

(RÉSUMÉ)

Le présent travail porte sur 1 162 timbres amphoriques découverts à Histria et dans les environs et représente l'étude archéologique des types et de la technique ainsi que des noms qui figurent sur ces estampilles.

Les résultats obtenus après un examen systématique des matériaux, ont permis une interprétation plus ample que celle d'un simple travail de catalogage scientifique, ce qui a incité l'auteur à tenter de pénétrer plus profondément au cœur de certains problèmes d'ordre historique, économique et social.

L'auteur a identifié huit centres de production de la Grèce méridionale, qui exportaient leurs marchandises à Histria dans des amphores. Il a établi les proportions de ces exportations ainsi que les époques où elles ont été effectuées et a essayé de suivre la pénétration de ces marchandises dans les territories habités par les populations autochtones de l'espace carpato-danubien.

Les relations économiques des colonisateurs grecs d'Histria (ou des marchands venus du Midi et ayant pénétré directement par les bouches du Danube) avec les Géto-Daces de la rive gauche du fleuve — dont les établissements recèlent, jusque dans le Nord de la Moldavie et au pied des Carpates, des amphores estampillées provenant de Rhodes, de Thasos, de Cnide et de Sinope — constituent encore un problème pour l'historiographie roumaine qui se ressent du défaut d'une documentation soutenue. Une étude de la complexité de celle-ci est une nouveauté pour ce pays ; elle est cependant conçue de façon à pouvoir être utilisée, même par les scientifiques qui ne seraient pas strictement spécialisés, sans trop de difficultés.

En ce qui concerne l'endroit des découvertes, et les conditions de ces découvertes, l'auteur a utilisé tous les éléments possibles et a eu recours en une large mesure à la méthode comparative. Il a, en effet, examiné les matériaux en les confrontant avec des matériaux similaires ou approchants, trouvés dans des complexes archéologiques réguliers découverts au cours des fouilles du Sud de l'U.R.S.S. Les études des savants soviétiques ont été d'une grande utilité, en particulier la chronologie et les déterminations proposées par B. N. Grakov, les études de R. B. Akmerov sur la

www.cimec.ro

Chersonèse et les travaux de E. M. Staerman, etc., qui figurent dans la bibliographie de ce travail, études qui traitent des différents aspects du problème et surtout de celui de la diffusion des marchandises grecques dans les établissements scythiques et méoto-sarmatiques, situés entre les fleuves du Sud de l'U.R.S.S. jusqu'à Kiev.

La présente étude débute par un bref historique de l'amphore dans l'antiquité. Elle traite ensuite de l'importance de ce récipient qui était le principal facteur de transport des marchandises. Aux VIe —Ve siècles avant notre ère, les marchandises grecques parvenaient dans les colonies de France et d'Espagne, tout comme dans celles du Pont-Euxin, ce qui imprima un puissant essor à la production des amphores.

Des amphores ioniennes à grosse panse et de celles de Chio, aux bords renflés, on en vint à l'amphore allongée, au fond complètement pointu que l'on fichait dans les couches de sable que contenaient les vaisseaux ou les caves des entrepôts.

Aux VIe —Ve siècles, la panse ou le col des amphores commerciales portaient des marques formées de lignes ou de signes et, plus tard, de lettres de différentes couleurs. On passa ensuite aux signes incisés sur le col. Au début du IVe siècle, apogée de l'amphore commerciale, le vase reçut sur une anse ou sur les deux, des marques en relief qui constituaient un véritable certificat d'origine et une garantie pour le marché de débouché des marchandises.

Sur le territoire des colonies grecques de la côte Nord-Ouest du Pont-Euxin, on a trouvé des dizaines de milliers d'anses estampillées provenant d'amphores importées de différents centres de production du Sud : Thasos, Sinope, Héraclée, Chersonèse, Rhodes, Cnide, Cos et Paros. Les recherches russes de la fin du siècle dernier ont enregistré une bonne partie de ce matériel ; Pridik et Makhov ont publié d'amples travaux au début de ce siècle. Traitant ce problème d'une manière plus ample et plus scientifique, les savants soviétiques ont apporté, ces derniers temps, des contributions décisives à la question de l'importation des amphores. B. N. Grakov, E. M. Staerman, Anfimov, Akhmerov et d'autres ont considérablement enrichi nos connaissances sur la chronologie et la typologie des amphores.

Les matériaux archéologiques du territoire roumain comprennent des amphores intactes, mais surtout des fragments. Plus de 5 000 anses à estampilles, qui n'ont pas encore été étudiées, se trouvent dans des dépôts et des collections, dans l'attente de leur publication. Les 1 162 exemplaires présentés dans cette étude ont été recueillis entre 1949 et 1955 à Histria, Tariverdi et Sinoe (ces deux derniers centres archéologiques, nouvellement découverts, se trouvant à 20 km d'Histria, à l'intérieur des terres).

Leur classification par centres de production a donné les résultats suivants :

Sinope, 35 % ; Thasos, 28,20 % ; Rhodes, 13,70 % ; Cnide, 5,30 % ; Chersonèse et Héraclée, 3,5 % chacune ; Cos, 2,20 % ; Paros, 4 exemplaires seulement ; différents centres qui n'ont pas été établis avec certitude, 8,20 %.

Pour chacun de ces différents centres, l'auteur donne quelques informations historiques d'ordre général, puis il entreprend l'étude détaillée du type de l'amphore respective, donnant l'analyse technologique de l'amphore et des fragments et l'exposé des caractéristiques des estampilles et de leur teneur.

www.cimec.ro

Pour chaque groupe, les estampilles ont été enregistrées dans l'ordre alphabétique et le dessin de l'estampille entière a été reproduit exactement, dans le but de mettre à la disposition du lecteur une documentation aussi fidèle que possible. A côté et à droite de la figure, la reconstitution par l'auteur.

Chaque estampille est pourvue d'un numéro d'ordre qui permet de la suivre au cours de l'ensemble du travail, ainsi que dans les index partiels et dans le tableau synoptique. Sous chaque numéro se trouvent indiqués : le symbole, le nombre de doublets, le lieu de la découverte, la collection, et enfin, les apréciations de l'auteur sur la pièce (inédite, variante ou déjà publiée). Si la pièce a été publiée, l'auteur indique par qui et sous quel signe. Etant donné que, pour la recherche des analogies, il n'a disposé que des travaux de Pridik (1917 et 1928), de Staerman et de Dumond et que ses appréciations s'appuient sur ces travaux, l'auteur n'a pas qualifié d'inédites les estampilles qui ne figurent pas dans les dites publications, mais les a inscrites comme *inconnues*, entendant faire, par là, la réserve de rigueur.

Là où cela a été possible, c'est-à-dire pour Thasos, Sinope, Chersonèse, Héraclée et Rhodes, on a également essayé de noter la chronologie relative des groupes en question. Ainsi, pour le groupe II — Sinope — toutes les estampilles de cette provenance trouvées à Histria ont été rangées dans les six groupes chronologiques de B. N. Grakov, qui ont été adoptés, étant considérés les seuls valables aujourd'hui. Dans le groupe II, les matériaux ont été répartis d'après les particularités spécifiques, formant quatre sous-groupes distincts : estampilles dont la légende comprend 4 ou 5 lignes où le nom de l'astynome est identifié avec certitude ; estampilles de 3 lignes, où le titre de l'astynome se trouve au centre ; estampilles incomplètes et fragments attribués avec certitude à Sinope ; tuiles pour toitures et tuiles funéraires portant le nom de l'astynome. Les estampilles de Rhodes ont été groupées selon les catégories : estampilles rondes avec, au centre, une feuille de grenadier ; estampilles rectangulaires portant le nom des prêtres éponymes ; estampilles portant le nom du producteur et l'indication du mois de l'année.

A la fin de chaque groupe se trouvent les estampilles dont la reconstitution est douteuse, bien que certaines permettent une tentative de ce genre. Des index partiels, séparément, pour les magistrats et les producteurs, ainsi que pour les symboles, classés d'après les centres de production, se trouvent à la fin de chaque groupe.

Pour faciliter aux spécialistes la consultation rapide des principales données de la partie technique de ce travail, l'auteur y a ajouté un *Tableau synoptique* comprenant tous les noms propres qui figurent sur les estampilles d'Histria et de ses environs : le nom du magistrat, le nom patronymique et le nom du producteur. Le numéro du corps, que porte l'estampille respective, figure dans ce tableau synoptique tant dans la colonne qui indique sa qualité que dans celle qui représente le centre respectif de production : Thasos, Sinope, etc. Ce même numéro est répété dans la dernière colonne, où est indiqué le symbole qui accompagne le nom respectif.

Dans les *Considérations générales* et les *Conclusions* qui résultent de l'étude des matériaux d'Histria, l'auteur expose, dans le IVe chapitre certains aspects nouveaux du problème, en ce qui concerne la partie

www.cimec.ro

technologique, aussi bien que les conditions historiques. économiques et sociales qui ont présidé aux relations d'échange entre Grecs et autochtones.

En développant ses considérations, l'auteur a étudié l'importation à Histria des amphores commerciales, a reconnu l'origine de ces amphores, les marchandises qu'elles contenaient et les relations commerciales que cette ville entretenait avec les centres grecs, asiatiques et égéens.

S'éloignant du rivage du Pont, il a suivi les amphores à l'intérieur du territoire de la Dobrogea, franchi avec elles le Danube et les a suivies le long des rivières qui sillonnent le territoire du Nord au Sud, ce qui lui a permis de se rendre compte de l'influence de la civilisation grecque sur les populations autochtones, exercée grâce aux marchandises introduites, et aussi de suivre la fabrication locale d'amphores, étroitement liée à la dispersion des amphores grecques, qui servaient de modèle.

Suivent certaines conclusions imposées par l'étude des amphores d'importation et des amphores de fabrication locale qui, ainsi qu'on l'a constaté, sont étroitement rattachées aux amphores importées :

1. Au cours des VIe et Ve siècles avant notre ère, Histria entretenait des relations commerciales fermes avec la plupart des centres de production grecs, et plus particulièrement avec Milet, Rhodes, Samos, Chio et Thasos. L'importation des vins et de l'huile d'olive est attestée à cette époque reculée par de nombreuses amphores, non estampilées et de type commercial, provenant de ces centres. Il y a cependant des amphores dont le centre de production n'a pas encore été établi.

Pour cette époque, on n'a pas trouvé d'indices permettant d'affirmer l'importation de ce genre de marchandises de l'Attique.

2. Une série d'amphores commerciales trouvées à Histria et dans les environs, d'un type différent de celui des amphores archaïques sus-mentionnées prouvent l'existence d'une importation massive de vins et d'huile d'olive à la fin du Ve siècle et au début du IVe siècle avant notre ère.

3. Les amphores commerciales de grande circulation, avec «certificat d'origine» sous forme d'estampilles imprimées sur les anses, commencent à pénétrer à Histria au cours des premières dizaines d'années du IVe siècle avant notre ère (390—360).

C'est encore à cette époque que remontent les débuts d'une importation massive de tuiles.

4. L'importation d'amphores pleines de vin et d'huile et celle des tuiles ont continué pendant plus de trois siècles, presque jusqu'au début de notre ère.

L'époque du maximum d'intensité de l'importation d'amphores à estampilles est, approximativement, des années 250 à 70 avant norte ère. La plupart de ces amphores remontent à cette époque. Font exception quelques amphores d'Héraclée, un petit nombre d'amphores provenant de la première période de estampillage à Thasos, ainsi qu'un nombre réduit d'estampilles de Sinope se rattachant aux groupes chronologiques 1 et 2.

5. Les centres de production, ayant exporté à Histria des marchandises renfermées dans des amphores estampillées, qui ont été déterminé avec certitude sont les suivants : Thasos, Sinope, Héraclée, Chersonèse, Rhodes, Paros, Cos et Cnide.

6. De l'ensemble des estampilles, près de 80 % ont été reconstituées, ce qui a fourni plusieurs noms nouveaux de magistrats ou de producteurs, ainsi que de nombreuses variantes d'estampilles déjà connues. Les formes des amphores d'importation ont été, pour une bonne part,

www.cimec.ro

bien précisées, et le fait que les moules des amphores étaient en bois et en os est considéré établi.

L'auteur s'est efforcé de déterminer les types et les caractères technologiques des différents centres de production, la capacité des récipients et leur chronologie, ainsi que les routes commerciales qu'empruntaient les marchandises.

7. Le matériel étudié prouve que, au point de vue de la quantité de marchandises importées, la ville de Sinope tient le premier rang parmi les centres producteurs.

8. Le grand nombre d'estampilles d'amphores trouvées à Histria est une indication du volume atteint par l'importation de vins et d'huile dans ce port. On doit tenir compte du fait que, outre les 1 162 estampilles étudiées, un grand nombre a été transporté en Allemagne au cours de la première guerre mondiale, d'autres sont éparpillées dans différentes collections, et d'innombrables autres attendent encore d'être déterrées (les fouilles effectuées à ce jour n'ont entamé qu'à peine un dixième de la surface d'Histria).

9. A mesure que l'importation de vins et d'huile d'olive en amphores estampillées était dépassée par la demande croissante des places de consommation, Histria importait de grandes quantités de ces marchandises, dans des jarres de 500 à 1 000 litres. Dans ce cas, les vins et les huiles entreposés à Histria étaient transvasés dans de petites amphores de 10 et 20 litres, probablement des amphores de fabrication locale, sans estampilles, utilisées pour la vente.

10. La vente en détail sur les marchés et dans les boutiques d'Histria avait lieu sous le contrôle des agoranomes, qui estampillaient les récipients qui servaient de mesures.

11. Presque toutes les estampilles trouvées en Roumanie se trouvent également sur le territoire des colonies grecques du rivage thrace ou des côtes septentrionales de la Mer Noire, dans le Sud de l'U.R.S.S, jusqu'à une grande distance des ports respectifs. Même les amphores archaïques, non estampillées, des VIe et Ve siècles avant notre ère, se retrouvent, identiques, dans le Sud de l'U.R.S.S.

Il en résulte que les centres de production grecs utilisaient pour l'expansion de leur commerce toute la ligne du rivage Nord-Ouest, comme débouché unique des mêmes catégories de marchandises.

On trouvera ci-après, un tableau statistique succinct de l'importation de vins et d'huile dans les différents points de ce vaste territoire, tableau dont ressort la fréquence, par centres de production, des estampilles trouvées à Histria (République Populaire Roumaine), Olbia, Tyras, Mirmekion, Tiritake (U.R.S.S.) et Odessos (R. P. de Bulgarie).

Centre de production	Histria (d'après les etudes de Canarache)	Olbia (d'après Grakov)	Tyras (d'après Staerman)	Tiritake (d'après les fouilles de 1935)	Odessos (d'après K. Skorpil)
Sinope	35	23	21	70	23
Thasos	28	8	6	5	23
Rhodes	14	47	36	11	20
Cnide	5,5	8	3	1	1
Héraclée	3,5	6	8	12	13
Chersonèse	4	1,5	2	0,5	5
Cos	2	--	9	0,5	--

(les chiffres ci-dessus représentent des pour-cent).

www.cimec.ro

12. Une partie des marchandises déchargées dans le port d'Histria étaient acquises par des marchands intermédiaires qui les transportaient sur les marchés de l'intérieur du pays. On trouve de nombreux tessons d'amphores à l'intérieur de la Dobrogea et le long de la rive droite du Danube.

13. Les territoires de la rive gauche du Danube recevaient des marchandises grâce aux marchands grecs qui remontaient le fleuve et les rivières navigables vers les régions sous-carpatiques et la Moldavie. Bon nombre d'amphores portant les estampilles de Rhodes et de Cnide ont été trouvées aux environs de Jassy et de Fălticeni, à Poïana, sur le Siret, à Cîmpulung-Muscel, à Baia de Fier et à Tismana, dans le département de Gorj, ainsi que dans de nombreux centres situés sur la Mostiştea et près de Bucarest.

14. Les Géto-Daces ont imité les amphores de type rhodien et celles de Cos. Ils en ont également imité les estampilles, en remplaçant les lettres grecques par des signes qui n'ont pas encore pu être déchiffrés.

15. L'aire d'expansion des marchandises et de la civilisation grecques prouve la grande influence de cette civilisation sur les tribus géto-daces autochtones. A ce moment, on peut parler, pour les territoires carpato-danubiens, de l'existence d'une classe dominante, qui savait apprécier les vins doux et lourds de Rhodes ou de Cnide, qui préférait aux corps gras locaux l'huile fine récoltée dans les oliveraies du Sud, qui trouvait plus savoureuse la boisson bue dans des coupes d'argent artistement ciselées et ornées, d'après les modèles étrangers, et qui disposait des moyens matériels à même de procurer ces raffinements coûteux.

★

Etant donné que la documentation relative aux amphores grecques trouvées sur le territoire roumain est rendue difficile par l'absence des principaux travaux étrangers de spécialité des bibliothèques roumaines, ce travail comporte une *annexe* qui comprend les listes alphabétiques des noms des magistrats éponymes et des producteurs ainsi que des symboles. Les travaux de E. Pridik, B. N. Grakov et R. B. Akhmerov ont servi à établir ces listes, dans l'ordre suivant :

— noms propres figurant sur les estampilles de Thasos (d'après E. Pridik, 1917).

— astynomes, producteurs et symboles de Sinope (d'après E. Pridik, 1928).

— listes établies par B. M. Grakov pour les astynomes et les producteurs de Sinope : *a*) groupes chronologiques ; *b*) liste alphabétique des noms propres, avec indication du groupe chronologique.

— astynomes de la Chersonèse (d'après R. B. Akhmerov).

— noms des éponymes et des producteurs de Rhodes (d'après E. Pridik, 1917).

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Tour de potier et four antique.
Fig. 2. — Pithos crétois de haute époque.
Fig. 3. — Evolution des amphores à large col et sans pointe terminale.

www.cimec.ro

Fig. 4—9. — Amphores commerciales archaïques (VIe — Ve s.) amphores antérieures à l'époque de l'estampillage; — types d'amphores à estampille du Ve s. avant notre ère groupe d'amphores de basse époque (Ier — IIIe s. de notre ère); amphores d'époque romano-byzantine.

Fig. 10. — Amphore plantée dans le sable.

Fig. 11. — Scène d'une fresque de Pompéi.

Fig. 12. — Fragment d'une fresque de la maison des vetii (Pompei).

Fig. 13—14. — Disposition des amphores dans un bateau originaire de Délos, naufragé voici 2300 ans devant le port de Massaglia.

Fig. 15. — Fragment d'amphore ionienne du IIe s. avant notre ère (fouilles d'Histria).

Fig. 16. — Timbres d'amphores trouvées à Athènes et à Histria et représentant quatre types différents d'amphores thasiennes.

Fig. 17. — Type courant de la petite amphore de Thasos, répandue en Roumanie(d'après l'une des amphores découvertes en 1954 à Jurilovca) et amphore thasienne, des collections de l'Ermitage, provenant du Sud de l'U.R.S.S.

Fig. 18. — Type d'amphore de Thasos ayant circulé à Athènes.

Fig. 19. — Quelques formes d'estampilles de Thasos (dans l'ordre chronologique).

Fig. 20. — Tesson d'amphore d'Histria.

Fig. 21. — Tesson d'amphore de Sinope, trouvé à Histria.

Fig. 22. — Tesson d'amphore de Sinope, trouvé à Histria.

Fig. 23. — Ampbore de Sinope, trouvée à Kertch.

Fig. 24. — Amphore de Sinope estampillée, appartenant aux premiers groupes chronologiques et trouvée à l'occasion des fouilles pratiquées dans le Kouban.

Fig. 25. — Amphore de Sinope retrouvée intacte à Histria.

Fig. 26. — Courbure et profil différents de deux anses d'amphore provenant de Sinope.

Fig. 27. — Détails techniques relatifs à l'utilisation des tuiles de toiture pour des tombes de l'époque hellénistique.

Fig. 28—30. — Estampilles de Sinope appartenant à différents groupes chronologiques.

Fig. 31. — Amphore d'Héraclée du Pont portant une estampille englyphique à même le col (moitié du IVe s. avant notre ère) et trouvée près de Callatis (Mangalia).

Fig. 32. — Autre amphore d'Héraclée du Pont, presque identique.

Fig. 33. — Les trois types du premier groupe chronologique d'amphores d'Héraclée du Pont, d'après les recherches de J.B. Zeest, «Kr. S.» XXII (1948), p. 49—51.

Fig. 34. — Les types du second groupe chronologique d'amphores d'Héraclee du Pont.

Fig. 35. — Divers timbres d'amphores de Chersonèse.

Fig. 36. — Estampille de Chersonèse apposée sur une anse.

Fig. 37. — Estampille de Chersonèse apposée sur le col d'une amphore, suivant les modèles d'Héraclée du Pont.

Fig. 38. — Amphore de Chersonèse trouvée à Kertch.

Fig. 39. — Amphore de Chersonèse retrouvée entière lors des dernières fouilles d'Eupatoria (Crimée).

Fig. 40. — Estampilles de Chersonèse trouvées à Mangalia.

Fig. 41. — Estampilles rhodiennes de forme ronde avec, au centre, l'emblème de la cité.

Fig. 42. — Estampilles rectangulaires.

Fig. 43. — Estampilles portant le nom des producteurs et apposées séparément sur la seconde anse.

Fig. 44. — Type d'amphore rhodienne importée à Atbènes.

Fig. 45. — Amphore trouvée par Gr. Tocilescu à Spanțov (environs de Bucarest).

Fig. 46. — Anse rhodienne trouvée à Histria.

Fig. 47. — Autre type d'anse rhodienne.

Fig. 48. — Anses doubles, estampillées, de Cos.

Fig. 49. — L'estampille apposée sur les anses doubles de Cos.

Fig. 50. — Amphore de Cnide.

Fig. 51. — Différents types d'estampilles de Cnide.

Fig. 52. — Estampille d'une tuile de Panticapée et estampille ronde, à cercle perlé, apposée sur une amphore provenant des mêmes fouilles.

Fig. 53. — Amphores du même type, trouvées à Histria et en U.R.S.S.

Fig. 54. — Amphores de Chio non estampillées et trouvées dans les fouilles d'Histria (1950) et de Maritzyne (1910).

Fig. 55. — Amphores antérieures à l'époque de l'estampillage, découvertes à Maritzyne, et amphores similaires trouvées à Histria („präh. Zeit.", 1913, p. 27, fig. 28 *c*/et 30).

Fig. 56. — Carte des centres de production des marcbandises grecques et de leurs voies de pénétration sur le territoire actuel de la République Populaire Roumaine.

Fig. 57. — Estampille thasienne sur laquelle on distingue les fibres du bois.

www.cimec.ro

Fig. 58. — Estampille de Sinope sur une tuile (matrice gravée dans l'os).

Fig. 59. — Estampille d'Histria ; en une écriture inconnue.

Fig. 60. — Estampille sur laquelle on a d'abord tracé des traits droits, destinés à régler les lignes.

Fig. 61. — Différentes particularités de graphisme. *a*) Tracé irrégulier (le graveur n'a pas réglé les lignes au préalable) n° 321 du texte roumain (2/1) ; *b*) — Autre graphisme irrégulier relevé sur les estampilles de Sinope, n° 376 du texte roumain (2/1); *c*) Large graphisme caractéristique du style de Chersonèse, n° 492 du texte roumain (2/1).

Fig. 62. — Matrices en os provenant de Mangalia.

Fig. 63. — Estampilles à la légende renversée.

Fig. 64. — Commerce ambulant de vin dans de grandes outres.

Fig. 65. — Pithos découverts au cours des dernières fouilles d'Histria.

Fig. 66. — Fragment d'embouchure d'un pithos muni d'inscription, trouvé à Mangalia.

Fig. 67. — Inscription en relief sur un tesson de pithos d'Histria.

Fig. 68. — Mesure commerciale pour la vente en détail du vin et de l'huile et portant l'estampille de l'agoranome (ancien dépôt de matériaux archéologiques d'Histria).

Fig. 69. — Mesure de capacité (Musée de Constantza).

Fig. 70. — Les deux types d'amphores de Jurilovca.

Fig. 71*a*. — Plan et profil du tertre à amphores disposé en cercle, fouillé à proximité de Jurilovca ; b. — Détails illustrant la disposition en cercle des amphores.

Fig. 72. — Tombes 4 *S* et 3 *X* des fouilles de Maritzyne.

Fig. 73. — Une estampille trouvée à Chersonèse et une autre, à Histria.

Fig. 74. — Groupe massif d'amphores d'Heraclée de Thasos découvertes à Olbia dans une tombe du IV siècle avant notre ère.

Fig. 75. — Tombe à amphores disposées en cercle, d'Olbia (d'après B. Farmakovski, dans «Arh. Anz.» XXVI, 1912, p. 35, fig. 31).

Fig. 76. — Tesson d'une coupe de Délos imitée par les Géto-Daces (trouvé à Snagov en 1934. Musée de la ville de Bucarest, n° d'inventaire 1315). Dessin réduit à la moitié de la grandeur naturelle.

Fig. 77. — Coupes à vin. Imitations daciques de différents types de canthares de l'époque hellénistique, récemment découvertes à Sîncrăeni (Transylvanie).

Fig. 78. — Quelques estampilles relevées sur les amphores de fabrication locale de Stoenești — Cîmpulung (Valachie).

Fig. 79. — Anses portant des inscriptions appartenant à des amphores imitées par les Géto-Daces d'après des modèles de Rhodes et de Cnide et trouvées à Popești-Vlașca (région de Bucarest). Les chiffres indiquent les numéros d'inventaire du Musée de la Ville de Bucarest. Dessin réduit à la moitié de la grandeur naturelle.

Fig. 80. — Tesson d'amphore de type cnidien, sans estampille. Imitation locale. Fouilles de Popești-Vlașca.

Fig. 81. — Carte de la dispersion des amphores grecques sur le territoire de la République Populaire Roumaine.

www.cimec.ro

CUPRINSUL

Pag.

Lista prescurtărilor 3

INTRODUCERE 5

1. Evoluția și însemnătatea amforei în viața economică a lumii antice 5
2. Originea materialului și metoda noastră de lucru 20

CLASIFICAREA STAMPILELOR DE LA ISTRIA PE CENTRE DE PRODUCȚIE

GRUPA I — THASOS

1. Despre datarea stampilelor thasiene 32
2. Analiza tipo-tehnologică a materialului și ordinea cronologică 33
3. Stampile întregite grupate în ordine alfabetică 40
4. Stampile neîntregite și fragmente sigur atribuite 70
5. Lista numelor proprii de pe stampilele thasiene găsite la Istria 85
6. Lista de simboluri de pe stampilele thasiene de la Istria 85

GRUPA A II-a SINOPE

1. Criteriile pe baza cărora pot fi atribuite stampilele cu numele astinomilor . 88
2. Valoarea concluziilor lui B. N. Grakov 91
3. Particularitățile tipo-tehnologice și cele de ordin onomastic la stampilele sinopeene 92
4. Despre țiglele de acoperiș din Sinope 104
5. Stampile cu legenda în patru și cinci rînduri, în care numele astinomului este sigur identificat. 106
6. Stampile în trei rînduri, pe care titlul astinomului este pus la mijloc . . . 145
7. Neîntregite și fragmente clasate sigur pentru Sinope 159
8. Țigle de acoperiș sau de mormînt cu numele astinomului 164
9. Lista astinomilor de pe amforele sinopeene găsite la Istria 175
10. Numele producătorilor pe amforele sinopeene de la Istria. 177
11. Astinomi și producători pe țiglele sinopeene găsite la Istria 179
12. Patronimicul pe stampilele sinopeene găsite la Istria 179
13. Lista simbolurilor de pe stampilele sinopeene de la Istria 180
14. Ordinea cronologică a stampilelor din Sinope găsite la Istria 181

GRUPA A III-a — HERACLEA

1. Considerațiuni asupra expansiunii comerțului Heracleei în perioada elenistică 190
2. Stampile englifice pe gîtul amforelor și stampile în relief 193
3. Cele cinci tipuri indicate de I. B. Zeest 193
4. Stampile englifice găsite la Istria 195

www.cimec.ro

GRUPA A IV-a — CHERSONESOS Pag.

1. Dezvoltarea producției proprii de amfore și țigle stampilate în epoca elenistică la Chersonesos 205
2. Caracteristicile și cronologia amforelor 205
3. Stampilele chersonesiene găsite la Istria 210

GRUPA A V-a — PAROS

1. Scurte considerații asupra prezenței limitate a amforelor din Paros 215

GRUPA A VI-a — RHODOS

1. Determinarea tipo-tehnologică a amforelor rhodiene 219
2. Stampile cu floare de rodie la mijloc 226
3. Stampile dreptunghiulare cu numele preoților eponimi 237
4. Stampile cu numele producătorului pe a doua toartă a amforoi 255
5. Stampile neîntregite, dar sigur atribuite 267
6. Lista preoților eponimi de pe amforele de la Istria 272
7. Producătorii rhodieni pe amforele de la Istria 274
8. Lunile anului pe stampilele de la Rhodos 275

GRUPA VII — COS

1. Despre torțile bicilindrice cu și fără stampilă 277
2. Stampile întregite și stampile nedescifrabile 276

GRUPA A VIII-a — CNIDOS

1. Problema nelămurită a diversității tipurilor de amfore și stampile cnidiene 283
2. Stampile cnidiene sigur și relativ atribuite 285

GRUPA A IX-a — DIVERSE

1. Stampile a căror origine nu este cunoscută 294
2. Stampile întregi și întregibile a căror apartenență nu s-a putut preciza . . 297
3. Stampile anepigrafice cu diferite simboluri 304
4. Stampile rotunde cu trei și patru despărțituri în care apar litere izolate . 306
5. Litere izolate și prescurtări neîntregibile sigur 307
6. Monograme 308
7. Diferite stampile necunoscute care pot aparține unei epoci tîrzii greco-romane 310

TABEL SINOPTIC AL PRINCIPALELOR DATE PRIVITOARE LA STAMPILELE STUDIATE . . 312
CONCLUZII 351

ANEXE

Anexa I. Numele proprii de pe stampilele din Thasos (după E. Pridik) 397
Anexa II. Astinomii, producătorii și simbolurile din Sinope (după E. Pridik) . . . 399
Anexa III. Grupele cronologice după listele lui B. M. Grakov pentru astinomii și producătorii din Sinope 404
Lista alfabetică a numelor proprii din Sinope cu indicația grupei cronologice după B. M. Grakov 414
Anexa IV. Astinomii din Chersonesos (după R. B. Ahmerov) 422
Anexa V. Numele eponimilor și producătorilor din Rhodos (după E. Pridik) 424

Lista ilustrațiilor 426
Rezumat în limba rusă 429
Rezumat în limba franceză 437

www.cimec.ro

Dat la cules 20.07.1956. Bun de tipar 15.03.1957. Tiraj 2 200 ex. Hîrtie velină 80 g.m². Format 16/70 × 100. Coli editoriale 23,5. Coli de tipar 28 A. 02930. Indicele de clasificare pentru biblioteci mari: 788—736/—33 (398.2 (Histria). Indicele de clasificare pentru biblioteci mici: 902.6 (398.2).

Tiparul executat sub com. nr. 1858 la Întreprinderea Poligrafică nr. 3, B-dul 6 Martie nr. 29, București —R. P. R.

www.cimec.ro

www.cimec.ro

21/30

ANTIC 18

www.cimec.ro

30.00 Lei [redacted]

www.cimec.ro